

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת פנחס | גיליון 184 | תמוז תשפ"א

ונתעלה האיש

קווים לדמותו המרוממת של העילוי הגדול אשר פקיע
שמה בני עמודי

ילד שעשועים של הגר"ח מבריסק
ממרבצי התורה הראשונים בארה"ב
הגאון רבי שלמה פוליאצ'ק זצלה"ה

העילוי ממייצ'יט

נלב"ע כ"א תמוז תרפ"ח

השבוע ב"אוסף גיליונות"

עומק הפשט

ריוני הלכה אקסואליים

קשירת חושי הציצית על ידי אשה חש"ו וגוי
דבר העורך - מנדל פשיטיק זכה בגדול

פניני הלכה

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר
קניית בגדים חדשים בביהמ"צ ע"מ ללובשם
אחר ביהמ"צ - הרב חיים הלפרט
אם יש איסור לשה"י במראה לחברו הסרטה
שיש בה גנות - הרב אליסף פרלמן
שלטול עגלה עם תינוק ע"י נכרי בשבת
ככביש ז'בוטינסקי - הרב אברהם זנגר

שמעתא עמיקתא

הלכות מצויות לבין המצרים

מים זכים

משא ומתן ופולפול בנושאים ערבים כדרכה של תורה
בדיני תדיר ושאינו תדיר קודם

השכתי דרכי

נקודות אור במשנתו של הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל
בין המצרים - בין שבירת מתן תורה לבין
שבירת יציאת מצרים וגזרת הגלות

שיחת ראש ישיבת הברון

הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א
איש אשר רוח בו - מוכן לקבל אור פני מלך

אמרות דעת

הגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א
ועד השקפה בעניני התקופה

ועד ליל שבת

הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
מלחמת היצר - כל החיים

עינינו גל

מאמרי עין לא ראתה
מקדש | הודו | מיאמי | השיבנו

בנתיבות יצחק | שיעור חומש | מגיד דבריו ליעקב | שיעורי בינה | נחל אליהו | עשרת המועדים | יעלת חן
| תמצית הש"ס | שיעורי דעה | יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | פניני פרשת השבוע | אז נדברו | תוספת
שבת | דרישה וחקירה | מקדשי תיראו | הפרשה המחכימה | שמונה בפרשה | לענין הלכה | בית היין - אחינו

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת בלק

ר"ת	יציאה	כניסה	ירושלים
21:16	20:31	19:13	ירושלים
21:18	20:33	19:28	בני ברק
21:21	20:35	19:22	חיפה
21:17	20:32	19:22	מודיעין עילית
21:16	20:31	19:12	בית שמש

בירור הלכה

בירורי הלכה אקטואליים מתוך הסוגיות והפוסקים

חלק מהנידונים

המתבארים בספר

- ללמוד ולהתפלל בדרך, לשמוע בנגן ויש נגדו פחי אשפה, ההבדלים בין פח סגור לפתוח, ובין סוגי הפחים.
- שיחה בטלה בביהמ"ד חומר האיסור, האם יש אופנים שמותר לדבר, האם תלוי כמה מדבר או מה מדבר, בירור השיטות בזה.
- גדר תוספת שבת, והנפק"מ - סעודת שבת, מצה, סוכה, ספרה"ע, שמנ"ע, תקיעת שופר, קר"ש, מילה.
- מזיגת יין במים, מהו שיעור המים שאפשר לערב ביין ובמיץ ענבים, והעולה לענין היינות המצויים היום, מהו הכיתוב: "כשר לדעת הב"י".
- צידה באדם, האם מותר לתפוס גנב בשבת ולהכניסו לחדר סגור, האם מותר להכניס קטן ללול כשלא יכול לצאת משם, ויתבאר גדרי מלאכת צידה, ההגבלות וההיתרים בצידה.
- ריסוק קרח בשבת והעולה לענין ריסוק משקה "איגלו" בשבת.
- קריאת עיתונים וספרי קומיקס בשבת. בירור השיטות בזה.
- קריאת ספרי מתח ומשחקי מחשב בחול, בירור דברי השו"ע שעובר בזה משום "מושב ליצים", "ואל תפנו אל האילים", מה ההיתרים בזה, והאם לנשים אפשר להקל.
- בירור גדרי ספיה וחינוך קטן, בשבת, ביוה"כ, בסוכה, בבו"ח, וביאור גדרי קטן בעשה ול"ת.
- בגדי חול המועד, לבישת "פראק" בחוה"מ.
- שכירות רכב כמה נידונים אקטואליים.

עשרות בירורי הלכה אקטואליים
בדרך לימוד העיון
מסוגיות הגמרא והפוסקים
לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

מעטרת
בהסכמות
מרעק ורבע
גדולי הפוסקים
שליט"א

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

”ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד”

’אוסף גיליונות’ מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים

ניתן לפרסם מודעות ב’אוסף גיליונות’

לפרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,
ניתן לפנות לטלפון 050-4102061 (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא”ל.

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות

בעמדות ”נדרים פלוס” או ”קהילות” בחיפוש קופת ”אוסף גיליונות”

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס’ 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס’ 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת ’אוסף גיליונות’ ושאר גיליונות במייל
יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של ה’אוסף’ ולפעול לפי ההנחיות

מערכת ’אוסף גיליונות’
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט”א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט”א

הרב חיים וכסלר שליט”א

הרב משה הכהן שליט”א

הרב יוסף בן יהודה שליט”א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט”א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט”א

הרב בנימין יודלביץ שליט”א

הרב אליעזר וייס שליט”א

מבית ’צוף’
הוצאה לאור

אוסף גיליונות מופיע בסיוע
הילכתא- לדעת לחיות כהלכה

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

עטרת המועדים | 55

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א
שיעורי י"ז בתמוז

שיעורי דעה | 61

מתוך שיעורי הג"ר גרשון מלצר שליט"א

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 63

תובנותיו של הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א

פניני פרשת השבוע | 65

מאת מגיד השיעור הרה"ג אשר קובלסקי שליט"א

אז נדברו | 67

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת | 73

מעלת השבת וקדושתה

שמעתא עמיקתא | 75

הלכות מצויות לבין המצרים

בירור הלכה | 77

בירורי הלכה אקטואליים מתוך הסוגיות והפוסקים

דרישה וחקירה | 81

קובץ תורני לכל המשפחה

מים זכים | 83

משא ומתן ופילפול
בנידונים ערבים ונחמדים

הפרשה המחכימה | 85

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

מקדשי תיראו | 89

עלון בנושא קדושת בית הכנסת

לענין הלכה | 91

הערות הלכתיות מעשיות
לעורר לב המעיין

טמונה בפרשה | 93

עלון לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

ונתעלה האיש | 96

קווים לדמותו המרוממת של העילוי הגדול
אשר פקיע שמיה בני עמודי
ילד שעשועים של הגר"ח מבריסק
ממריביצי התורה הראשונים בארה"ב
הגאון רבי שלמה פוליאצ'ק זצללה"ה

העילוי ממיצייט

נלב"ע כ"א תמוז תרפ"ח

בית היין | 100

לקט מתוך העלון של אחינו

עם הספר | 110

חישבתי דרכי | 9

נקודות אור במשנתו של
הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

שיחת הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א | 11

ראש ישיבת חברון

בנתיבות יצחק | 15

הגאון רבי יצחק זיסמן זצ"ל

אמרות דעת | 17

הגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א

שיעור חומש | 19

מאת הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א
ראש ישיבת "עטרת שלמה"

שיעורי בינה | 21

שיעורים על סדר המצוות
מאת הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

ועד ליל שבת | 23

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות
מפי הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
ראש ישיבת "נתיב הדעת"

מגיד דבריו ליעקב | 25

מאת הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א
ראש ישיבת כף החיים

נחל אליהו | 31

משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א
על פרשת השבוע ועניני דיומא

מתוקים מדבש | 35

ליקוט נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א
בעל מחבר "ליקוט לקח טוב"

יעלת חן | 37

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א
אב"ד חיפה

תמצית הש"ס | 39

תמצית דף היומי

לדעת | 43

מבחן בדף היומי

לדעת | 44

מבחן בחפץ חיים

עינינו גל | 43

מאמרי 'עין לא ראתה'

עומק הפשט | 49

דיוני הלכה אקטואליים
מכתב הרב הגאון רבי שמואל יוסף שטיצברג שליט"א

פניני הלכה | 53

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר
בעניני תפילה

פרסומים, מודעות וכתבות שונות מבית 'צוף' הוצאה לאור ועוד

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות" בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול
"גל פז" רח' מלכי ישראל

מודיעין עילית

ישיבת "מיר"
כולל "עשרת שלמה"
כולל "יששכר באהלך"
כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב)
כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)
בית הכנסת "בית תפילה"
בית הכנסת "אילת השחר"
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י
בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא
בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא"
בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר
בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר
בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק
בית הכנסת "חזון דוד"
בית הכנסת "משובב נתיבות"
בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה
בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי

נתיבות

בית המדרש "משכן התורה"
בית הכנסת "בית יצחק"

פתח תקוה

ישיבת "לומזא"
בית הכנסת "אבי עזרי"
בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר
בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר

ראשון לציון

ישיבת "עשרת שלמה" שדה חמד

רחובות

בית הכנסת "כולל בר שאול"

רכסים

בית המדרש "בית יצחק" גבעה ב'
בית הכנסת "שבת אחים" גבעה ב'

תל אביב

מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב'
רחוב רבי ישראל מסלנט 15 (מכולת רחל)

תל ציון

בית כנסת החסידי

רחוב סוקולוב 46 (מינימרקס ברכת השם)

בת ים

רחוב ויצמן 36 (מכולת פיצהלך)

גבעת זאב החדשה

בית הכנסת "בית אליהו"
בית הכנסת "בני הישיבות"

זכרון יעקב

בית הכנסת "מסילת ישרים"

שלזסטון

בית הכנסת "קהילת בני תורה"

יסודות

בית הכנסת המרכזי

ירושלים

ישיבת "מיר"
ישיבת "חברון" גבעת מרדכי
ישיבת "יד אהרן"
ישיבת "אהבת שלום"
ישיבת "תורה אור"
ישיבת "הר"ן" - רמות ד'
בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן
בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן
בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב
בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה
בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה
בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה
בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה
בית הכנסת "באר שמואל" רח' סורוצקין
בית הכנסת "חניכי הישיבות" זכרון יעקב
בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול
בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול
בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף
בית הכנסת "בוסטון" הר נוף
בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף
בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף
בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א'
בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א'
בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג'
בית הכנסת "צא"י" רמות ג'
בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד'
בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין
בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ

אלעד

בית הכנסת "מאור שרגא"
כולל "ישיבת הר"ן"
ישיבת "תורה בתפארתה"

אופקים

בית הכנסת "שיויתי"

בית שמש

ישיבת "אור לישרים"
בית הכנסת "היכל אברהם" קריה
בית הכנסת "לב אליהו" רמה א'
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א'
בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א'
בית הכנסת "פני שמואל" רמה א'
בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג'
בית הכנסת "הכולל"

ביתר עילית

בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A
בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A

בני ברק

כולל "פוניבז"
כולל "חזון אי"ש"
כולל "בית הלל"
כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול"
ישיבת "אורחות תורה"
ישיבת "בית מדרש עליון"
ישיבת "תפארת ציון"
ישיבת "סלבודקא"
ישיבת "גאון יעקב"
בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן
בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר
בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה
בית הכנסת "נחלת משה"
בית הכנסת "רמת אלחנן"
בית הכנסת "משכנות יעקב"
בית הכנסת "נאות יוסף"
בית הכנסת "בית אריה"
בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה
בית הכנסת "לדרמן"
בית הכנסת "הליכות חיים"
בית הכנסת "דרכי איש"
בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז
"גל פז" רחוב רבי עקיבא 88

ניתן להשיג בכל הנקודות של י' בלוי הפצה

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת פנחס תשפ"א | גליון מס' 180

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוי ע"ה

בין המצרים – בין שבירת מתן תורה לבין שבירת יציאת מצרים וגזרת הגלות

את יציאת מצרים אי אפשר לקחת מאיתנו, זה אנחנו, זה עצמנו, בה נוצרנו, זאת הלידה שלנו, וכפי שכתוב ביחזקאל (ט"ז ד') "ומולדותיך ביום הולדת אותך וגו'". אנחנו יוצאי מצרים, אם לוקחים זאת זה מאיתנו, פירוש הדבר, שלוקחים ומסלקים אותנו בעצמנו.

עתה, אילו יציאת מצרים היתה נגמרת בכיאת הארץ, ביאת הארץ גם היא היתה חלק מיציאת מצרים, וגם אותה אי אפשר היה לקחת מאיתנו, וכך, יציאת מצרים עצמה, היתה יציאה אל הארץ, אולם כעת, זה התפצל לשנים, זה נשבר, יציאת מצרים לחוד וביאת הארץ לחוד. כך, שאנחנו כבר הרבה מאד שנים יוצאי מצרים, וכבר הרבה מאד שנים אנו לא באי הארץ. אין לנו את הארץ, מה שנשאר בידנו זו רק יציאת מצרים. לולא חטא המרגלים הדבר הזה לא יכול היה לקרות, המרגלים שברו את יציאת מצרים, פיצלו את יציאת מצרים מביאת הארץ, והדבר הזה התפצל לשני דורות, דור יוצאי מצרים זה דור אחד, ואותו דור נשאר במדבר, ודור באי הארץ זה דור שני, זה דור שלא יצא ממצרים, וגם ברובו הגדול לא קיבל תורה.

ההפסד שהפסדנו על ידי שני החטאים האלה, על ידי ששיברנו את קבלת התורה, ושיברנו את יציאת מצרים, זה בין המצרים שלנו. לכן אנחנו הולכים במקום, איננו יכולים להתרווח. אין לנו אפשרות להתפרס, להוציא את עצמנו אל הפועל כראוי, אנחנו בין המצרים.

לקו בא'–ב' על שחטאו בא'–ב' זה עונש מיוחד

מתבאר מתוך דברי הגמרא שהימים האלה הנקראים ימי בין המצרים, שהם עשרים ושתים יום, מכוונים כנגד עשרים ושתים אותיות הא'–ב', והכי איתא בסנהדרין (ק"ד ע"א) "אמר רבי יוחנן, מפני מה לקו באל"ף ב"ת, מפני שעברו על התורה שניתנה באל"ף ב"ת", וברש"י מפרש שם "לקו בא"ב, שכל מגילת איכה סדורה באלפא ביתא".

לקינו במגילת קינות, מגילת איכה היא המגילה שבה אנו מקיימים "בכו תככה בלילה" (איכה א' ב'), וכדאיתא בסוף תענית (כ"ט ע"א) "ויבכו העם בלילה ההוא, אמר רבה אמר רבי יוחנן, אותה לילה ליל

בין המצרים – בין חטא העגל לחטא המרגלים

שוב באים עלינו ימי בין המצרים. לצערנו, עובר קציר, כלה קיץ, אנו מקווים להיוושע, אבל בינתיים לא נושענו.

פירוש המילים 'בין המצרים', הוא כמו שכתוב בפרשת בלק "גדר מזה וגדר מזה", היינו, נמצאים במקום צר, "כל רודפיה השיגוה בין המצרים" (איכה א' ג'), כשנמצאים במקום צר שבו אי אפשר לנטות ימין ושמאל, קל מאד להיות נתפסים, קל להשתלט עליהם, וחז"ל דורשים שזה מתכוין לבין שבעה עשר בתמוז ותשעה באב.

בימים אלו נמצא למעשה בין המצרים שלנו, אנחנו נמצאים בין שני חטאים שהם סיבת כל החורבנות כולם, השורש לכל מה שקרה איתנו הוא באותם דברים שקרו בשבעה עשר בתמוז אחד, ובתשעה באב מאידך.

בשבירת הלוחות, שהיתה בשבעה עשר בתמוז, הפסדנו ואיבדנו את מתן תורה, אילו היינו מקבלים את הלוחות היתה קבלת התורה נשלמת, מתן תורה היה נשלם. היינו מקבלים את הלוחות, והתורה, אותה תורה שניתנה לנו בסיון, היתה נמצאת איתנו, היא היתה שלנו, היא היתה בידנו. אכן, זה לא קרה, הלוחות נשברו, והשבר הזה הוא שמתן תורה נשבר. השבירה חלה על מתן תורה בעצמו.

הדבר שקרה בתשעה באב, מה שנשבר שם זו יציאת מצרים, שם היה השבר. יציאת מצרים היתה צריכה להיות יציאה כמו שהובטח לנו, כפי שכתוב בתחילת פרשת וארא, "והוצאתי אתכם", "והצלתי אתכם", "וגאלתי אתכם", "ולקחתי אתכם לי לעם", ובהמשך כתוב בפירוש "והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אותה לכם מורשה, אני ה'", הדבר הזה לא קרה.

המהר"ל, בספר נצח ישראל, מאריך לבאר שהשבר שקרה בתשעה באב, בחטא המרגלים, היה, שיוצאי מצרים לא הגיעו לארץ, וכל מי שהגיע לארץ לא יצא ממצרים. אלו היו שני דורות נפרדים, יציאת מצרים לחוד, וביאת הארץ לחוד.

תשעה באב היה, אמר להם הקב"ה, אתם בכיתם בכיה של חינם ואני קובע לכם בכיה לדורות", הבכיה לדורות נמצאת במגילת איכה, זאת מגילת קינות, זאת מגילת הבכי, מגילת אותה בכיה שנענשנו בה בגלל שבכינו בכיה של חינם.

כיון שבמגילת איכה הפרקים סדורים לפי הא' ב', [חוץ מהפרק האחרון שאינו סדור בא' ב', אבל גם בו יש כ"ב פסוקים], שואלת הגמרא מפני מה לקו בא' ב', היינו, שנראה שהמגילה מסודרת בא'-ב' משום שיש כאן ביטוי לעצם הבכי. צריך לבטא את הבכי בסדר הא'-ב', הסיבה לכך היא "מפני שעברו על התורה שניתנה בא'-ב'".

תירוץ הגמרא נראה מאד לא מובן, לכאורה, התורה יכולה להינתן רק בא'-ב', התורה ניתנה במילים, המילים מורכבות מאותיות, והאותיות, הן הן הא'-ב', וממילא, אי אפשר לעבור על שום מצוה ממצות התורה, אלא רק בעבירה על הדברים הכתובים בתורה, שכתובים בא'-ב', איזה ענין מיוחד יש בזה שעברו על התורה שניתנה בא'-ב', מה מונח בזה, מה נאמר בעונש המיוחד שניתן מפני שעברו על התורה שניתנה בא'-ב'. בכל התוכחות הכתובות בתורה לא מצאנו בשום מקום שעונש נאמר בא'-ב', העונש הוא על כך שעוברים על הדברים שהתורה אמרה, זאת העבירה ועל זה מגיע עונש, אולם כאן יש עונש מיוחד.

הא'-ב עם כל צירופיו זה הסדר של כל הבריאה

הסדר הראשון, שהוא למעשה הסדר של כל הסדרים בעולם, הסדר העיקרי שעליו כל הבריאה מסודרת, זה הסדר של הא'-ב'. הא'-ב' ניתן כא'-ב', והוא ניתן עם סדר, אלו לא אותיות מפוזרות שאפשר לבחור, הא'-ב' יש לו סדר, א' הוא לפני ב', וכן הלאה, וזה הסדר הראשון שעליו נבנו כל הסדרים שישנם בעולם, כל סדרי עולם כולם.

אילו היינו יודעים ומבינים את העומק המיוחד שיש בסדר של הא'-ב', הרי שכמו שנתבאר מדברי רבותינו, מי שידע את הסוד הזה היה מבין את כל הבריאה כולה, ובעצם, את כל התורה כולה. כאן נמצאים הסודות הכמוסים ביותר של כל המערכת כולה, מה סוד הסדר של הא'-ב', אבל זה לא נמסר לנו. יש כמה מדרשים מאד סתומים שלא נתפרשו על ידי רבותינו, כגון אותיות דרבי עקיבא, ועוד כמה מדרשים שמדברים על הסדר של הא'-ב'. זאת תורה עמוקה באופן מיוחד מאד, תורה שמבינה את העומק המונח בכל אות, את המשמעות המיוחדת שיש בכל אות, ולמה היא בדיוק במקום הזה, למה אות ב' היא אחרי א' ולפני ג'.

לצרף את האותיות זה כח מיוחד. הגמרא בסנהדרין מביאה ברייתא שדנה בעץ הדעת, ואיתא התם (ע' ע"ב) "רבי יהודה אומר חטה היה שאין התינוק יודע לקרוא אבא ואימא עד שיטעום טעם דגן", עץ הדעת היה חיטה, מכיון שעיקר מאכלו של אדם זו חיטה, היא הדגן של מאכל אדם, ו"אין התינוק יודע לקרוא אבא ואימא עד שיטעום טעם דגן".

יש טעות שרוב העולם טועה בה. חושבים שתינוק לא יכול לדבר מפני שיש כאן איזה חוסר יכולת, אכן באמת, תינוק לא מדבר כי אין לו מה לומר. ברגע שיש לו מה לומר, הוא אומר זאת, אולם כדי שיהיה לו מה לומר צריך צירוף של אותיות, צריך שהדברים יסתדרו אצלו בצירוף אותיות למילים.

כתוב בשל"ה, ש'חטה' בגימטריה כ"ב, היינו, החיטה היא זאת שנותנת לתינוק אפשרות לצרף את הא'-ב', וכך הוא יכול לומר מילים. אלו מילים שמצטרפות מאותיות, אבל לשם אותו צירוף אותיות, לשם פעולה זו, לצרף אותיות, צריכים לאכול מעץ הדעת.

בספר יצירה, המיוחס לאברהם אבינו, כתוב, שהאותיות נקראות אבנים והמילים נקראות בתים, ומשנה שלמה שנינו שם בזה "שתי אבנים בונות שני בתים, ארבע בונות ארבעה ועשרים בתים, חמש בונות מאה ועשרים בתים, שש בונות שבע מאות ועשרים בתים, שבע בונות חמשת אלפים וארבעים בתים, מכאן ואילך צא וחשוב מה שאין הפה יכול לדבר ואין האוזן יכולה לשמוע", כל מספר מכפיל את המספר הקודם במספר הנוסף, ומספר האפשרויות שיוצא מהצירוף של כל הא'-ב', הוא מספר בן יותר מעשרים אפסים.

המשמעות שמתבארת בדברי רבותינו בזה, שכל הדברים בעולם, כל דבר ודבר שנמצא בעולם, כולל כל גרגיר חול או כל עלה שנמצא באיזה שהוא מקום נידח בעולם, באיזה שהוא יער עד, אלו מספרים שאי אפשר להעלות על הדעת, וכמובן, יש בעולם עוד דברים חוץ מגרגרי חול ועלים, וכל הדברים בעולם הם מהצירופים שנוצרים מהא'-ב'. כאשר אנו מצרפים את המספר של כל הא'-ב' מא' ועד ת', ושוב מצרפים אליו את הצירופים של כל הא'-ב' מא' ועד ש', [שהוא מספר שאינו פחות בהרבה מהא' עד ת', רק המכפלת האחרונה יורדת], וכן הלאה, אפשר להגיע מצירופי האותיות למספרים שהם בעצם המספרים של גרגרי החול.

אין דבר, שאין לו איזה שהוא מקום. הכל נהיה בדברו, ודברו זה לעולם צירוף אותיות. צירופי אותיות כאלה, כאלה, וכאלה, המון עצום של צירופים. וכיון שכל הדברים בעולם נכנסים תחת איזה מספר שהוא, הרי שהמספר הזה הוא תוצאת כל האפשרויות של צירופי האותיות של כל האותיות כולן, כאשר מגיעים לצירוף של עשרים אותיות, זה מתבטא גם במספרים, וכן הלאה, וכך כל הצירופים האלה ביחד, אלו המספרים של כל הפרטים הקטנים ביותר שישנם בעולם. אין בעולם דבר שאין לו מקום, בדברו. כמשהו שכביכול בורא העולם אמר.

בכי הוא אובדן דרך-זה העונש על חטא בא'-ב'

כתוב בשם הגר"א, בכמה מקומות, שפירוש המילה בכי, זה מלשון "נבוכים הם בארץ סגר עליהם המדבר" (שמות י"ג ד'), היינו, סגר עליהם המדבר, הם אינם יודעים איך להמשיך ללכת. אדם שנמצא במבוכה, פירוש הדבר, אבדן דרך, הוא לא יודע איך להמשיך, זאת נקראת מבוכה. בכי אמיתי, זה פירושו, אבדן דרך. מגיע מצב, שרואים שאין אפשרות להמשיך.

כל עונש הוא על מעשה שנעשה בעבירה, עבירה חלילה על רצונו יתברך. עוברי רצונו, נענשים, כמו שכתוב בתורה. כאן העונש הוא בכיה, נקבעה בכיה לדורות. מגילת קינות היא מגילה של בכי.

בכי אמיתי זה דבר שבא במקום דיבור. כשאדם בוכה זה מונע ממנו את האפשרות לדבר, הוא לא יכול לצרף מילים, הוא בוכה, היינו, הביטוי שלו מפסיק להיות דיבור, הוא לא יכול לדבר, הביטוי שלו הוא בכי.

הראשונים המדקדקים כבר עמדו על צירוף השרשים של חבר וחרב, חורבן חל תמיד על חיבור. כשאדם בונה בית, בונים ומחברים אבן לאבן, ובונים בית. מחריבים את הבית על ידי שמפרקים ומבטלים את החיבור, כשמבטלים את החיבור זה חורבן, החורבן מבטל חיבור. כל צירופי האותיות, הם אלו, שמהם נברא העולם. מהם העולם עומד. והחורבן, אף הוא, הביטוי שלו הוא בא'-ב'. הא'-ב' זה סדר, והוא נחרב. הסדר נחרב, המהלך נחרב, זה הבכי. בכי, נקרא, שאין המשך למהלך, זה הבכי האמיתי, אין דרך הלאה.

היאך היה עונש העגל לולא חטאנו במרגלים

בשני החטאים האלו, היינו, חטא העגל וחטא המרגלים, כאמור, בחטא העגל נשברו הלוחות, ופירוש הדבר, מתן תורה עצמו נשבר, ובגין חטא המרגלים, לא נכנסו יוצאי מצרים לארץ ישראל. אכן, אין לנו גילוי בכתוב מה היה אילולי חטא המרגלים.

לאחר חטא העגל נאמר בפסוק בפרשת כי תשא "וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם" (שמות ל"ב ל"ד) ואמר על כך רש"י בפרשת שלח (במדבר י"ד ל"ג) בעונש חטא המרגלים "זהו שנאמר ביום פקדי במרגלים ופקדתי עליהם חטאתם" את חטאת העגל. משמע, שאילולא חטא המרגלים, היינו, אילו המרגלים היו חוזרים לביל תשעה באב ומספרים לכלל ישראל את מה שהם היו צריכים לספר, כפי שסיפרו יהושע וכלב, או אז היינו קמים כולנו בשמחה והולכים ומגיעים לארץ מיד. זו דרך של "אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר עד קדש ברנע", כלשון הכתוב בתחילת דברים, ואף את הדרך הזו, כפי שכתב שם רש"י, עשו בשלשה ימים, וכך, היו מגיעים מיד לארץ ישראל ובונים את בית המקדש, אכן, אם היתה אפשרות כזו, במה היה מתכפר חטא העגל. ההבטחה היתה וביום פקדי במרגלים ופקדתי עליהם את חטאתם בעגל, אכן, לולא חטא המרגלים, מה היה קורה עם חטא העגל, במה הוא היה מתכפר. לא שמענו, לא לימדו אותנו זאת, כי למעשה, בפועל זה לא קרה.

תכלית הגלות שיתווספו הגרים – ניצוצות

האש הגדולה

רבותינו מלמדים אותנו, כי כאשר נשברו הלוחות פירוש הדבר שנשבר מתן תורה. והנה, מתן תורה היה כמו שכתוב "ודבריו שמעת מתוך האש" (דברים ד' ל"ו), "אתם ראייתם כי מן השמים דברתי עמכם" (שמות כ' י"ט), התורה ניתנה באש, כביכול שמענו את דבריו של בורא העולם מתוך האש, עתה, כשמתן תורה נשבר, האש נשברה. איתא בפסחים (פ"ז ע"ב) "ואמר רבי אלעזר לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתווספו עליהם גרים", לכאורה, מה הכונה בזה, הלא איננו מחפשים גרים. איננו מעוניינים בגרים, ואנו אף משתדלים לדחותם, ובכל אופן, בודאי איננו מקבלים אותם בהתלהבות.

רבותינו פירשו זאת, וכך מובא אף בשם האריז"ל, כי הכונה אינה לגרים בני אדם, אלא לניצוצות שנתפזרו בכל העולם.

מה הם אותם הניצוצות, ניצוצות אלו הם ניצוצות התורה, חלקים מן האש הגדולה שנתפזרו בכל העולם כולו. במתן תורה נאמר "ועתה למה נמות, כי תאכלנו האש הגדולה הזאת", כשהאש הגדולה נשברה בשבירת הלוחות, היא התפצלה ונשברה למה שנקרא זיקים, ניצוצות, אישים קטנים, אש, ועוד אש, ועוד אש, והיא התפזרה בעולם, ובכל מקום יש משהו מאותה אש גדולה של מתן תורה, וכלל ישראל צריך לגלות ולהתפזר בכל העולם, כדי לחבר את אותה אש שהגיעה לשם ולצרפה בחזרה לאש הגדולה של מתן תורה.

מוכל מקום שגלינו קבלנו סגנון לימוד שונה

כידוע, מי שטעם טעם של לימוד תורה בישיבה, בכל בית מדרש שלומדים בו תורה, יודע שהסגנונות בלימוד תורה הם רבים, רבים מאד, והם מחולקים לפי מקומות. יש צורת לימוד תורה שמקורה במקום זה ויש צורת לימוד שמקורה במקום זה, וקשה מאד לחברם. אדם שהתחנך בבתי המדרש של תוניס קשה מאד לחבר אותו, שילמד בחברותא, עם מי שלמד בבתי המדרש של גליציה, צריך הרבה הכנה.

כסופו של דבר הם הרי מדברים על אותם דברים, אבל לכל אחד יש את הפנים שלו בתלמוד תורה.

כשכלל ישראל גולה לבין האומות, אלו הם הגרים שמתווספים, כל הצורות האלה, לוקחים את אותם שברים של האש הגדולה של מתן תורה שהתפזרו בכל העולם על ידי שבירת הלוחות, לכן אנחנו צריכים לגלות, ובני ישראל צריכים להיות בכל מקום, ובכל מקום לקבוע בית מדרש, ובית המדרש מחבר אליו את אותם חלקי אש שנמצאים במקום הזה, וזה מתחבר בחזרה לאש הגדולה.

גם בראשונים עצמם יש סגנונות. הראשונים עצמם מביאים מרבתינו הצרפתים, שהם רש"י ובעלי התוספות, והיו מרבתינו שבאו ממקומות אחרים, אלו שבאו מברצלונה ולא מצרפת, אולם היה חיבור ביניהם, הם למדו מבעלי התוספות, ובכל זאת זה שונה. כל המקומות האלה, כמו שמסתבר, כבר מיצו את עצמם. הדורות יורדים והולכים, האש הגדולה מתרחקת.

כיון שכל החלקים כולם מצטרפים שוב יחד לאש הגדולה, אותה אש גדולה שנשברה לניצוצות, נשברה לאישים, אף שיש גם משהו מאש גדולה יותר. אבל בכל אופן יש בכל מקום משהו, והמשהו הזה צריך להתמזג. זה הטעם לכך שנפתחו בתי מדרשות בכל קצות העולם, בצורה משונה, זה הקיום. איננו יודעים איך זה קורה, מה מתקיים, אבל מה שקורה כאן, זה, שישראל גלו לבין האומות כדי שיתווספו עליהם גרים, והכונה בזה, על אלו שפרשו מהאש הגדולה של מתן תורה והלכו למקומות זרים, שאין שם בני ישראל, ואין מי שיצרף זאת בחזרה לאש הגדולה של מתן תורה.

באותה האש הגדולה של מתן תורה, כל העולם כולו הפסיק לרגע. בזמן שבורא העולם נתן תורה, העולם הפסיק, כמו שאומרים חז"ל בשמות רבה (כ"ט ט"ו) "א"ר אבהו בשם ר' יוחנן, כשנתן הקב"ה את התורה צפור לא צווח עוף לא פרח שור לא געה אופנים לא עפו שרפים לא אמרו קדוש קדוש הים לא נזדעזעו הבריות לא דברו, אלא העולם שותק ומחריש ויצא הקול אנכי ה' אלקיך", לא נשמע שום קול בעולם, מכל העולם כולו יצא קול "אנכי ה' אלקיך", "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני". מהכל, מכל המקומות, כל העולם כולו, זו היתה האש, עתה, בזמן שמתן תורה נשבר, בכל המקומות שמתן תורה הגיע, לכל המקומות האלה נתפזרו השברים, לכן, לא גלו ישראל לבין האומות אלא כדי שיתווספו עליהם גרים.

אין לנו מושג איך הדברים האלה בדיוק קורים, מה הוא החלק שנשאר, באיזו שהיא תרבות, באיזה שהוא מקום, מה נשאר פה מהאש הגדולה של מתן תורה. שהצטרף לתרבות המסוימת הזאת, שהדבר הזה יתן לבני ישראל שנמצאים בתוכם תפיסה מסוימת ומיוחדת, עם סגנון מיוחד, בגמרא ובתוספות, אבל זה מה שמלמדים אותנו, זה נקרא שיתווספו עליהם גרים.

לולא גזרת הגלות היינו כולנו יחד וזה היה

מבטל את השבירה

גזרת הגלות נגזרה עלינו בחטא המרגלים, כמו שכתוב בפסוק בתהילים (ק"ו כ"ו כ"ז) "וישא ידו להם להפיל אותם במדבר. ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות". כל גזרת הגלויות נגזרה בחטא המרגלים. אחרי חטא המרגלים נשבע בורא העולם, כפי שכתוב בפסוק "ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ, וגו' אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבותם וכל מנאצי לא יראוה" (במדבר י"ד כ"א), כאן נגזרה גזרת גלות על כולם.

אחד ממפרשי המדרש המפורסמים מביא בשם אחד מגדולי וילנא בדורו של הגר"א, כי פירוש המילים "ואולם חי אני וימלא כבוד ה'

את כל הארץ" הוא, כאן הובטח שבכל העולם כולו יגלו כלל ישראל, וכבוד ה' יתגלה פה, בכל מקום ומקום. גזרת הגלות על כלל ישראל נאמרה בלשון "ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ", כביכול, בכל העולם כולו ימלא כבוד השם. היינו, בכל העולם כולו יהיו בני ישראל, ויהיו בתי כנסיות ובתי מדרשות של כלל ישראל, וילמדו תורה בכל מקום בעולם. כך נאמרה גזרת הגלות, "וימלא כבוד ה' את כל הארץ".

אילו כלל ישראל לא היה חוטא במרגלים, והיה כאיש אחד נכנס לארץ, זה עצמו היה מבטל את השבירה. כולנו יחד נמצאים במקום אחד, ובמקום הזה היתה נמצאת האש הגדולה. זה היה מבטל את השבירה. וכך, בגין חטא המרגלים נענשנו גם על חטא העגל.

המרגלים כשלעצמם אמורים היה לתקן את חטא העגל. כאשר כלל ישראל כולו נמצא יחד במקום אחד, זה עצמו, זה תיקון השבירה. זה נקרא שהאש הגדולה חוזרת למקומה, נמצאת במקומה.

אנחנו חטאנו בא'-ב'. "מפני שעברו על התורה שניתנה בא'-ב'", פירוש, אין הכונה שעברו על התורה ועשו נגד מה שהתורה אמרה, לא על זה אנחנו בוכים, לא על זה נקבעה הבכיה לדורות, אלא על כך שחטאנו בא'-ב', על זה אנחנו מקבלים את העונשים שלנו בלי הפסק, אלו הן הגלויות, על זה מגיעות כל הצרות, על זה אנחנו הולכים ונענשים. זו הגזרה המיוחדת "אני אקבע לכם בכיה לדורות", זו הבכיה, אתם לא תדעו לאן ללכת, לא תדעו איך להמשיך הלאה, תהיו נבוכים בארץ, בכיה לדורות. זה עונש בפני עצמו, זה העונש של אותם כ"ב ימים, שהם לצערנו לפנינו. ה' יעזרנו, אנו מצפים בכל יום שהגלות תיגמר, שיבוא הגואל, אבל אלו הם כ"ב הימים המכוונים כנגד אותיות הא"ב שהנביא בוכה במגילת קינות. אין לנו לאן ללכת, איננו יודעים, אנו נבוכים בארץ, לא יודעים. זה הבכי, זה הצער, זה הכאב.

מקום הברכה עבורנו הוא רק ב"מה טובו"

איתא בסנהדרין (ק"ה ע"ב) "אמר רבי יוחנן מברכתו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו", לכאורה, מדוע זה צריך לעניין אותנו מה היה בליבו, אכן, התשובה לכך היא, משום שחז"ל מגלים לנו שם בהמשך הסוגיא "אמר רבי אבא בר כהנא, כולם חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות, שנאמר ויהפך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלקיך, קלה ולא קלות", כל מה שהיה בליבו, לצערנו, התקיים. למרות שבפיו הוא אמר ברכות, אבל כולם חזרו לקללה. העובדה שבפיו הוא אמר ברכות, היתה מכח פעולה מיוחדת שכביכול עשה בורא העולם, הדברים נעשו בצורה כזאת, כך שנתקיים "ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה", הדברים התהפכו לברכה, אבל הבסיס נשאר. וה"ויהפוך", נתקיים בגלל "כי אהבך ה' אלקיך".

אחרי שבלעם הרשע, יעץ לבלק שאלקיהם של אלו שונא זימה, והעצה היא שתחטיא את ישראל. אותו נביא שהקב"ה נתן לאומות העולם פרץ גדרו של עולם, כפי שאומר רש"י בפרשת בלק, ובפשטות, המשמעות היא, שהעובדה שהעולם נראה היום כך, הכל זה מכוחו של אותו בלעם. אותו נביא שבורא העולם נתן להם לגוים, פרץ גדרו של עולם, וכמובן שאחר כך כבר לא היה מי שיגדור. כל

האומות כולן היו גדורים בעריות. והוא פרץ גדרו של עולם, והעולם כך נראה עד היום.

אלקיהם של אלו שונא זימה. ברגע שנכשלנו בזה, נתבטל ה"כי אהבך ה' אלקיך", וכשנתבטל ה"כי אהבך ה' אלקיך", כי אלקיהם של אלו שונא זימה, נתבטל ה"ויהפוך". לכן כולם חזרו לקללה. חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות, ברכת "מה טבו אהליך יעקב משכנותיך ישראל", משום שעליהם נאמר "אהבך ה' שיערי ציון מכל משכנות יעקב" (תהלים פ"ז ב'), המקומות שהם אהובים לפניו, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. וכאן, מתקיים ויהפוך, כאן נמצאת הברכה, זה המקום היחיד, כי פה בורא העולם הופך את הקללה לברכה. כי אהבך ה' אלקיך, בורא העולם אהבך אותנו כשאנחנו נמצאים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות.

"מה טבו", בסוף היום הששי למעשה בראשית נאמר "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד", חז"ל דורשים בבראשית רבה (ח' ה') "והנה טוב מאד, והנה טוב אדם", נא. ה. מ"ה בגימטריה אד"ם. טוב מאד, זה במילים אחרות, מה טבו, טוב מאד. למאד אין גבול, כמה שהוא יתוסף, אין גבול לתוספת, זה מאד.

הימים האלה הם ימי בין המצרים, "כל רודפיה השיגוה בין המצרים", יש מקום אחד שבו לא ישיגו אותנו. שם אנו נמצאים בתוך מערכת של ברכה, ובתוך מערכת של מה שנקרא טוב מאד, "מה טבו אהליך יעקב, משכנותיך ישראל".

העצה הנכונה והטובה, האחת והיחידה, היא, להתחבר, להתחבר באמת, להתחבר בכל הכח ל"מה טבו אהליך יעקב משכנותיך ישראל". כאן הברכה נמצאת, כאן מתקיים בנו "כי אהבך ה' אלקיך".

שום נביא לא התנבא עלינו ולא השפיע עלינו ברכות כאלו, וגם בתורה עצמה לא מצינו ברכות כמו שהשפיע עלינו בלעם, זה עובר כל גבול. באמת, חז"ל הרי אומרים, למה נכשלו בכנות מואב, מפני שזחה דעתם אחרי ששמעו את דברי בלעם. הרי מדובר פה על אנשים שהיו ארבעים שנה במדבר, אכלו מן, היו יחד עם משה רבינו. ופתאם הם חוטאים במיני חטאים כאלה, זה בלתי אפשרי, זה לא שייך, אכן, היתה זהות דעת, כשבני ישראל שומעים "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל", אין לנו עבירות, איננו יכולים לעשות עבירה, אין דבר כזה. "ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו". תמיד. יש כמה פירושים ב"תרועת מלך" והפירוש הפשוט יותר, הוא מלשון רעות, תרועת מלך, אנחנו תמיד יחד איתו.

כששומעים דברים כאלה, הדבר הזה חוזר לקללה, "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל", חזר לקללה, אבל "מה טבו אהליך יעקב משכנותיך ישראל", כאן נשארה ברכה, וכאן אנו צריכים להיות, זה המקום. במקום הזה אנחנו בתוך מסגרת של ברכה, כאן אנחנו בטוחים.

לצערנו מנהג העולם, כידוע, הוא להיפך, דווקא בימים אלו שהם ימי בין המצרים, בתי כנסיות ובתי מדרשות נחלשים קצת. אכן, מי שיתחזק, אדרבה, הוא יזכה לברכה בכפל כפליים, ל"טוב מאד" בלי גבול, מה טבו פירושו טוב מאד. זה מה שאנו צריכים לעשות. "מה טבו אהליך יעקב משכנותיך ישראל".

שיחת מרן ראש ישיבת חברון הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א

פרשת – פנחס

**איש אשר רוח בו – מוכן לקבל אור פני מלך
יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל**

הספורנו - 'איש אשר רוח בו' זהו המוכן לקבל אור פני מלך חיים

נאמר בכתוב בפרשה (כז, יח): "ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וסמכת את ידך עליו".
ופירש הספורנו "איש אשר רוח בו - מוכן לקבל אור פני מלך חיים, כענין ובלב כל חכם לב נתתי חכמה". מבואר
בדבריו, שההכנה לקבל אור פני המלך, היא זו שנתנה ליהושע את שם התואר 'איש אשר רוח בו'. וצריך לבאר מהו
ענין זה של המוכנות לקבל אור פני מלך. ועוד יתירה על כן יש לבאר, מה הביא הספורנו כסמך לדבר מן הפסוק
(שמות לא, ו) "ובלב כל חכם לב נתתי חכמה" האמור בקרא אצל בוני המשכן.

ונראה לבאר, דהנה איתא בגמ' בברכות (נה, א): "אמר רבי יוחנן אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה
שנאמר (דניאל ב, כא) יהב חכמתא לחכימין ומנדעא לידעי בינה, שמע רב תחליפא בר מערבא ואמרה קמיה דרבי
אבהו, אמר ליה אתון מהתם מתניתו לה אנן מהכא מתנינן לה דכתיב (שמות, שם) ובלב כל חכם לב נתתי חכמה".
ומבואר, שנתנית החכמה הינה רק למי שיש בו כבר חכמה, וזהו שאמרו שאין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו
חכמה, ולמדו דבר זה מב' קראי הנ"ל. ולכאורה הדבר תמוה, שאם כבר יש באותו האדם חכמה, א"כ איזו חכמה
נותנים לו ולשם מה ניתנת לו. אלא דבהכרח שמבואר מכאן, שראשית על האדם להיות חכם לב, להיות "מוכן לקבל
אור פני מלך" כמ"ש הספורנו, ורק לאחר מ"כ תורעף עליו מן השמים נתינת החכמה למח.

הגר"ח שמואלביץ - חכמת הלב המביאה את חכמת המח

והגר"ח שמואלביץ זצ"ל (ב'שיחות מוסר' מאמר נ"ט, וביתר הרחבה בסוף מאמר פ"ו) ביאר את יסוד ענין הכתוב
'ובלב כל חכם לב נתתי חכמה', שלכאורה אינו מובן כלל, במה שייכת החכמה אל הלב שהוא מקום הרצונות
והשאיפות, והלא אין מקום החכמה אלא במח מקום משכן המחשבות. וביאר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, שאכן כן ישנה
חכמה ששייכת רק אל הלב לבדו, והוא ענין הרצונות והשאיפות, והיינו "מי שאינו מסתפק במה שיש לו, אלא כל
כולו מבקש ושואף להתעלות יותר ויותר, זהו 'חכם לב' אשר זוכה שיתן ה' חכמה בלבו. וזו הייתה מעלתו הגדולה
של יהושע, אשר בזה היה מיוחד יותר משאר בני דורו, כי לבקשת החכמה שלו לא היה שיעור". הלב המוכן שמכשיר
את עצמו להיות כלי קיבול לדברי החכמה הוא נקרא 'ליבו' של ה"חכם לב", ואחרי שאדם מכשיר את ליבו ומכינו
להיות לכלי ולבית קיבול לחכמה אזי זוכה בקבלת החכמה. וזהו הענין של "ובלב כל חכם לב נתתי חכמה", דחכם
לב היינו מי שהוא כלי קיבול לחכמה, והמבקש החכמה הוא המכשיר עצמו להיות כלי קיבול לחכמה.

נערך ע"י הרב אהרן לסרי, להערות והארות ניתן להתקשר 054-8470226.

א

רבינו יונה - דרך השגת התורה היא ע"י הביקוש והחיפוש

ומצאנו בדברי הרבינו יונה במשלי עה"פ (ב, ד): "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה", שכתב וז"ל: "כי בקשה הוא על דבר הנאבד, מקומו איה הוא, כמ"ש (תהלים קיט, קעו) תעיתי כשה אובד בקש עבדך וכן כסף להרוויח אין אדם יודע במה להשתכר, ודרך האדם לבקש אחריהם והולך ממקום למקום להרוויח, לזה אומר תבקשנה ככסף. וכמטמונים תחפשנה - דרך דבר הטמון במקום ידוע שמונח ומוטמן בשדה ובמקום ואינו יודע מקומו ממש צריך לחפש בידיים ובזה שייך חיפוש בדבר הטמון שטמן הוא או אבותיו וזהו כמטמונים תחפשנה. והעניין, שהן נגד תורה ומצוות, שלתורה צריך לבקש ככסף ולילך מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה, וזהו אם תבקשנה ככסף היינו לתורה" וכו'. ומבואר בדברי ר"י, שקנייתה של החכמה באה דווקא דרך בקשת החכמה שהמבקש אותה והתר אחריה כדבר האבוד ממנו, הוא שיזכה להשיגה.

ביקוש החכמה לתורה בלבד ולא לדברים אחרים

ונראה שיש להוסיף ולבאר בזה נקודה נוספת, שאין די עבור קבלת החכמה - 'בבקשת החכמה' לבדה, אלא הכנת והכשרת הלב צריכה להיות מתוך כך שהלב יהא מוכן לקבל את החכמה בלבד בלי שום מקום אחיזה ותפיסה לדברים אחרים, וגופה של הכנת הלב "להיות מוכן לקבל אור פני מלך" היא באופן שכל רצונו ומידת בקשתו יהיו אך ורק לבקשת חכמת התורה, ושלא תשמש לו חכמה זו לדברים אחרים, כי נתינת החכמה היא בעבור תהיה לו לעזר בתורה עצמה, וא"כ גם מוכנות האדם לקבלה צריכה להיות לשם כך. וכן עוד שבקשה זו תמלא את כל משאלות ליבו שלא יהא ליבו מבקש וחפץ במנעמי עוה"ז ותענוגותיו, אלא שכל מגמת בקשת ליבו תהא על עניין בקשת חכמת התורה, והיא מוכנות הלב, שדווקא הלב המתאוה, צריך שיהא כולו מתאוה ומשתוקק אל החכמה העליונה ולא אל זולתה.

ואיתא במד"ר (קה"ר פ"ב, ב'): "לשחוק אמרתי מהולל - אמר רבי אבא בר כהנא מה מעורבב השחוק שאומות העולם שוחקים בבתי קרקסיות ובבתי תיאטריות שלהם. ולשמחה מה זו עושה - מה טיבו של תלמיד חכם להכנס שם". וחזינן בדברי חז"ל אלו דבר נורא, שלא נקטו בדבריהם את ענין גודל העבירה לילך למקומות שכאלו, או את ענין העונש החמור המגיע לדורך בהם, אלא חז"ל התבטאו בלשון "מה טיבו של ת"ח להיכנס לשם", הת"ח מנותק מכל שייכות וקשר להבלי עוה"ז, אין אצלו שום התקשרות והשתייכות לענייני העוה"ז, כיון שזוהי מהותו של הת"ח - ההתבדלות מכל אלו והניתוק המוחלט מהם. ועוד מתפרש בלשון הכתוב לפי דרשת חז"ל זו, ששמו של הת"ח הוא "ולשמחה", עצם שמו של הת"ח היא מידת השמחה להיות שמח בתלמודו, והת"ח ששמח בתלמודו אין לו שום השתייכות לענייני העוה"ז, ועליו ניתנה התביעה "מה טיבו של ת"ח להיכנס לשם". דכשיש לת"ח את השמחה ואת העריבות האמתית בתלמודו אזי ממילא אין לו טעם ומשיכה אחר הדברים שהם היפך חכמת התורה ומתיקותה, ו"אין טיבו אצלם".

החכמים - מקבלי החכמה ישתמשו בחכמה וינצלוה כראוי

את יסוד ושורש הדברים מצאנו במד"ר (קהלת פ"א, י"ז) שאמרו חז"ל: "מטרונה אחת שאלה את רבי יוסי בר חלפתא אמרה ליה מהו דין שנאמר יהב חכמתא לחכימין, לא הוה צריך קרא למימר אלא יהב חכמתא ללא חכימין ומנדעא ללא ידעי בינה. אמר לה משל אם יבאו אצלך שני בני אדם ללוות ממך ממון, אחד מהן עשיר ואחד מהן עני, לאיזה מהן את מלוה, לעשיר או לעני. אמרה לו לעשיר. אמר לה ולמה. אמרה לו שאם אבד העשיר ממוני יש לו מהיכן יפרע, אבל אם איבד העני ממוני מאין יפרע לי. אמר לה ולא ישמעו אוזניך מה שאת מוציאה מפיה, אילו נתן הקב"ה חכמה לטיפשים היו יושבין והוגין בה בבתי כסאות ובבתי תיאטריות ובבתי מרחצאות, אלא נתן הקב"ה חכמה לחכימין והם יושבין והוגין בה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, הוי יהיב חכמתא לחכימין ומנדעא לידעי בינה". ומבואר, שדווקא החכמים היודעים היאך להשתמש בחכמה הניתנת להם שהרי הכינו את עצמם לקבלתה, והיינו שבית קיבול

החכמה שלהם הוכן לכך שלכשיזכו בקבלת החכמה ישתמשו בה באופן הנכון והראוי לה - הם אלו הזוכים בקבלתה בפועל, שאילו הייתה ניתנת החכמה לטיפשים שאינם מוכנים לקבלה הייתה החכמה "נאבדת מהם" ולא הייתה ניתנת להשבה. וזהו ביאור הכתוב "ובלב כל חכם לב נתתי חכמה", מי שמוכן לקבל אור פני מלך והכשיר עצמו לכך הוא הוא שיהא המושפע בקבלת החכמה.

בבקשת חכמת התורה נכללת ג"כ ההכרה והבקשה שהשי"ת הוא נותן החכמה

ובכלל ההכנות הנצרכות עבור קבלת החכמה שהם ההכנות המבוארות לעיל, להיות מבקש החכמה, ועוד לטהר הלב מכל רצונות ומאווי העולם - להיות לכלי המוכן המקבל חכמה, נצרכת ג"כ ההכרה בנותן החכמה, להיות מכיר שהקב"ה הוא נותן החכמה והוא זה ש"יהיב חכמה לחכימין". וכפי מה שמדויק בשינוי מטבע הלשון שטבעו חכמים בברכת הדעת שבשמ"ע בשונה מכל שאר הברכות, ששאר הברכות פותחות מיד בתחילתה של הברכה בגופה של הבקשה עצמה, כ'סלח לנו' 'ראה נא' 'רפאנו' 'ברך עלינו' וכו', אך ברכת הדעת איננה כן, אלא יש לה מעין הקדמה ופתיחה הקודמת לעצם הבקשה, והיא "אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה", ורק אח"כ מבקשים "חננו מאיתך" וכו'. ונראה מתוך כך, שעבור קבלת החכמה מוכרחים להכרה בנותן החכמה, שמתוך הידיעה וההכרה שהקב"ה הוא נותן החכמה אפשר לבא ולבקש על קבלת החכמה ממנו יתב'.

זהו ביאור הכתוב הנאמר בקרא על יהושע: "איש אשר רוח בו" שפירש הספורנו "מוכן לקבל אור פני מלך חיים, כענין ובלב כל חכם לב נתתי חכמה". כלומר ד"איש אשר רוח בו" היינו רק מי שרוח בו ולא תאוות ורצונות תענוגי העוה"ז, הוא מי שראוי לקבל אור פני מלך, דהיינו להיות חכם הראוי לקבל את החכמה, כמבואר בדברי הגמ' בברכות והמד"ר הנ"ל, ומכיון שכן הוא זה שראוי להנהגת העם אחר מות משה.

האדם מצד עצמו מבקש תורה - אם לא שמרגיל עצמו לדברים ההפכיים

בסידור 'שיח יצחק' להר"י מאלצאן כתב לפרש את מה שאנו מבקשים בכל יום בברכות השחר: "שתרגילנו בתורתך", וז"ל: "כי נפש הישראלי יש לה בעצם רצון ותשוקה ללימוד התורה, רק החיסרון הוא מה שמרגיל בעצמו לדברים הפכיים, וכענין שארז"ל (ספרי דברים, פסיק' מ"ח) אם תעזבני יום יומיים אעזבך. וכמ"ש הגר"א ז"ל (משלי א, כג) כי כאשר מרגיל אדם עצמו בדברים בטלים וליצנות בא לו תשוקה עזה לזה אשר לא יוכל למוש ממנה, ולהיפך הוא מי שמרגיל בלימוד התורה משיג לזה תשוקה עצומה וחשק נפלא, וע"כ אנו מבקשים שתרגילנו בתורתך". וביאור כוונת דבריו נראה לומר, דהנה "נפשות כלל ישראל המה חלק אלוך ממעל החצובות מתחת לכיסא הכבוד" כלשון המב"ט בהקדמה לקרי"ס, לפיכך נשמותיהן של ישראל בעצם מהותם חפצות לקיום רצונו יתב' וללמוד תורה, ונפשם רוצה וחושקת לזה, אלא שאם מושך האדם את עצמו ומרגיל את נפשו לדברים בטלים ונגרר אחריהם, הרי שהדברים בטלים עצמם גוררים אותו וגורמים לו להמשיך להימשך אחריהם.

נמצא, שהכל תלוי במידת "הרגלו" של אדם - בד"ת או בדברים בטלים, ואם יהא מורגל בד"ת הרי שהמשיכה לדברים בטלים תוסר מאליה שכן הד"ת עצמם כבר ימשכוהו להמשיך עוד בד"ת נוספים, ואילו להיפך כשיתרגל בדברים בטלים אזי יימשך אחריהם. זהו תוכן תפילתנו "שתרגילנו בתורתך" - שנהיה מורגלים בד"ת, ובכך מעצמה תתבטל ותחדל המשיכה אחרי הדברים בטלים.

הביקוש לתורה - דבר שאין לו קצבת זמן ושיעור גבול

והנה במשנה באבות (פ"א, מ"א) שנינו: "משה קבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים". ופירש"י: "משה קיבל תורה מסיני - ולמדה לכל ישראל וכו', ולמה נאמר ומסרה ליהושע ולא לאלעזר ולפנחס ולא לשבעים זקנים המתנבאים במחנה, שלא רצה למוסרה אלא למי שהיה ממית עצמו מנעוריו באהלי החכמה וקנה לו שם טוב בעולמו

וזוהו יהושע שנאמר (שמות לג, יא) יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל". ומבואר בדבריו, שהטעם שנמסרה התורה ליהושע ולא לשאר החכמים שהיו באותו הדור, מפני "שלא רצה למוסרה אלא למי שהיה ממית עצמו מנעוריו באהלי החכמה", יהושע בלבד הוא ש"היה ממית עצמו מנעוריו באהלי החכמה", ונשאר בבחינתו של הנער כל ימי חייו. ונראה, שרש"י בא ליישב בזאת את קושיית האבן עזרא שהובאת גם ברמב"ן בפ' כי תשא, עה"פ (שמות לג, יא): "ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל", והקשה האבן עזרא והלא ע"פ חשבון השנים עולה שבאותו הזמן היה יהושע כבר בן נ"ו שנים, ומפני מה מכונה הוא נער. וע"פ דברי רש"י באבות נראה שכוונת הכתוב היא שהיה יהושע תמיד בבחינת "נער", שכל ימות חייו לא מש מתוך האהל, ולפיכך זכה למעלת מסירת התורה. וזוהי סגולת מידת בקשת החכמה להיות תמיד מבקש ומשתוקק לעוד חכמה שלא הייתה לו קודם לכן, וזהו שייך גם בהגיל היותר מבוגר של האדם, ואדרבה ככל שירבה בחכמה ירבה אף בתוספת בקשת החכמה.

הכלי יקר - יהושע המשיך בב' מיני ההנהגות, אך תלויות זו בזו

והנה, כתב הכלי יקר בפרשה (כז, יח) מבואר שהיו ב' מסירות משה ליהושע בדבר הנהגת העם, וז"ל: "ומ"ש 'ויסמוך את ידיו עליו' כך פירושו שמה מסר ליהושע שני מיני הנהגות. האחת היא, ההנהגה בתורה ומצות. השנייה היא, ההנהגה המדינית. ועליהם אמר אשר יצא לפניו ואשר יבא לפניו ואשר יוציאם ואשר יביאם, ומכאן נראה ששני הנהגות מסר לו" וכו'. ונראה לומר, שב' הנהגות אלו תלויות אחת ברעותה, שלא שייכת הנהגה המדינית בעם, אם לא קיימת ההנהגה בתורה ובמצוות, ובכדי שינהגם בכללות השלימה של ההנהגה, היה צריך מנהיג כזה שהמית והשקיע עצמו באהלי החכמה מנעוריו, ולפיכך נמסרה התורה וממשיכה לדורות שבאו אחריו - על ידו.

הח"ח - ביאור הבושה שבראיית פני יהושע

ומן הראוי להוסיף עוד דבר נורא בזה, דהנה רש"י בפרשה עה"פ (כז, כ): "ונתת מהודך עליו" הביא את מה שאמרו חז"ל בגמ' ב"ב (עה, א) "מהודך - ולא כל הודך נמצינו למדין פני משה כחמה פני יהושע כלבנה". ושם הוסיפו חז"ל ואמרו: "כיוצא בדבר אתה אומר 'ונתת מהודך' עליו ולא כל הודך, זקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה". וכתב הח"ח ב'תורה אור' (פ"ט) לפרש, וז"ל: "ושמעתי דהכונה דשם בושה אינו דווקא מפני מעשים שאינם מהוגנים, אלא לפעמים נקרא זה מה שמושיג האדם בושה מפני גודל במעלה שאין לו ערך אליו והוא מתבייש מרוממות מדרגתו, וזהו שנצטוונו בני אברהם ביישנים רחמנים וכו', אבל ענין הכלימה הוא ענין חרפה שהאדם נכלם מדבר שהוא פושע בעצמו במעשיו המקולקלים, או שלא השיג אותה המעלה שהיה יכול להשיג בעצלותו. וזהו שאמרו שנגד פני משה היו מתביישים מגודל רוממותו שאין להם ערך כלל אליו, אבל מפני יהושע שהיה קרוב למדרגתם וזכה להאיר פניו כפני לבנה ע"י שימוש שמש את משה רבינו, כמ"ש במדרש ולא מש מתוך אהלו של תורה, מפניו היו נכלמים שהלא במדרגתו היה וגם הם היה בידם לזכות לכבוד הזה". ולמדנו מדברי הח"ח, שהנהגה ומידה זו שהייתה אצל יהושע יכול היה כל אחד להגיע אליה, כיון שזו מעלה התלויה בעבודתו של האדם עצמו, ולמדנו מכך את חומר העבודה המוטלת עלינו בלהיות מבקשי החכמה באמת, ומאידיך למדים אנו גם עד היכן אפשר להעפיל ולהגיע ע"י מידת בקשת החכמה.

פרשת פנחס – קח לך את יהושע

כל אחד נכוה מחופתו של חברו

"ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וסמכת את ידך עליו וגו', ונתת מהוודך עליו" (במדבר כ"ז י"ח – כ').

ובגמ' איתא (ב"ב עה). "ואמר רבה אמר ר' יוחנן עתיד הקב"ה לעשות שבע חופות לכל צדיק וצדיק, שנאמר "וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן נגה אש להבה לילה כי על כל כבוד חופה", מלמד שכל אחד ואחד עושה לו הקב"ה חופה לפי כבודו וכו', ואש בחופה למה, אמר ר' חנינא מלמד שכל אחד ואחד נכוה מחופתו של חברו, אוי לה לאותה בושא אוי לה לאותה כלימה, כיוצא בדבר אתה אומר "ונתת מהוודך עליו" ולא כל הוודך, זקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, אוי לה לאותה בושא אוי לה לאותה כלימה.

ובביאור דברי חז"ל שכל אחד ואחד נכוה מחופתו של חברו כתב המסילת ישרים (פרק ד') "לשלמי הדעת תהיה להם ההערה, במה שיתברר להם כי רק השלמות הוא הדבר הראוי שייחמד מהם ולא זולת זה וכו', וע"ז אמרו ז"ל על דרך המשל "מלמד שכל אחד נכוה מחופתו של חברו", כי אין זה מטעם הקנאה אשר תפול רק בחסרי הדעת כמו שאכתוב עוד בס"ד, אלא מפני ראותו עצמו חסר מן השלמות מדרגה שהיה יכול להשיגה כמו שהשיגה חברו".

ומש"כ המס"י שהקנאה תפול רק בחסרי הדעת כמו שאכתוב עוד, כוונתו למש"כ להלן (סוף פרק י"א) "הקנאה גם היא אינה אלא חסרון ידיעה וסכלות וכו', ואמנם לו ידעו ולו יבינו כי אין אדם נוגע במוכן לחברו אפילו כמלוא נימא, והכל כאשר לכל מה' הוא כפי עצתו הנפלאה וחכמתו הבלתי נודעת, הנה לא היה להם טעם להצטער בטובת רעיהם כלל".

מבואר בדבריו שהקנאה בזה שלא השיג מה שהשיג רעהו אינה אלא חסרון ידיעה וסכלות, כיון שכל מה שניתן לכל אדם מהשי"ת הוא לטובתו, כפי שראתה החכמה העליונה היותו נאות לו כפי עניינו, אך הקנאה הראויה היא במה שלא השיג משום שחיסר ממה שביכולתו לעמוד ומשו"ה לא השיג, אך אם היה עמל להשיג מעלה זו היה משיגה, והדרך להתעורר לזה הוא להתבונן בחבירו שעמל והשיג מעלה זו, והיא הקנאה הראויה שעליה נאמר "קנאת סופרים תרבה חכמה", וזוהי ההערה לשלמי הדעת להתבונן בזה שכל אחד ואחד נכוה מחופתו של חברו, משום שרואה עצמו חסר מדרגה שהיה יכול להשיגה כמו שהשיגה חברו.

אוי לאותה בושא

בביאור דברי הגמ' "זקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, אוי לה לאותה בושא אוי לה לאותה כלימה", כתב ר' יצחק בנו של ר' חיים מוולאזין זצ"ל (הובא ברוח חיים פ"א מ"א גהת מוהרי"ץ, וכע"ז מבואר ג"כ בהגה שבסוף הפתיחה לספר ליקוטי הלכות עמ"ס זכאים) דהנה אמרו במדרש (במדבר רבה פרשה כ"א י"ד) "קח לך את יהושע בן נון לקיים מה שנאמר נצר תאנה יאכל פריה", וביאור הדבר כי "במדרגת מרע"ה אין שייך לקנאות בו או ליבוש ממנו אחרי שישמח משה במתנת חלקו חלק אלקים ממעל, אשר בחינת משה היה גבוה למעלה, ומי יכול לעלות בהר ה' כמשה, ומי יקום במקום קודש שורש נשמתו. אבל יהושע שזכה ע"י עמלו, ושהוא היה משרת משה

ולא מש מתוך האהל, וע"י שהיה נוצר תאנה לכך א"ל הקב"ה קח לך את יהושע וגו' וכמב' במדרש הנ"ל, וזה היה יכולים כולם לעשות כיהושע, לכן אמרו אוי לאותה בושא אוי לאותה כלימה, ופי' בושא הוא מה שאדם מתבייש מעצמו, וכלימה הוא מה שאחר גורם לו הבושה. וכן הוא ענין חמה ולבנה, שחמה אורה בעצמותה מאיתו ית"ש, אבל הלבנה היא מקבלת אורה מהחמה כידוע לתוכנים, וז"ש "פני משה כפני חמה" שהאצלת רוח קדשו היה מאיתו ית"ש ואור בעצמותו, אבל יהושע היה רק מחמת שהלך אצל משה כמו הלבנה אצל החמה ולא מש מאהלו וע"כ נוצר תאנה וגו' וכנ"ל".

וזהו כנ"ל בדברי המס"י שהבושה אינה ממדרגה שלא היה יכול להשיגה, אלא רק ממדרגה שהיה יכול להשיגה כמו שהשיגה חברו, ולא עמל להשיגה, וע"ז אמרו חז"ל שכל אחד נכוה מחופתו של חברו, ולכך פני משה שהם כפני חמה, אין מה להתקנאות במדרגתו, שהרי חלקו הוא מתנה משמים, אך יהושע שפניו כפני לבנה שהגיע למדרגתו מחמת עמלו בבחינת נוצר תאנה יאכל פריה, ומחמת כך זכה ל"ונתת מהוודך עליו", עליו אמרו הזקנים שבאותו דור אוי לאותה כלימה, שהרי יכלו גם הם לשמש את משה רבינו ולקבל ההוד ממנו כמדרגתו של יהושע.

לא ימיש מתוך האהל

בביאור דברי התנא (אבות פ"א מ"א) "משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע" כתב רש"י "ולמה נאמר ומסרה ליהושע, ולא לאלעזר ולפנחס ולא לשבעים זקנים המתנבאים במחנה, שלא רצה למסרה אלא למי שהיה ממיט עצמו מנעוריו באהלי החכמה וכו', וזהו יהושע שנאמר "יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל".

ונראה דמעלת יהושע היתה בזה שבקש ללמוד עוד משהו יותר מהאחרים, ותוספת זו היא שרוממתו יותר מהאחרים לזכות למעלה שהגיע אליה.

בגמ' איתא (מכות י'). "תנא תלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנאמר (דברים ד' מ"ב) "ונס אל אחת מן הערים האלה וחיי", עביד לי מידי דתהוי ליה חיותא", וידוע לשון הרמב"ם בזה שכתב (פ"ז מהל' רוצח ה"א) "תלמיד שגלה לערי מקלט מגלין רבו עמו, שנאמר "וחיי" עשה לו כדי שיחיה, וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד כמיתה חשובין", והביאור הוא שאף שגם ללא רבו יוכל ללמוד תורה, אך מחמת שמפסיד את התוספת שיכול להשיגה ע"י שיקבל תורה מרבו, ממילא מחמת זה חסר לו בבחינת החיים.

ובזה יבואר הא דאיתא בגמ' (קידושין טו:) דפליגי רבי עקיבא ורבי טרפון בהלכה אחת, ולאחר שדן ר"ט עם ר"ע חזר רבי טרפון והודה לדברי ר"ע, ואמר לו ר"ט לר"ע "עקיבא כל הפורש ממך כפורש מן החיים", שמחמת הלכה אחת שהאיר ר"ע את עיניו של ר"ט כבר הרגיש ר"ט שללא זה הוא בבחינה של פורש מן החיים.

על דברי הכתוב (במדבר כ"ז י"ח) "ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וסמכת את ידך עליו", כתב הספורנו "איש אשר רוח בו – מוכן לקבל אור פני מלך חיים, כענין ובלב כל חכם לב נתתי חכמה", וביאר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר תשל"ג מאמר כ"א, ובמהדו"ח מאמר פ"ו) "כי חכם לב ענינו מי שמוכן לקבל אור פני מלך חיים, ור"ל מי שאינו מסתפק במה שיש לו, אלא כל כולו הוא

מבקש ושואף להתעלות יותר ויותר, וזהו חכם לב אשר זוכה שיתן זה חכמה בלבו, וזו היתה מעלתו הגדולה של יהושע, אשר בזה היה הוא המיוחד משאר בני דורו, שלבקשת החכמה שלו לא היה שיעור.

וזהו מה שאמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"א) "איזהו חכם הלומד מכל אדם", שכיון שכל דבר תורה יקר בעיניו מאוד, לכך אינו חס על כבודו להשיגו ולומד מכל אדם.

על כן כמה מוטל על האדם לעמול בכל עוז להשיג כל מה שביכולתו להשיג בעמלו לפי כחותיו.

אנו נמצאים בימי בין המצרים, ימי אכלות על חורבן ביהמ"ק, ומעיקרי העבודה בזמן זה הוא הציפיה לגאולה העתידה בב"א, ואמרו חז"ל (תענית ל:) "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, ושאינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה", וכתב המאירי "כל שנוהג כיום זה דרך מצוה מלומדה ואינו מעורר את לבו להתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה", הרי שלא סגי בעשיית מנהגי האבילות, אלא צריך להתאבל בלבו על ירושלים.

בין המצרים – לא נתגלה עוונם

שהיו מחד גיסא עוסקים בגמילות חסדים (כמבואר בגמ' הנ"ל), ומאידך גיסא היו בעלי שנאת חנם. (וע"ע חזו"א אמונה ובטחון פ"א אות י"ג. וכאן יתבאר באופן א').

ונראה דהביאור הוא כפי שכתב החזון איש (אמונה ובטחון פרק א' אות י"ד) "אף בלי כל סיבה מעשית, יש סיבות צפונות בכחות הנפש להפק חן ואהבה לרעהו שהוצג לפניו בפעם ראשונה, אשר לא הכירו מעולם, ומנקודת אהבה זו הולכת האהבה וגדלה ומתווספת, וכמו כן יש כחות בנפש להפק שנאת מרורות לרעהו בלי כל סיבה מוקדמת, רק בגלל שלא מצא חן בעיניו, והשנאה הולכת ומתפתחת ביניהם".

אמנם אין זה סיבה לשנוא כל בנ"א, ועל כן על דרך כלל אדם אוהב את רעהו וגומל עימו חסד, אך על דרך מיעוט מצוי שאדם שונא בחינם, ולכך בזמן חורבן בית שני אף שהיו גומלי חסדים, אך היה בהם גם עוון של שנאת חנם.

והעבודה למנוע זאת, הוה מרגלא בפומייהו דהגרא"א דסלר זצ"ל והגרא"ח שמואלביץ זצ"ל (עי' מכתב מאליהו ח"א דף 36. ושיחות מוסר שנת תשל"ב מאמר ד', ובמהדור"ח מאמר ו') להביא את דברי חז"ל שאמרו (מסכת דרך ארץ זוטא פרק ב') "אם חפץ אתה להדבק באהבת חברך, הוי נושא ונותן בטובתו". והיינו שההרגל בהטבה לשני, מרגיל בנפש המטיב אהבה למקבל הטובה, ואפשר גם להתרגל בכך ע"י שיתפלל על השני, ואף אם אינו יודע איזהו דבר פרטי שיש לחבירו צורך בו, מ"מ יכול לבקש בכללות שימלא השי"ת כל משאלות ליבו לטובה.

וזהו הענין שמבואר בגמ' (פסחים ק"ג:) שאם יש לפניו חמור של אוהבו לפרוק ושל שונאו לטעון, אע"פ שמצוות פריקה קודמת למצוות טעניה משום צער בע"ח, הכא עדיפה מצוות טעניה לשונא משום שע"ז כיף ליצריה (וע"ש בתוס' ד"ה שראה בו), דהיינו שע"י שיטעון עימו ויטיב עם שונאו, בזה יבטל מליבו את השנאה אל רעהו.

ודבר נוסף שצריך להתחזק בו, הוא הזהירות מלשה"ר וכמבואר בחפץ חיים (בהקדמה) שמה שאמרו חז"ל שבית שני הרב מפני שנאת חנם, הכוונה על לשה"ר ג"כ, שהיא מחמת השנאה, וכמו שמצינו בגמ' ערכין (טו:) ששקולה שנאת חנם כנגד ג' עבירות, ובגמ' יומא הנ"ל מבואר ששנאת חנם שקולה כנגד ג' עבירות, והוא משום הלשה"ר הנגרם מחמת השנאה.

וע"כ כודאי צריך מאוד מאוד להתחזק, כפרט בימים אלו, בשמירת הדיבור מהטאי הלשון, והעצה המועילה ביותר לזה היא מש"כ הח"ח בסוף הפתיחה "ואבקש לידידי הקורא, שזאת הפתיחה יקרא ויחזור ויקרא, כי היא כודאי מועלת לענין זה על להבא יותר מן הכל, כי היא מלוקטת מאת הראשונים אשר דבריהם קדושים וטהורים כוערות כמראה הלפידים, וכודאי שמרו עצמן ממידה הגרועה הזו עד תכליתה, על כן דבריהן פועלין מאד בלב קוראיהן".

כתב הרמח"ל (דרך עץ החיים) "והנה כלל זה הוא בידינו שכל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו, מאחר שהמה בעלי בחירה והיו יכולים לפעול במעשיהם הטובים שיבנה ביהמ"ק, ולא עשו, לכן מעלה עליהם כאילו נחרב ביניהם". ע"כ עלינו להתבונן בסיבות החורבן בכדי שנפעול במעשינו שיבנה ביהמ"ק בב"א.

אמרו רז"ל (יומא ט:) "מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני ג' דברים שהיו בו עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים וכו', אבל מקדש שני שאנו בקיאים בו שהיו עוסקין בתורה ובמצוות וגמילות חסדים מפני מה חרב, מפני שהיתה בו שנאת חנם, ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות וכו', ר' יוחנן ור"א דאמרי תרוויהו ראשונים שנתגלה עונם נתגלה קצם, אחרונים שלא נתגלה עונם לא נתגלה קצם".

ודברי חז"ל שאחרונים "לא נתגלה עונם" צ"כ, דאם הכונה כפשוטו שכני הדור של חורבן בית שני לא ידעו מהו העוון שמהמתו נחרב הבית, א"כ עתה שהודיעו חז"ל וגילו העוון מדוע לא חזרה בירה לאחרונים.

וביאר הגרי"ס זצ"ל (אור ישראל באגרת המוסר) "הענין שנתגלה עונם של ראשונים – להיותן עבירות חמורות לעין הרואה באין פנות אל הבינה, אבל עוונות האחרונים כל יראו רק למתבונן היטב הדק גודל חומרם למעלה להפליא מסתעפות לפרטי חטאים עצומים באין מעצור רח"ל".

וביאר דבריו הוא על דרך שכתב רבינו יונה בכיאר מאמר חז"ל "המלכין פני חברו ברכים אין לו חלק לעוה"ב", וכתב לבאר (שערי חשובה שער ג' אות קמ"א) "ומה שלא אמרו כן על הרוצח שאין לו חלק לעוה"ב, כי המלכין פני חברו איננו מכיר גודל חטאו ואין נפשו מרה לו על עוונותיו". ועפ"י יש לבאר ש"לא נתגלה עונם" היינו שלא ידעו את חומר החטאים.

ובאופן נוסף אפשר לבאר את דברי חז"ל "לא נתגלה עונם", דהנה על דברי הכתוב (ישעיה א' ט"ז) "רחצו הזכו הסירו רע מעלליכם מנגד עיני חדלו הרע", כתב הגרא"א (אדרת אליהו שם) "שהם ד' דרכי התשובה, היינו חרטה, וידוי, עזיבת החטא, ולחדול מכל הדרכים שהביאו לחטוא", (וע"ע רמב"ם פ"ו מה' תשובה ה"ג, ושו"ת מהרי"ט ח"ב חאו"ח סי' ח'). הרי מבואר שאין די בחרטה וידוי ועזיבת החטא, אלא צריך גם לשרש את הדרכים שהביאו לחטוא, ואפשר שזהו כוונת חז"ל "לא נתגלה עונם" לבני חורבן בית שני, שלא הבינו מספיק את השורש של השנאת חנם בנפשם, וע"כ גם לא מנעוהו ותיקוהו לגמרי.

נתבונן בס"ד בשורש מידה רעה זו של שנאת חנם, והאופן להסירה מקרבנו. (וע"ע ירושלמי יומא פ"א ה"א דף ד סוף ע"ב).

בראשונה יש להתבונן במדה זו של שנאת חנם, וכי באמת אדם אכן שונא את רעהו בלי כל סיבה שקדמה לכך, וכן יש להבין כיצד יתכן

ועד השקפה בעניני התקופה

מהגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א ראש ישיבת 'יד אהרן'

א

הרמב"ם בפ"ב מהל' תפילה כותב 'בימי רבן גמליאל רבו המינים בישראל'. קודם לכן לא היתה בעיה של מינות, אלא עבודה זרה. ובחז"ל כתוב שאנשי כנה"ג ביטלו את היצר של ע"ז ומאז כבר לא היה את הבעיה של יצרא דע"ז כעיקר, אלא עיקר הבעיה היתה מינות, וכלשון הרמב"ם (עבודת יוה"כ א' ד') 'בימי בית שני צץ המינות בישראל'. וממשיך הרמב"ם ואומר שהמינים הללו עשו שתי בעיות 'היו מצירין לישראל ומסיתים אותם לשוב מאחרי ה'. ומסיים הרמב"ם 'זכין שראה שזו גדולה מכל צרכי בני אדם עמד הוא ובית דינו והתקין ברכה אחת שתהיה בה שאלה מלפני ה' לאבד המינים'. מבואר כאן שיש ברכה מיוחדת שנתקנה בתוך תפילת שמו"ע על המינים שהתרבו בתקופת בית שני.

והמקור לזה בתורה הוא מה שנאמר בפרשת בחקתי 'ונגפתם לפני אויביכם ורדו בכם שנאיכם' (ויקרא כו, יז) ודרשו בתו"כ 'שאיני מעמיד עליכם אלא מכם ובכם' (עי' פחד יצחק חנוכה ו', ב'). בשאר הגלויות לא היה מושג שהיהודים עצמם עשו צרות לאחיהם, בגלות מצרים לא היו 'מתמצרים', בגלות בבל לא היו 'מתבבלים' ובאשור לא היו 'מתאשרים', רק בגלות יון התחדש המושג של מתיונים.

והטעם לכך הוא שעצם המהות של גלות יון היא שהיונים באו לבטל את המושג של קדושה ואת ההבדל שבין ישראל לעמים. כל המציאות של יון הוא להיות 'חילוני', אין שום קדושה אלא הכל 'חול', וכידוע שחכמת יון היא חכמה חיצונית והם נלחמו כנגד התורה שהיא חכמה פנימית וקדושה, וזה מה שבאו היונים לעשות, שהיהודים יהיו כמו הגויים. וזה בא מצד הפילוסופיה של יון והכפירה התפשטה עד שנהיה המושג של מינות. לכן, כאשר התחילה המינות שעניינה הוא ביטול הקדושה, אזי אלו שנכשלו בכך ונגררו אחרי היונים הפכו ממש ל'מתיונים', שפרקו מעליהם את צורת עם ישראל והפכו להיות כמו היונים.

וידועים דבריו של המהר"ל שהגלות הרביעית כוללת את כל ג' הגלויות הקודמות, ושחלק מן הגלות שאנו נמצאים בה היום היא בעצם גלות יון. וכך אנו רואים בתקופת ההשכלה שחזרו והתפרצו שוב המושגים של המתיונים. המשכילים היו ממש בגדר מתיונים שרצו לבטל ולעקור את הקדושה של עם ישראל ושישראל יהיו ככל העמים, וכך זה המשיך מאז תקופת ההשכלה ועד היום.

ב

בזמן הנהגתו של מרן הגראמ"ם שך זצ"ל עמדה השאלה האם להיכנס לימין או לשמאל. הרב שך התיר ללכת עם הימין וקבע שלא להיכנס לשמאל, והביע בכמה מקומות את דעתו שהשמאל של ימינו הוא המשך ישיר למשכילים. והיינו שהמושג של המתיונים שהיה גם מהותם של המשכילים נמצא היום אצל השמאל. והגדיר הרב שך את ההבדל בין הימין לשמאל שהימנים אינם באים לבטל את השם 'ישראל', שעל אף כל העבירות שהם עוברים, עם זאת הם עדיין מרגישים את עצמם בני אברהם יצחק ויעקב ואינם גרועים כהמתיונים שבאים לעקור לגמרי את קדושת ישראל.

והנה, המהר"ל בבאר הגולה (באר ז') מבאר שהברכה על המינים נתקנה על אלו שמתנגדים ומבטלים את הדת, ודבר זה מתחלק לארבע כתות, שעל זה ישנם ארבע חלקים בברכה. 'זלמלשינים אל תהי תקוה', 'זכל המינים כרגע יאבדו', 'זכל אויבי עמך סהרה יכרתו', 'זמלכות זדון'. המלשינים הם אלו שפורקים עול מחמת רצונם ללכת בשרירות ליבם אחרי היצר הרע. והמינים הם האפיקורסים החושבים שהדרך הנכונה היא לעבוד עבודה זרה, והם עוקרים את הדת גם מאחרים משום שאינם כהמלשינים שפורקים עול עבור הנאת יצרם, אלא הם טועים

במחשבתם ומתנגדים לדרך התורה. 'אויבי עמך' הכונה היא לאותם ששונאים את הדת של ישראל ורוצים לעקור אותה. והיינו שמי שנהיה מתיון לגמרי, הופך להיות כמו גוי, וכמו שהגויים שונאים את היהודים כך יש גם את האויבים מתוך היהודים ששונאים את הדת. ואח"כ יש את ה'זדים' שהם רוצים לגזור גזירות נגד דרך התורה. ועל זה נתקנה ברכת המינים שמתפללים לאבד אותם כל סוג לפי דרכו, עיי"ש בדבריו.

ואף היום, שכאמור אנו נמצאים בגלות יון שהמתיונים הם המינים, אנו רואים במינים את כל החלקים הללו. ישנם אלו שרוצים לעקור את כל התורה כולה עבור חפצם ללכת אחר התאוות. יש גם אפיקורסים שהפריקת עול שלהם מתחילה מאפיקורסות. וכן יש את אלו שהפכו לגמרי להיות כהמתיונים והם שונאים את הדת שנאה עזה ומדברים ממש כמו האנטישמים הגדולים. ונמצאים גם אלו שרוצים דרך השלטון לעקור את התורה.

אם כן, אנו נמצאים בגלות יון ועדים לכך ש'צץ המינות', ומה בידינו לפעול כנגד זה.

הלא כיצד החשמונאים ניצחו את היונים. כל היסוד של נס חנוכה הוא שכח התורה גבר על הכח של יון. וזה מה שמוצאים בבית שני שמהנס של חנוכה יצא הגילוי הגדול של התורה שבע"פ. וכלשון חז"ל 'הוד הדרה ותפרתה של תורה היה בבית שני'. משם יצאו כל התנאים והאמוראים וכו' עד שממשיך גם בימינו אנו הכח של התורה שבע"פ. ויסוד הדברים הוא שהשפעת הנבואה מכוונת כנגד עבודה זרה, וכמו שרואים שהנביאים שבבית ראשון נתנבאו כנגד העבודה זרה שהיתה שם. ואילו השפעתה של התורה שבע"פ מכוונת כנגד היונים, שהיה את החכמה של התורה שבע"פ כנגד חכמת יון, ואכמ"ל.

אז מהי הדרך להתמודד עם הכח של יון, חיזוק הכח של התורה. זוהי העצה היחידה. הכח של התורה שבע"פ מה שהיה בחנוכה, כל ההתעוררות והמסירות נפש שהיה שם.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

פרשת פנחס תשפ"א

נתן נתן להם אהרות נחלה בתוך אחי אביהם והעברת את נחלת אביהן להן. (כ"ז, ד).

יש להעיר דבתחילה כתוב 'נתן להם' ו'אביהם' שזהו בלשון זכר, ובסוף כתוב 'אביהן' ו'להן' בלשון נקבה.

ויש לבאר, דהנה במשנה בפרק יש נוהלין ורש"י הביא זאת כביאור כפל הלשון שכתוב 'נתן נתן' דבנות צלפחד ירשו שני חלקים, חלק אביהם שהיה מיוצאי מצרים, וחלקו עם אחיו בנכסי חפר אביו. והנה בחלק שירשו את אביהם, הרי ירושתם הוא מדין 'בת', אבל ירושתם את חפר אביו, הרי הם עומדים במקום צלפחד אביהם, וא"כ ירושתם בנכסי חפר הוא מדין 'בן'.

ולפי זה יש לומר דלכך חילק הכתוב הלשון, דבתחילה כתוב לשון זכר, כי מדובר על ירושתן בנכסי חפר, וככתוב 'נתן נתן להם אהרות נחלה בתוך אחי אביהם', והיינו שישלחו חלק אביהם ביהד עם אחיו שזהו בנכסי חפר, ובזה הם יורשים מדין בן, על כן נקט בלשון זכר, ובסיפא דמדובר על נכסי צלפחד אביהם עצמו, וככתוב 'והעברת את נחלת אביהן להן', שבזה הם באים מדין בת, על כן נקט הכתוב הענין בלשון נקבה.

יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה. (כ"ז, ט"ז).

וכתב רש"י, אלקי הרוחות למה נאמר, אמר לפניו, רבש"ע גלוי וידוע לפניך דעתו של כל אחד ואחד, ואינן דומין זה לזה, מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו.

והנה להלן בפסוק י"ח כתוב, ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וגו', וכתב רש"י, כאשר שאלת שיוכל להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד. והיינו דבזה שנאמר 'איש אשר רוח בו' נאמר שנתקבלה תפלתו שיהא מתמנה מי שהוא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו.

והנה בתרגום מפרש, איש אשר רוח בו, 'גבר די רוח נבואה ביה'. וצריך ביאור, וצריך ביאור, מה השייכות שהוא איש שיש בו רוח נבואה, לענין בקשתו שיהא איש על העדה שיודע להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד, ואיך במה שהוא נביא מתקיים הענין שהוא מהלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד.

ויש לומר, דהנה בסוף תרי עשר בסוף נבואת מלאכי, שהוא סיום כל ספרי הנביאים, והוא סוף הנבואה בישראל [עד שתחזור בב"א], כתוב 'זכרו תורת משה עבדי אשר צויתו אותו בחורב על כל ישראל חוקים ומשפטים', ואיתא מהגר"א לבאר בזה, שבזמן שעמדו להם נביאים לישראל, היה הנביא אומר לכל אחד ואחד את עיקר עבודתו

וידי אחרי המגפה ויאמר ה' אל משה וגו', שאו את ראש כל עדת בני ישראל וגו'. (כ"ז, א').

הנה יש הפסק פרשה באמצע הפסוק, וצריך לבאר למה הפסיק הפרשה באמצע הפסוק, ואם ראוי המקרא ליהלק, למה לא נתחלקו לשני פסוקים.

ונראה לבאר בזה, דהנה ברש"י כתב שתי טעמים למה נמנו, משל לרועה שנכנסו זאבים לתוך עדרו והרגו בהן, והוא מונה אותן לידע מנין הנותרות, דבר אחר, שכשיצאו ממצרים ונמסרו למשה, נמסרו לו במנין, עכשיו שקרב למות ולהחזיר צאנו מהזרים במנין.

והנה לפי הטעם הראשון שהמנין הוא משום המגיפה, כמו הרועה המונה את צאנו, א"כ תחילת הפסוק ד'יהי אחרי המגיפה' הוא נתינת טעם להמשך הפסוק, לציווי על המנין, וא"כ הוא דבר אחד וענין אחד, וצריך ליכתב בפסוק אחד, אכן לפי הטעם השני, דמשום שנמסרו לו במנין, מהזירן במנין, אין זה שייך למגפה, וא"כ תחילת הפסוק אינו שייך להציווי על המנין, ונמצא דמחד הוא הקדמה להמשך הפסוק, ומאידך הוא ענין בפ"ע.

ולפי"ז יש לבאר דלכך הוא נכתב בפסוק אחד, ומ"מ הפסיק הפרשה באמצע, דמה שנכתב בפסוק אחד, הוא משום דלפי הטעם הראשון, הוא דבר אחד עם המנין, ומה שהפסיק בפרשה באמצע, הוא משום דלפי הטעם השני, המנין הוא ענין בפ"ע שאינו שייך למגפה.

ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו. (כ"ז, ח').

ופירש רש"י והעברת, לשון עברה, ד"א, על שם שהבת מעברת נחלה משבט לשבט וכו', בכולן הוא אומר ונתתם, ובבת הוא אומר והעברתם.

ועוד יש לפרש בטעם השינוי, דבכולן הוא אומר 'זנתתם', ובבת הוא אומר 'והעברתם', דשאני ירושת כל הזרשים אחר הבן, מירושת הבת במקום שאין בן, דשאר יורשים, הרי קורבתם יותר רחוקה מהבן, אבל בבת קורבתה להאב היא כמו קורבת הבן, ורק דיש דין קדימה של בן על הבת, ומטעם דבמקום אביו קאי, או מטעם אחר, אבל בקורבתם שוים הם הבן והבת. לפי זה יש לבאר, דבכל הירושות נתחדש ונאמר בזה נתינה חדשה, ולכן כתבה תורה 'זנתתם', שזהו נתינה אחרת מהנתינה שהיה אצל הבן, אבל בבת, דירושתה במקום שאין בן, אינו מכה קורבה ושארות אחרת מהקורבה והשארות של הבן, א"כ אין זה נתינה חדשה, אלא רק העברת הירושה להבת, שהיא באותה קורבה של בן, לכן כתוב 'והעברתם', שאין זה אלא העברה, ולא נתינה חדשה.

ותפקידו בעולם, ומה הוא תיקונו המיוחד לפי שורש נשמתו, ובוה היה מתחוק, אבל כשפסקה נבואה מישראל, אז אין מי שיהא מודיע להם לישראל, מהו עיקר עבודתו של כל אחד, ממילא צריך כל אחד ואחד, להתחזק בכל ענייני התורה והמצוות כולם, וממילא בכלל זה יעשה את עבודתו המיוחדת לו. ולפי"ו פירש הגר"א, שבסוף נבואת מלאכי שהוא הנביא האחרון, אמר להם מלאכי זכרו תורת משה עבדי, שמעכשיו כבר אין מי שיאמר לכל אחד עבודתו המיוחדת, ועל כן צריכים הם לזכור את כל תורת משה, ורק ע"י קיום כל התורה כולה, יגיע כל אחד לתיקונו שלו.

ולפי"ז יש לומר, דבקשת משה רבנו, איש שידע להלך כנגד רוחו של אחד ואחד, כוללת גם שידע מהו עיקר עבודתו ותיקונו המיוחד לו לפי שורש נשמתו, ובוה נענה שיהושע הוא איש אשר רוח נבואה ביה, וממילא יוכל להעמיד כל אחד על תיקונו המיוחד לו.

יפקד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה. (כ"ז, ט"ז).

וכתב רש"י, אמר, הגיע שעה שאתבע צרכי, שירשו בני את גדולתי, א"ל הקב"ה, לא כך עלתה במחשבה לפני, כדאי הוא יהושע ליטול שכר שמושו, שלא מש מתוך האהל, וזהו שאמר שלמה, נוצר תאנה יאכל פריה.

הנה נמשלה הנהגת יהושע שלא למוש מתוך האוהל, לנצירת התאנה, ונראה לבאר בוה, דהנה בנצירת התאנה יש ענין מיוחד תר מכל פירות, שלעולם צריך לשמור על התאנה, וזה עפ"י המבואר בעירובין דף נ"ד תאנה כל זמן שאדם ממשמש בה, מוצא בה תאנים, ופירש רש"י שאינן מתבשלין בבת אחת, אלא היום מעט ולמחר מעט, וכל שעה ראוי לאכול מהן, ומבואר דבנצירת התאנה יש ענין מיוחד, שכיון שאינה מתבשלת בבת אחת, אלא היום מעט ולמחר מעט, ובשביל לאסוף התאנים צריך לשמור עליה כל הזמן בלא הפסק, ותמיד להיות מוכן ומוזמן לקט התאנים המוכנות מיד כדי שלא יפלו מהעץ ויפסדו, וכדאיתא בגמ' באלו מציאות, דתאנה עם נפילה נמאסת.

והנה איתא בביצה דף כ"ד, אמר רב לעולם אל ימנע אדם עצמו

מבית המדרש אפילו שעה אחת, דאנא ולוי הוינן קמיה דרבי, כי אמרה להא שמעתא, באורתא אמר מותרין באכילה, בצפרא אמר מותרין לקבל, אנא דהואי בי מדרשא הדרי בי, לוי דלא הוה בי מדרשא לא הדר ביה. הרי שבתורה יש ענין מיוחד ומסויים שלא ימנע עצמו אפילו שעה אחת מבית המדרש, אלא בכל עת ובכל שעה לא להמיש מתוך האוהל, ואם מחסר שעה אחת, הרי מפסיד בוה, וכמו שהביא רב, דלוי דלא היה בבית המדרש שעה אחת, לא הדר ביה. וכן מצינו עוד בכ"מ בש"ס דבשעה אחת נתחדשו הלכות וזכו להם אותם שהיו בבית המדרש באותה שעה.

ולפי זה יש לומר הביאור במה שנמשלה הנהגת יהושע שלא ימיש מתוך האוהל לנצירת התאנה, דכמו דבנצירת התאנה מחמת דרך בישולה שהיא מתבשלת היום מעט ולמחר מעט, לכן מיוחדת היא בנצירתה שתמיד צריך לשמרה, ואם שעה אחת אינו נוצרה היא נפסדת ולא יאכל את פריה, כמו כן הוא בתורה, דאם מונע עצמו שעה אחת מבית המדרש, הרי הוא מפסיד בוה את אותם ההידושים וההלכות שמתחדשים באותה שעה שמנע עצמו ולא היה בבית המדרש.

וזהו שאמרו חז"ל, דיהושע שלא מש מתוך האוהל, הוא נהג בבית המדרש, כמנהג נוצרי התאנה, שכמו שנוצרי התאנה שומרים על התאנה תמיד, ובכך אינם מפסידים שום תאנה, כמו"כ יהושע שלא מש מתוך האוהל, לא הפסיד שום דבר הלכה, וכל התורה מסורה בידו, ורק על ידי כך שלא מש מתוך האוהל לא הפסיד, אבל מי שמונע עצמו שעה אחת מבית המדרש הרי הוא מפסיד.

ולהדיא מבואר כן בדברי הגמ' בתמורה דף ט"ז, בשעה שנפטר משה רבינו א"ל ליהושע שאל ממני כל הספקות שיש לך, א"ל רבי כלום הנחתך שעה אחת והלכתי למקום אחר, לא כך כתבת בי ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל. ומבואר דבכך שלא מש מתוך האוהל ולא הניח את משה רבנו שעה אחת, לא היה לו שום ספיקות, וכל התורה הייתה מסורה בידו, הרי דהענין שיהושע לא מש מתוך האהל, הוא בשביל זה שלא יהא מפסיד שום דבר הלכה בהעדרו, וזהו שיהושע היה נוצר התאנה.

השיב את חמתי מעל בני ישראל

מתוך דברים שנאמרו בכינוס ראשי ישיבות וכוללים בבית מדרש הגר"ח קנייבסקי שליט"א.

בפרשה מבואר שעל אף שערכו מלחמה נגד עובדי ע"ז ומשה רבנו כבר ציוה ואמר 'הרגו איש אנשיו הנצמדים לבעל פעור', שזה היה המלחמה נגד עובדי ע"ז, מכל מקום עדיין לא שב חמתו של הקב"ה עד שפנחס קנא את קנאת השם ולחם את המלחמה על הקדושה, ורק כשפנחס קנא קנאת השם והרג את פורצי גדרי הקדושה, רק אז הוא ששב חמתו של הקב"ה מעל בני ישראל, ורק בוה ועל ידי זה ניצלו עם ישראל מהעונש החמור שלא לכלותם, וכמו שמעיד הכתוב להדיא 'פנחס בן אלעזר השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם', הרי שרק בקנאות וגדירת גדרי הקדושה הוא דניצלו, והמלחמה בעובדי העבודה זרה לא הספיקה לזה, נמצינו למדים את גודל החובה לערוך מלחמות מצוה לגדור גדרי הקדושה ועוצם החיוב לערוך גדרי וסייגים על קדושת בית ישראל, שרק בוה שב חרון אף ה' מישראל, ומי שעושה מעשה פנחס לגדור גדרי הקדושה בודאי יזכה גם הוא לאותה הברכה שזכה פנחס שהיא ברית שלום שבזה נכלל ברית לשמירה עליונה ולהשגחה מהקב"ה לטובה להשראת השכינה ולאור פני מלך חיים.

ניתן לקבל את השיעור במייל: 5703353@gmail.com

מצוה קטו

להיות מעריך בהמה טמאה נותן דמיה
שנאמר והעמיד את הבהמה וכו'

מצות ערך בהמה - העמדה והערכה

המזבח הפשוט של מצות ערך בהמה הוא פידיון, דכאשר אדם מקדיש בהמה, עליו לפדותה ולתת את דמיה לבדק הבית, אולם הרמב"ם העמיד את המצוה באופן אחר וז"ל "שציותנו התורה בדין ערכי בהמה טמאה, והוא אמרו 'והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך הכהן אותה' (ויקרא כז יב)". דהיינו שיש ערך לבהמה ונאמר בה דין העמדה והערכה, ועניינו שכל בהמה קדושה שמתה או נטרפה אי אפשר לפדותה מאחר ואינה ראויה להעמדה והערכה, כמו שאמרו בגמ' (שבועות יא:): דבעינן העמדה והערכה.

ובגמ' בתמורה (כב:): נאמרו כמה שיטות בזה - לדעת רבי שמעון - קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה ולפיכך בהמה שהוקדשה לקרבן ונפל בה מום או מתה טעונה העמדה והערכה כדי לפדותה ולהוציאה לחולין, ואילו קדשי בדק הבית אינה בכלל העמדה והערכה, ואם מתה או נטרפה בהמה שהוקדשה לבדק הבית נפדית כמות שהיא. לרבי יוחנן אליבא דרבנן - קדשי מזבח וקדשי בדק הבית ישנן בהעמדה והערכה. לריש לקיש אליבא דרבנן - קדשי בדק הבית בכלל העמדה והערכה, ואילו קדשי מזבח אינם בכלל העמדה והערכה. ולכו"ע היכא דהקדיש בעל מום מעיקרו אינו בכלל העמדה והערכה, אך מביאה הגמ' דבי לוי חלוק עליהם וסובר דאף בעל מום מעיקרו טעון העמדה והערכה.

ודין הקדשת בעל מום מעיקרו טעון ביאור. דמצינו ג' קדושות - קדושת מזבח שחלה היכא דהקדיש בהמה לקרבן, קדושת בדק הבית ששייכת בכל דבר שמקדישו לצרכי המקדש, וקדושת דמים למזבח היא קדושה שלישית, שחלה על דבר שהוקדש לדמיו שיהיו קדושים ומיועדים לקנות מהם קרבן מסוים לפי דעת המקדיש. ולפי"ז המקדיש בהמה בעלת מום, קדושה לדמיה למזבח, ויש לבאר מדוע קדושתה פחותה מקדשי בדק הבית דפשיטא לרוב השיטות דאינה בכלל העמדה והערכה.

מחלוקת בעלי התוס' והרמב"ם בבהמה שמתה בשעת פדיון

בדין העמדה והערכה נחלקו הראשונים אימתי צריכה הבהמה להיות ראויה להעמדה והערכה, וכגון שהעמידו את הבהמה והעריכו אותה ואדהכי והכי מתה קודם שהספיקו לפדותה. התוס' במעילה (טו:): כתבו דבעינן שתהא בת העמדה והערכה בשעת העמדה והערכה בלבד, ויכול לפדותה אף אם מתה לאחמ"כ. ואילו התוס' בחולין (קלה:): סברו דצריך שתהא הבהמה ראויה להעמדה והערכה בשעת פדיון והיכא דמתה קודם לכן א"א לפדותה וכ"כ ברמב"ם (פ"ה מהל' ערכין וחרמין ה"ב). ויש לבאר מחלוקתם.

הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל

החילון (מצוה שנג) כותב בזמן הזה אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין, ואמרו חכמים דבדיעבד אם עבר והקדיש מחללים על שוה פרוטה כדאמר שמואל הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל (ערכין כט:), וכיון דליכא חיוב של העמדה והערכה יוצא ההקדש לחולין בפדיון בלא העמדה והערכה. ואפשר דמהאי טעמא למד השער המלך (פ"י מהל' ביכורים ה"ב) דדין העמדה והערכה אינו מעכב, והיכא דפדה מבלי שהעמיד והעריך הרי זה מחולל. והוכיח השעה"מ כדבריו מכמה מקומות אך לא באר הטעם, ואפשר דס"ל דהא דמהני בדיעבד מדינו של שמואל דהקדש שחיללו על שו"פ מחולל.

אך צריך ביאור דאם כן אמאי אמרי' דהמקדיש בהמה שאינה בכלל העמדה והערכה בזמן תיקבור, והא יכול לפדותה בשוה פרוטה בדיעבד כדאמר שמואל ותצא לחולין.

חיזוק הגרי"ז בדין העמדה והערכה

בפשטות דין העמדה מחייב שתהא הבהמה יכולה לעמוד על רגליה, ובלא"ה א"א לפדותה כמו שאמרו בגמ' "כל שישנו בהעמדה ישנו בהערכה, וכל שאינו בהעמדה אינו בהערכה" (ערכין ד:), ומהתוס' נראה דאף טריפה שיכולה לעמוד על רגליה אינה נפדית, וכתבו בתוס' בסוטה (כז:): דילפי' טריפות זו מזו דכולן אינן בכלל העמדה והערכה, בין נחתכו רגליה שאינה יכולה לעמוד, בין טריפה אחרת שיכולה לעמוד על רגליה. אבל בחי' הגרי"ז (שם) חידש דדין העמדה והערכה אינו מחייב שתעמוד הבהמה על רגליה, אלא בעינן שתעמוד הבהמה בבי"ד וישומו אותה בשומת בי"ד המחייבת את כל הדינים שנשנו בריש סנהדרין "המטלטלים בשלשה, רבי יהודה אומר אחד מהן כהן. והקרקעות תשעה וכהן, ואדם כיוצא בהן". והוכיח הגרי"ז כדבריו מדברי הרמב"ם (פ"ה מהל' חרמין וערכין ח-ט) שכתב דהעופות שהוקדשו ונפסלו ימכרו לצרכי קרבן בלבד, דאמרי' כל שישנו בכלל העמדה והערכה יש להן פדיון, וכל שאינו בכלל העמדה והערכה אין לו פדיון. ולולי דבריו הו"א דכל שאינם בכלל העמדה והערכה נפדים בלא העמדה והערכה אלא לפי ערך הידוע בשוק, ואילו הרמב"ם מחדש דאין להם פדיון כלל. וחזינן דדין העמדה אינו מחייב שתעמוד הבהמה על רגליה אלא שתעמוד ותיערך בבי"ד, ואלו שאינם בכלל העמדה בבי"ד אינם בכלל פדיון כלל.

וכן יש ללמוד מדברי הירושלמי (מעשר שני פ"ג ה"ז) דאמר רבי יוסי דדבר שטעון פדיון מועלין בו אבל דבר שאינו בר העמדה והערכה ואינו נפדה, אינו יוצא לחולין ע"י מעילה. וכן מבואר בדב' תוס' הרא"ש (חולין קלה:): דכתב דכיון דגיזה אינה בת העמדה והערכה

ואינה יוצאה לחולין ע"י פדיון, לכך גם ע"י מעילה אינה יוצאה לחולין.

והא דשייכי דין יציאה לחולין ע"י פדיון ודין מעילה אהדדי, מבואר בדברי רש"י (ב"מ נז:) דהא דממון הקדש שמעלו בו ויצא לחולין נכנס לרשות המועל, היות והמועל נתחייב בתשלום קרן וחומש על מעילתו ומתוך כך נעשה הממון שלו. אמנם יש להקשות על השייכות בין הדינים, דמה ענין מעילה להעמדה והערכה, והא בכל מעילה יוצא ממון הקדש לחולין בלא העמדה והערכה, ומה שייך פדיון למעילה.

דאיה נוספת דמעילה תליא בדין העמדה והערכה

הרמב"ם (שם ה"ב) פוסק כדעת רבי יוחנן דבין קדשי מזבח ובין קדשי בדק הבית טעונים העמדה והערכה, ומאידך פסק (פ"ה מהל' מעילה ה"ג) כהמשנה במעילה (יב:) שהמקדיש חמור לבדק הבית מועלין בה ובחלבה. והקשו באחרונים אמאי מועלין בחלבה הא חלב דינו כגיזה דאינו בר העמדה והערכה ואי אמרי' דמעילה תליא בהעמדה והערכה כיצד יצא החלב לחולין. ובחזו"א מחלק בין גיזה לחלב, דגיזות מתחילתן הם חלק מהפרה ושמים את הפרה עם הגיזות, ומעיקרא היו בכלל העמדה והערכה עד שנגזזו, אבל חלב מתחלתו נעקר מהפרה ולא היה חלק ממנה כלל והרי הוא כעצים ואבנים שאינם בכלל העמדה והערכה. עכ"פ נמצינו למדים כדלעיל, דמעילה תליא בהעמדה והערכה, וצ"ע.

העמדה והערכה - הוצאת החפץ לחולין ע"י הבית דין

ונבוא להגדיר את המצוה המיוחדת של העמדה והערכה לבהמת הקדש, שמחייב לעמוד בבית דין ובשומת בית דין ולא די להעריך את הבהמה לפי ערך השוק. דנאמר בזה שלכל חפץ יש את ערכו לפי שהוא עומד למסחר ומכירה, ונידון לפי ערכו בשוק, אך שאני חפצי הקדש שאינם עומדים למסחר כלל ולפיכך אין מחירים נמדד לפי ערך השוק, אלא ערכם נמדד לפי קביעת הבית דין את המחיר לפדיונם. דאחר שהוא חפץ מחפצי שמים הוא זקוק שכביכול יעמדו הבית דין מצידו להוציאו לחולין, וכיון שכן הם המעמידים את החפץ לפדיון תמורת מחיר מסוים ועי"כ הוא נעשה לחפץ שניתן לקנותו ולהוציאו לרשות הדיוט.

אמנם כל זה רק בבהמה טהורה שבה נאמרה בתורה פרשת העמדה והערכה, שמחייבת להוציא לחולין ע"י בי"ד ולפיכך היכא דנטרפה בהמת הקדש, דכעת אינה בכלל העמדה והערכה, אין אפשרות שתצא לחולין. אמנם בעצים ואבנים ושאר דברים לא נאמרה כלל פרשת העמדה והערכה, ויוצאים לחולין ע"י פדיון בלא העמדה והערכה.

וכיון דהוצאת בהמת הקדש לחולין תליא בבית דין, כל שאינו בכלל העמדה והערכה אינו יוצא לחולין כלל בין ע"י מעילה ובין ע"י פדיון, דלא בא לכלל חיוב לשלם עבורו ע"י בית דין ולא נקבע מחירו בבית דין ולכן א"א להוציאו לחולין. וא"ש מה דאמרו דדין מעילה תליא בהעמדה והערכה, דאין מוציאים מרשות הקדש

כלום בלי העמדה והערכה.

ביאור השיטות בגמ' באיזה הקדש יש חיוב העמדה והערכה

ויש לבאר ע"פ זה את חילוקי השיטות בגמ' בתמורה, דאפשר דכל דין העמדה והערכה שייך רק בקדשי מזבח ולא בקדשי בדק הבית, מאחר וקדשי בדק הבית ענינם שעומדים לדמיהם, וכל בעלות ההקדש עליהם הינה לענין דמיהם. וכמו שהובא (מצוה פו - פדיון פסולי המוקדשין) ללמוד ממה שפירש"י בערכין (כה:) לחלק בין חרמי כהנים שאין להם פדיון ובין חרמי בדק הבית שצריך לפדותם, דחרמי כהנים הוקדשו לצורך הכהנים ונועדו לשימושם ולכך נאמר עליהם "לא ימכר ולא יגאל", ואילו קדשי בדק הבית הוקדשו מלכתחילה רק לדמיהם, דאין לבדק הבית באותם חפצים שהוקדשו אלא מעות בלבד, ועיקר קדושתם לדמיהם. וכן פירש"י בב"ק (ו:) דלא משכחת לה מזיק של שן בהקדש, דאי אכלה בשדה החרם הרי היא שייכת לכהנים, וכן לא יתכן דמיירי באכלה שדה הקדש מאחר והמקדיש פודהו לאלתר.

ואפשר לומר להיפך דדין העמדה והערכה שייך רק בקדשי בדק הבית, אבל קדשי מזבח שנפסלו למזבח אינם ראויים לכלום ועומדים לפדיון מאליהם בלא העמדה והערכה. וכמו כן יש לפרש דבעל מום מעיקרו שלא היה ראוי למזבח, לכו"ע אינו טעון העמדה והערכה דכל דין העמדה והערכה שייך רק בדבר שגופו שייך להקדש, וצריך להעביר ממנו את הקדושה ולהוציאו לחולין. אולם בעל מום דקדושתו היא רק לענין דמיו, ולכך הוא מיועד מעיקרא, אינו בכלל העמדה והערכה כלל.

ומוכן שפיר שיטת הראשונים דאמרו דבעינן שהבהמה תהא ראויה להעמדה והערכה בשעת פדיון, דאחר שהעמדה והערכה אינה הלכה של שומא וקביעת מחיר אלא היא מחילה שם חדש על הממון ומוציאה אותו לחולין, נקבע חלות הדין בשעת הפדיון ולא קודם לכן.

הפדיון בזמן הזה

ומה דכתב החינוך דבזה"ז אין חיסרון של העמדה והערכה אלא יוצא לחולין מיד, יש לפרש דבזה"ז כל הקדשים עומדים רק לפדיון דאין שום שימוש להקדש סתם, וכשעומדים מיד לפדיון אינם טעונים העמדה והערכה. משא"כ בזמן הבית אף דאפשר לפדות בשוה פרוטה ואם חיללו מחולל, אך כל עוד לא נעשה הפדיון ע"י בית דין ולא נקבע מחיר ע"י בי"ד לא יצא הממון לחולין.

נומא - המצוה של ערך בהמה טהורה היא להוציאה לחולין ע"י העמדה והערכה, דמאחר ואין מחיר וערך לחפץ של הקדש מפני שאינו עומד למסחר, מחויבים הבי"ד לקבוע את ערכו לענין הפדיון ובזה חלה הוצאתו לחולין. אמנם בהמה שעומדת להקדש מלכתחילה רק לדמיה, הרי היא מיועדת לפדיון ואינה טעונה העמדה והערכה.

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות
מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמר בשיח"ק

עבודת היצר - כל החיים

ועל כך כתב רש"י בראש השנה ש'שפירושו מדרכי ציבור לא גרסינן, דהיינו כל הני דלעיל, והטעם משום שבעיקרון גם אם גדלה חטאתם של המינים והמשומדים עד לשמים, אין סיבה שגיהנום כלה והם אינם כלים, דמה נשתנו אלו מכל שאר החוטאים שיוצאים מן הגיהנום בשעה שכיולו את עונשם, ומפני זה כתב רש"י שחטאם הוא לא עצם כפירתם בלבד אלא מה שפירושו מן הציבור, שבוה שכתרו בה' אלוהי ישראל הראו שאין להם מטרה משותפת יחד עם הציבור לקיים את העולם ולתקנו, ולכן שוב לא יהיה תועלת בהם לעולמי עד והבריאה אינה יכולה להתקיים יחד איתם, ולכן נידונים בגיהנום לדורי דורות. על פי האמור מבורא הא דא' בגמ' בתענית (יא); "תנו רבנן בזמן שישראל שרויין בצער ופירש אחד מהן באין שני מלאכי השרת שמלוין לו לאדם ומניחין לו ידיהן על ראשו ואומרים פלוני זה שפירש מן הציבור אל יראה בנחמת צבור, תניא אידך בזמן שהציבור שרוי בצער אל יאמר אדם אלק לביתי ואוכל ואשתה ושלום עליך נפשי, ואם עושה כן עליו הכתוב אומר וגו', אלא יצער אדם עם הציבור וכו', וכל המצער עצמו עם הציבור זוכה ורואה בנחמת צבור". ועל פי דברינו מבורא שאין זה ענין בעלמא להיות בצער יחד עם הציבור, אלא זו כל צורת חייו עלי אדמות לחיות יחד עם כל הכלל להשתתף עמם ולחיות חיים שכלולים עם כולם יחד, ורק אם האדם ירגיש את הציבור ישמח בשמחתם ויתעצב בעצבונם אז הוא יוכל לראות בנחמה.

ומה נילף בכל שכן לדידן, שאם מי שאינו משתתף עם הציבור כך - שאין לו זכות קיום בהאי עלמא, על אחת כמה וכמה מי שמזיק לציבור ומקלקל את הכלל שאין לשער ואין לתאר מה חלילה יעלה בגורלו, וכבר דיברנו על ענין זה בימים עברו כמה ניתן בקלות לקלקל את האוירה בציבור ולחילופין להעלותה מעלה מעלה.

ואין צורך להתעסק בשום 'עסקנות' ולא לקחת שום עול, אלא רק להיות שקוד על דברי תורה ולהוות דוגמה אישית לכל רואה, וכל העושה כן מובטח לו שישפיע ויאיר על הכלל כולו ובוה יהיה שותף עם הציבור להעלותם לדרכי חיים. כי כשאתה יושב בביהמ"ד גם חבריך באים לשם, אבל אם אתה ישן במיטה - חברי החדר מרגישים נח לישון גם הם... שווה בנפשך גודל האחריות.

היצר לא מרפה מהאדם - גם בסוף ימיו

'ואל תאמין בעצמך עד יום מותך', כתב רבינו יונה "שאע"פ שנתכנה לך רוח אמונה ונכונה לא תהיה צדיק בעיניך", ואל תאמר שכבר הצלחת במלחמת היצר להתגבר עליו ולהכניעו עד כלות, כי הוא 'אויב ואורב אליך... ואולי כי יכול יוכל ותלקח נפשך בידו, לכן השמור לך ושמור נפשך מאד ופחדו מעליך אל תרחק ועשית בחכמתך אם איש חכם אתה, לשום ענין ולבך תמיד עד דרכיך עד לא יוכל להתקרב אליך כל ימי חי"ק". והביא את המעשה ברבי יוחנן ששימש שמונים שנה בכהונה גדולה ולבסוף נעשה צדוקי, ומתבאר במעשה זה שהגם שהיה רבי יוחנן בגיל מאה לפחות (שהרי אין מתמנים לעבודה קבועה בכהונה פחות מגיל עשרים, ורבי יוחנן כבר שימש בכהונה שמונים שנה), והגם שכל שנה היה נקי וצדיק, שאלמלא כן לא היה יוצא בחיים מבית קודשי הקודשים, מכל מקום נעשה צדוקי, ללמדך שבכל חיי האדם היצר אורב לו להפילו.

ואף בימינו אנו, יכולי להעדי על יהודי שהכרתי אישית פנים אל פנים בעיר דרומית אחת שהיה ירא וחרד, אולם ג' שנים קודם שהגיע לגיל שבעים פרש מעבודתו לפנסיה וישב בביתו בטל ומבוטל, ואף כי קבע כמובן עיתים לתורה מכל מקום לא מילאה התורה את כל יומו זה גרם שהוא הציץ ונפגע בכלי המשחית רח"ל שאין לתאר גודל הנזק שהם מסוגלים לחולל, עד שלבסוף בעת האחרונה למרות היותו יהודי מבוגר ובעל משפחה גדולה ומפוארה זרק את הכל מאחורי גוו, ונסע כגוי גמור לארץ רחוקה מלאה גילולים, והכל כשכבר עברו רוב שנותיו מאחוריו לשם ולתפארת. פחד פחדים. אין ערבות לאף אחד.

הא מיהת למדנו מכאן, שכל עיקר מציאות האדם בעולם הזה היא רק להלחם ולעמוד בניסיון, ומשום כך כל חייו הם מלחמה אחת גדולה בלי הפסק כלל, וכמו שהאריך בזה המסילת ישרים פרק א', ולעולם לא יתכן פרק זמן שבו האדם ינוח מן המלחמה, גם אם יבוא בגבורות וינוב בשיבה, כי אם המלחמה נגמרה - אין תכלית לחייו, ואם אין תכלית לחייו - למה שיחיה עוד.

פעמים רבות מחפש האדם דרכים להפטר מקשיים ולמצוא לעצמו חיי מנוחה, אולם הוא אינו מבין דבר אחד, שכל חייו נבראו בשביל הקשיים ובשביל המלחמה ואי עוד זכות קיום עלי ארץ בשעה שהוא מבודד ומפריד את עצמו מעיקר צורת העולם.

פרק ב' משנה ד'. 'הלל אומר אל תפרוש מן הציבור ואל תאמן בעצמך עד יום מותך'.

מעלת הציבור

כתב רבינו יונה ז"ל "בשעה שהציבור עוסקין בתורה ובמצות הוא כתר כל עולמים וכבוד כל ממשלתו, כי ברוב עם נאספים לקיים מצות הדרת מלך הוא ואין ראוי לפרוש מהם שנאמר ויהי בישרון מלך בהתאסף וגו', וזהו בצבור ההולך בדרך טובה ויתקבצו לעשות מצוה. אך צבור הנוטה לדרך רעה ומעשיהם מקולקלין אין ראוי להתחבר עמהם והפורש מהם הרי זה משובח" וכו'.

חזינן בדבריו שהפליג במעלת הציבור וכתב שהוא כתר עולמים וכבוד כל ממשלתו, והדברים צריכים טעם, מדוע זה כבוד כל ממשלתו של הקב"ה.

ויסוד הדברים מתבאר בדברי הרמב"ן הנודעים בסוף פרשת בא שכתב "וכונת כל המצות שנאמרו באלוקינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין א-ל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לאלוקיו שבראו, וכונת רוממות הקול בתפלות וכונת בתי הכנסיות וזכות תפלת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לאל שבראם והמציאים ויפרסמו זה ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו".

ומבורא שמטרת חייו של כל איש ישראל היא לפרסם את האמונה בקב"ה ולהכיר בריש גלי שהוא מלך כל עולמים ומלכותו בכל משלה, ומשום כך כאשר מתקבצים הציבור יחד וכולם יחדיו עונים ואומרים בריותיך אנחנו אין לך קידוש שם שמיים גדול מזה, ובוה מושלמת כונת היצירה.

אולם עומק נוסף יש בדברים, דהנה בגמ' בראש השנה (יז) נמנים כל אותם שיוודים לגיהנום ונידונים בה לדורי דורות, ולשון הגמ' הוא 'המיני והמסורות והמשומדים והאפיקורסים שכפרו בתורה ושכפרו בתחיית המתים ושפירושו מדרכי צבור' וכו', ומשמע בפשטות שאלו שפירושו מדרכי ציבורי הם עוד חוטאים נוספים מלבד המינים והמשומדים וכו'.

אך ברש"י שם כתב שפירושו מדרכי ציבור לא גרסינן, דהיינו כל הני דלעיל, והן מתניתין בסדר עולם, והכי גרסינן ליה התם: 'שפירושו מדרכי הציבור, כגון המיני והמסורות' כו'. ומבורא שפירושו מדרכי ציבור אינו חטא נוסף אלא הוא ביאור מדוע המינים וזולתם נענשים עד כדי כך.

והדברים צריכים ביאור, וכי זו כל הסיבה להעניש את כל הכופרים בה' ובתורתו - בגלל שהם פרשו מן הציבור, הלא חטאם הוא עצם המעשה שעשו, ואילו הפרישה מן הציבור היא רק מידי דמילא.

עוד יש להקשות, דהנה במדרש מצינו דברים נוראים בחומרת עונש המלוה בריבית, שהוא נחשב כעובר כל העבירות שבתורה ואין המלאכים מלמדים עליו זכות, ואף אינו חי לעתיד לבוא, והדבר צ"ב טובא מדוע חמור כל כך עונש הרבית, ובמהר"ל ביאר את הענין בהקדם יסוד מוסד, שכל צורת הבריאה היא באופן שכל נברא ונברא לא יוכל לחיות לבדו ויכרח לשאוב את חיותו מאחרים, לא מביעיא האדם אלא אפילו הצומח אינו יכול לגדול מבלי המים שישקוהו ואפילו הדומם הוא חסר משמעות מבלי דברים אחרים שיצטרפו אליו ויבנו אותו, וכך כל דבר ודבר בבריאה נזקק לעוד דברים נוספים שבלעדיהם אין לו תוכן מצי. וכענין זה מצינו במדרש שם "בא וראה כל ברייתו של הקדוש ברוך הוא לוויין זה מזה, היום לזה מן הלילה מן הלילה מן היום" וכו', דהיינו שאין הגדר שמלכתחילה בחוץ הלילות ארוכים והימים קצרים ובקיץ להפך, אלא שאדרבה, בשניהם אמורה להיות המידה שווה, ורק הלילות לויים מן הימים והימים מן הלילות, בהיות שכל צורת הבריאה היא באופן של תנינה, שכל אחד יהיה זקוק לאחרים ויתקיים על ידיהם.

ומעתה כך הוא לענין בני האדם, שכל דרך קיוםם עלי אדמות הוא באופן של ציבור וחיים משותפים, שכל אחד מניק לחבירו ומשפיע עבורו, ואם כל אחד היה חי בבדידותו לא היה שום קיום לעולם. משום כך אם יש מאן דהוא שמתעקש לחיות לעצמו בלי לתרום לאחרים ולהיות חלק מן הציבור, אין לו שום זכות ויכולת להמשיך לחיות, שכן בזה הוא משנה מעיקר צורת הבריאה.

זוהי הסיבה מדוע גדולה כל כך מעלת הציבור ומדוע גדול כל כך עונש המלוה בריבית, כי האדם שמלוה בריבית מראה בעצם שאין לו סיבה לתרום סתם כך לחברי, וכל תרומתו היא רק לצורך עצמו - שהוא ירוויח ממה שחבירו מקבל, וממילא לאדם שכזה אין עוד זכות קיום עלי ארץ בשעה שהוא מבודד ומפריד את עצמו מעיקר צורת העולם.

על אותו אדם, ו"כשתגיע למקומו ולמעלתו ותעביר על מדותיך יהיה לך רשות להרהר אחר מדותיך".

'ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע'

כתב רבינו יונה: "שצריך אדם להשמר ולהזהר מן האפשרות, לכן אם יש לך סוד אל תספר אותו אף למי שנפשו קשורה בנפשו ואל תאמר אי אפשר שישמע דבר זה כי אין בינינו איש אחר שיוציא הדברים".

דרך האדם הוא שיש לו לעיתים דברים מסויימים שברצונו להסתיר, אולם בכל זאת הוא מגלה אותם לאנשים הקרובים אליו המכונים 'אנשי סודו', בהיות שהוא מרגיש שהם חלק ממנו ואין טעם להסתיר מהם את סודו. אולם על כך מלמדנו רבינו יונה שלא לעשות כן, ואף למי 'שנפשו קשורה בנפשו', כי בסופו של דבר יתגלו הדברים.

ולא זו בלבד אלא שטעם יש בדבר, כי בשלמא אם בעל הסוד לא היה מגלה את סודו לאיש בעולם, יתכן שאף אחד לא היה רואה את הדבר כ'סוד' ולא היה אי מי שהיה מתעניין באותו נושא, אולם דוקא כאשר הוא מספר זאת בשפת סתרים ובסודי סודות, עצם זה הופך זאת לנושא בעל ענין, ומיני אז קשה מאד על השומעים להותיר את הדבר בין קירות לבבם, וגם הם חפצים לשתף את אנשי סודם באותו מאורע שקיבל משמעות יתירה. יתכן מאד שאין כאן שום דבר מעניין ושום דבר שראוי לשמעו, אך כך הוא טבע האדם שנמשך אחר אנשי חברותו, וכאשר הדבר נעשה בצורת סוד אזי הוא באמת נהפך לדבר סתר המעורר ענין אצל הבריות, וזה מקשה עליהם לשמור זאת.

מסופר על מרן הגר"ח, שכאשר רצה לפרסם דבר מה ברחבי בריסק היה קורא לאשה אלמנה שהתגוררה במקום ומספר לה את הדבר 'בסודי סודות', עד שלא עברו דקות מספר וכל העיירה היתה שותפה מלאה לענין...

אמנם על כל זאת ישנה עוד סיבה נוספת, וכפי שממשיך רבינו יונה וכותב: "וסוף דבר הכל ששמע גם ביני לבין עצמיך אל תשמיעהו לאזניך, כמו שאמרו רז"ל על דרך משל ואל תשיח בין הכתלים כי אזנים לכותל, ועל זה אמר שלמה ע"ה כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר".

ומתבאר לנו בזה דבר נורא, שאף בינו לבין עצמו אין לו לאדם להשמיע את סודו, כי 'עוף השמים יוליך את הקול', וחזקה על הקול שיעבור הלאה ויתגלה אף לאזני אחרים.

כמוכונן שהדברים גבוהים מהשגתנו ואין ביכולתנו להבינם עד תכליתם, אולם ניתן לראות זאת בחוש וכל הרוצה להבחין יבוא ויבחין, יתכן מקרה שבו שני בחורים יושבים ולומדים כל אחד בקצה אחר של בית המדרש בלי שתהיה לאף אחד יכולת טבעית לשמוע את רעהו, אולם כאשר מנגן האחד לעצמו ניגון כלשהו – יכול פתאום השני מהקצה האחר לנגן גם הוא את אותו ניגון, בלי כל סיבה הנראית לעין.

ועל כרחק הטעם בדברים שאכן הקול הוא מציאות קיימת שנמצאת בעולם, ויש בכוחה לעבור בחלל ולהשפיע גם במקרה שאינה נשמעת בחוש, ומשום כך אף לגבי הדיבור, עצם זה שהדיבור נאמר בעולם יכול לחשוף אותו גם לאזני מי שלא שמע אותו בפועל, וכעת הוא יוכל לשים לב לענין מעצמו??

ויסוד הדברים מתבאר כבר בדברי הזה"ק שכתב שהדיבור הוא מציאות שנפעת על ידי האדם ומשפיעה על העולם לטוב ולמוטב, כאשר האדם מדבר טוב אזי הוא משפיע טוב ואם להפך להפך, והאחריות המוטלת על כל אחד היא לשמור שבעתים כל היוצא מפיו להרבות שלום בעולם.

וכידוע הדיבור אינו הבל פה ותו לא אלא הוא חלק בחלק מנשמת האדם, ואין הוא רק דבר היוצא מן הנשמה אלא הוא הנשמה בעצמה, וכאמור בכתובים 'יהי האדם לנפש חיה' ותרגם האונקלוס 'הוהו באדם לרוח ממלא', הרי שה'אדם' גופא הוא ה'רוח ממלא', וכאשר הוא מדבר נשמתו היא היוצאת החוצה.

לעיתים האדם אינו חש את גודל האחריות שבדיבור, והוא נוטה לייחס יותר חשיבות אל המעשים הנעשים בפועל מאשר למאמר פיו שלא פועל שום דבר הנראה לעין, אולם אנן קיי"ל שהאומר בפיו יתר מן העושה מעשה, כל דיבור הוא מציאות רוחנית שמוצאה מהנשמה, והיא גבוהה יותר מהמעשה שנעשה על ידי האיברים הגשמיים של האדם, ומכאן יש לאדם ללמוד עד כמה חומרתן של מוצאות הפה.

ומסופר בהאי ענינא על מרן הבית יוסף שהתקשה בדבר הלכה, ורק לאחר שיגע בעמל רב זמן ממושך עלה בידו לתרץ את הענין על פי חידוש שנתחדש לו, לאחר מכן עבר על יד בית הכנסת ושמע כיצד המלמד דרדקי אמר את אותו החידוש כאילו הוא דבר המובן מאליו. וחלשה דעתו, מדוע היה צריך להתייגע אם אכן הדבר פשוט כל כך. אולם על כך השיבו לו אן השמים שבאמת היה צריך עמל רב להוריד את החידוש מן השמים אל הארץ, אך לאחר שירד החידוש על ידו הרי הוא כבר קיים בעולם וכל אחד יכול לקנותו...

וכן הוא בכל דיבור ודיבור, אין הבל פה שהולך לריק וכל מילה ומילה היא מציאות קיימת שנותרת בחלל העולם, ועל האדם מוטל לשמור על הבריאה שתמלא בדברי שלום ואמת ולא שתתקלקל חלילה בדברי הבאי.

עד יום מותו מחכה היצר לאדם מבלי להרפות אפילו לשניה אחת, ופורש לרגלי מכשולים ממכשולים שונים חדשים לבקרים, ואף כי האדם יכול לכבוש פסגות ולקנות מדרגות עוד ועוד, ובאמת יכול מדי פעם אף לשמוח בחלקו שקנה, מכל מקום אסור לו להרגיש שכבר הגיע אל המנוחה ואל הנחלה וסיים את היעד, כי מכאן ואילך הוא עולה בדרגה נוספת להתמודד בהתמודדות אחרת גבוהה יותר, כך במשך כל ימי חייו.

(השמועה מספרת מעשה בצדיק אחד ששכב על מיטתו ביומו האחרון ואמר לסובביו שב"ה קעת כשהוא עומד ברגעים האחרונים לחייו יש ביכולתו להעיד שזכה לעמוד בגבורה במלחמת היצר, וכעת הוא שב ובה ברינה עטור בניצחון מבלי שיצליח היצר להפילו במשך כל ימי חייו. שמע על כך אחד הצדיקים ואמר שאדרבה, דיבורים אלו העידו שהיצר הצליח להפילו ברגע האחרון...) (ע...)

היצר אינו מניח לאדם רגע אחד פנוי מיניה ואף ברגעים האחרונים ממש הוא ממשיך לשלוח את חיציו, וכידוע ממעשים רבים ונוראים שיש שנכשלו דוקא ברגעי חייהם האחרונים ואז העלו במוחם מחשבות כפירה וכזומה, רח"ל, כי אין ולו שניה אחת שבה האדם אינו נלחם.

ויש לדעת, שהיצר אינו איזה בריאה חיצונית שצריכים להבין את פשרה, אלא הוא הוא התאוות והרצונות שמתרוצצות בלב כל אחד ואחד, כל רצון לרע וכל מידה רעה הלא המה היצר בעצמו, והתפקיד המוטל על האדם הוא להשמר מכל משמר ולא להניח לעצמו אפילו בדבר מועט, ולהתגבר על כל מכשול ועל כל מידה רעה, ובפרט על מידת העצלות שאחריתה מי יסודנה.

הגר"ח שמואלבלין היה רגיל להביא בשיחותיו ולתאר בארוכה את דברי המדרש על אותם כלבים שיש ברומי, שזרצם היתה לשבת לפני האופה ולעשות את עצמן מתגנמנים, וכאשר הוא ראה אותן מגנומנים התגנמם אף הוא, וכך היו הופכים את כל המקום שעליו הנוחו הלחמים, ועד שאסף האופה את הכל היו לוקחים כיכר אחד והולכים להם.

ואמר הגר"ח, מן הסתם כאשר היה הפלטור אוסף את לחמיו מן הארץ היה חושב לעצמו, בסופו של דבר לא זיוקו לי הכלבים כלום, הם לקחו רק כיכר אחד ואילו את כל השאר הצלחתי לאסוף, אולם לא יודע הנחתום שזה גופא מה שרצו הכלבים – לחטוף כיכר אחד, אלא שהדרך לחטוף אותו היתה להפיל את הכל... כך לפעמים אומר האדם לעצמו, סוף סוף הצלחתי להתגבר כמעט על הכל, ומה בכך שנפלתי בדבר אחד, אולם אינו יודע שהוא גופא מה שרצה היצר – להפיל אותו באותו הדבר...

ומעשה שהיה בזמני בבחור אחד משיבת פוניבו, שפעם אחת יצא מבית המדרש באמצע סדר מוסר, ובעודו במדרגת פגש בו המשגיח הגר"י לוינשטיין זצ"ל. שאל אותו המשגיח מה הוא עושה בחוץ בשעה שכזו, והוא ענה לו שאין זה כך בדרך קבע, זו רק פעם אחת... אמר לו המשגיח, זה מה שהיצר רוצה - את אותה פעם אחת... בעוד שהאדם ישן היצר הרע ער לו ומבקש ליטול את נפשו, וכל תפקידו עלי אדמות הוא ללחום בגבורה בלי הפסקה ולנצח המלחמה מכל הצדדים, מבלי להניח לעצמו כמלוא הנימא.

שם. "ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו, ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע".

'עד שתגיע למקומו'

כתב רבינו יונה וז"ל: "גם זה הוא מן הענין שאין לאדם להאמין בעצמו ולא לסמוך בדעתו יותר מדאי, וכאשר יראה חברו במעלה גדולה ולא יתנהג ביושרו אל יאמר אם הייתי ממלא מקומו לא הייתי עושה דבר רע מכל אשר הוא עושה לרוע, לפי שאינך יודע וכמוהו בתואר בני אדם, ואולי המעלה היא מטה גם אותך, אז כשתגיע למקומו ולמעלתו ותעביר על מדותיך יהיה לך רשות להרהר אחר מדותיך".

מבואר מדברי רבינו יונה שהסיבה שאין לאדם לדון את חברו היא לפי שיתכן שגם הוא בעצמו יכל להכשל באותו הדבר, ומדין קשוט עצמן תחילה עליו לשער שזאם אם גם הוא היה נמצא באותו מצב לא היה עולה על חברו במאומה. וטעם הדבר משום שאולי המעלה היא מטה גם אותך, מלשון נטיה, והיינו שלכל אחד ואחד יש נטיות ותכונות שונות שמושכות אותו לכאן ולכאן, ואף אם האדם בדרך כלל מצליח לשמור על עצמו מי יודע כיצד יוכל לעמוד כאשר הגיעות מתגברות עליו ויש לו תאוות שמנסות להפילו למטה.

מסופר על אחד מגדולי המוסר שאמרו לפניו על אדם מסויים שאדם גדול הוא, מלבד דבר אחד שבו הוא נכשל, והוא כוח הנגיעה. שאל בעל המוסר – אם כן במה אותו אדם גדול, הלא האדם מוקף בנגיעותיו כל המעת לעת כ"ד שעות ביממה, ואם נגיעותיו מוליכות אותו – אימתו הוא עושה את מה שמוטל עליו לעשות.

כל אחד צריך לדעת שסוף כל סוף הוא בשר ודם, עליו מחד גיסא להתגבר על תאוותיו וללכת בדרכי האמת, אך מאידך לדעת שאין לדון את האדם לעולם כל עוד שלא הגיע למקומו, כי מי יודע אם גם הוא היה עומד באותן נגיעות שבאו

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקהלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "בף החיים"

להערות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmail.com

פרשת פנחס

ימי בין המצרים מסוגלים לקרבת ה'

בעזרת ה' יתברך נראה להתבונן ולעיין בעניני הפרשה, פרשת פנחס, ובעניני דיומא.

לדאבוננו אנחנו נמצאים שוב בתקופה זו שכידוע ממעטים בה בשמחה, תקופת בין המצרים. הכתוב אומר (איכה א, ג) 'כל רודפיה השיגוה בין המצרים, ופשטו של דבר, שתמיד רודפיו של כלל ישראל ידעו שזה הזמן שניתן לפגוע בישראל, והרבה צרות התרחשו לכלל ישראל בתקופה הזו של בין המצרים.

אך קבלה בידינו מגדולי עולם, שהגם שתקופה זו היא תקופה קשה וזמן של צער לכלל ישראל, מכל מקום יש בזמן הזה בחינה נוספת, בחינה טובה. וכך מביאים בספרים (עבודת ישראל אבות פרק ב' וספר פרי צדיק פרשת מטות אות י' ושם לד"ה מנ"א אות ב') בשם הבעל שם טוב ותלמידו המגיד הגדול זיע"א, שזמן זה יש בו סגולה להתקרב להקב"ה, ואסמכוה אקרא "כל רודפיה השיגוה בין המצרים", רודפיה היינו רודפי י-ה, הקב"ה.

משל למה הדבר דומה? – אדם שהיה רוצה להתקבל לראיון ופגישה אצל המלך, כדי לבקש ממנו עזרה במשהו. האם הוא יכול לבוא, לדפוק בשערי הארמון ולבקש פגישה? ודאי שלא. הוא צריך להגיש בקשה כבר חודשים ארוכים קודם לכן לפקיד הזוטא, והפקיד הזה שולח אותו לפקיד אחר, וכשהוא בא אל האחר אומרים לו 'הוא לא נמצא, נסע להשתלמות בחוצה לארץ.. תבוא עוד חודשיים'. וכשהוא מגיע אחרי חודשיים, הוא שולח אותו למישהו שלישי, וכך הוא נדחה מאחד לאחד כמו שנהוג גם היום, עד שלאחר עמל ויגיעה רבה קובעים לו תאריך לבוא אל המלך, ואומרים לו, בעוד חצי שנה תבוא אל המלך ותהיה לך אתו פגישה של חמש דקות.

זה הוא בנהוג שבעולם, כאשר המלך יושב בביתו, בארמונו ובטרקלינו. אבל אם המלך יוצא מביתו וגולה ממקומו ועובר מעיר לעיר, אז אתה פטור מכל התהליך הזה. אתה יכול לחכות למלך היכן שהוא עובר, ואז לנצל את שעת הכושר ולגשת אליו ולומר לו, 'אדוני המלך, אני אחד מהאזרחים שלך, עבד נאמן לך, ויש לי דבר לדבר אתך'.

אמר הבעל שם טוב, כך הוא גם במלכותא דרקייעא שהיא כעין מלכותא דארעא (ברכות נח). כל השנה אדם שרוצה להכנס אל מלך מלכי המלכים, אומרים לו, בוא ונבדוק אם אתה ראוי, אולי אתה צריך לשוב בתשובה ולתקן כמה חטאים לפני זה וכיוצא בזה. אבל עכשיו בתקופה הזו של בין המצרים, אזי 'כל

רודפיה השיגוה בין המצרים', עכשיו שכינתא בגלותא, המלך גולה ממקומו ואפשר לגשת אליו בקלות. אתה יכול לגשת אליו בלי תנאים מוקדמים, ומיד לדבר אתו ולבקש. אלו בקשות – כמובן אלו הבקשות על רוחניות, שהם העיקר אצלנו.

על כן, צריך לדעת לנצל את הימים האלו ולא לתת לתקופה הזו לחלוף ולעבור בלי לרצות ובלי לבקש ולשאוף להתקרב לה'.

עבודת ימי בין המצרים – האבלות על החורבן

כמובן, יש בימים האלו גם את העבודה המיוחדת הפרטית והמסויימת לתקופה הזו, שהיא האבל והצער על חורבן בית מקדשנו. מובא בשם רבינו האריז"ל (שער הכוונות דף פ"ט ע"ג) שאם בכל השנה כולה יש את 'תיקון חצות' שנוהגים לומר בלילה, הרי שעכשיו בבין המצרים יש לומר את התיקון חצות גם ביום. וכתוב (פרע"ה כוונות ת"ב ובין המצרים) דבר נורא, שיהיה האדם בוכה באמירת התיקון חצות כמו חצי שעה או יותר.

איך אפשר לשבת ולבכות חצי שעה כל יום ויום? הרי אנחנו גם אם עושים תיקון חצות אומרים את זה בכמה רגעים. מדוע זה כך? – כיון שאין אנחנו מבינים את גודל ההפסד ואת גודל החורבן שהיה לנו. בעלי המוסר המשילו את זה, כמו שאם חלילה וחס קורה איזה אסון, שאם צעירה נפטרה בדמי ימיה רח"ל, והשאירה כמה בנים קטנים יתומים. וכי הילד הקטן הזה שנשאר, מבין את גודל הצער וההפסד? לא. אם תאבד לו גולת משחק, אז הוא יבכה ויצטער ככל כפלים ממה שהוא בוכה עכשיו שאמא שלו נפטרה. כולם בוכים ובוכים, והוא איננו מבין על מה המהומה. מה ההסבר בזה? – כי אין לו דעת. הוא לא מבין את גודל האסון ואת גודל הכאב. רק לכשיגדל, אולי יבין.

גם אנחנו כך. אומרים לנו לשבת ולבכות על חורבן בית המקדש, ואנחנו לא מבינים את גודל הכאב. אחד אומר, 'ברוך ה' יש לי בית, ויש לי אכילה ושתייה, אז הכל טוב!' על צערו של משיח אתם רוצים שאצטער? – מה אכפת לי ממנו, העיקר שאני לא אצטער. אין לאדם דעת לתפוס את גודל החורבן ואת גודל האסון.

אם כן, מה יעשה אדם כדי שיוכל להבין את גודל החורבן? – יוסיף דעת. ילמד, יתבונן ויראה כמה נורא הוא החורבן למצבנו

הרוחני, וכמה קשה המצב הזה שכלל ישראל מפוזר ומשוקץ בין האומות.

על הפסוק (איכה א, יא) 'הייתי זוללה', אמרו רבותינו באיכה רבה (פ"א לט) שהיתה עיר אחת שהיו בה שני גויות, ששונאות זו את זו שגאה עצומה. היו כל הזמן מתקוטטות, רבות אחת עם השניה, ומקללות אחת את חברתה. כך היה במשך תקופה ארוכה, עד שהשכנים החליטו שזה לא מתאים שכך כל הזמן יריבו, ונכנסו ביניהם להשכיך שלום, ואכן לבסוף עלתה בידם ועשו שלום בין השכנות. מאחר והשלימו ביניהם, הגיעה אחת השכנות אל השניה כדי לבקש סליחה על כל מה שהיה ביניהם. אמרה לה חברתה, תשמעי, כל מה שעשית נגדי, כל מה שקללת אותי וצעקת עלי וביזית אותי, אני סולחת לך, חוץ מדבר אחד. פעם אחת בשעת היוכוח קראת לי 'יהודיה', ועל הגידוף הזה זה אני לא אסלח לך לעולם ועד.

זהו 'הייתי זוללה', נהיינו 'זולים' בעיניהם. כלל ישראל, שהם בני הגבירה, מתייחסים אליהם עכשיו האומות כאילו הם בני השפחה. אנחנו רואים הלא איך שהדרדרנו ברוחניות שלנו, כמו שרואה כל אחד ברחובה של עיר. צריך שיהיה אכפת לנו מהמצב שלנו כאומה, ולא שיהיה כל אחד מסתכל על עצמו ודואג רק לעצמו ואומר 'אצלי הכל בסדר ולא חסר לי דבר'.

בדור שלפנים זה לא היה כך. היה ניכר איך שהיתה אכפתיות בין איש לדעהו, ואיך שכל אחד היה חושב ועוזר לשני. אולם היום כל אחד מכונס בתוך ביתו ודואג רק לעצמו. כל אחד צריך לעודר את עצמו להיות מיצר בצערן של ישראל, אשר הצרות מתגברות עליו חדשות לבקרים, הן ברוחניות והן בגשמיות.

שמעתי שלפני שלשים וארבעים שנה היו מתקבצים ובאים כל אנשי המלאכה אל בתי הכנסיות בחצי היום, ויושבים יחד ועושים תיקון חצות בבכיה ובתחנונים. גם היום נשאר שרידים כאלו, אבל בעבר זה היה כך בכל בית כנסת. גם אם בלילה קשה לעשות עכשיו תיקון חצות, שכן השלטונות בבלו את השעות וחצות יוצא בערך ברבע לאחת בלילה, אבל לכל הפחות ביום על האדם להשמיע אנה וצעקה לפני הקדוש ברוך הוא על הגלות.

הגאון האדר"ת זצ"ל, רבה של ירושלים, כשהיתה מגיעה התקופה הזאת, בין המצרים ותשעה באב, היה עומד בבכיות ובתחנונים, בבכי מקירות לב ונפש לפני השי"ת, על הגלות ועל צער השכינה וישראל (ככתוב בספרו נפש דוד דף מ"ב). גם אם אנחנו אבדנו את התחושות האלו, וגם אם אנחנו לא יכולים לעשות את זה חצי שעה, וגם אם קשה לומר תיקון חצות בכל יום, מכל מקום לכל הפחות שאדם ישב וידבר עם ה' יתברך, רבונו של עולם תראה עד היכן הגענו, עד מתי עוזך בשבי ותפארתך ביד צר. עד מתי נראה את מקום המקדש, המקום המקודש ביותר בבריאה, כשהוא מוקף בטומאת עבודה זרה שלהם ובתי קברות.

אדם הולך לכותל המערבי כשהוא כולו מחייך ושמת. זהו נכון, ברוך ה' שיש לנו את הכותל המערבי, אבל תתבונן איפה

1. ראיתי להמוכיה הירושלמי הגה"צ רבי יצחק פרחי ז"ל בספרו מתוק מדבש (טוב ירושלים דף ק"ט) שכותב שבאים להתפלל בכותל המערבי "וגמירי שאין תפילתם הוזרת ריקם", ע"ש. ובוה מפרשים מאמרם ז"ל במדרש ויקרא רבה (ל"ב ס"ג) ורש"י בברכות (ו' ב) "אזניים לכותל", שהכוונה לכותל המערבי, שם יש את השראת השכינה והאזנים

הם שאר הכתלים? לא מעניין אותך הכותל הדרומי?! הכותל המזרחי?! אנחנו לא רוצים את הכותל המערבי לבדו אלא את כל הכתלים יחד, את בית המקדש.

צריך לתת את הדעת על הדברים האלו, כי אם אדם לא יקח את עצמו לידים ויתבונן בזה תחלוף התקופה הזו במהירות בלי שפעל בה מאומה, ולא היא. יש עבודה מיוחדת לזמן הזה, ואסור להחמיץ אותה.

י"ד י"ד י"ד

כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה

וידע כל אחד נאמנה, שמי שמנצל את התקופה הזו כמו שצריך לעבודת ה' המיוחדת לזמן הזה, והוא מיצר בצערן של ישראל, הוא משתתף בצערן של משיח ובוכה על צער השכינה, יש לו ביטוח טוב להשאר כאן. למה? – שהרי כך אמרו בגמרא (תענית ל): **כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, זוכה ורואה בגחמתה.** התקופה שתהיה לפני ביאת הגואל, תהיה תקופה נוראה, כמו שמבואר בספר דניאל וכמו שאמרו בגמרא (סנהדרין צ"ח ב). ולכן אמרו רבותינו חכמי התלמוד (שם) 'ייתי ולא אחמיניה', וישארו רק אחד מעיר ושנים ממשפחה. וכולם רוצים להשאר לזכות לגאולה, ומה יעשו? – יש לנו את ההבטחה הזאת. אדם שישב ויצטער על צער השכינה, ולא משפה ולחוץ אלא באמת יהיה כואב לו על חורבן בית המקדש, על חורבן ירושלים שהיא העיר כלילת יופי שהיתה כולה קדושה ומשפיעה קדושה על האדם, כמו שרמזו בשם העיר 'ירושלים', 'ראה שלימה', ועכשיו שועלים הלכו בה², כשאדם יחמץ לבו בקרבו על זה ויצטער על זה באמת ובתמים, מובטח לו שהוא יישאר לדור אחרון ויזכה לראות את ירושלים בשמחתה.

כריות, ושם תפילתו של אדם נשמעת. אדם שמגיע ומתפלל שם בעומק דלבא, ודאי שתפילתו עושה פרי לטובה.

2. יש ספר 'תקנות ירושלים', ששם רואים כמה מעלה היתה בעיר הזאת. רק לפני מאה ומאתים שנה, עוד היתה ירושלים עיר עם מעלה עצומה ונשגבה של קדושה, צניעות וחסידות. אבל היום לדאבונו הכל נפרץ, הן בעניני צניעות והן בחילולי שבתות רחמנא לצלן.

בספר הוא יש תקנות בעניני צניעות שתקנו גדולי רבני ירושלים, בעל הפרי חדש, המהר"ש אלגאזי וחבריהם. ופעם אחת הם ראו שמידת הדין מתוחה על אנשי ירושלים, עמדו ואמרו, הלא כלל גדול בדינו שלא חשד קדושא בריך הוא דעביד דינא בלא דינא (ברכות ה). אין דבר רע היורד מן השמים סתם, ואם יש מידת הדין, בהכרח שצריך למשמש ולפשפש לחפש ולמצוא על מה ולמה באה מידת הדין.

ישבו ועשו תקנות לאנשי ירושלים, ורוב ככל התקנות הם בנושאי הצניעות. כגון, שלא תלך אשה לקנות לחם במאפיה. מדוע? – כדי שלא יהיה תערובת אנשים ונשים. אם אתה רעב, תלך בעצמך ותקנה לחם. ואם אתה לא יכול לצאת, אז תשב בתענית יום אחד, לא נורא. אבל שהאשה תלך לשוק ויוצרת שם תערובת של אנשים ונשים? – לא תהיה כזאת.

עוד תקנה יש שם, שלא תשב אשה ותדבר עם חברתה מחלון לחלון. בירושלים העתיקה היו הרחובות צרים, ולפעמים היתה יושבת אשה בחלון זה וחברתה בחלון אחר נגדה, והם מדברות זה עם זה. תקנו רבני ירושלים, שלא יהיה כדבר הזה. אם את רוצה לדבר? – תפגשו בבית ותדברו. אבל לדבר באופן שישמע הקול אצל מי שהולך שם ברחוב? אסור באיסור מזהל.

עוד תקנה תקנו, שכל מי שלא נשא אשה מגיל עשרים ועד גיל ששים, ולא יינשא בתוך תקופה מסוימת – כמה חודשים כמו שקצבו אז, חייב לעזוב את ירושלים. מדוע? – מפני שירושלים לא סובלת עבריינים. אשר 'עני ולבי שם כל הימים', זהו הפלטרין של מלך, וההנהגה שם צריכה להיות בקדושה ובטהרה. אם אתה לא רוצה, לך ותגור מחוץ לירושלים. אולי במצוא, בבית זית או באבו גוש...

וכן יש שם עוד תקנות כהנה וכהנה. וזה דבר שקודק את הלב, לראות איך היתה נראית ירושלים לפני דור אחד או שנים. היום לדאבונו אנחנו רואים מה שקורה.

ואם ישאל השואל, והלא ראינו איך שאבותינו היו יושבים ומתאבלים על ירושלים בלי הפוגה, וכמה תיקוני חצות היו עושים בבכיות ובדמעות עד שהיו משתטחים בפשוט ידים ורגלים ובוכים ומייללים עד שהיה הקול נשמע למרחוק וכל מי שהיה שומע היה מזדעזע, ועם כל זה הלכו לבית עולמם. למה הם לא זכו לביטוח הזה, שמי שמתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה?

אך הנה לנו מה שכתב הרדב"ז, רבי דוד בן זמרא³. כך הוא כותב בתשובה (אלף סט), על הענין הזה של הגאולה: שאלת ממני ידיד נפשי, לא כתוב כאן מי הוא השואל, אבל כנראה שהיה מקרוביו ומאוהביו של הרדב"ז, על זמן התחיה מתי תהיה תחיית המתים. מ"ג עיקרים שכל יהודי מאמין בהם, שבעת שיעלה רצון לפני הקב"ה, הוא יחיה את כל המתים שמתו מאז אדם הראשון ועד הדור האחרון. ועל זה הוא שאל את הרדב"ז מתי יהיה הזמן הזה, לפי שקבלת מאבותיך השואל כותב שהוא קיבל מאבותיו, שהוא סמוך לאלף השביעי עם הכנסת שבת עולם שכולו מנוחה, וקשה לך אם כן הצדיקים וחסידיו עליון אשר מתו על קדושת שמו בגלות, כל אלו שהצטערו על צערן של ישראל, צערו של משיח וצער השכינה, לא יראו בטובתן של ישראל ולא ישמחו בשמחתן.

כך מתפלא השואל. ומשיב לו הרדב"ז: תשובה, כל ימי הייתי מצטער על דבר זה, תדע לך שמה שאתה שואל גם לי זה הפריע, וגם אותי זה הטריד וציער אותי כל ימי. מה באמת עם כל אלו שהצטערו בצערן של ישראל וכל אלו שמסרו נפש על קדושת שמו יתברך, וכי לא יראו בטובתן של ישראל? עד שראיתי בדברי הריטב"א ז"ל בשם רבותיו נוחי נפש, הריטב"א שהיה מגדולי רבותינו הראשונים ותלמידו של הרשב"א, כותב את זה בסוף חידושיו למסכת תענית (דף ל:): וגם בחידושיו למסכת ראש השנה (דף טז:): בשם רבותיו גדולי עולם, הרשב"א והרמב"ן שקבלו איש מפי איש מפי אליהו כידוע, שיש שתי תחיות. האחת פרטית לצדיקים שמתו בגלות, ומי הוא בגדר צדיק? כותב הרדב"ז במקום אחר (סימן התל"ט), כי אלו הם אותם אלו שהצטערו על צער השכינה ועל צערן של ישראל, והיא סמוכה לביאת המשיח. התחיה הפרטית הזאת שמיועדת לאותם אלו שהצטערו בצערן של משיח תהיה סמוכה לביאת המשיח, ויזכו לכל ימות המשיח בגוף ונפש ויראו בטובתן של ישראל, הם יראו איך שיעמוד מלך המשיח ויחזיר את העטרה לישנה, יעמיד הדת על תלה ויראו בבנין הבית, וישמחו בשמחתן חלף עבודתן. בגלל שהם הצטערו כל ימיהם בצער הקב"ה ובצערן של משיח, מידה כנגד מידה לא בטלה ועתה הם יזכו לראות בנחמתה של ירושלים ובטובתן של ישראל.

זו התחיה הראשונה, ולאחרית, האחת כללית. והיא סמוכה להכנסת שבת כאשר קבלתי והיא נקראת עולם התחיה עולם תחיית המתים עולם הבא, ועליה נאמר (דניאל יב, ב) ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו וכו'. ושוב ראיתי, אומר הרדב"ז, שדבר זה

3. הוא היה מגדולי עמודי ההוראה בדורו של מרן הבית יוסף, לפני כארבע מאות שנה ויותר. הוא היה רב מצרים במשך ארבעים שנה, שבהם השיב תשובות לאלפים, ויש בידינו קרוב לארבעת אלפים תשובות שלו. כשעזב הרדב"ז את מצרים והגיע לצפת, מרן הבית יוסף הושיב אותו בבית דינו ונתן לו להרום לפניו. מדוע? – כי הרדב"ז היה מופלג ממנו בזקנה, ולכן כיבד אותו תמיד לחתום לפניו.

מוסכם ששתי תחיות יש, על התחיה הראשונה נאמר בנבואת זכריה בן ברכיהו 'עוד ישבו זקנים וזקנות בשערי ירושלים', שערי ירושלים דווקא, היינו אלו שהצטערו על ירושלים, וילפינו בגזירה שווה כתיב הכא 'וילכו על משענותם', ובאלישע שהחיה את המת כתיב 'משענת' וילפינו משענת ממשענת, מה התם תחיית המתים אף הכא תחיית המתים. כמו שאצל אלישע המדובר על המשענת שנתן אותה לנער כדי שילך ויחיה איתה את הבן של השונמית, אף כאן, מה שכתוב כאן בזכריה 'על משענותם' הכוונה היא בתחיית המתים. ומדקאמר קרא עוד ישבו זקנים וזקנות וכו' מרוב ימים משמע שעל התחייה הראשונה הוא מדבר דאילו על האחרונה אין שם לא זקנה ולא רוב ימים כי מיד יכנס השבת שהוא מנוחה לחי העולמים ועולם שכולו שבת, ואחרי זה תהיה התחיה האחרת, שהיא התחיה הכללית.

ומדגיש הרדב"ז: זכור תמיד ענין זה, כי היא נחמה גדולה לסובלי צרות הגלות ועול השעבוד, כי עדיין תראה עיניהם ציון נוה שאנן וארמון על משפטו ועבודת הקדש על מתכונתה, במהרה בימינו אמן.

מדברי הרדב"ז אנו למדים על גודל השכר של אלו שבאמת מתאבלים ומצטערים על צער השעבוד ועל קושי הגלות, על חורבן בית המקדש ועל הגלות השחורה, שלא הגיחה לנו מדה טובה.

הציפיה לגאולה כדי שיתקדש שם שמים על ידינו

הרמב"ם כותב בשני מקומות (הלכות תשובה פ"ט ה"ח והלכות מלכים פ"ב ה"ד), שעיקר מה שהתאוו החכמים ובקשו שייגעו ימות המשיח, לא היה בשביל מה שסוברים ההמון כדי שיהיה טוב גשמי, כדי שלא יהיו שוטרים ובעיות כאלו... או שלא יהיו מיסים ומס הכנסה ושאר, וכל אחד יוכל לעשות מה שהוא רוצה ולטייל היכן שהוא חפץ, לא לזה התאוו, ולא לזה חיכינו אלפים שנה. עיקר הסיבה שחכו לביאת הגואל ולקיום כל הישועות והנחמות, כיון שאז כשלא יהיה את שעבוד האומות ולא יהיו צרות ורדיפות, נוכל להיות עבדים נאמנים להקב"ה ולעשות את רצונו על הצד היותר טוב. לפי שאדם שנמצא בתוך גלות ובתוך רדיפות קשה לו להיות עובד ה' כמו שצריך. הלב לא מיושב והדעת לא מדוכזת כדבעי.

לכן חכו כל הנביאים וכל החכמים לביאת הגואל ולישועה, כדי שנוכל לעבוד את ה' יתברך כראוי, בשלוות הנפש. בזמן שיבוא הגואל, והזמן הזה קרוב מאד מאד מאד, אדם יוכל לשבת כל ימיו במנוחה בהשקט ובטה, ולעבוד את הקב"ה כמו שצריך.

על זה אנחנו צריכים לבכות ולצפות לביאת הגואל. כדי שזכה שיתקדש שם שמים יותר על ידינו, ויהיה נחת רוח לבורא יתברך מאתנו. וכל המתאבל על ירושלים, יש לנו את ההבטחה הזו שיזכה ויראה בשמחתה. על זה אומר הריטב"א שתהיה תחיית המתים פרטית ומיוחדת לאותם אלו הצדיקים שיהיו מצטערים בצער השכינה, בצער ישראל ובצערן של משיח.

ולא רחוק היום. לפי גודל הצרות והרדיפות שמתחדשות עלינו בכל יום, אנחנו יודעים שהגאולה מתקרבת וקרובה לבוא. וכך

מידת הדין בישראל. ואילולי שהיה פינחס נעמד במסירות נפש, חלילה וחס היתה באה כליה עליהם.

זו היתה עצתו של בלעם הרשע, שפגעה אז בישראל ואשר רודפת אותנו גם עד היום הזה. בפסוק בספר תהלים (פרק קכ"א) כתוב "הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל, ה' שומרך וגו', הרי שהקב"ה שומר עלינו וגם בתפילה אנחנו מזכירים את זה, 'שומר ישראל'. שאל החפץ חיים (הובא בספר חפץ חיים על התורה פרשת ויגש דף פ' 5), הרי יש כמה סוגי שומרים, יש שומר חנם ויש שומר שכר. איזה סוג שומר הוא הקב"ה? שמא תשאל, מה אכפת לי איזה סוג שומר, העיקר שהוא שומר? – לא היא. יש נפקא מינה גדולה בדבר, ויש הבדל מהותי בין שומר חנם לשומר שכר. שומר שכר כיון שמקבל כסף תמורת השמירה שלו הוא נעשה משועבד על הדבר. אם תלך ותתן למישהו כסף כדי שישמור לך על איזה דבר חודש ימים, הוא לא יוכל להתחרט ולומר לך אחרי שבועיים 'אני לא רוצה עוד לשמור על זה'. למה? – כי הוא קיבל כסף עבור השמירה כל החודש, ונעשה משועבד לחודש הזה. שומר חנם לעומת זה, יכול להתחרט בו. הוא יכול לבוא אליך אחרי שעתיים ולומר לך, קח בחזרה את התרנגולת, אין לי כח אליה.

אמר החפץ חיים, הקב"ה הוא שומר חנם או שומר שכר? – שומר חנם. וכי איזה שכר אנחנו נותנים להקב"ה? הוא זה שנותן לנו שכר, ולא אנחנו לו. ואם כן, יתכן שחלילה וחס הקב"ה יחזור בו בחצי השמירה, ויבוא ויגיד, רבותי, עד כאן הייתי שומר, מכאן ואילך אני לא רוצה להיות שומר. ואם הקב"ה לא ישמור עלינו, מה יהיה? הלא אנחנו כבשה אחת בין שבעים זאבים.

אולם, אמר החפץ חיים, יש דבר אחד שגורם שהקב"ה מסלק את השמירה שלו מכלל ישראל. מה הוא? – ז'ראה בך ערוות דבר ושב מאחרריך' (דברים כג, טו). והתרגום יונתן על הפסוק אומר: 'סלק שכינתיה מביניכון'. אלהיהם של אלו שונא זימה, ואם כלל ישראל יש בו מהדברים האלו, הקב"ה מסלק את השכינה מאיתנו ופוסקת השמירה מישראל. וזו היא הסיבה לריבוי הצרות שיש לנו.

5. החפץ חיים זצ"ל, היה בוחן ושם לב לדברים שאנחנו בכלל לא מעלים על דעתנו. למשל, הוא שאל פעם על המן, שאלה שהיה היפר מה שכולם מבינים. הרבה שואלים כל מיני הקירות על המן שאכלו אבותינו במדבר, שהרי מבואר בדברי חז"ל (שמו"ד כה ג), שכל טעם שרצו לטעון במן היו טועמים, ובמקום אחד מצאתי (ילקוט שמעוני שה"ש התקפ"ו) שיכלו לטעום תקמ"ז טעמים במן, וסימנך, מתוך"ק. יש כאלו ששואלים תמיד אם אדם היה רוצה לטעום טעם של איסור, כגון כבד של ג'וק, או מח של יתוש... תמיד היתוש טועם אותו, פעם אחת הוא רוצה לטעום את היתוש... האם היה יכול לטעום אותו או לא? ובאמת כבר דנו הרבה בספרים [ועיין לגאון חיד"א ז"ל בספרו חומת אגף במדבר (י"א ה) ובספרו דבש לפי (מערכת ג אות ל) ובספרו פתח עינים חולין (ק"ט ב), ובספר גליוני הש"ס יומא (ע"ה א), ובספר תפארת יוסף שמות דף שס"ג], ובספר פרדס יוסף במדבר (שם) ועוד ואכמ"ל].

אבל החפץ חיים חקר הפוך בדיוק. הוא חקר, מה היה אם אדם לא ביקש שום טעם במקו? לקח את המן ואכל אותו בלי לחשוב שום מחשבה ובלי שום דעה, איזה טעם היה טועם במקו? טעם של לחם, בשר או דג? אמר החפץ חיים, הוא היה טועם טעם חפל ביותר, כמו דבר שאין בו כמעט טעם וריח. ולמה זה? – כי כך זה. הוא היה טועם בלי דעת ומחשבה, זה לא שווה כלום. אם אין בדעתך מה יהיה הטעם, לא שווה הדבר הזה כלום.

מכאן למדנו יסוד גדול בעבודת ה' יתברך. בלי דעת ובלי מחשבה הכל חפל ובעל, ולא שווה כמעט דבר. נפקא מינה יש בזה, לאחד שלומד תורה, אם הוא אומר רק מילים בעלמא בלי דעת ומחשבה, הרי זה חפל. אם הוא מתפלל בלי דעת ומחשבה, הרי זה חפל ואין בזה שום טעם.

אמר הגר"א זיע"א, שחבלי משיח הם כמו חבלי הלידה. כשם שבשעה שמתגברים צירי הלידה של היולדת, מנחמת אותה המיילדת באמרה לה שתדעי לך שהצירים הנוראים האלה הם סימן שעוד כמה דקות הבן שלך יוצא לאוויר העולם, כך זה גם אצל כלל ישראל. מריבוי הצירים והצרות שבאות עליהם, סימן הוא שבן דוד מתקרב ובא.

לכן צריכים להתחזק בבכיות ובציפיה ובתפילה לבורא עולם שיחיש לנו את הגאולה. וכן להתחזק בתורה ומצוות, לחטוף כמה שיותר לפני שיבוא משיח צדקנו, אשר פתאום יבוא אל היכלו.

אלהיהם של אלה שונא זימה

ובפרט אנחנו צריכים להזהר מאותם הדברים שמסלקים שכינה מכלל ישראל, ומרחקים את הקב"ה מאתנו. אמנם כל עוון הוא סם המוות לאדם אשר גורם ריחוק בינו לבין קונו, אבל יש עוונות מסויימים, שהם במיוחד ובמסויימים מסלקים את השכינה מישראל, וכמו שאנחנו רואים בפרשה שלנו.

שהרי כך מתחילה הפרשה: וידבר ה' אל משה לאמר פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי.

הפסוק הזה הוא איום ונורא. מבואר בו, שבאותו הזמן שבלעם הרשע ראה שכל מה שהוא מנסה לקלל ולפגוע בישראל לא עולה בידו, וכמין חכה שם לו הקב"ה בפיו כמו שדרשו רבותינו (סנהדרין קה:), ולא נתן לו הקב"ה לקלל, ואדרבה, כל מה שרצה לקלל התהפך לברכה, וכשרצה לומר 'כלם', התהפך זה להיות ותרועת 'מלך' בו כמו שדרשו רבותינו (תוס' ע"ז ד. ד"ה רגע) אז נתן בלעם לבלק את העצה הנוראה שלו להחטיא ולהחריב את כלל ישראל. אמר לו לבלק, דע לך שיש ביניהם השראת השכינה, כמו שאנחנו רואים שאין פתחיהם מכוונין זה כנגד זה. אתן לך עצה איפה תוכל להכות אותם, ושם תראה הצלחה. מה העצה? – 'אלהיהם של אלה שונא זימה'. כאן אתה יכול לתת את המכה לכלל ישראל.

ואכן כך היה. בנות מדין החטיאו את ישראל, ויחד עם העבודה זרה המשונה הזו 'בעל פעור', הצליח בלעם בתוכניתו שלו ופגעה

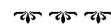
4. אנחנו לא מבינים דבר שזכה. הרי אדם לא היה משתחוה לה, אלא היה עושה את צרכיו עליה. אפשר להבין דבר שכזה? והכתוב אומר שהם נצמדו לבעל פעור. איך קרה כדבר הזה? היה להם את הפיתוי ששלח בלק. יצאו בנות מדין, האכילו והשקו אותם, נתנו להם לשתות יין נסך שמתמטם את האדם, ואז כשאדם מגיע למצב שכזה הוא יכול להגיע למצב שהוא עושה דברים זרים ומזוירים מה שהדעת ממאנת להבין כדבר הזה.

החפץ חיים היה אומר, יש הרבה דברים משונים ביותר, שאדם שמתבונן וחושב בזה, נפשו מואסת בדבר, ואף על פי כן עושים אותם. למה? כי היצר מצא חותמת שמכשירה כל דבר. איך נקראת החותמת הזאת? – 'מודה'. צא וראה, שדברים שנפשו של אדם מתעבת ומשקצת, אבל אז אומרים לו, 'מה אתה רוצה? היום זה המודה' וככה עושים כולם, אז הוא אומר, 'טוב, גם אני אעשה כך'. אם יחליטו להחליף את הנעלים, נעל ימין ישימו ברגל שמאל ואת נעל שמאל ינעלו ברגל ימין, כולם ילכו ככה. ואם אתה לא תלך ככה, עליך יסתכלו בעין עקומה ויגידו עליך שאתה מיושן ושייך לדורות שלפנים.

גם אז, החליטו שיש 'מודה' לעמוד על פעור ולעשות את צרכיהם, וכך עשו כולם, וכל המרבה הרי זה משונה.

וזהו מה שאומר כאן הפסוק, שמחמת המצב שהיה כלל ישראל נתון בו והזימה שהיתה ביניהם, 'ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי'. אילולי היה פינחס נכנס בעובי הקורה ומסלק את חמתו של הקב"ה מעל ישראל, חלילה וחס היתה באה כליה לכל שונאיהם של ישראל ולא היה נשאר מהם שריד ופליט.

כאן מגלה לנו הקב"ה שיש מצב כזה שיש בו 'את חמת', ואז זה איום ונורא. זה דבר שצריך להתחזק בו דווקא ובמיוחד בתקופה הזו של בין המצרים. בזמן הזה שאנו אבלים על החורבן, אנחנו מחוייבים לעשות מה שיותר כדי להרבות את השכינה בתוכנו, ובוודאי שלא לסלק אותה. אנחנו רואים את הרחוב בזמננו, שהוא נורא נוראות, ובכל שנה ושנה המצב רק נהיה יותר ויותר גרוע.

ההשתדלות להנצל מפגעי הרחוב

מה נעשה? – אלו שיכולים שלא לצאת ולהסתובב ברחוב, ידעו שזו היא הלכה פסוקה שאסור להסתובב ברחוב. ולא רק הקטנים, אלא גם הגדולים. ואדם שמוכרח לצאת, שמעתי מאדם גדול וכך גם הביאו בשמו של הסטייפלער זצ"ל, שאם אדם צריך לצאת למלאכתו וכיוצא בזה והוא מוכרח ללכת ברחוב, והוא יודע מה שקורה ברחוב וכמה סכנות ומרעין בישין שיש שם, עליו לחפש רחוב צדדי ורחוב יותר נקי. וגם אם זה מאריך קצת את הדרך, אף על פי כן יש חיוב בדבר לטרוח ולהקיף את הדרך, ובלבד שלא יבוא לידי מכשול.

יש לנו עוד שתי עצות בידינו. העצה הראשונה, כותב אותה בספר שערי רחמים (ד"ט ע"ב אות מ"ד) משמו של הגאון רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל, שאדם טרם צאתו בבוקר יעמוד ויתפלל מעומקא דלבא, 'רבון העולמים גלוי וידוע לפניך להיכן אני עכשיו הולך בניא צלמות, ואני מתחנן ומתפלל שתציל אותי מיצר הרע ומכל מיני ראיות אסורות וכל מיני מחשבות וכהנה וכהנה'. וכשהוא יתפלל מעומק הלב, יעזרו לו מן השמים. וזו היא עצה בדוקה.

עוד דבר, כלל יש בידינו, כלשון הרמב"ם בסוף הלכות איסורי ביאה (כב, כא), אין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב הפנוי מן החכמה. כל זמן שאדם שקוע בתורה, אין היצר מתקרב אליו. מתי היצר מגיע אל האדם? – כשהוא בטל מן התורה ומן החכמה. ולכן אם אדם תהיה דעתו תפוסה בדברי תורה, אז יש לו שמירה גדולה והגנה מן היצר הרע.

אחד סיפר לי, אני אין לי ברירה ואני צריך לצאת לעבודה בכל יום, וללכת ברחוב. מה אעשה והרחוב מלא במראות נגעים? – למדתי כמה פרקי משניות בעל פה ותיקון אחד מתקוני הזוהר, וכשאני הולך בדרך אני חוזר ומשנן את זה, וזה מה ששומד עלי.

6. אומרים בשמו של הגאון מוילנא על מה שאמר הכתוב (בראשית ד, ז) 'לפתח חטאת רובץ', שבשעה שאתה יושב ולומד היצר עוזב אותך. אבל היכן הוא נמצא? – רובץ לידך. הוא לא הלך לבית אחר, ולא הלך לישון. הוא רובץ לידך ומתחבב שתנשק את הספר. ברגע שתנשק את הספר ותחזיר אותו לארון, אז מיד הוא קופץ ומתנפל עליך. כשאדם מנשק את הספר הוא מחיך, אבל האמת הוא צריך לבכות. עכשיו היצר שרובץ לידו וחיכה לו בסבלנות, ינסה להפיל אותו.

וזה לא קשה. וכי קשה ללמוד פרק אחד של משניות בעל פה? מי אינו יודע את פרק 'במה מדליקין?! תוכל לחזור על הפרק הזה, וזה גם יתן לך רמז וזכרון, 'במה מדליקין ובמה אין מדליקין', את מי ישרפו בגיהנם ואת מי לא... ומי שדבוק בדברי תורה, גם אם יעבור לפניו עדר של פילים הוא לא ישים לב. מדוע? – כי אין הדעת תופסת שתי מחשבות בבת אחת, וכיוון שהדעת שלו תפוסה בדברי תורה, לא ישים לב לכל דבר אחר.

הלב של האדם הוא מקום המקדש

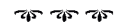
וכך כתב בעל החרדים (פרק ס"ו): עיקר מכוון השכינה בלב ישראל. הלב שלך הוא מקום המקדש ושם יש את השראת השכינה, שנאמר, ושכנתי בתוכם, וכמו שידועה הדרשה שדרשו, 'בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, מלמד שכל אחד ואחד הוא משכן לשכינה'. וכן פירש רבי שמעון בר יוחאי ע"ה (בספר הזהר) על הפסוק 'כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחניך, מה זה בקרב? – קרב הוא הלב, לשון קרביים. שם הקב"ה מתהלך, בתוך הלב של כל אחד ואחד, שהוא באמצע המחנה. מה זה המחנה? – אלו הרמ"ח איברים של האדם. שם הקב"ה נמצא, בקרב מחניך, בלב של כל אחד שהוא באמצע גוף האדם.

וסיפא דקרא, ולא יראה בך ערוות דבר ושב מאחריו. הלכך כשלא יקדש איבריו אפילו במותר להם, גם דבר שמוותר לך מעיקר הדין, עליך לקדש. במה? – במחשבה בדיבור ובמעשה. לא כל מחשבה צריכים לחשוב, גם היא זו לא מחשבת איסור, ולא כל דיבור צריכים לדבר גם אם הוא אינו דיבור אסור, ולא כל מעשה צריכים לעשות, הגם שאין זה מעשה של איסור. זהו 'קדש עצמך במותר לך', תצמצם בכל מה שהוא לא נצרך ומיותר.

אבל מי שלא יעשה כך, נמצא מחריב המקדש. 'עד שיכוון את לבו לבית קדש הקדשים', לשון המשנה במסכת ברכות (כה:). כשאתה מחריב את הלב שלך, הרי אתה מחריב את מקום השראת השכינה. ואוי לו למחריב מקדשו של מלך בכל יום. מה שעשה טיטוס לפני אלף תשע מאות ועשרים שנה, ומה שעשו לפניו שונאי ישראל, מעין אותה בחינה יכול כל אדם לעשות ח"ו, להחריב את המקדש הפרטי שבתוך לבו. איך? – על ידי הדברים האסורים האלה. וכדבריו הנוראים של הגאון רבי חיים וואלוז'ין ז"ל בספר נפש החיים (ש"א פ"ד) עש"ב. ובפרט בעוון הזימה, שהקב"ה שונא זימה. כשאדם לא בורח מהמחשבות האסורות האלו כבורח מן האש ומן הנחש, מתרבה הקצף על כלל ישראל. וכל אחד יש לו אחריות על כל כלל ישראל, ואם הוא לא ישמור על עצמו כדבעי, הוא עתיד להתבע ויאמרו לו שהוא זה שאשם בכל הצרות שבאו על כלל ישראל, והוא היה הגורם בכל הנזקים.

אמנם אנחנו קרוצי חומר ויש יצר הרע שנתון בנו, אבל אין הקב"ה מביא לאדם נסיון שהוא לא יכול לעמוד בו. כל נסיון הוא לפי כחו של אדם, וכמה שאדם ירבה בעצמו יראת שמים

קודם הנסיון, יקל עליו הנסיון, כמו שלימד אותנו רבינו יונה בשערי תשובה.

הסיבות שבגללם חרבו בתי מקדשנו

בהמשך הפרשה יש מפקד מחודש לכלל ישראל. ויהי אחרי המגפה. וידבר ה' אל משה ואל אלעזר בן אהרן לאמר. שאו את ראש כל עדת בני ישראל מבין עשרים שנה ומעלה לבית אבותם כל יוצא צבא בישראל. מדוע נמנו עוד פעם? – מביא רש"י שכל פעם שהיתה איזה צרה על כלל ישראל ומגפה, נמנו ונספרו מחדש. ואז יש את כל אריכות הפרשה, במנין בני ישראל.

האור החיים הקדוש כדרכו הטובה מבאר את המקראות כמן חומר בדרך רמז, ונראה איך שהוא מבאר את מנין בני יהודה. הפסוק אומר: בני יהודה עד ועונן וימת עד ואנן בארץ כנען ויהיו בני יהודה למשפחותם לשלה משפחת השילני לפרץ משפחת הפרצי לזרח משפחת הזרחי. וכבר שאלו הקדמונים כולם (תירומת הדשן ח"ב קיד ועוד) מדוע במנין הזה של בני יהודה נזכרו עד ואונן, הלא באים לספור את המשפחות שהשאירו אחריהם זרע, ואילו עד ואונן כבר מתו בארץ כנען, ולשם מה הם נמצאים כאן?

אומר האור החיים, אמנם פשוטו של מקרא ידוע, שבאו למנות את מנין הנותרים אחרי המגפה כמו שהסביר רש"י, אבל יש לנו כאן עוד ענין. פרשה זו תרמוז מאורעות עם בני ישראל. יש בפרשה הזו רמז לכל ההסטוריה שלנו, כמו שיבואר. ולמה זה נכתב ונרמז דווקא בפרשה של בני יהודה, ולא למשל במנין של בני לוי או בני ראובן? – בחר לרמז כל זה בפרשה של יהודה, מהטעם שאמרו רבותינו ז"ל (בראשית רבה צ"ג, ו) למה נקראו ישראל על שם יהודה, הלא כולנו נקראים 'יהודים' על שם יהודה, מדוע? למה לא יקראו לנו 'שמעונים'? הרי לא כולנו משבט יהודה, ואף על פי כן כולנו נקראים על שם יהודה. אמרו רבותינו הטעם, למה נקראו כל ישראל על שם יהודה? – שכל הכופר בעבודה זרה נקרא על שם יהודה. כל מי שמאמין בחי העולמים ומוסר את נפשו על האמונה, נקרא 'יהודי'. ולכן מרדכי נקרא 'איש יהודי', כי הגם שהיה משבט בנימין כמו שאומר הכתוב 'איש ימיני', מכל מקום כיון שמסר נפשו לרצה לכרוע ולהשתחוות, נקרא בשם 'איש יהודי', כמו שאומרת הגמרא במסכת מגילה (יג).

אסור ליהודי להתיימש

האדמו"ר מקוצק הוסיף עוד, שאצל יהודה ראינו עוד ענין מיוחד, אשר מחמתו כל ישראל נתכנו על שמו באשר כולם צריכים ללכת בדרכו. אחרי שמכרו האחים את יוסף וחזרו לביתם, הראו ליעקב את כתנת הפסים ואמרו לו 'הכר נא'. כשראה את זה יעקב צעק צעקה גדולה ומרה, 'טרף טרף יוסף', וכמה שניסו האחים לנחם אותו, לא עלה בידם. עשרים שנה ישב יעקב בצער ובבכיה על בנו יוסף שנאבד, ומימן להתנחם. לאחר מכן, אומר הכתוב, 'ירד יהודה, ודרשו חז"ל (מדרש תנחומא פרשת וישע"ט) 'מלמד שהורידוהו מגדולתו' (והוא בפירוש רש"י בראשית ל"א ו"ל א). כשראו האחים את הצער הגדול של יעקב, באו אל יהודה ואמרו לו, אתה אשם. הרי אתה הארי שבחבורה וראש הסנהדרין, ואתה הוא זה שתלוי בך כל מה שהיה. לכן הורידו אותו מהגדולה שלו. מה עשה יהודה? – ירד יהודה... ורא שם יהודה בת איש כנעני ושמו שוע ויקחה עוב יהודה את האחים, הלך ונשא אשה. ורבותינו מתארים מה היה אז המצב של יעקב והאחים באותו הזמן. יעקב יושב ובוכה, מקונן על יוסף. ראובן – בשקו ובתענית. האחים שבורים ורצוצים, שררי רואים כל הזמן את אביהם יושב כל הזמן ובוכה ומסמן להתנחם, וכל כמה שמנסים לפייס אותו לא עולה בידם, ויהודה מה עושה? – הולך ונושא אשה.

אומר האור החיים, אמרו 'בני יהודה עד ואונן', ירמוז לבית ראשון ובית שני, עד כנגד בית ראשון כמו שאומר הפסוק (שיר השירים ה, ב) 'אני ישנה ולבי ער', שהיה הקב"ה עד בהשגחה גדולה בבית ראשון, ואונן הוא בית שני לשון אונאה, לשון חיסרון, שהיה חסר הדברים העיקריים של בית המקדש, שכינה ואורים ותומים כמו שאומרת הגמרא.

ואמרו 'ימת עד ואונן' הוא חורבן הבתים, נחרבו הבתים, כי סילוק השכינה ייקרא מיתה, שפרחה הנפש שהיא השכינה ונשאר הבית מת בעוונות מלא טומאת הקליפה הנתונה בו כידוע, זה נרמז גם כן במילים 'עד ואונן', כי מה הסיבה שנחרבה בית ראשון? בגלל עריות, זהו 'ער', לשון עריות. ואונן שגרם את בית שני, זהו לשון 'אונאה', לשון של שנאת חנם, שהיה אחד מאנה את השני, כמו שדרשו רבותינו (יומא ט:). שבית שני חרב בעוון של שנאת חנם.

אלו הם שתי הסיבות שגרמו את חורבן הבית, ואלו שני הדברים שעכשו בימי בין המצרים אנחנו צריכים להתחזק בהם. לברוח מהענין הזה של העריות המסלק את השכינה עד הקצה האחרון כמו שדברנו, ולהזהר בשנאת חנם ואיסור אונאה, אשר לדאבוננו הרב עדיין יש חיסרון גדול בענינים הללו של בין אדם לחבירו, ועדיין אין אחד מכבד את השני כראוי, ואין מכניס אהבה וחבה יתירה לו בלבבו.

עלינו לאחוז בדברים האלה ולעבוד עליהם בתקופה הזאת, ויהי רצון שהקב"ה יגאל אותנו במהרה גאולת ישועה ורחמים וכן יהי רצון ונאמר אמן.

שואלים כולם, נכון, אין ספק שלשאת אשה זה דבר גדול. אבל וכי עכשיו זה הזמן המתאים? כשכולם יושבים ובוכים, רצוצים ושבורים? חכה שנה או שנהיים, שיעבור זמן מה והרוחות יידעו, וכמו שאומרים ש'הזמן הוא המרפא היחיד טוב', ואז תשא אשה. עכשיו בתוך כל האבל והצער הזה אתה מתחתן? אך יהודה לא עושה את החשבון הזה. הוא שולח לכולם הומנות ומזמין אותם לחתונה שלו.

ומה עושה הקב"ה באותו הזמן? אומרים רבותינו במדרש (בראשית רבה פ"ג, א), שהיה הקב"ה באותה השעה בורא רוחו של משיח. כלומר, הסכימו העליונים עם מעשהו של יהודה. לא ראו את זה בצורה שלילית, למה אתה הולך עכשיו ומתחתן, ולמה לא תחכה קצת, אלא אדרבה, הסכימו בשמים עם הדבר הזה שהלך והתחתן עכשיו.

ומדוע באמת? הסביר האדמו"ר מקוצק, כי יהודה כשראה מה שראה איך שאבא שלו מצטער מחמתו, היה ברור לו שהפסיד את כל חלקו והפסיד כל התורה וכל המצוות שלו לעולם הבא. וכי אפשר להאר בכלל איזה עגמת נפש יש בזה? אם באים לאדם ואומרים לו דע לך שכל מה שעשית וטרחת, כל תורתך המצוות וכל הטרחות שעשית, הכל הלך לאיבוד, אפשר לשער איזה צער יש בזה? וכל שכן יהודה שהוא ראש הסנהדרין, מי שידע מה הוא עולם הבא, מהי תורה ומה היא מצוה, ועכשיו הוא יודע שכל עמלו הלך לטמיון. כמה צער איום ונורא יש בזה.

אבל יהודה לא נשבר, ולא התיימש. אמר, נכון, אמת הדבר שהפסדתי הכל, אבל עדיין, אני חייל של הקב"ה, ועבד נאמן לו. הגם שהכל הלך לאבדון, אני אתחיל את הכל מחדש. מה היא המצוה הראשונה בתורה? – פרו ורבו. אתחיל. אלך ואחפש אשה, לקיים את המצוה הראשונה שבתורה ולאסוף ולקיים את כל המצוות מחדש.

על העבודה הזאת של יהודה, זכה יהודה ואמר לו הקב"ה, חיך יהודה, שמך יצא מלך המשיח. אתה, שלא מתיימש ואומר 'אני כבר אבד', 'עולם הבא אין לי אז לפחות שיהיה לי עולם הזה, אלא מתחיל את הכל מחדש – ממך יצא מלך המשיח.

על זה נקראים כלל ישראל בשם 'יהודים', על שם הכת הזה של יהודה. הכת הזה מוטבע גם בנו, ואסור לנו ליפול בדעתנו ולהתיימש. אסור לחשוב 'אני בגלגול הזה כבר אבד, בגלגול הבא בעזרת ה' אני יהיה עבד נאמן לה' ולהתורה'. אסור לחשוב כך, גם בגלגול שמי אמר שתבוא עוד פעם בגלגול? אנחנו כבר בפעמי משיח, וגם בגלגול שמי אמר לך איך תחזור בגלגול, אולי בכסא?... על כל פנים אל לך להתיימש ולחשוב כך, עכשיו זה הזמן! גם אם עבר עליך מה שעבר, תתחיל הכל מההתחלה!

תלמוד תורה כנגד כולם

מועיל גם לבין אדם למקום וגם לבין אדם לחבירו

זכויות אבל זה לא ישיר חסד עם העולם, תלמוד תורה! השכמת בית המדרש! הם כנגד כולם - ההשפעה שלהם היא באופן ישיר! כשאדם לומד תורה הוא משפיע חסד וזכויות לעולם, הוא מציל את העולם מגזירות, כנגד כולם! ההשפעה היא ישירה של חסד, בניגוד לכל המצוות, עד כדי כך שהחסד שהוא עושה עם כל הבריות זה כנגד כולם!!

זאת אומרת, אם יציעו לבחור ישיבה או להתעסק בעניני חסד גדולים, להקים ארגון חסד כמו כל ארגוני החסד הענקיים שיש היום, או לשבת ולעמול בתורה, צריך לדעת - החסד שהוא עושה ע"י שהוא עמל בתורה, החסד הישיר שהוא עושה לעולם עם התלמוד תורה זה כנגד כולם!!! כנגד כל הבין אדם לחבירו, חסד ישיר לעולם יותר מכל ארגוני החסד החשובים!

לכן בתלמוד תורה אוכלים פירותיהם בעולם הזה, מצד החלק שבין אדם לחבירו שיש בתלמוד תורה!

ידוע הסיפור עם החפץ חיים, בעיירה באזור שלו רצו לבנות בית חולים, היה שם אסיפה של גבירים - דינר, והתרימו לטובת בית החולים החדש, כל אחד תרם והתחייב כפי יכולתו, אחד תרם שתי מיטות, אחד שלוש מיטות, גביר אחד גדול התחייב לתרום חדר שלם, ואחר התחייב כמה שעולה החזקה לתקופה מסוימת, וכך המשיכו בסבב ההתרמה עד שהגיעו לחמישים מיטות, שאלו את החפץ חיים: מה הרב תורם לענין הגדול הזה שיהיה בית חולים? אמר להם החפץ חיים: הישיבה שלי תורמת מאה מיטות!! מאיפה לישיבה יש כסף? הישיבה שלי תורמת את המאה מיטות של החולים שלא יכנסו בכלל לבית החולים, שלא יצטרכו בית חולים, בזכות הישיבה! תלמוד תורה כנגד כולם, זה חסד ישיר!

לימוד תורה מגן ומבטל גזירות יותר מכל צבא אחר גם מבחינה בטחונית

הפונוביז'ר רוב היה אומר וורט נפלא, על דברי הגמ' פרק קמא דמגילה (ג' ע"א) שפירשו את הכתוב ביהושע (ה, יג-ט): ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עמד

לכן אמר הנני נותן לו את בריתי שלום (כה, יב).

אמר הקב"ה בדין הוא שיטול שכרו, לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום (במדבר רבה).

הרבה דיו נשפך לבאר את דברי המדרש: בדין הוא שיטול שכרו. נביא בעזר ה' כמה פירושים:

הסטייפלער זצ"ל אומר: על אלו מצוות מקבלים שכר בעולם הזה? אוכלים פירותיהם כבר כאן? אנחנו אומרים כל יום: אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, ואלו הן כיבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והשכמת בית המדרש שחרית וערבית, והכנסת אורחים, וביקור חולים, והכנסת כלה, ולווית המת, ועיון תפילה, והבאת שלום בין אדם לחבירו, ותלמוד תורה כנגד כולם.

מה המכנה המשותף של כולם? הם מצוות שבין אדם לחבירו!

כך ההנהגה של הקב"ה - מצוות שבין אדם למקום כל השכר שמור לעולם הבא, מצוות שבין אדם לחבירו שההנהגה של המצוה היא פה, מידה כנגד מידה אף בשכרם אוכל פירותיהם בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם הבא.

נעבור על הכל - כיבוד אב ואם, גמילות חסדים, הכנסת אורחים, ביקור חולים, הכנסת כלה, לווית המת, הבאת שלום בין אדם לחבירו - כולם מצוות שבין אדם לחבירו, ובהם ההנהגה היא מידה כנגד מידה שאף אוכל פירותיהם בעולם הזה.

אבל אנחנו אומרים עוד שנים - השכמת בית המדרש שחרית וערבית, ותלמוד תורה, מה זה שייך לבין אדם לחבירו?

הלומד תורה עושה חסד עם כל העולם

צריך לדעת, אדם שלומד תורה הוא עושה חסד עם העולם - תלמוד תורה כנגד כולם, נכון שכל מצוה מוסיפה זכויות, אבל כל מצוה מוסיפה זכויות בעקיפין, זה מעורר

דהיינו פועל שעושה עבודה אינו נוטל שכרו אלא בשעה שהוא מסיים את העבודה. ממילא אדם פה בעולם הזה הוא פועל, צריך לעבוד את הקב"ה וכל זמן שלא סיימו את העבודה לא מקבלים שכר, ולכן כל זמן שאדם נמצא פה בעולם ומוטל עדיין לעשות את עבודתו אינו ראוי ליטול שכרו, ולפיכך שכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

אבל פינחס, מבואר בזוהר הקדוש (פנחס ריז ע"א): בשעתא דקני פנחס על ברית קדישא - בשעה שקינא פנחס על ברית הקודש, ועאל בגו כמה אוכלוסין וסליק לון לגייפין על רומחא לעיניהון דכל ישראל - ונכנס בתוך כמה אוכלוסין והרימם על הרומח לעיני כל ישראל, כד חמא שבטא דשמעון בכמה אוכלוסין דאתו לגביה פרחא נשמתיא מניה - כשראה שבט שמעון שבאו עליו בכמה אוכלוסין פרחא נשמתיא, ותרין נשמתיא דהוה ערטיראין בלא דוכתא אתקריבו בה ואתכלילו כחדא - ושתי נשמות שהיו מעורטלות בלי מקום [דהיינו נשמות נדב ואביהוא] קרבו אליה ונכללו כאחת, ואתהדרת נשמתיא כלילא רוחא דאתכליל בתרין רוחין ואתתקפו ביה - וחזרה נשמתיא כלולת רוח שנכללה בשתי רוחות והתחזקו בה, כדן רווח דוכתייהו למיהוי כהנא מה דלא מן קדמת דנא - ואז הרויח מקומם להיות כהן מה שלא היה מקודם.

ומכיון ששמענו שפרחה נשמתיא של פנחס עד שנתעברה בו נשמת נדב ואביהוא שמתו, הרי נמצא שאצל פנחס כבר הגיע הזמן של נטילת שכרו, שכיון שפרחה נשמתיא הגיע השעה של הסוף שאומרים עליה שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, רק שאח"כ הוא התחיל חיים חדשים, ולכן בדין הוא שיטול שכרו!

ומענין לענין באותו ענין: הזוהר הקדוש ביאר ע"פ דבריו, שפרחה נשמתיא של פנחס ונתעברה בו נשמות נדב ואביהוא, שזו כוונת התורה: פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי, שפשוטו של מקרא הוא שאלעזר היה בן אהרן, אבל בזוהר מוסיף שנאמר בפינחס פעמיים 'בן' בן אלעזר בן, והיינו שלא נאמר בן בנו של אהרן (ראה חנוכת התורה), ומשמע שהיה אף בן אהרן, ומפני שנתעברו בו נשמות נדב ואביהוא שהיו בני אהרן, נקרא אף פינחס 'בן אהרן'.

ונראה שיש להוסיף בעזר ה' עוד רמז בענין זה, שמצאנו במדרש (ילקוט רמז תשעא) אמר רבי שמעון בן לקיש: פינחס הוא אליהו. ובפרשת במדבר (ד, ג) נאמר: וימת נדב ואביהוא לפני ה' בהקריבם אש זרה לפני ה' במדבר סיני ובנים לא היו להם, 'לא היו' זה אותיות 'אליהו', ללמד שאפילו שלא היו להם בנים, אבל הם התעברו בפינחס, ופינחס זה אליהו.

חלק מהשכר במצוה זה התענוג של קיום המצוה

דרך נוספת לבאר דברי המדרש, אמר לי יהודי ת"ח, שראה בדירה של הראש ישיבה הגדול ר' שמואל רוזנבסקי,

לנגדו וחרבו שלופה בידו, וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה אם לצרינו, ויאמר לא כי אני שר צבא ה' עתה באתי ויפול יהושע אל פניו ארצה וישתחו, אמר לו: אמש בטלתם תמיד של בין הערבים, ועכשיו בטלתם תלמוד תורה! - אמר לו: על איזה מהן באת? - אמר לו: עתה באתי, מיד וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק. אמר רבי יוחנן: מלמד שלן בעומקה של הלכה.

שואל הפונוביז'ר רוב: אם הוא בא להוכיח אותו על ביטול תורה, למה הוא בא פתאום עם מדים של גנרל? עם מדי צבא - שר צבא ה', הוא היה צריך לבוא עם פראק, עם בגדים של משגיה, של ראש ישיבה?

אומר הפונוביז'ר רוב: נכון, המלאך הוכיח אותו על ביטול תורה, אבל הוא לא דיבר איתו בתור מוסר, הוא דיבר איתו בתור ביטחוניסט, הוא מדבר עכשיו בשפה צבאית טהורה, אתה צריך לדעת שעשית פה דבר שסיכן את כל המערכה, מבחינה צבאית יש פה סיכון גדול, ביטלתם תורה! זה הנשק שלנו! אותו אתם לקחתם! כמו שהוא יגיד לו: תשמע, בדקנו ופתאום ראינו שכל הדלק של הטנקים ושל המטוסים יש בו חומר שלא יכול לפעול, כל המערכה אבודה, הוא דיבר איתו בשפה צבאית טהורה, לכן הוא בא עם מדים של גנרל, הוא אומר לו: אני לא מדבר לא על פי מוסר, לא על פי תורה, אני מדבר בתור ביטחוניסט - תלמוד תורה כנגד כולם!

מדברים איתנו על שוויון בנטל, שוויון בנטל - אנחנו צריכים לדעת תלמוד תורה כנגד כולם! זה לא עקיף! זה הבין אדם לחבירו הכי גדול! זה מה שמגן! זה מה שמוריד את כל כל הגזירות!

וחוץ מתלמוד תורה אנחנו מזכירים עוד דבר שהוא נראה שאינו בין אדם לחבירו: עיון תפילה! אומר הסטייפלער: גם תפילה זה כמו תלמוד תורה - הכוח של התפילה הוא פועל באופן ישיר, זה מבטל גזירות ומגן כמו תורה!

ועל פי האמור מבאר הסטייפלער את דברי המדרש, פנחס עשה שני דברים: תחת אשר קנא לאלוקיו - זה בין אדם למקום, ויכפר על בני ישראל - זה בין אדם לחבירו, ממילא כיון שפנחס עשה חסד עם בני ישראל, הוא עשה להם הצלה, כיפר עליהם, דברים שהם בן אדם לחבירו, לכן בדין הוא שיטול שכרו כבר בעולם הזה - בהנהגה של הקב"ה על חסד בעולם הזה מקבלים שכר בעולם הזה.

פנחס קיבל שכר בעולם הזה כיון שכבר היה במצב של עולם הבא

מהלך נוסף באופן אחר כעין זה כתב בספר ישמח משה: מדוע שכר מצוה בהאי עלמא ליכא?

אומר הישמח משה: קיימא לן ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, בין בשכירות בתים ובין בשכירות פועלים,

מדרש רבה, וכתוב שם בצד בכתב ידו של ר' שמואל דבר נפלא, מה זה בדין הוא שיטול שכרו, עוד פירוש - פירוש שלישי:

כתוב בתהלים (סב, ג): ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו. למה כשהקב"ה משלם לאיש כמעשהו זה נקרא חסד? בשלמא אם זה היה יותר ממעשהו זה חסד, אבל אם התשלום הוא כמעשהו מדוע זה חסד?

אומר ר' שמואל: יהודי כשהוא עמל בתורה, ומקיים מצוות, הוא מרגיש כזה תענוג רוחני בכך שהוא עושה רצון ה', שהתענוג הזה בעצמו הוא כבר שכר על עבודתו! הוא כבר קיבל את השכר בעולם הזה, בשמחה שיש לו מהמצוה!

האור החיים הקדוש בתחילת פרשת ראה, על הפסוק (דברים יא, כו-כח): ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלוהיכם... והקללה אם לא תשמעו אל מצות ה' אלוהיכם... מבאר מדוע נאמר על הברכה: אשר תשמעו ולא נאמר אם תשמעו?

מפני שמלבד הברכה המושגת מדרך ה' כשכר על קיום המצוה, עוד לו עמה ייעוד הטוב, והוא "אשר תשמעו" כי השמיעה בתורה הוא תענוג מופלא! ומחיה הנפש! כאומרו (ישעיה נה, ג): שמעו ותחי נפשכם, והמרגיש בטעם התורה תשיחנו נפשו כי עליו לשלם גמול טוב למתן מתנה טובה מופלאה, ואין צריך לומר שאין לתבוע שכר עליה.

"אשר תשמעו" זה הברכה הכי גדולה! אדם שיש לו מתיקות בתורה ומצוות - מרגיש שבכלל לא מגיע לו שכר על זה, הוא מרגיש שהוא חייב עוד לשלם להקב"ה על העונג שהוא קיבל בעולם הזה

כל השכר הנוסף, כל התשלום לאיש כמעשהו, זה כבר אחרי שהוא קיבל שכרו, ולכן זה חסד, זה חסד ה' שהוא עוד משלם לאיש כמעשהו!

אומר ר' שמואל: כל זה נכון על כל המצוות, חוץ ממצוה של קנאות להרוג יהודי, כשצריך להרוג יהודי - פינחס הרג את זמרי, אפילו שזה היה לכפר על בני ישראל, בכזו מצוה לא מרגישים תענוג בעולם הזה! בכל זאת להרוג יהודי!!!

וממילא אם לא מרגישים תענוג בעולם הזה, לא קיבלו את השכר בעולם הזה, אז בדין מגיע שכר - זה לא רק חסד, ולכן "בדין הוא שיטול שכרו", על כל המצוות - לך ה' חסד זה, בגלל שהוא כבר קיבל פה את השכר בהנאה מהמצוות, אבל כשהורגים יהודי אפילו שזה מצוה, אין הנאה! ופה בדין הוא שיטול שכרו.

פנחס זכה לכהונה מצד עבודת עצמו ולא בגלל

יחוסו

ונראה שיתכן להציע פשט רביעי בעזר ה' בדברי המדרש,

מה זה בדין הוא שיטול שכרו?

חז"ל אומרים בסוף זבחים (קא, ב): אמר רב אלעזר אמר רב חנינא: לא נתכהן פינחס עד שהרגו לזמרי. מדוע באמת לא נתכהן פנחס עד אותה שעה, אף שהוא מזרעו של אהרן?

אומר רש"י על הפסוק (כה, יג) "והיתה לו ולזרעו אחרי ברית כהונת עולם": שאף על פי שכבר נתנה כהונה לזרעו של אהרן, לא ניתנה אלא לאהרן ולבניו שנמשחו עמו, ולתולדותיהם שיולידו אחר המשחן, אבל פינחס שנולד קודם לכן ולא נמשח לא בא לכלל כהונה עד כאן - פינחס היה במשבצת בעייתית מאד, בזמן המשיחה הוא היה נכד ואותו לא משחו, משחו רק את אהרן ובניו, וכיון שהוא נולד לפני המשיחה הוא לא נולד מכהן משוח, ולכן לא היה לו דין כהונה עד שנתכהן אחרי שהרגו לזמרי.

אבל עדיין צריך להבין, למה הקב"ה עשה את זה ככה? למה הקב"ה לא צווה בתחילה שימשחו את אהרן ובניו ואת פינחס?

התשובה היא: הקב"ה רצה לזכות את פינחס שהכהונה שלו תבוא בזכות עצמו! זה עילוי מאד גדול בשבילו! ולכן סובב הקב"ה שלא תהיה לו כהונה מחמת היותו זרעו של אהרן, על ידי שימשחו אותו, אלא בזכות עצמו על ידי שהרגו לזמרי.

ועל פי זה יש לומר שזה הפירוש בדברי המדרש: בדין הוא שיטול שכרו - פינחס קיבל את השכר בדין! לא מכוח זכות אבות, לא מכוח חסד של זכות אבות, אלא בדין הוא שיטול שכרו, על ידי מעשיו שלו שהרגו לזמרי זכה לכהונה! זה פשט רביעי שנראה להציע בעזר ה'.

ומן הראוי להזכיר בענין זה את דברי השל"ה הקדוש, על דברי הגמ' במנחות (כט, ב): אמר רב יהודה אמר רב: בשעה שעלה משה למרום, מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות, אמר לפניו: רבש"ע, מי מעכב על ידך? אמר לו: אדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו, שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות. אמר לפניו: רבש"ע, הראהו לי, אמר לו: חזור לאחורך, הלך וישב בסוף שמונה שורות, ולא היה יודע מה הן אומרים, תשש כחו; כיון שהגיע לדבר אחד, אמרו לו תלמידיו: רבי, מנין לך? אמר להן: הלכה למשה מסיני, נתיישרה דעתו. חזר ובא לפני הקדוש ברוך הוא, אמר לפניו: רבונו של עולם, יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה ע"י? אמר לו: שתוק, כך עלה במחשבה לפני. אמר לפניו: רבונו של עולם, הראיתני תורתו, הראני שכרו, אמר לו: חזור לאחורך, חזר לאחוריו, ראה ששוקלין בשרו במקולין, אמר לפניו: רבש"ע, זו תורה וזו שכרה? א"ל: שתוק, כך עלה במחשבה לפני.

איזו תשובה היא זו: שתוק כך עלתה במחשבה לפני?

אומר השל"ה הקדוש דברים נפלאים, ויסוד גדול: זה

הדין.

שאלת השאלה: למה רבי עקיבא צריך לסבול בגלל שהוא כזה צדיק? שדנים אותו בדין?

התשובה היא פשוטה: למה הקב"ה ברא את כל המערכת הזאת של שכר ועונש? את כל הנסיונות של היצה"ר והבחירה? למה הוא לא נותן לבן אדם ישר גן עדן? ביארו הקדמונים: שבשביל שהאדם לא ירגיש בשכרו שהוא נהמא דכיסופא - אדם לא רוצה לקבל מתנת חנם, הוא רוצה לזכות ביושר בדין, ולכן הקב"ה עשה שהאדם צריך לעמול ולעבוד ובעבור עבודתו יקבל שכרו.

וממילא כדי שלא יהיה נהמא דכיסופא צריך היה להיות שהנהגה בבריאה תהיה כולה בדין, אבל ראה הקב"ה שאם יהיה דין מוחלט העולם לא יתקיים, ישארו בלי נהמא ובלי כיסופא, עשה הקב"ה עצה עמוקה שיהיה שיתוף של רחמים עם דין, [והמסילת ישירים מאריך שבכך מידת הדין אינה לוקה], וממילא זה לא נהמא דכיסופא, אבל בכל זאת עדיין יש קצת כיסופא כשמשותף פה רחמים, ולכן מי שיש בכוחו לשרוד בהנהגה של מידת הדין לבדה, בעבורו זה עילוי ותיקון עצום לנשמתו, ולכן נהג הקב"ה עם רבי עקיבא בהנהגה של עלתה במחשבה - ההנהגה של מידת הדין לבדה.

אכן לא היה זחיה, אלא זו תשובה! ומה התשובה? רש"י בתחילת התורה אומר: בראשית ברא אלוקים - ולא נאמר ברא ה', שבתחילה עלה במחשבה לבראותו במידת הדין - שם אלוקים זה דין, ראה שאין העולם מתקיים, הקדים מידת רחמים ושיתפה למידת הדין, והיינו דכתיב (בראשית ב, ד): ביום עשות ה' אלוקים ארץ ושמים.

זה ברור שאין אצל הקב"ה הווה אמינא ומסקנא, הווה אמינא ומסקנא שייך אצל בשר ואדם, לא אצל הקב"ה! ומה הכוונה בתחילה עלה במחשבה לבראותו במידת הדין? שיש הנהגה קיימת של עלה במחשבה! יש הנהגה של עלה במחשבה, ששורש הבריאה זה דין, ויש הנהגה של הבריאה למעשה של שיתוף רחמים עם דין.

לכל העולם כולו ראה הקב"ה שאין העולם מתקיים, הקדים מידת רחמים ושיתפה למידת הדין, אבל יחידים - יחיד סגולה, קדושי עליון, שיכולים לשרוד במידת הדין, ולזכות חיי נצח, להם ההנהגה היא של מידת הדין, ההנהגה שעלתה במחשבה ששורש הבריאה הוא בדין.

רבי עקיבא היה מאותם יחידים שיכולים לשרוד בהנהגה של מידת הדין, אמר לו הקב"ה למשה: שתוק כך עלתה במחשבה לפני! עם רבי עקיבא אני נוהג בהנהגה שעלתה במחשבה לברוא את העולם במידת

רמז בענין של צדקה תציל ממות

השיב את חמתי מעל בני ישראל (כה, יא).

במילה 'חמתי' האותיות האמצעיות - הצמודות הם 'מת', והאותיות הרחוקות - החיצוניות הם 'חי', אומר הגאון: שבאותה שעה כלל ישראל היו במצב שהם קרובים למוות ורחוקים מחיים, ופינחס על ידי שקינא את קנאתי השיב את חמתי, הפך את זה שנהיו קרובים לחיים.

ואיך הופכים את זה: ע"י צדקה, כמו שכתוב (משלי י, ב): וצדקה תציל ממוות, ומוסיף הגאון: בפרשת שקלים נצטוו כלל ישראל לתת מחצית השקל, במילה 'מחצית' יש צד"י באמצע שזה מורה על צדקה, ושאר האותיות: הצמודות לצד"י הם 'חי' והרחוקות מהצד"י הם 'מת', שעל ידי הצדקה נעשים קרובים לחיים ורחוקים ממיתה, וזה ההיפך מ'חמתי', שעל ידי צדקה השיב את חמתי מעל בני ישראל, ובמקום שיהיה מצב שהם קרובים למוות ורחוקים מחיים, הוא עשה את ההיפך שקירב אותם לחיים והרחיק ממוות.

אבל לא נתבאר בדבריו מה פינחס קשור לצדקה?

ונראה ברור כשמש בצהריים, (זה לא ראיתי בשם הגאון, אבל ברור שהתלמיד שכתב בשם הגאון כתב רק חצי דבר) שהגאון בנה את דבריו על הפסוק בתהלים (קו, ל-לא): ויעמוד פינחס ויפלל ותעצר המגפה, ותחשב לו לצדקה לדור ודור עד עולם, הרי מבואר בכתוב שזה נחשב צדקה.

לע"נ הרבנית
בת שבע בת הרב
יהושע דב הלוי
גלב"ע ד' אייר תש"ע
ת.נ.צ.ב.ה.

לתרומות הוצאת הגליון ניתן לפנות לפל': 052.7683029

להצטרפות בלבד לקבלת הגליון בדוא"ל:

2132817@gmail.com

להערות ותגובות בדוא"ל:

n0527683029@gmail.com

לזכות ולע"נ
ר' יוסף ב"ר יהושע זליג
גלב"ע ו' שבט תשע"ו
ת.נ.צ.ב.ה.

מתוקים מדבש

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי **יעקב ישראל הכהן בייפוס** שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

בס"ד

חובתנו להכיר בגודל ערכנו

אחד היסודות המרכזיים בעבודת ה', אשר עלינו לחזור ולשננו בלי הרף, הוא גדלותו האין-סופית של האדם! נושא חשוב זה היה מרגלא בפומיה, של מו"ר הרב ר' גדליה אייזמן זצ"ל המשגיח דישיבת "קול תורה". כך הוא מעיד על עצמו בספרו החשוב "גידולי מוסר" - בין המצרים (עמ' רכו).

הלא עיקר האדם, כך הוא אומר שם, זה החלק האלוקי שבו, דהיינו ה"צלם אלקים". ואילו הגוף אינו אלא "כמו השליה לגבי הולד, וכמו קליפת הביצה לגבי האפרוח" (חובות הלבבות, עבודת האלקים פ"ט). כולו חיכוני וטפל, לעומת החלק האלוקי. דומה שאת גודלה ועוצמתה של הנפש האלוקית, אפשר לזהות ולהכיר דוקא מצד הגוף, מצד כח הרע שבאדם.

דוגמא לכך אפשר לראות במעשה של בר קמצא ובר קמצא, ניגע בזה אך בקצה המזלג. במעשה הזה ניתן לראות את ה"שאלו" הנורא הקיים באדם, בזמן שפוקד אותו איזה שהוא גירוי למידה רעה. וכמו כן רואים אנו שם את התהום הנורא והמבהיל הקיים בו, כאשר הוא אינו עובד על תיקון מידותיו. לכאורה, במבט שטחי מעיד דבר זה על קטנותו של האדם. אך בהתבוננות מעמיקה, ניווכח שאדרבה, זו היא ראייה עצומה לגדלותו של החלק האלוקי שבאדם וליכולתו להביאו לגובהי מרומים! עד כדי כך שלצורך המשקל הנגדי, כדי שהבחירה תצא לפועל, היה צורך לברוא באדם תהומות נוראיים כאלה.

מחשבה אודות גדלותו של האדם בתור צלם אלקים, הינה תורה שלימה המעניקה לאדם כוחות לעלות ולגדול. ובמיוחד להחזיק מעמד ולא להתפעל מהסביבה, גם כאשר אדם מוצא את עצמו בודד בין כאלה אשר אינם מסייעים לו ואפילו מתנגדים לו בעבודת ה' שלו. דוגמא מאלפת לכך, אנו מוצאים בפינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן אשר השיב את חמת ה' מעל בני ישראל, וכאדם יחיד זכה לעשות מה שרבים רבים לא יוכלו, לגרום ל"ולא כיליתי את בני ישראל בקינאתי".

על היסודות של כחו הגדול של פינחס אנו לומדים בסוף פרשת בלק, שם נאמר: "וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, ויקם מתוך העדה ויקח רומח בידו". ויש לשאול מדוע נחוץ היה לפרט כאן את יחוסו של פינחס? אמנם רש"י בתחילת פרשת פינחס מסביר מדוע ייחסו אותו שם, בדברי ה' אל משה, אך מדוע נחוץ פירוט ייחוסו גם כאן?

מבאר אחד המפרשים, שעמידתו של פינחס כנגד כולם, לא היתה דבר כל-כך פשוט. כי למרות שהיה בעל מדריגה, סוף סוף הוא היה יחיד כנגד כולם. אפילו משה ואהרן נשארו עומדים מבלי לפעול מאומה. לפיכך היה פינחס צריך לעורר את עצמו אודות ערך עצמו וחשיבותו. הוא עשה זאת ע"י המחשבה על ייחוסו ומוצאו כנצר לעובדי ה'. דבר זה נתן לו את העוז ואת הכח, לעשות את מה שעשה. זו היא הדגשת הפסוק "ויקם מתוך העדה", עדה שלימה שוממת, והוא קם מתוכה!

כך גם אנו, בעבודת ה' שלנו. כדי לקבל כוחות בתור יחידים מבלי להתפעל מהסביבה, חייבים אנו לחזק ולחשל עצמנו בחשיבותנו כבני תורה, בהיותנו חלק מעולם התורה. שהרי בן-תורה, הוא הצלם אלקים האמיתי בפועל.

נסמך לדברים היקרים האלה את סיפורו של הגר"י גלינסקי זצ"ל, אודות חויה שחוו בהיותו בגלות בסיביר. בין הגולים היה גם גנרל רוסי אשר הודח מתפקידו, והושלך בביזיון רב אל ארץ גזירה. הכל הבחינו שאותו גנרל בדימוס מחזיק בידו בדרך קבע שקית שהכילה דברים שהוא לא היה מוכן לדבר אודותם.

לילה אחד נדדה שנתו של הרב גלינסקי, ולפתע ראה את הגנרל ההוא מתרומם ומביט לכל עבר, כדי לבדוק אם כולם ישנים. וכאשר שוכנע שאין איש רואהו, פשט את מדי האסיר שבהם היה לבוש, והוציא מהשקית מדים יפים של גנרל רוסי. הוא לבש במהירות את המדים, והחל לעשות תנועות כאילו הוא עומד כרגע במסדר גדול ונותן פקודות לחיילים. כתום דקות אחדות פשט את מדיו והניחם בשקית ושב אל משכבו.

סקרנותו של ר' יעקב היתה גדולה מאוד, הוא רצה להבין מה פשר המחזה שנתגלה לעיניו. יום אחד הוא לא התאפק וסיפר לגנרל שראה אותו ב"קלקלתו", וביקש הסבר. אמר לו הקצין: הלא הינך רואה שמנסים כל הזמן לשבור את רוחי, כדי שלא אוכל לשוב יום אחד ולכהן כקצין. כדי לשמור על אישיותי אני עושה את מה שראו עיניך, כדי לתקוע בלבי את היותי גנרל, וכך אני שומר את עצמי.

זוהי דוגמה חיה של אדם המכיר בגודל ערכו, ועושה את הכל לבל יופחת מבטו על עצמו. נזכור אם כן, שאחד היסודות המרכזיים בעבודת ה', אשר עלינו לחזור ולשנן בלי הרף, הוא גדלותו האין-סופית של האדם!

בשולי הדברים נזכיר, כי ניתן להפיק מהם תועלת מיידית לענין גדול ונשגב שהוא חלק מעבודת ימי בין המצרים. הכוונה היא למה שהעלה ה"מסילת ישרים" (פרק יט), וז"ל: "ויתפלל תמיד על גאולת בני ישראל, והשבת כבוד שמים לעילוי. ואם יאמר אדם מי אני ומה אני ספון שאתפלל על הגלות ועל ירושלים וכו', המפני תפלתי יכנסו הגליות ותצמח הישועה? תשובתו בצידו, כאותה ששנינו (סנהדרין ל"ח:): 'לפיכך נברא אדם יחידי, כדי שכל אחד יאמר בשבילי נברא העולם'."

יעלת הון

פינחס תשפ"א

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

אליהו בא לכל ברית מילה

"לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום" (במדבר כה, יב)

א- ובתרגום יונתן בן עוזיאל: ובשבעה אימר ליה מן שמי, האנא גזר ליה ית קימי שלם, ואעבדנייה מלאך קים, ויחי לעלם למבשרא גאולתא בסוף יומיא [בביאור: ואעשנו למלאך הברית ויחיה לעולם לבשר הגאולה בסוף הימים].

ובמדרש ובילקוט שמעוני: אמר רשב"ל פינחס זה אליהו, א"ל הקב"ה אתה נתת שלום בין ישראל וביני בעוה"ז, אף לעתיד לבוא אתה הוא שעתידי ליתן שלום ביני ובין בני שנא' 'הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבות' (מלאכי ג') עכ"ל. ומבואר שאליהו הנביא יבוא להכין ולבשר את הגאולה השלימה.

ובפרקי דרבי אליעזר הגדול בפרק כט בסופו כתוב: עמד אליהו וברח מארץ ישראל ונמלט שנא' 'ויקם ויאכל וישתה' (מלכים א' י"ט), נגלה עליו הקב"ה וא"ל מה לך פה אליהו, א"ל קנא קנאתי, א"ל הקב"ה לעולם אתה מקנא, קנאת בשטים על גילוי עריות, שנאמר פנחס בן אלעזר, וכאן אתה מקנא, חייך שאין ישראל עושין ברית מילה עד שאתה רואה בעיניך, מכאן התקינו חכמים שיהיו עושין מושב כבוד למלאך הברית, שנא' 'ומלאך הברית אשר אתם חפצים הנה בא' וגו' (מלאכי ג) אלקי ישראל יביא בחיינו משיח לנחמינו ויחדש לבבינו שנאמר והשיב לב אבות על בנים עכ"ל. והבוא בביאור התרגום, וכן בפרק מ"ז ר"א אומר הסב הקב"ה שמו של פנחס כשמו של אליהו ז"ל מתושבי גלעד וכו'.

ב- ובביאור הרד"ל שם אות ס"א כתב: למימרא דלאו שפיר עבד שקטרג על ישראל, ובאות ס"ד: וי"ל הכוונה שיזדמן לראות במילת כל אחד ואחד, ויזכור זכות זה לפני ה' ובה יחזור ויזכה, כי הוא תיקון קטרוגו. עיי"ש. והנה כפשוטו הכוונה שהקב"ה כביכול אמר לאליהו שתיקונו בזה שקטרג על ישראל, הוא בזה שיבוא בכל ברית ויזכיר זכות זה לפני ה', ויהיה תיקון לקטרוגו.

אולם אפשר לבאר שעצם הקנאות שקינא לשם ה', זה זכות גדולה, כמו שכתוב במדרש ובילקוט שאתה עשית שלום ביני ובין ישראל בעולם הזה ולכן גם לעתיד לבוא תעשה שלום ביני ובין בני, וכן אפשר לבאר שלכן הוא בא לכל ברית מילה, והנה ברית מילה, זה כריתת ברית בין הקב"ה ובין כל יהודי שנימול, ובמסכת נדרים (פרק ג' משנה י"א) רבי ישמעאל אומר גדולה מילה שנכרתו עליה שלש עשרה בריתות, ופירש הרע"ב ש"ג בריתות נאמרו בפרשת מילה שנאמרה לאברהם, ובתו"ט שם מבאר שכנגד י"ג מידות של רחמים שהקב"ה כרת עם ישראל שאינם חוזרות ויקם, כן בברית מילה הקב"ה כרת עם ישראל י"ג בריתות עיי"ש. ובסה"ק כתוב שהם כנגד י"ג מידות שהתורה נדרשת בהן. (כן מובא בבבב"ט וברש"י), ולכן אליהו שזה פנחס שעשה שלום בין הקב"ה לכלל ישראל וקנא לשם ה', בא לכל ברית כדי לעשות שלום בין הקב"ה לבין הילד שנימול שהוא יקיים את התורה שנדרשת ב"ג מידות ויזכה ל"ג מידות של רחמים, וכל ברית מילה זה מוסיף עוד יהודי שמקיים המצוות, עד שנזכה למה שמסיים הפרקי דרבי אליעזר הגדול, אלקי ישראל יביא בחיינו משיח לנחמינו ויחדש לבבינו שנאמר והשיב לב אבות על בנים.

פינחס זהו אליהו ויבשר על הגאולה

הנה בחורבן בית ראשון מבואר בגמ' (בנדרים פ"א, ובב"מ פ"ה) ומובא במשנ"ב ריש סימן מז (ע"פ הר"ן בשם רבינו יונה) וז"ל: דמצינו שאמרו חז"ל על מה אבדה הארץ על עוזבם תורת, ואמרו חז"ל שדבר זה נשאל לנביאים על מה אבדה הארץ, שישאל היו עוסקים בתורה, ומצינו שכל זמן שהיו עוסקים בתורה ויתר הקב"ה על עונותיהם, ולכן לא ידעו על מה אבדה, והקב"ה הבוחן לבבות ידע כי אע"פ שהיו עוסקין בתורה לא היו עוסקין לשם לימוד תורה אלא כמו שלומדין שאר חכמות, ולכן לא ברכו ברכת התורה שלא היתה התורה חשובה בעיניהם ולכן לא הגנה. ובחורבן בית שני מבואר בגמ' ביומא (ט, ב) שנחרב בעון שנאת חיים.

והנה לפני הגאולה יבוא אליהו הנביא לתקן את שני הדברים האלו שגרמו לחורבן בית ראשון ושני. וכתוב בנבואת מלאכי (ב' ה-ז) 'בריתי היתה איתו החיים והשלום' ופרש"י וז"ל שנאמר לפינחס את בריתי שלום והובטח לו ולזרעו אחריו, ואתנם לו שיקבלם במורא וכן עשה וייראני עכ"ל. 'תורת אמת היתה בפייה כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו וגו' ומבואר שפינחס ילמד תורה לכלל ישראל. ובמסכת עדיות (ה, ז) כתוב: וחכמים אומרים אליהו בא לעשות שלום בעולם כמו שנא' 'הנני שולח לכם את אליה הנביא וגו' והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבות'. נמצא שאליהו הנביא יבוא לתקן את החטאים שגרמו לחורבן בתי המקדש, לימוד התורה שיהיה במורא ולשמה (בית ראשון) ושיהיה שלום בעולם (בית שני) ולכן יבשר על הגאולה.

ובמדרש בראשית רבה (ב, ד) כתוב: 'ורוח אלוקים מרחפת על פני המים, זהו רוח של משיח, ומבואר בתיקוני זוהר שהמכוון על פני המים זהו התורה, ואליהו הנביא יכין את העולם לתורה ולשלום, וע"י שיהיה שלום בכלל ישראל יהיה שלום בין הקב"ה לכלל ישראל, וכמו שכתוב בילקוט שאתה עתיד ליתן שלום ביני ובין בני, כדי שע"י מלך המשיח תבוא הגאולה השלמה.

ושמעתי ממו"ר הגה"צ הרב מפנוביץ זצ"ל שהקשה דהרבה פעמים כתוב במשניות 'הא מונח עד שיבוא אליהו, וכשהגמ' נשארה בתיקו אומר התו"ט (עדיות ח, ז) ש'תיקו' נוטריקון תשבי יתרץ קושיות ואבעיות. והקשה למה לא משתמשים בשם 'אליהו'? ויתרץ שאליהו הנביא יש לו שתי כוחות כח הנבואה וכח לימוד התורה, וכשיש רמאי וכל אחד טוען שהוא הפקיד את המאתיים זוז, אזי אליהו בכח הנבואה יאמר מי טוען אמת, אולם כשיש ספק בדין אזי אליהו הנביא מכח התורה שלמד ולימד בעיר תשבי יתרץ קושיות ואבעיות.

ובני קרח לא מתו

"ובני קרח לא מתו" (במדבר כ"ו י"א) ופרש"י וז"ל: הם היו בעצה תחילה, ובשעת המחלוקת הרהרו תשובה בלבם, לפיכך נתבצר להם מקום גבוה בגיהנם וישבו שם (סנהדרין ק"י ע"א) עכ"ל. ובגמרא בסנהדרין שם איתא "ובני קרח לא מתו" תנא משום רבינו אמרו מקום נתבצר להם בגיהנם וישבו עליו ואמרו שירה עכ"ל. ובשפתי חכמים (אות יא) כתב וז"ל: רצונו לתרץ, היאך יתכן שלא מתו, הא כתיב (לעיל ט"ז ל"ב) את כל האדם אשר לקרח שמע מינה דגם הבנים נבלעים בארץ עכ"ל. היינו שגם הבנים היו בעצה ולכן גם הם נבלעו בארץ, אלא שכיון שהרהרו בתשובה לכן לא העמיקו בגיהנם והתקין להם הקב"ה מקום גבוה וישבו שם ואמרו שירה.

א- וצ"ב היאך מהני הרהור תשובה, הרי מבואר ברמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב וז"ל: ומה היא התשובה, הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו, ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד, שנא' 'עזוב דרכו' וגו', וכן יתנחם על שעבר שנא' 'כי אחרי שובי נחמתי', ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם שנא' 'ולא נאמר עוד אלוקינו למעשה ידינו', וצריך להתודות בשפתי ולומר ענינות אלו שגמר בלבו. עכ"ל. ומבואר שצריך דוקא לומר בשפתי הודיו והחרטה והקבלה לעתיד, ולא מועיל בהרהור בלב?

ונראה דהנה האחרונים מבארים שהטעם שדברים שבלב אינם דברים כיון שחסר בגמירות דעת, ולכן גם בתשובה צריך דוקא להוציא בשפתי את ענין התשובה שעושה. אבל בני קרח שהאדמה התחילה לבלוע אותם, באופן כזה גם הרהור תשובה מועיל, כיון שהיו אומדנא דמוכח בלבו ובלב כל אדם שודאם ההרהור תשובה שלהם הוא בלב שלם ולא חסר בגמירות דעת. ולכן נתבצר להם מקום בגיהנם וישבו עליו ושירה.

וכן איתא במסכת קידושין (מ"ט ע"ב) המקדש את האשה על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה בדעתו עיי"ש, וצ"ב הרי הרהור תשובה לא מהני אלא צריך להוציא בפיו, אולם לפ"ד מיושב שכיון שהוא מקדש אשה ופוחת דרך חדשה בחיים לכן יש ספק

שמה הררה תשובה בלבו, וברמב"ם ובשו"ע כתוב הרי זה מקודשת מספק שמה הררה תשובה בלבו, ובתורה דברים שבלב וכו' כתבו דבמקום שיש אומדנא דמוכח דברים שבלב הוי דברים עיי"ש.

ב- במה זכו בני קרח לחיות

בתרגום יונתן בן עוזיאל כתב וז"ל: ובני דקרח לא הוו בעיטתא דאבוהון. ואילו בטר אולפנא דמשה נביא, לא מיתו במונתנא, ולא לקו ביקידתא, ולא קטעו בבליעת ארעא (לא היו בעצת אביהם והלכו אחר תלמודו של משה הנביא לא מתו במגיפה ולא לקו בשריפה ולא שקעו בבליעת הארץ). והנה בתחילת דבריו כתב שלא היו בעצת אביהם, והלכו אחר תלמודו של משה ואלו בסוף דבריו כתב שלא שקעו בבליעת הארץ, משמע דס"ל שגם הם נבלעו באדמה כמו שמבואר בגמרא סנהדרין (ק"י) שגם הם נבלעו אלא שמקום נתבצר להם בגיהנם וישבו שם ואמרו שירה.

ובביאור על תרגום יונתן כתב, שבני קרח לא היו בעצת אביהם, כמו שאמרו במדרש שוחר טוב (א טו) דבר אחר, אשרי האיש, אלו בניו של קרח שלא הלכו בעצת אביהם. ועל מה שכתב בתרגום, שהלכו אחר תלמודו של משה הנביא, כתב בביאור, ראה ילקוט (רמז תשי"ב) ומה זכות היה בידין של בני קרח שינצלו, שבשעה שהיו יושבין אצל קרח אביהן, רואין את משה וכושבין את פניהם בקרקע, אמרו אם נעמוד מפני משה רבינו, נוהגין בזיון באבינו וכבר נצטוינו על כבוד אב ואם, ואם לא נעמוד כבר כתוב מפני שיבה תקום, מוטב שנעמוד מפני משה רבינו, אע"פ שאנו נוהגין בזיון באבינו, באותה שעה הרחישו את לבם בתשובה, עליהם אמר דוד רחש לבי דבר טוב. ועל מה שכתב בתרגום ולא שקעו בבליעת הארץ, כתב בביאור, ראה בשוחר טוב (מט ג) אך אלקים יפדה נפשי מיד שאלו לפי שלא היו בעצתו, כי יקחני סלה, כמה שנא' ויהיו לנס, מלמד שהעמיץ באויר העולם, ובגמרא בסנהדרין אמרו מקום נתבצר להם בגיהנם וישבו עליו ואמרו שירה, ופירש רש"י שהתקין להם הקב"ה מקום גובה, שלא העמיקו כל כך בגיהנם ולכן לא מתו, ומשמע שהיו מן הבלועים עכ"ל. **ומשמע שהתרגום יונתן** לומד שכיון שבתחלה הם נהגו כבוד במשה רבינו, ולא היו בעצה, לכן אף שבשעת מעשה הם היו בעצה ולכן נבלעו, אולם כיון שהרירו בתשובה, זכו בזכות הכבוד שכבדו את משה שהקב"ה קבל את הרור התשובה שלהם, ונתבצר להם מקום בגיהנם ואמרו שירה. **ובזה אפשר לישב** היאך מועיל הרור התשובה, כיון שהיסוד שלהם היה טוב, ובתחלה לא היו בעצה וכן כבדו את משה, באופן כזה אע"פ שחטאו מועיל הרור תשובה לחזור למקור שהוא היה טוב.

ג- כמה יקר רגע בעוה"ז

בגמרא בסנהדרין (שם) "ובני קרח לא מתו" תנא משום רבינו אמרו מקום נתבצר להם בגיהנם וישבו עליו ואמרו שירה. אמר רבב"ח זימנא חדא הוה קאזילנא באורחא, אמר לי ההוא טייעא תא ואחוי לך בלועי דקרת, אזיל חזא תרי בועי דהוה נפק קיטרא מנייהו, שקל וגבא דעמרא אמשייה מיא ואתביה בריש רומחיה ואם לפי התם איחרך, א"ל אצית מה שמעית, ושמעית דהוא קאמרי הכי משה אמת ותורתו אמת והן בדאים. **ושמעתי מהגאון הצדיק רבי חיים שמואלביץ זצ"ל** כי רואים כמה יקר רגע בעה"ז, שבני קרח בדרך לגיהנם אמרו זה, וזכו שנתבצר להם מקום בגיהנם ואמרו עליו שירה, ואילו קרח מאות שנים אומר את זה משה אמת ותורתו אמת, ולא עוזר לו.

חומר המסית והגורם למחלוקת שאין לו חלק לעוה"ב

"הוא דתן ואבירם קריאי העדה אשר הצית" וגו' (כו, טו-)

א- כתב האור החיים הקדוש וז"ל: צריך לדעת מה בא ללמדנו במאמר זה, ואם להודיע כי הן הנה האמורים במעשה קרח, דבר פשוט הוא, שאין לטעות שהיו דתן ואבירם אחרים בני אליהב אחר וכו'. ונראה כי לא בא הכתוב כאן אלא לומר שהן הנה היו סיבה לכל מעשה קרח, כי יחפוץ ה' לפרסם הרשעים שהם סיבה לרשע הנעשה, והוא אומר הוא דתן וגו', אשר הצו וגו', פירוש את האחרים, על ה' ומשה עבדו, וכן פירש רש"י, הא למדת שהם המחטיאים העדה הנועדת, ואפשר שגם קרח הם החטיאוהו, והגם שאמר הכתוב (לעיל טו א) ויקח קרח שרמה שמעצמו עשה, אפשר שהיה למה שקדם לו מהם, ולעולם הם הצו אותם.

ואמרו ותפתח וגו', אחר שהדברים כבר כתובין בפרשת קרח (פסוק לב), נתכוון לומר שגם בליעת קרח ואכילת האש מאתים וחמישים איש, הם היו סיבה למאורע מתחילה ועד סוף, הא למדת שהגם שנקאלו היהודים על משה ועל אהרן, היו חוזרים בהם אם לא היו שני הרשעים, וזה לך האות, כי האיש משה לא היה משתדל לרצות אלא להם, דכתיב (ט"ז ז"ב) וישלח משה לקורא לדתן וגו'. וכתיב (שם פסוק כה) ויקם משה וילך אל דתן וגו' שהרגיש שבהם הדבר תלוי. מעתה נפשות כל המתים תלוים בשני הרשעים ההם, ויש בזה לימוד זכות על קרח ועל המתים וחמישים ואיש, וכן תמצא שאמר הכתוב בפרשת עקב (י"א ו) 'ואשר עשה לדתן ואבירם' וגו', שאינו מונה המאורע אלא לדתן ואבירם, וכפי זה יכולין אנו

להעמיד סברת האומר (סנהדרין קה). עדת קרח אין להם חלק לעוה"ב. בדתן ואבירם ולהעמיד סברת האומר עליהם אמר הכתוב (ש"א ב) מוריד שאלו יועל בשאר העדה חוץ מהם, עכלה"ק.

והנה במסנהדרין (דף קה) תנן עדת קרח אינה עתידה לעלות שנאמר (במדבר טו) 'ותכס עליהם הארץ' בעולם הזה, ויאבדו מתוך הקהל' לעולם הבא דברי ר"ע, ר"א אומר עליהם הוא אומר ה' ממית ומחיה מוריד שאלו יועל. ואף שמשמע דר"ע ור"א פליגי האם לעדת קרח יש להם חלק לעולם הבא, אומר האור החיים הקדוש שאפשר ליישב את ב' הפסוקים, שדתן ואבירם שבעדת קרח כיון שהם גרמו כל המחלוקת אין להם חלק לעולם הבא, אולם קרח וכן מאתים וחמישים איש להם יש חלק לעולם הבא כיון שהם נגררו אחריהם ולא היו עיקר במחלוקת.

ב- ובפסוק שאח"ז 'ובני קרח לא מתו' (פסוק יא), אומר האור החיים הקדוש וז"ל: הודיע הכתוב ענין זה כאן, ולא במקום עיקר המעשה, וכו' לפי מה שכתבנו (פסוק ט) כי כאן בא האלקים לקבוע העון בדתן ואבירם, ולהקל מעל קרח, לזה גמר אומר, ובני קרח לא מתו, הכוונה שזה יגיד זכות אביהם, שלא שטפם חובו כדרך ששטף חובם של דתן ואבירם כל בתיהם, להיותם עיקר המחלוקת, עכלה"ק.

ומדבריו הקדושים רואים שקרח אע"פ שעשה המחלוקת כיון שלא היה עיקר המחלוקת זכה שבניו עשו תשובה ולא מתו ויצא מהם שמואל וכו'. וכן הם יזכו לעולם הבא לעתיד לבא, ואלו דתן ואבירם שהיו עיקר המחלוקת אין להם חלק לעולם הבא, וכל אנשי ביתו נבלעו, והנה בגמרא בסנהדרין (ק"י) אמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו, שנאמר ולא יהיה כקרח וכעדתו. ובחפץ חיים בפתיחה (לאוין יב) בבאר מים חיים כתב ועיין בסמ"ג (ל"ח קמ) וברבינו יונה (שערי תשובה שער ג' אות י"ח) משמע מדבריהם שהוא לאו גמור, וכתב, וז"ל, ואם הוא מחזיק במחלוקת על ידי סיפורו, עובר עוד על לאו דלא יהיה כקרח וכעדתו, שהוא אזהרה שלא להחזיק במחלוקת כדאיתא בסנהדרין. עכ"ל, וכ"ש אם הוא המסית למחלוקת שזה חמור יותר וכמו שכתב האור החיים הקדוש שבזה אין לו חלק לעולם הבא, ונאבד עם כל אנשי ביתו, ר"ל.

ג- **ולכאורה כדברי האור החיים** מבואר באבן עזרא שכתב וז"ל: ובני קרח לא מתו, והעד שמואל ובניו ובני בניו שהם המשוררים (ראה דה"א ו' יח), והם הנקראים הקרחים (דה"כ כ"ט), לבני קרח מזמור (תהלים מט א), גם בתורה כתוב משפחת הקרחי (פסוק נח) והזכיר הכתוב ובני קרח עם בני ראובן, בעבור כי בני דתן ואבירם גדולים וקטנים מתו, והנה רעת דתן ואבירם קשה מרעת קרח עכ"ל. והנה האבן עזרא כתב שרעת דתן ואבירם קשה מרעת קרח ולכן נאבדו כל זרעו. אולם במה קשה זה מבואר באור החיים הקדוש דכיון שהם היו המסיתים לכל המחלוקת, וכנראה זהו גם כוונת האבן עזרא. וכן כתב החזקוני בפסוק י"א וז"ל: ובני קרח לא מתו, אע"פ שלוים היו, הזכירם הכתוב עם בני ראובן, ע"י שרעתם של דתן ואבירם שהיו מבני ראובן היתה קשה מרעת קרח. עכ"ל. וגם בדבריו צריך לפרש שבמה היתה רעת דתן ואבירם גדולה מרעת קרח כמו שפירש האור החיים הקדוש כיון שהם היו המסיתים והעיקר במחלוקת.

אם מבזין את הת"ת, אומות העולם מבזין את ישראל

"חנך משפחת החנכי" (במדבר כ"ו ה')

ופרש"י וז"ל: לפי שהיו האומות מבזין אותם, ואומרים מה אלו מתייחסין על שבטיהם, סבורים הם שלא שלטו המצריים באמותיהם, אם בגופם היו מושלים ק"ו בנשותיהם, לפיכך הטיל הקב"ה שמו עליהם, ה"א מצד זה וי"ד מצד זה, לומר מעיד אני עליהם שהם בני אבותיהם, וזה הוא שמפורש על ידי דוד (תהלים קכ"ב ד') 'שבטי קה עדות לישראל', השם הזה מעיד עליהם לשבטיהם (פסיקתא דרב כהנא י"א ו'). עכ"ל.

וצ"ב למה דוקא במספר הזה הטיל הקב"ה שמו עליהם ולא במספרים אחרים. ועיין בכלי יקר שתירץ וז"ל: לפי שעדיין לא היו חשודים בזנות עד שנכשלו בשיטתם בזנות, והיה מקום לאומות לומר סופו מוכיח על תחילתו כשם שהזכרים זנו אחרי בנות אל נכר, כך במצרים הנשים הזנו ויפרצו לפי ששלטו המצרים גם באמותם, על כן נאמר החנוכי הפלואי, וחתם עליהם שם י"ק, כי שם זה מתווך בין איש לאשה, להורות שכולם נולדו מן איש ואשה אשר שם י"ק ביניהם. עכ"ל.

ועוד נראה לפרש כיון שפרש"י (במדבר כה י"א) וז"ל: פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, לפי שהיו השבטים מבזים אותו, הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה, והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן. (סנהדרין פב: נתחומא א') עכ"ל. וכיון שישיראל ביו את פנתם, לכן מידה כנגד מידה האומות ביו את ישראל, שאם ישראל מבזים את התלמידי חכמים והצדיקים, זה גורם שהאומות מבזין את ישראל. ובזמנינו שרואים שאומות העולם מבזים את ישראל, עלינו להתחזק לכבד את התלמידי חכמים, ועי"ז גם אומות העולם יכבדו את כלל ישראל.

תמצית הש"ס

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

גליון 204 | יומא ע"ז עד פ"ב | פנחס ה'תשפ"א

חיבור פנימי אמיתי לאבילות החורבן

השבוע מתחילים שלשת השבועות הנקראים ימי בין המצרים, שבהם נוהגים דיני אבילות שמטרתם לעורר בלב האדם את הרגשת הצער והחסרון בחורבן בית המקדש.

הרגשת הצער והחסרון זו דרגה גבוהה, והיא תלויה בעיקר בדרגת האדם בעבודת ד' כמה הוא מחובר בהרגש פנימי לעבודת ד', כמה הוא שמח במצוה ומצטער על חסרון מצוה, כמה הוא אוהב את הקב"ה וירא ממנו ובוטח בו בהרגשה פנימית, וכדומה, ועיקר מעלת האדם היא לפי החיבור והרגש הפנימי שיש לו לעבודת ד', ועיקר ירידת הדורות היא בהרגשים הפנימיים, ואין הקב"ה תובע מהאדם אלא מה שהוא יכול להשיג.

כדי להבין נכון את הצער על החורבן צריך לדעת כמה ידיעות חשובות: א' הצער אינו על מה שאבד לאבות אבותינו, אלא על החסרון האישי שלנו. ב' המושג חורבן בית המקדש אינו רק הפסד של עבודת הקרבנות ושאר המצוות שהיו נעשים בבית המקדש, אלא זה ביטוי לירידה רוחנית עצומה והתרחקות מקירבת אלוקים גדולה שהיתה לישראל ע"י בית המקדש. ג' גם מבחינה גשמית ומבחינת הצרות יש שינוי גדול לרעה מכח החורבן, ויסוד הדברים הוא (כפי שמבואר בספר דעת תבונות) שהבריאה נבראה בצורה מתוקנת ללא קלקולים, וחסאי האדם הם הגורמים לקלקולים, ומה שהעולם חסר היום את ההשפעה הגדולה שבית המקדש השפיע גם על הגשמיים, זה בגלל שאנחנו קלקלנו את העולם. ד' צריך לזכור שבית המקדש חרב בגלל חטאי אבותינו, ואם אנחנו היינו מתקנים את החטאים בית המקדש היה נבנה כבר, וא"כ מה שאין לנו בית המקדש זה בגלל שאין אנו ראויים לכך, וא"כ חלק מענין האבילות הוא תיקון החטאים. ה' המושג אבילות אינו צער המביא לידי שיתוק וחוסר עשייה, אלא הוא צורה של חיבור לדבר משמעותי שחסר לנו, שעצם חיבור זה נותן לנו שייכות למעלה זו למרות חסרונה.

אדם יכול להצטער על החסרון בכבוד שמים, וכן הוא יכול להצטער על הפסד שלו במדרגת עבודת ד' שהיה יכול לזכות לה. ההבדלים בין ב' דרגות אלו שייכים בכל עבודת ד', האם האדם עושה אותה לצורך הצלחתו ועלייתו, או שהוא עושה זאת לשם שמים, ואף שהדרגה השניה גבוהה הרבה יותר מהדרגה הראשונה, גם הדרגה הראשונה היא מדרגה בעבודת ד'.

הדרך ליצירת הרגשים פנימיים היא ע"י עשיית המעשים שחז"ל תיקנו, מתוך שימת לב שהם ביטוי להרגשה הפנימית הראויה, ואז ע"י כל מעשה האדם מוסיף לעצמו משהו בהרגשים, אבל ללא עשיית מעשים קשה להתעורר מכח מחשבה לבד והתעוררות כזו מתפוגגת מהר, ואם האדם מנסה להביא את עצמו לידי בכי זה ע"י התעוררות חיצונית (מלבד התרכזות מגיע בעיקר מהרגשה פנימית ולא ע"י התעוררות חיצונית) (מלבד התרכזות שכלית במחשבה על האבידה הגדולה המעוררת באופן טבעי את הרגש הפנימי), ואדרבה נסיון כזה מפריע לריכוז המחשבה ומרחיק את הבכי), ומאידך מעשים בלי מחשבה ג"כ אינם מעוררים את הרגשת הלב, ולכן צריך לשלב בין שני הדברים. וכיון שנתבאר לעיל שחסרון הרגשת האבילות נובע מחסרון כללי בהרגשים הרוחניים, ממילא גם עבודה בענין זה תשפיע על כלל ההרגשים הרוחניים.

ויהי רצון שנזכה להתאבל על החורבן כראוי, ועי"ז נזכה לבנין בית המקדש במהרה בימינו אמן.

העורך

ניתן להשיג את גליונות תמצית ואת מבחני "לדעת" על הדף היומי או על הפץ חיים ואהבת חסד, וכן את גליונות תמצית מ"ב או קנין חכמה, במייל A0527692282@gmail.com

ע"ז. מעשה דדניאל וגבריאל - דניאל התענה ג' שבועים על ביטול בנין בית המקדש, והגיע אליו המלאך גבריאל ואמר לו שנכנס בזכותו לתוך הפרגוד, לאחר שבגלל שעבדו ע"ז יצא לאחורי הפרגוד, שיחזקאל נתנבא שרוח אלוקים לקחה אותו לירושלים לפתח העזרה הצפוני, וראה שם כ"ה איש משתחוים לשמש, והיו פורעים עצמם ומתריזים כלפי ההיכל, ורצה הקב"ה להעניש את כולם, ואמר לגבריאל שיזרוק גחלים על ירושלים, וגבריאל אמר לכרוב שביא לו את הגחלים, ומחמת זה נצטננו הגחלים בינתים, ובזכות זה נשאר מישראל שריד ופליט, ואמר גבריאל שהוא עשה את הציווי, והוציאוהו מתוך הפרגוד והכוהו שישים מכות בפולסא דנורא, בגלל שאם עשה למה לא עשה את השליחות כמו שנצטווה, וגם בגלל שאין משיבים על שליחות רעה, ושימש שר פרס דוביאל במקום גבריאל כ"א יום, ונתנו לו בשכרו כ"א מלכים ונמל מלוכה שמעלים משם מרגלות, וביקש לגבות מס מישראל ומת"ח וכתבו לו, ואמר גבריאל סגוריא על ישראל שיש להם זכות של נשות הת"ח שמנדדות שינה בעולם הזה וזכות לעוה"ב, ולא קיבלו, ואמר שאם היו כל חכמי האומות בכף מאזנים אחת ודניאל בשניה הרי הוא מכריע את כולם, ובזכות הסגוריא החזירוהו, ורצה לקחת האיגרת מדוביאל ובלעה, ולא היתה חתומה או שנמחקה החתימה בבליעה, ולכן יש שנותנים מס לפרס ויש שאינם נותנים, וביקש לבטל גזירת גלות יון ולא שמעו לו.

עוד אפשר ללמוד שמניעת רחיצה נחשב עינוי ממה שאמר שלמה לאביתר הכהן "וכי התענית בכל אשר התענה אבי", ובדוד כתיב "כי אמרו העם רעב ועיף וצמא במדבר", רעב ללחם, צמא למים, ועיף מרחיצה דכתיב "מים קרים על נפש עיפה", ואין הכוונה לשתייה דהא לא כתיב "בנפש עיפה". וכן הכוונה בדוד לנעילת הסנדל, דכתיב "ודוד הולך במעלה הזיתים עולה ובוכה וראש לו חפוי והוא הולך יחף", ויחף היינו בלא סנדל דכתיב "מנעי רגלך מיחף וגרונון מצמאה" והיינו מנע עצמך מן החטא כדי שרגליך לא יהיו יחפות, ומנע לשונך מדברים בטלים כדי שגרונון לא יהיה צמא. (והא דכתיב "ונעלך תחלוץ מעל רגליך" וכתוב "ויעש כן הלך ערום ויחף" היינו ללכת במנעלים המטולאים, כמו שערום אינו לגמרי אלא בבגדים בלויים).

ע"ז: מניעת תשמיש נחשב עינוי דכתיב "אם תענה את בנותי" והיינו מניעת תשמיש. (ואם תקח נשים על בנותי הכונה שיקח נשים שיהיו צרות לבנותיו). והא דכתיב "וישכב אותה ויענה" היינו מביאות אחרות שלא בא עליה בעונתה בימים שעמדה אצלו. וי"מ שבא עליה שלא כדרכה, ורש"י מקשה על פירוש זה.

איסור רחיצה וסיכה -

אסור לרחוץ אף מקצת גופו, ואם היה מלוכלך מטיט וצואה רוחץ כדרכו ואינו חושש, וכן בסיכה אסור מקצת גופו, ואם יש לו חטטים סך כדרכו ואינו חושש.

מדיחה אשה ידה אחת במים ונותנת פת לתינוק, משום שרוח רעה שורה על הידים שלא נטלם שחרית, ושם השד שיבתא. רש"י. (ודעת ר"ת (תוד"ה משום) שאף בלא נתינת פת לתינוק מותר ליטול ידיו שחרית ביוה"כ, דלא גרע מאם היו ידיו מלוכלכות, שהרי לפני נטילה אינו רשאי ליגע בפיו וחוטמו ואינו ועינו, ושיבתא היינו רוח ששורה על האוכל כשבא לתת פת לתינוק בן ד' וה' שנים וחונקתו אם לא נטל ידיו באותה שעה אע"פ שכבר נטלם שחרית, והעולם אין נזהרים בזה מפני שרוח זו אינה שורה במלכויות אלו, כמו שאין נזהרים על הגילוי ועל הזוגות). ושמאי נמנע מלהאכיל בידו אחת, וגזרו עליו להאכיל בשתי ידים.

מעבר בתוך מים-

ההולך להקביל פני אביו או רבו או מי שגדול הימנו עובר עד צווארו במים. הגמ' מסתפקת אם רב לתלמיד מותר או שאסור. שומרי פירות עוברים עד צווארם במים ואינם חוששים. רב יוסף התיר לעבור במים לבוא לדרשה, ואביי התיר אף לחזור כדי שיבואו לשנה הבאה, וללישנא בתרא השיטות הפוכות.

מותר לעבור עד צווארו במים כדי לשאול דבר הלכה, ובלבד שלא יציא ידו מתחת שפת חלוקו להגביה שולי חלוקו על זרועו, דאינו נראה כמלבוש אלא כנושא על כתיפו, והיוצא בטלית מקופלת על כתפו בשבת חייב חטאת, ודווקא במים עומדים אבל בנחל אף בחול אין מותר אלא עד מתנים משום סכנה.

הנחל העתיד לצאת מבית קדשי הקדשים לא יוכלו לעבורו לא בהליכה ולא בשחיה ולא בספינה קטנה או גדולה, ואף מלאך המות אין לו רשות לעבור בתוכו. בתחילה הנחל יהא דומה לקרני חגבים, וכשיגיע לפתח ההיכל יהיה כחוט של שתי, וכשיגיע לפתח האולם יהיה כחוט של ערב, וכשיגיע לפתח העזרה יהיה כפי פך קטן, ומשם ואילך הוא מתגבר ועולה עד שמגיע לפתח בית דוד שאז הוא נעשה כנחל שוטף שבו טובלים זבים וזבות ונדות וילדות.

ע"ח. י"א שבטבילת נדה צריך שיעור שתשב במים עד צווארה, ואין הלכה כך. טבילת נדה דאורייתא. לרב יהודה גאון לומדים ק"ו ממנעה. לר"ת לומדים מדכתיב "במי נדה" דהיינו מים שהנדה טובלת בהם. ולר"י לומדים מדכתיב "והודה בנדתה" - בנדתה תהא עד שתבוא במים. תוד"ה מכאן.

מותר לעבור עם מנעל במים בשבת ואין חוששים שיפול מרגלו ויבוא לטלטלו, סנדל - לרבינא מותר, ולרב אשי לכתחילה לא מפני שא"א לקושרו היטב כמו מנעל.

מגע דברים לחים או קרים בגוף ביוה"כ

רחיצה אסורה ביום הכפורים, וכן אסור להעביר דבר לח על גופו אם הוא טופח על מנת להטפיה, אבל בלא הכי, או להעביר דבר יבש שהוא קר כדי להצטנן, מותר, א"כ יש בזה משום גזירה, וכדלהלן.

אסור לישיב ע"ג טיט לח ביוה"כ, אם הוא טופח ע"מ להטפיה מפני שלחלו הטוט הוא עונג הקרוב לרחיצה.

מותר להצטנן בפירות ותינוק וכדו', וכוס כסף אסור אם היא מלאה לגמרי שמא ישפכו המים עליו, ורב אשי אסור אף כשאינה מלאה לגמרי, מפני שהיא מחליקה מהיד, ובכוס חרס לכו"ע אסור אף בחסר, משום שהיא פולטת מים.

מותר לשרות מטפחת בערב יוה"כ ולעשותה כמו בגדים נגובים כדי שלא יבוא לידי איסור סחיטה ביוה"כ, ולקנח בה ביוה"כ פניו ידיו ורגליו, ובערב תשעה באב א"צ לעשותה כמו בגדים נגובים. ויש גורסים שבערב יוה"כ מקנח ידיו במטפחת, וביוה"כ מעבירה על עינו כשהיא עדיין לחה.

דברים ששאלו את רבי אלעזר

זקן ויושב בישיבה של הסנהדרין, האם צריך ליטול רשות מבית הנשיא להתיר בכורות, שהרי אין חכם יחיד מתיר בכור מכח מום א"כ נטל רשות מן הנשיא פעם אחת. (לר"מ כהן לא יכול להורות על בכור, מפני שהוא חשוד להתיר את האסור ואף להטיל בו מום, מפני שהבכור בזמן הזה אין לו תקנה א"כ יש בו מום, ועל כהן לטפל בו משנתנוהו לו לשומרו ולזוננו, ולרשב"ג על בכור של חבירו נאמן ועל של עצמו אינו נאמן).

ע"ח: האם מותר לצאת עם סנדל של שעם (-מין גומא) ביוה"כ, ופשטו שמותר ביוה"כ וכן בתענית ציבור שגזרו על הגשמים, ואביי יצא בסנדל של הוצי (-כפות תמרים), ורבא יצא בשל דיבלי (-עשבים), ורבה בר רב הונא כרך בגד על רגליו ויצא. והא דתנן הקיטע יוצא בקב שלו דברי רבי מאיר, ורבי יוסי אסור, ותני עלה שלכו"ע אסור לצאת בו ביוה"כ, לאביי שאני התם שיש בו כתייתין (-התיכות בגדים דקות) דאסור משום תענוג שזה נח לסמוך שוקו עליהם, ולרבא אינו אסור אלא מנעל אבל תענוג שאינו ממנעל שרי, וקב הקיטע מנעל הוא, והמחלוקת היא בסנדל שאין בו כתייתין אם גוזרים שמא יפול ויבוא להעביירו ד"א ברה"ר, ואם יש בו בית קיבול לכתייתין הרי הוא מקבל טומאה.

וכתבו התוס' (ד"ה הקיטע) שברש"י שבת ס"ו כתב שרבי יוסי אסור לקיטע לצאת עם קב מפני שאין זה תכשיט, ומשמע שהאיסור הוא משום דחשיב משאוי, דרק של עור היו מנעל ולא של עץ, וכן משמע במה שנחלקו שם ר"מ ורבי יוסי אם מועיל לעשות בזה חליצה. ולר"ת המחלוקת היא אם חוששים שיפול ויבוא להעבירו ד"א, אבל לכו"ע הוא מנעל, ולפי זה גם המחלוקת לענין חליצה היא מחשש שיפול. עוד כתבו התוס' (ד"ה הקיטע, השני) שלרש"י קב הקיטע היינו עץ בצורת רגל שיש בו בית קיבול קטן ושם הוא מנכיס את שוקו, והרב פור"ת מבאר שהקב עשוי בצורת סנדל והקיטע מניחו במקום הרגל, וכך נראה שיש לו רגל.

המשך דיני חמשת העניינים ביוה"כ

התינוקות מותרים בכל העניינים חוץ מנעילת הסנדל, ואף דכתיב "לא תאכלום" ודרשינן לא תאכלום להזהיר גדולים שלא יאכלו קטנים דבר אסור, שאר העניינים הם רבתייהו דתינוק ולא גזרו בהו. (הרוצה לטעום טעם מיתה, ישן עם מנעליו. רביתיה דינוקא מים חמים לרחיצה ושמן לסוך, וכשגדל מעט יאכל ביצה עם כותח, וישבר כלים שהפקירו לו כדי למלא תאוותו).

לרבי חנינא בן תרדיון בשם ר"א המלך והכלה מותרים ברחיצת פניהם, דכתיב "מלך ביפיו תחזינה עיניך", וכלה היינו עד ל' יום וכדי שלא תתגנה על בעלה, (וכדמצינו שאין מונעים תכשיטים מכלה אבילה ל' יום), ויולדת מותרת לדבריו בנעילת הסנדל משום צינה, וחכמים אסורים בכל אלו.

במקום שיש סכנת עקרב מותר כל אדם בנעילת הסנדל.

ע"ט. רב אשי מסתפק בדיון טומאה בעצם ששיעורה כשעורה, אם משערים עם קליפתה או לא, ואם משערים בלחה או ביבשה. ולרב פפא משערים ביבשה ובקליפתה.

שיעור ככותבת הגסה ושיעורים נוספים

אע"פ שכל איסורי אכילה שבתורה הם בכזית, איסור אכילה ביוה"כ שלא נאמר בלשון אכילה אלא בלשון "אשר לא תעונה" הוא בככותבת הגסה, שבאכילת שיעור זה מתיישבת דעתו של האדם וזה מבטל את העינוי. ופרטי שיעור ככותבת יבוארו להלן. עוד יבואר עד כמה מותר לאכול מוחץ לסוכה, ולאיסור בל יראה, ולטומאת אוכלין, ולטומאת גוויה, ומה השיעור להתחייב על שתיה ביוה"כ, ומה המקור לכל שיעורי התורה.

האוכל ביוה"כ ככותבת הגסה כמוה וכגרעינתה חייב.

רב פפא מסתפק אם משערים בה ובגרעינתה יחד, או בלא גרעינתה (לרש"י לפי צד זה כוננת מתני' כמוה או כגרעינתה. והתוס' (ד"ה כותבת) הקשו שהרי א"א לצמצם שהיא וגרעינתה יהיו באותו שיעור, וא"כ למה המשנה לא כתבה את השיעור הקטן. ולכן ביארו התוס' שהספק הוא האם הכונה לכותבת כברייתה והיינו עם הגרעין ועוד גרעין אחר בלי כותבת, או שהכונה לכותבת עם הגרעין שבה. ולפי הערוך הספק הוא אם משערים בכותבת עם גרעינתה אחרי שמיעכו את החלל שיש בין הכותבת לגרעין, או שמשערים כברייתה ממש קודם שנתמנעך חלה). ולרב אשי משערים בה ובגרעינתה.

לרב יהודה שיעור כותבת הוא יותר מכביצה שאף שכל שיעורי אכילת איסור הם בכזית, היינו דווקא היכא דכתיב אכילה, אבל ביוה"כ כתיב "אשר לא תעונה", דקים להו לרבנן דבהכי מיייתבא דעתיה. הגמ' מביאה ראייה מהא דתנן שנתנו לר"ג שתי כותבות ודלי של מים ואמר שיעלום לסוכה, אף שמדינא אין חייבים לאוכלם בסוכה, (ורבי צדוק הביאו לו אוכל פחות מכביצה, ונטלו במפה ולא נטל ידיו, לרש"י אכל עם מפה משום אנינות הדעת, ולתוס' (ד"ה נטלו) עשה זאת משום שהוא היה כהן והיה אוכל על טהרת תרומה, וידיים שניות פוסלות את התרומה, ואפילו פחות מכביצה מקבל טומאה) ואכלו חוץ לסוכה, ולא בדרך אחריו דס"ל כרבי יהודה דלהלן ש"ואכלת ושבעת" היינו אכילה שיש בה שביעה דהיינו כביצה. תוד"ה ולא), ומבואר ששיעור ב' כותבות הוא פחות מכביצה, שהרי כביצה חייבים לאכול בסוכה. ובסוכה כ"ז הגמרא אומרת שלרב יוסף ואביי מותר לאכול מוחץ לסוכה ב' או ג' ביצים, ואביי מפרש דהיינו מה שטועם בו רב לפני שהולך ללימודו, ולדבריהם שיעור כביצה נאמר לנטילת ידים וברכה, ואין לאכול עם מפה שמא יגע במאכל. ואף שרב צדוק היה כהן והתירו מפה לאוכלי תרומה, לא התירו אלא בשעת אכילת תרומה שהם זהירים יותר, אבל לאוכלי טהרות אפילו על טהרת תרומה לא התירו, ולא היה שם תרומה. (תוד"ה הא). והגמ' דוחה ששתי כותבות בלא הגרעין הוי פחות מכביצה, משא"כ כותבת עם הגרעין כיון שהגרעין גדול.

ע"ט: רבא מיישב שבאמת ב' כותבות הם יותר מכביצה, אבל מותר לאכול הרבה פירות מוחץ לסוכה. והגמרא שואלת מהא דתניא

פרשת אמור ~ יומא עז-פג' ~ מבחן מס' 78

המערכת הטלמונית נפתחת בכל שבוע, מיום חמישי עד יום שני בלילה.
לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה
ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669.
כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע,
ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי
לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל
073-7289669

- האם שיעור אכילה ושתייה ביוה"כ משתנה באדם גדול?
 - באכילה כן ובשתייה לא.
 - באכילה לא ובשתייה כן.
 - בשניהם לא.
- לגבי מה נאמר הדין של תוספת יוה"כ?
 - לאיסור אכילה ומלאכה בכניסה וביציאה.
 - לכרת על אכילה ומלאכה בכניסה ולא ביציאה.
 - רק לאיסור מלאכה ולא לאיסור אכילה, בכניסה וביציאה.
- מהו הגיל המוקדם ביותר שבו יש מ"ד שיש בו תענית שעות מדרבנן לנקיבה?
 - בת ח' שנים.
 - בת ט' שנים.
 - בת י' שנים.
- מנלן שחייבים למסור נפש על איסור רציחה, ושמותר להרוג את הרודף אחר חבירו להורגו?
 - שניהם מסברא.
 - שניהם מילפותא מנערה המאורסה.
 - למסור נפש חייבים מסברא, ולהרוג את הרודף מילפותא מנערה המאורסה.
- מי שאחזו בולמוס ויש שם הרבה טבל דאורייתא, האם מפרישים תרומה בשבת ויאכל חולין או שיאכל טבל?
 - מפרישים ויאכל חולין.
 - לא מפרישים ויאכל טבל.
 - מחלוקת.
- כיצד מבארת הגמרא את הפסוק "מים קרים על נפש עיפה"?
 - על שתית מים.
 - על רחיצה במים.
 - על סיכה.
- האם מותר לצנן עצמו ביוה"כ בכוס של כסף שיש בה מים?
 - במלאה אסור ובאינה מלאה מחלוקת.
 - במלאה מחלוקת ובאינה מלאה מותר.
 - בכל גוונא מותר מפני שאינה פולטת מהמים.
- עד מתי מותר לכלה לרחוץ פניה ביוה"כ, לדעת המתירים?
 - ז' ימים.
 - ל' יום.
 - שנה ראשונה.
- מהו השיעור שמתחייבים בו בברכת המזון?
 - לר"מ כזית ולרבי יהודה כביצה.
 - לר"מ כזית ולרבי יהודה ככותבת הגסה עם גרעין.
 - לר"מ כזית, ולרבי יהודה ככותבת הגסה ללא גרעין.
- מדוע מי שאכל דבר איסור שיש בו חיוב קרבן צריך לכתוב כמה אכל?
 - שמא יבוא ב"ד אחר ויאמרו שחיוב קרבן הוא רק בשיעור יותר גדול.
 - שאם אכל פחות מכשיעור שמא יבוא ב"ד אחר ויאמרו שגם על שיעור זה חייבים.
 - שתי התשובות נכונות.

מדור - לדעת חכמה

לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

- האם מותר לעבור בתוך מים ביום הכיפורים כדי לשמור פירות, או בחזור מהדרשה?
 - לשמור פירות אסור, ולחזור מהדרשה מותר.
 - לשמור פירות מותר, ולחזור מהדרשה אסור.
 - לשמור פירות מותר, ולחזור מהדרשה מחלוקת.
- האם שיעור ככותבת הגסה לאכילה ביוה"כ זה יותר מכביצה או פחות?
 - יותר מכביצה.
 - פחות מכביצה.
 - מחלוקת.
- מה החידוש שמותר לאכול מרקחת בשמים עם דבש של נכרים (רש"י)?
 - שאין בזה משום בישולי וגיעולי נכרים.
 - שלא חוששים שנתערב בזה דבר איסור.
 - שתי התשובות נכונות.
- אם החולה עצמו רופא אחד אומרים שאינו צריך לאכול ביוה"כ, מתי מאכילים אותו?
 - אפילו אם רופא אחד אומר שאינו צריך, דבפיקוח נפש לא הולכים אחרי רוב דעות.
 - דווקא כששניים אומרים שאינו צריך, דספק נפשות להקל.
 - דווקא כששלושה אומרים שצריך, מפני שכנגד החולה עצמו צריך רוב דעות.
- רשות - האם גדול יכול להוציא את חבירו בברכת המזון?
 - אם חבירו אכל שיעור דאורייתא אינו יכול להוציאו א"כ גם הוא אכל שיעור דאורייתא.
 - אף אם אכל שיעור דרבנן יכול להוציא מי שאכל שיעור דאורייתא, אבל לא אם לא אכל כלל.
 - מדאורייתא אף אם לא אכל כלל יכול להוציא.

ההגרלה השבוע על

תו קניה ע"ס 500 ₪

לבחירה: אושר עד/יש.

"לדעת"

לדבר כמו שמותר.

073-7289669

שבוע ז' ~ מבחן מס' 8

לימוד יומי: י"ג תמוז – י"ט תמוז

"חפץ חיים"

מ: כלל ד' סעיף ז'
עד: סוף כלל ה'.

"אהבת חסד"

מ: פרק י"ב "וכל זה"
עד: סוף פרק י"ג.

מבחן שבועי – בספר אהבת חסד *

- מה למד החפץ חיים מדברי חז"ל כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים (בלשון עסק)?
 - שצריך האדם להתבונן בגודל הרווח שיש לו מזה בעולם הזה ובעולם הבא.
 - שצריך להיות רגיל בזה תמיד.
 - שצריך להתבונן כיצד לעשות מצוות אלו בצורה הטובה ביותר.
- כיצד יוכל האדם לקיים מצוות חסד בשבת שאסור להלוות ממון?
 - יקיימה באופנים אחרים המותרים בשבת.
 - בשבת האדם פטור ממצות חסד, כמו שהוא פטור מהשתדלות לפרנסה.
 - בזה שהלואה מעותיו לפני שבת נחשב עוסק בחסד בשבת עצמה.
- איזה טעם מזכיר הח"ח למה ציוה הקב"ה לשמור צנצנת מהמן?
 - לראות גודל חסדו של הקב"ה לדור המדבר.
 - להראות שהקב"ה יכול לזון את לומדי התורה ללא סיבה טבעית, ולא יפסידו מלימוד התורה.
 - להזכיר שאין אדם מפסיד ממה שבשבת אינו טורח לפרנסתו.
- איזה עדיפות יש להלוות מעט מעט מאשר הרבה בבת אחת?
 - שכשמלווה מעט מעט יש לו הרבה יותר מצוות.
 - שעייז הוא קונה קנין חזק יותר בנפשו לעשות טוב.
 - שתי התשובות נכונות.
- לצורך מה ניתן לאדם ממון יותר מכדי סיפוקו (ח"ב פי"ג)?
 - פקדון אצלו כדי שיעשה עם זה חסדים.
 - לנסותו אם יהיה טרוד בעסקיו או בלימוד התורה.
 - כדי שיוכל לחיות ברחבות, ויהיה ליבו פנוי ללימוד התורה.
- מדוע קוצבים לאדם בראש השנה חסרונותיו של אותה שנה, ולא נותנים לו מלכתחילה פחות?
 - אין הכוונה שיהיה לו ויתחסר, אלא הכוונה שקוצבים לו מלכתחילה פחות.
 - הכוונה שגוזרים לו כמה צדקה הוא צריך לתת, אלא שאם לא יתן יתחסר באופן אחר.
 - שעיי הפסד מתכפרים עוונותיו, ואין מי שאין לו חטאים, ואם נותן לצדקה מרויח גם מצוה.
- מה יעשה אדם אם הוא רואה שנסבב לו הפסד על ידי קיום המצוות (ח"ב פי"ג)?
 - יחשוב ששכר המצווה גדול לאין ערוך מההפסד בעולם הזה.
 - יהיה בטוח שהקב"ה ישלם לו כפליים ממה שהפסיד, ויתבונן שמצווה שהוציא עליה מעות מדרגתה גבוהה הרבה יותר.
 - יתבונן בגודל טובות ה' יתברך על האדם.

מבחן שבועי – בספר חפץ חיים

- על מי כתב הח"ח (כלל ד' ס"ז) שמותר לספר לשוה"ר (בצירוף התנאים שבבאר מים חיים)?
 - על מי שעובר עבירות ידועות במזיד באופן קבוע ואינו מתחרט על כך.
 - על מי שרגיל לדבר לשון הרע ורכילות.
 - על מי שבעצמו אינו מסתיר את מעשיו.
- האם מותר לספר על אדם שהורגל במידות רעות ואינו מתחרט על כך כלל?
 - אסור.
 - מותר.
 - מותר רק אם הוא יודע שאותו אדם יודע שהדבר אינו הגון.
- האם מותר לספר לבנו או לתלמידו שלא יתחבר עם פלוני כדי שלא ילמד ממעשיו?
 - מצוה לספר, ויכון לתועלת.
 - מעיקר הדין מותר לספר, וראוי להחמיר.
 - אסור לספר.
- באיזה אופן מותר לברר על אדם שבביל שידוך?
 - אם הוא מזהיר את האומר שיגיד לו רק את הדברים הטובים.
 - כאשר הוא אומר למספר שהוא רוצה לעשות עימו שידוך.
 - כיון שיש לו תועלת בכך, אי"צ לספר לחברו את מטרות הברור.
- מה התיקון למספר לשון הרע?
 - חרטה ויודי וקבלה לעתיד.
 - רק אם חבירו נתגנה בעיני השומעים ונסבב לו צער או נזק צריך לפייסו.
 - שתי התשובות נכונות.
- איזה דבר כתב הח"ח (כלל ה') שנכשלים בו כמעט רוב העולם מחמת חוסר ידיעה?
 - לספר על חבירו שאינו בשלמות בחכמה או בגבורה או בעושר וכדו'.
 - שיש איסור גם בקבלת לשון הרע ולא רק בסיפור.
 - שגם על עבירות שבין אדם לחבירו והם אמת אסור לספר.
- האם מותר לומר על אדם שהוא לומד שלש או ארבע שעות ביום?
 - מותר.
 - אסור.
 - אם אותו אדם טרוד בפרנסתו מותר, ואם לאו אסור.

שאלה- [לעיונא בעלמא]:

אדם שסיפר לשון הרע על חבירו ונגרם לו מחמת כך נזק ובא לעשות תשובה ולפייסו (כמבואר בח"ח כלל ד' סעיף י"ב), אך הוא חושש שאם הוא יגלה לו שהוא זה שגרם לו את הנזק הדבר עלול לגרום לו צער, כיצד ינהג?

(עיין משנה ברורה סימן תר"ז סק"ג. ח"ח 'דרשו' כלל ד' הערה 92).

מקדש

א. בימי בין המצרים עלינו להתבונן במה שנשאר לנו ע"י מעלת בתי כנסיות ובתי מדרשות, ובראשונים ערכו השוואות בין ביהכ"ס וביהמ"ד לביהמ"ק. וראשית נביא מדברי רבי אברהם בן הרמב"ם בספרו המספיק לעובדי ה' (ח"ב פכ"ה), ובדבריו יש למנות ד' חידושים, וזה לשונו:

החידוש הראשון ביופיו: בית הכנסת צריך אם אפשר, להיות גבוה משאר הבניינים שבעיר, ונלמד זה מהפסוק (עזרא ט, ט) "לרומם את בית אלוקינו". והואיל ולומדים את גובה הבנין מדברי הפסוק בענין בית המקדש "לרומם את בית אלוקינו", מובן שצריכים ליפות הבנין ולצפות הקירות... **עד שאם היה אפשר, יהיו הקירות והתקרות מצופים בזהב וכסף,** כעין מה שהיה במקדש. (וזה מקור נפלא להשקעה הגדולה שמצוי היום בפאר בית הכנסת).

החידוש השני בצורתו: ובקדמת בית הכנסת צריך שיהא מקום גבוה הנקרא היכל עם דלתות נסגרות כמו שהיה בהיכל בית המקדש... הכיסוי המונח על התיבה צריך להיות יותר יפה ומפואר מהכיסוי הנמונח על דלתות ההיכל, והכיסוי שעל דלתות ההיכל יהיה יפה מזה שעל שאר הדלתות... (גם זה מקור להשקעה ביופי).

החידוש השלישי במוראו: אין מותר לעשות בו דבר חוץ מעבודת ה', לא פעולה ולא דיבור... וצריך להיות קבוע בנפש, חוץ מהרגש קדושת בית הכנסת בכלל, הבדל בין חלקיה, והיינו שתהיינה הזהירות והיראה והכבוד בנפשו כלפי המקום שבין הבימה וההיכל גדולים ממה שיש כלפי המקום שאחורי הבימה, כמו שיש הבדל בין העזרות הפנימיות לעזרות החיצוניות... ולא יכנסו אליו (אל ההיכל) אלא הכהנים בשעה שנושאים כפיהם, או בשעה שמוציאים ס"ת ומכניסים אותו, או כשאחד נכנס באימה לתפילת נדבה קצרה והשתחויה... ואין להיכנס אפילו הממונה לטאטא ולנקות, עד שיטהר ויכין עצמו ויהיה מלא ביראת ה'... (וכמה צריכים להזהר אלו שרגילים לפטפט ליד ארון הקודש, בסתם שיח של הבל).

החידוש הרביעי בתיפקודו: ונחוץ בהנהגת קהילות ישראל שיבחרו מהם אנשים מצויינים צדיקים ופרושים מהעולם הזה, השואפים לעוה"ב שיהיו תמיד פרושים בבית הכנסת ללמוד התורה להיות פנויים לעבודת ה'... וכיון שביהכ"ס דומה לביהמ"ק צריך שיהיו שם אנשים כמו שהיו אנשי המעמד במקדש (תענית כו, א) וכמו

שחייבים הציבור לדאוג להעמדת דיינים לדון בין אנשים בדיני התורה הנוגעים לעיסוקיהם הגשמיים, כן חייבים לדאוג להקמת חבורות אלו, כדי שכל מבקש ה' יקשיב להם ויתדמה אליהם ועי"ז תסתדר עבודת ישראל. עכ"ל.

ב. **כתב רבינו בחיי** בספרו 'כד הקמח' (אות ב) כל הבונה כותל אחד בביהכ"ס או שום בנין ואפילו דבר מועט, ואפילו קבע שם מסמר אחד לצרכו ולתיקונו, הרי זו זכות גדולה, שהרי ענין בית הכנסת מצווה כללית ותחתיה מצוות פרטיות רבות מאד, וכל אחת ואחת מהם עבודה לה' יתברך... כל מי שמשכים ומעריב לבית הכנסת זוכה לשרת להקב"ה שכן דרשו ז"ל במדרש תהילים (קא): "הולך בדרך תמים הוא ישרתני" מי שמשרתני בעוה"ז או ישרתני לעוה"ב וגם בעוה"ז זוכה לאריכות ימים עיי"ש.

וכתב החרדים (פ"ט אות יט): להיות בבית המקדש באימה ובכבוד ראש מאימות הי"ת השוכן בתוכו שנאמר "ומקדשי תראו" ואמרו בתורת כהנים את מקדשיכם לרבות בתי כנסיות ובתי מדרשות שבכל מקום, דעליהו כתיב ואהי להם למקדש מועט, אין נוהגין בהם קלות ראש, כגון שחוק והיתול ושיחה בטילה, ועונש העובר ע"ז גדול מאד כדאיתא בזהר בפרשת נשא אמרו, כל בי כנישתא דעלמא מקדש אקרי, ושני חכמים מקובלים גדולים בדורינו פסקו הדיבור בבית כנסת לגמרי, רק בדברי תורה ויראת השם, והם החכם השלם הרמ"ק זל"ה, והחכם השלם האר"ז ז"ל, וכבד העונש השח אפילו שלא בשעת התפילה, כי כן לשון הזהר מאן דמשתעי כבי כנישתא (וז"ל: ומאן דמשתעי כבי כנישתא במלין דחול ווי ליה דאחזי פירודא, ווי ליה דגרע מהימנותא, ווי ליה דלית ליה חולקא באלהא דישאל, דאחזי דלית ליה אלהא ולא אשתכח תמן ולא דחיל מניה, ואנהיג קלנא בתיקונא עלאה דלעילא וכו', ומלשון כבי כנישתא משמע דאסור גם שלא בשעת התפילה). וזה מפני אימת השוכן בו יתברך, דהא כתיב במקום גילוי שכינה קול דמומה דקה, וכתב הסמ"ק דיש לאדם לדון ק"ו מהגויים העומדים בבית תפלותם שעומדים כאילמים וכו' עכ"ל.

וכמה יש להתחזק נגד רעת הפלאפונים שמחריבים ומפירים את דמות הקודש, ובפרט בפטפט בעליהם שעושים בבית ה' כבתוך שלהם, ואם הרמ"ק והאר"ז ל' נזהרו אפי' בשיחת חולין שלהם שבוודאי היה בה לימוד, והגם שבוודאי נאמרה באימה ויראה ובלחישא ביטלוא מכל וכל, מה נאמר על פטפוטי הבל בתוככי היכל ה'.

הודו

ושמעתי מאדם גדול שליט"א שמכיר בנעשה בהודו, שכת הברהמינים יותר עובדי ע"ז מהבודהיסטים, והמצב שם שבכל פינה וקרן רחוב עומדת ע"ז, ויש מקומות שלא מכניסים רק את אנשי שלומם, וכל המגיפות והמונסונים שמתרבים שם זה בגלל הע"ז, שמכה בהם ברבבות ואינם שמים על לב, ואמר לי שברהמינים הוא מלשון אברהם שהם צאצאים שלו, ורק שהורידו את הא' שהוא אלופו של עולם שמקושרים כל חייהם לע"ז. אמנם רבים מהם כשרואים יהודי אומרים לו שוב ותחזור לכור מחצבתך. ובאמת איתא בחז"ל שלכן אברהם חזר ולקח את קטורה והוליד ממנה ששה בנים ששלחם ארצה בני קדם, היא ארץ הודו מלאת הכישופים, כדי שיצילו את צאצאיו שם.

ואכן העומד נגדם הוא אברהם אבינו ראש המאמינים ששיבר את פסילי אביו תרח, ותכלית ארבעת הגלויות לברר ולתקן את חטא העגל, וכנגד ארבעת הגלויות יש בתהילים ארבעה פעמים פס' הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, כדאיתא בפ"י סידור התפילה לרוקח כמה שתיקנו לומר בשחרית הודו לה' כי טוב: "זה הפסוק לקח ממזמור של ספר חמישי, שכתוב אחר ואמר כל העם אמן, וסמכו אצל לשפוט את הארץ, כשהקב"ה יושב בדין ורואה שאין העולם יכול לסבול מדת הדין, נוטל חסדו וטובו ומנהיגו ברחמים. ואח"כ סמך "ואמרו הושיענו", כי ד' מזמורין הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, נגד ד' מלכיות". ומתאים לומר זאת בפתיחה של שחרית שתיקן אברהם.

ג. עוד פ"י הרוקח על "אמת ואמונה" שבנוסח הברכה "ונאמר כי פדה..." ישנם ט"ו תיבות עד גאל ישראל, כנגד מאמרם ז"ל בט"ו בניסן נגאלו ובט"ו עתידין להיגאל, לכך יש פעם חמישית שכתוב פס' הודו, בפרק ק"ז בתהילים ושם אין כתיב הודו לה' כי טוב מלא, רק חסר ו', "הודו לה' כי טוב" שיש במזמור זה ארבעה שצריכין להודות, כיון שכשיצאו ממצרים היו כל ארבעה שצריכין להודות, ויצאו בט"ו ניסן, ולכן נאמר "הודו" חסר שהוא בגי' ט"ו.

ומצינו שאחד מארבעת המקומות שזכר "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו" הוא בהלל הגדול, ובספר אבודרהם (בשחרית דשבת) כתב: "במזמור הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו יש ששה ועשרים פסוקים של הודאה לשם יתברך כנגד מנין השם המיוחד הוי"ה שעולה לששה ועשרים. ואפשר כי מזה הטעם נקרא בדברי רז"ל הלל הגדול על שם כי גדול הוי"ה ומהולל מאוד". (ודו"ק שכשנצטרף שם הוי"ה זה, לגימ' הפס': הודו לה' כי טוב כל"ח, יעלה דלתא).

והנה בפרק שירה מבואר, דשירת הלוייתן היא הודו לה' כי טוב, לרמז שע"י שיתגלה בעולם ביטול ע"ז מהודו, ע"י פירסום שמו הגדול בעולם, עד שיאמרו כולם הודו לה' כי טוב... יסתיימו ד' גלויות, ונזכה לסוכת עורו של לוייתן.

א. אם איננו נמנים על אנשי המקרה, אזי יש לנו למצוא טעם על התפשטות נגיף ה"דלתא" מארץ הודו, שכל כך לקתה בו, עד שמספרים על בני ארץ הודו שהגם שרבים מהם נהו עד כה אחר האלילים, כעת מבעטים וחובטים באליליהם שאינם מועילים להם להינצל מנגיף קטלני זה.

ויש לומר, שהודו הוא מלשון הודאה, שנאמר בתהלים "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו", ובמגילה (ג,א) איתא שכל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי, מלשון הודאה לה', א"כ דווקא ארץ "הודו", שהיא המקום היחידי בעולם בו נותרה עבודת האלילים בריבוי עצום, של מיליארד וחצי בני אדם שומים נבערים שעודן מאמינים בכל מיני עבודה זרה דשם, א"כ יאה ונאה שמה "הודו", על שם שממנה אפשר לזכות לבחינת "יהודי" בשלימות, ע"י הביטול של כל בחינות העבודה זרה שנותרו עדיין בעולם בארץ הודו.

ובאמת צריך להבין, איך נותרו עדיין עובדי אלילים בעולם אחר שאנשי כנסת הגדולה שחטו יצרא דעבודה זרה כמבואר ביומא, ואשר נראה, דהם שחטו רק את יצר העבודה זרה לשם עבודה זרה, אבל יש עוד עבודה זרה שנתחדשה בעגל בשביל להתיר איסורי התורה, כדאמרו חז"ל לא חטאו ישראל בעגל אלא להתיר להם עריות, וזה סוג עבודה זרה שהכוח המניע שלו זה רדיפת התאוות, ויצרא דעריות נשאר ומכוחו נותרו עדיין כל מיני עבודות זרות שבעולם, שתכליתם להשאיר את הבחירה לכפור, דאם גם הם היו מתבטלות אזי היה מתמעט הרבה בחירת האדם, דמטבעו האם מחפש במה להאמין, אבל כאשר נותרו עדיין עוד אפשרויות כביכול, נותרה עדיין הבחירה.

ולפ"ז יוצא שכל העבודה זרה שקיימים עד היום בארץ הודו מושרשים באותו עגל הזהב שעשו הערב רב אחרי מעמד הר סיני, ולא בכדי מתרגם אונקלוס על נהר פישון "הסובב את כל ארץ החוילה אשר שם הזהב" דהיינו ארץ הנדקי, ומפרש בכתר יונתן דהיינו ארץ הודו, הרי מבואר בתורה שארץ הודו הוא מקור הזהב שיש בעולם, וממילא סגנון העבודה זרה של עגל הזהב, שנתב' שתכליתו בכדי להתיר תאוות, מקורו מארץ הודו ששם הזהב, שנטריקון זהב הוא: "זה-הב", אשר מורה על רדיפה אחר התאוות.

ב. ובאמת תכלית כל הזהב של העולם הוא לעבודת ה', כדאי' בבראשית רבה (טז,ב): "אמר ר"ל לא היה העולם ראוי להשתמש בזהב, ולמה נברא בשביל ביהמ"ק שנא' וזהב הארץ היא טוב, וכמו שנא' (דברים ג) "ההר הטוב הזה והלבנון". וממילא הסטרא אחרא מקיף את ארץ הודו ששם כל הזהב של העולם, בכל מיני כפירות וע"ז של בודהיסטים וברהמינים, כדי למנוע את בנין המקדש.

מיאמי

א. האסון במיאמי מחזיר אותנו שוב למאורעות מירון, קרלין, זריקת טילים, ואסון הרכבל באיטליה, שמורה לנו באצבע שכל מה שקורה בעולם הוא סביב כלל לישראל.

ומי יכול לפרש מהלכי שמים, אבל יפה שמעתי להעיר שעניינים אלו קשורים לנפילות, וידוע שיש ארבע יסודות בעולם - אש מים רוח עפר, ובכל היסודות הללו ארעו נפילות שגרמו לאיבוד יהודים, נפילת הטיילים נוגע ליסוד האש, נפילת הרכבל מן האויר שייך ליסוד הרוח, נפילת הבנין במיאמי מכוח מים שחלחלו ליסודות, ואסון קרלין הוא בנפילת ברזלי הפרנצ'עס, והברזל הרי מיסוד העפר.

ואולי זה בא לעורר אותנו על נפילות חמורות במסורת בית אבות, עד שניתן לומר שאיננו רק ב"ירידת" הדורות אלא ב"נפילת" הדורות רח"ל, כי "נפילה" פירושה שאי"ז בדרך של ירידה לדרגה קרובה שמתחתיה, אלא שבבת אחת נפלנו הרבה דרגות, ואבדנו כמה ממעלותינו רח"ל.

ב. הנה יש נפילה ביסוד האש, אשר מתגלית באדם ע"י שבוערת בו אש התלהבות לעבודת ה' יתב', כמו שנאמר "רשפיה רשפי אש שלהבת י-ה" אך אם מתקרר בעבודת ה' עושה את מעשיו כמצות אנשים מלומדה. וכמו שאמר הח"ח לבלן של המקוה, כשפעם אחת נכנס בערב שבת ומצא שהמקוה קפואה, ומנהגם היה להבעיר מים במיחם ע"י ברזל מלובן, ואח"כ היו שופכים את המים הרותחים למקוה ועי"ז היתה המקוה מתחממת, וטען הבלן ששפך את המים, אבל הח"ח הראה לו שהברזל לא היה מספיק מלובן, ולמד מזה יסוד, שכאשר האב שהוא המקור אינו חם מספיק, אז הבן כבר קפוא... והרבה מענייני עבודת ה' שנכנסו לקפאון אצל צעירי הצאן, נובע מקרירות אצלינו.

ופעם כדאי לבדוק את ילדי המתמידים, כשיוצאים אל רחבת בית הכנסת עם הממתק בידם שקיבלו כעידוד על לימודם, ולצערינו ולבושתינו כל אחד פותח את הממתק ומתחיל לאכול תיכף ללא ברכה, או ע"י ברכה די חפוזה. והסיבה לזה מפני שבבית לא רואים מספיק התרגשות והתלהבות בעת ברכות הנהגין, ואם ההורים היו מברכים את כל ברכותיהם בקול רם, ומדגימים לילדים איך הם מברכים על האוכל, אזי הילדים היו מחקים את ההורים ומברכים בטבעיות ג"כ כמותם, אבל אם ההורים עצמם זורקים את הברכה בחפוזה, אז הילד יכול להסיק שאפשר גם בלי לברך בכלל, שכאשר הגזע קריר, הענף קפוא ח"ו.

וכך בענין גודל הזהירות על מניינים וחיובות קריאת התורה בשבת, שפעם היה מצוי מאד שכל יהודי מסודר יש לו מקום בביהכ"ס, והיום נכנס מאד ענין השטיבלאך, והא קגרים, שאצל הצעירים התפלה יותר מזולזלת וד"ל. וכן בקריאת התורה, היה מקובל מאד אצל כל בני התורה

לעמוד כל משך קריאת התורה, והיום לצערינו קצת ירדה ההקפדה, ולא פלא שצעירים שומים מפסידים הקריאה.

ג. וכמו כן ישנה נפילה ביסוד המים, שהוא גדר לימוד התורה שנמשל למים, דאין מים אלא תורה ש"נא" הוי כל צמא לכו למים", ובאמת זה פלא שלא נזכר בפסוק תורה, ומדוע הגמ' ציינה את הפס' הזה כמקור? ומתריך השפ"א, ד"צמא" זוהי הגדרה באדם, ולא יתכן לתת הגדרה כזאת לסתם צמאון של מים שאפשר לסלקו ברגע ע"י השתיה, אלא בהכרח שזה סוג צמאון שלעולם לא יגמר, וזה גדר מי התורה, שכמה ששותה מהם ממשיך להיות "צמא".

אבל אם אינו לומד את התורה באופן של צמאון, ואינו משתוקק ללימודו באופן של דג שמת בלי מים, וכמנהגו של הדג, שאע"פ שכולו מוקף במים, עדיין קופץ לקראת כל טיפת מים נוספת, ורואים שכל לימודו רק בעצלתיים, אז מה יתפלא על ילדיו אחריו, שאין להם חשק ללמוד... ואין להם טעם בלימוד... ולא מרגישים את הצמאון...?

ד. ביסוד הרוח הנפילה גדולה, שאיננו שייכים מספיק לרוחניות גבוהה, שפעם יהודי היה בגדר רכבל בשמים, שמבטו היה תמיד בגבהי מרומים, והרגיש תמיד תלוי בין שמים וארץ, שהשליך את חייו מנגד לבוראו, והעלה את עצמו טפח וטפחיים ויותר מעל פני הקרקע, עד שלא ענין אותו תהלוכות העוה"ז, תאוותיו ותשוקותיו, רק היו עניו תמיד תלויות למרום, וחיפש תמיד איך לנסוק למרומים, וחפץ בכל מאודו להיות מחובר לבורא יתב', והיו בכל עת עניו תלויות אל ה', הן בתפלה, והן בכל שבת ויום טוב.

אבל בעת האחרונה, גדל החיבור לתאוות העוה"ז ע"י הכשרים למיניהם, שנתנו גושפנקא והיתר, להבלים בכל העולם, ולא ינטרנט, ועי"ז ניתק חבל הרכבל, ונופל האדם מדרגתו השמימית, וחי כיצור בהמי על שתיים, ואין בינו לבין הגוי מאומה, ומה נתפלא על צעירינו שלוטשים עיניים חומדות למנעמי עולם, ולתאוות המדיה, ושוכחים שתפקיד בן ישיבה להיות שמיימי, ויהי האדם לנפש חיה ל"רוח" ממללא, שיהיה חיבורו לרוחניות, ולא לחומריות.

ה. ואודות יסוד העפר, אמר הרמח"ל במסילת ישרים, "כי עפריות החמירות גם על כן לא יחפוץ האדם בטורח ובמלאכה..." וכמה עצלות נכנסה היום, עקב כל שיכלולי המטבח ומיכשור הבית, ואפילו בעת הנסיעה, פעם היו נוסעים באוטובוס עם כסא פלסטיק פשוט, אבל היום הכל מרופד ונוח, והכל ממוזג ומלטף ומסלק כל צער, ולא חש אף פעם בשום צורך למאמץ, ולכן נופלים בכל קושי ולא מוציאים כוח להתרומם, ומה נתמה על ילדי שוקולד שכל קושי גורם להם לנפילות ומשברים. וכל כוונתנו לא להתלונן, רק לדרכן התחזקות בנושאים הללו שיתרוממו נערינו, כי לא באו ברקים ורעמים אלא לפשט עקמומיות.

השיבו

באב אנו עומדים כמצב של חורבן גמור, ואז הוא בגדר מיתה שאי אפשר לנו לשוב אליו באופן של איתערותא דלתתא, ואז הוא מהלך של תשובה אחר ע"י איתערותא דלעילא, באופן של "השיבו ה' אליך ונשובה" וזהו גדר הקריאה שאנו קוראים בסוף מגילת איכה, שלמרות שאנו כמצב של מיתה, הקב"ה יערה עלינו רוח תשובה ממרומים, ובעת שיעלה לרצון לפניו יוציאנו לאור עולם.

[הנהגה במוסף לרגלים אנו מבקשים: "מלך רחמן רחם עלינו... שובה אלינו בהמון רחמין", וראיתי מאמר בקובץ בית אהרון וישראל (מה) שמביא מהערות לסידור עבודת ישראל שציין: "כן הגיה בעל ויי"צ ונכון הוא ע"ש הכתוב שובו אלי ואשובה אליכם", כלומר שבעל התיקון הוא בעל "ויעתר יצחק" אשר הוא יצחק סטנוב הידוע שהיה משכיל ושלה ידו בסידור ובכתבי הקודש לשנות ולהגיה כרצונו, ולפלא שנוסחה זו נתקבלה בידינו, וציין רשימת שמונים ושנים (!) סידורים קדמונים מראשונים ואחרונים שבכולם כתוב "שובה עלינו", וכדפי האבודרהם שהוא ע"ש "שוב מחרון אפך" כלומר שעלינו הוא בעבורינו ולא אלינו. ולדרכינו, לגבי החורבן שזיה בגדר מיתה, באמת לא שייך לבקש שובה אלינו מצד שובו אלי ואשובה אליכם. ואי"ז שייך רק מצד הבקעת העיר ושאר ענייני י"ז בתמוז.]

ג. ונראה להוסיף, דהנה ידוע הרמז שתמוז"ו ר"ת ז'מני תשובה ממשמשין ובאים, ואילו א"ב ר"ת אלול ב"א. ולהנ"ל יובן, שהמהלך של י"ז בתמוז הוא תשובה מצידנו, ולכן אז אומרים ש"זמני" תשובה ממשמשין ובאים, וקאי על י"ז בתמוז ואילך שהוא זמן לשוב להי"ת מצידנו, אבל א"ב הוא ר"ת אלול בא, כי בתשעה באב גופא אין לנו כוח להרים את עצמינו לתשובה שאנו כמתים, ורק צועקים "השיבו ה' אליך ונשובה" ולכן אב ר"ת אלול בא, שבכוח ימים נוראים הקב"ה מקרבינו בתשובה מצידו, גם כשאנו מתים, וכדאי במדרש על "ועם נברא יהלל יח" אלו דורות אחרונים שהם כמתים במעשיהם, והי"ת בוראם מחדש.

ונכלל ללמוד מזה למצבינו, שכאשר אנחנו עודנו חיים נושמים, אע"פ שישנם נפילות וכל מיני חולי רוחני, עדיין יכולים אנו לתקן. ובנתיים עדיין איננו בגדר מתים. ואם נזעק לה' בתפילה ובסליחה ותחנונים, הוא ישלח לנו כל מיני עזרות ודרכי סיוע לצאת ממצבינו. ומחפשי תירוצים אומרים שאין בכוחנו לתקן כלום, וא"א לתבוע מאיתנו שום חיזוק והתעוררות, אבל באמת גם אם אנו מתים, אין גבול לכוחה של התפלה, ואם נתפלל לה' מעומק ליבנו שיפתח את עינינו בתורה ויתן לנו חיזוקים בעבודתו יתב, אזי חזקה על תפלה שאינה שבה ריקם, וישלח לנו כל מיני מנופים שיעלו אותנו אל ה' יתב, וע"י התפללות שלנו יכול הקב"ה לחדש בדור איזה משפיע ודרשן נדיר בכוחותיו, שיצליח להחזיר את כלל ישראל בתשובה, וכן יה"ר...

א. בדרשה יפה שנשא הגאון רבי יוסף בנימין פינקוס שליט"א לעיתותי ערב ביום י"ז בתמוז, העמיד ביאור נכון מה החילוק בין י"ז בתמוז שבו אנו אומרים סליחות ולא קינות, לבין תשעה באב שבו אומרים קינות ולא סליחות.

וביאר כך, שבי"ז בתמוז כל החמשה דברים שארעו בו, לא היו בגדר חורבן, כי אע"פ שנשתברו הלוחות, נכתבו אחרות, והגם שנכנס הצלם להיכל, יכלו להמשיך לעבוד, ולמרות שבוטל פעם אחת התמיד, לא נותץ המזבח, ומה שהובקעה העיר, לא מנע את אפשרות היהודים להמשיך לחיות בה, והגם שיש לנו צער רב על ששרף אפוסטומוס את התורה, אבל נשתיירה התורה במקומות אחרים ולא אבדה, וזה גדר חולה, שאף שרואים שמתחיל להתפתח אצלו משהו אבל עדיין החולה חי ונושם ועומד על רגליו.

משא"כ בתשעה באב ארעו דברים בגדר מיתה גמורה, שנגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ אלא ימותו במדבר, ונחרבו בית ראשון ושני, ונלכדה העיר ביתר, ונחרשה העיר, שזיה גדר מיתה, ואיבוד כל המעלות האלה לגמרי.

וממילא יובן היטב, שבשעה שיש חולה קוראים מהר לרופא וזועקים לעזרה, וזה גדר סליחות של י"ז בתמוז שכל מה שארע אז הוא בגדר חולי, ולכן ביום זה זועקים לה' יתב שיושיענו ויחזירנו בתשובה שלימה לפניו. אבל בשעה שכבר החולה מת, כבר לא נותר מה לעשות רק יושבים ובוכים, וזהו גדר תשעה באב שדומה כמו שמתו מוטל לפניו, וכבר לא יועיל לזעוק לעזרה, אלא רק בוכים.

ב. ונראה להוסיף על דבריו הנפלאים, דהנה מ"מ מצינו גם בתשעה באב, בסיום מגילת איכה, שצועקים: השיבו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם. וגם בקינות מזכירים את הפסוק הזה כתחנונים, א"כ מצינו להדיא מהלך של תשובה שנוגע גם לתשעה באב, וקשה שוב מה החילוק.

ויובן בהקדם תיאור מענין שמצינו במדרש איכה אודות ויכוח נוקב שיש בין הקב"ה לכנסת ישראל מי צריך לשוב אל מי, שבתחילה אומרת כנסת ישראל לפני הקב"ה: רבש"ע, בידך היא "השיבונו"! אמר להם, הקב"ה: בידכם היא, שנאמר "שובו אלי ואשובה אליכם נאום ה'", אמרה לפניו, רבש"ע, בידך הוא, שנא' (תהלים פה) "שובנו אלהי ישענו", לכך נאמר השיבונו ה' אליך ונשובה... ע"כ.

וכבר עמדו המפרשים לבאר איך ליישב את הויכוח, ואשר נראה דבאמת יש ב' מהלכים של תשובה, דכאשר כלל ישראל בגדר חולה, בוודאי שעליהם לעשות את התשובה היותר מעולה, שהיא באופן של איתערותא דלתתא ע"י תשובתנו, באופן של שובו אלי ואשובה אליכם, וזהו ענין הסליחות של י"ז בתמוז, כשעדיין אנו יכולים לפעול בעצמינו סליחה ותשובה. אבל בתשעה

נושא הגיליון

קשירת חוטי הציצית על ידי אשה חש"ו וגוי

וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית

תכנית: במסגרת סדרת הגיליונות בנושא מצות ציצית החביבה, הגיליון הראשון (מספר 313), עסק בשיעור בגד לטלית קטן באורך וברוחב, וחישוב מקום הנקב והחתך. הגיליון השני (מספר 314), עסק בדין 'לשמה' בעשיית הציצית, מאיזה שלב מעכב עשייה 'לשמה'. הגיליון השלישי (מספר 315), עסק בפירוש הדינים של קשירת חוטי הציצית. הגיליון הרביעי (מספר 316), עסק בדין קשירה 'על הכנף', ו'נוטף על הקרן'.

הגיליון הנוכחי (מספר 317), בנושא ציציות שנקשרו על ידי אשה חרש שוטה וקטן וגוי. הגיליון הבא (מספר 318), יעסוק בעז"ה בדין חינוך קטן במצות ציצית, והגיליון האחרון בסדרה (מספר 319), בענין ברכת 'על מצות ציצית', וברכת 'להתעטף בציצית'.

תיקון העולם: המציאות הכאובה היא שמצוי בשוק ציציות קשורות במחיר מוזל, במיוחד ציציות עבור קטנים, ללא כשרות מהודרת וללא פיקוח כדבעי, ובאמת ציציות אלו נקשרות על ידי אסירים בבתי הסוהר בלי פיקוח / יהודים שאינם שומרי תורה ומצוות / בנות מחינוך מיוחד שאינם בהכרח בגדר בני דעת, ואנשים שרוצים לקנות בזול מסתכנים בגדול, כפי שיבואר להלן שצריך קשירת ציצית לשמה על ידי ישראל בר דעת.

וכבר כתב **הבן איש חי** (שנה ראשונה פרשת לך לך), ולכן כל אדם יזהר שלא לסמוך בתליית החוטים ותיקונם, אלא על אדם ירא שמים ומוחזק בכשרות. ובקי ויודע לכוון לשם מצוה, ולעשות כל הדברים כתיקונם.

קשירה בפיקוח: מומחי כשרות מזהירים, ההשגחה נצרכת בנושאי כשרות הציציות לא פחות מכשרות האוכל כיון שהתקלות מצויות, כמו שבאוכל מקפידים על כשרות מהודרת, כך בציציות קשורות צריך להקפיד על כשרות מהודרת. המחיר יכול ללמד על כשרות המוצר, ציציות קשורות לילדים ללא פיקוח מהודר, מחירו נמוך. ציציות מהודרות לילדים עם פיקוח מהודר, מחירו גבוה יותר.

חותמת כשרות על המוצר, היא רק על מה שמפורש באישור. חותמת כשרות על החוטים, פירושו השגחה צמודה שהחוטים נעשו בכשרות בטויה לשמה. חותמת כשרות על הבגד פירושו שהבגד כשר לפי כללי ההלכה. כאשר הציציות קשורים, חובה שיהיה אישור מיוחד ומפורש שהקשירה נעשתה כדיון בפיקוח, אין שום קשר בין כשרות הציציות והבגד לכשרות הקשירה.

דבר העורך

מנדל פשיטיק זכה בגורל

עוד דוגמא מענינת היא הופעתו בסנטוריום "גאוטינג" שנמצא ג"כ בקירבת העיר מינכען. המקום שימש כעבר כבית הבראה של חיל-האוויר הגרמני. לאחר הכיבוש הועידו אותו האמריקאים עבור חולים משרידי המחנות שנוקקו לטיפול רפואי והחלמה. אדמו"ר ז"ע בא אל הפליטים ששכנו בסנטוריום כשבידו "הפתעה" מרעישת: ארבע אלומות של חוטי ציצית כשרים למהדרין! כמאה וחמשים יהודים הסתערו לעברו, כל אחד ביקש לזכות במצוה, אבל לא היו בידו יותר מארבע אלומות — מה עושים?

הרבי הציע להם שתיערך הגרלה ביניהם. מי שיעלה בגורל זכה בציצית. הציבור הסכים כמעט פה-אחד. "כמעט" — ולא פה-אחד ממש. שכן לפתע יצא מתוך הקהל עלם צעיר, מנדל פשיטיק שמו, מפרחי חסידי גור בלודז' לפני המלחמה, אשר התייצב ישירות מול הרבי וטען כלפיו: "יש לי זכות קדימה, מגיע לי לקבל אלומת ציצית בלא שום הגרלה!"

"מאי חזית?" שאל אותו אדמו"ר ז"ע בחיוך קל. "דמא דידך סומק טפי?!"

"אמנם כן" השיב הבחור — ותוך כדי דיבור תפס בחולצתו, פרס אותה, בשתי משכיות נמרצות, לאורכה משני הצדדים — "הלא הנני לבוש בגד בן ארבע כנפות, שמחוייב בציצית מדאורייתא, אף אחד מבין הנוכחים פה אינו מחוייב בציצית מדאורייתא כמוני!"

סימני התרגשות עזה ניכרו בפני אדמו"ר ז"ע. "היברקה" המלכתב של אותו יתום צעיר, אוד מוצל, נגעה ללבו עד מאד. אפס קשתה עליו ההכרעה אם להיעתר לו. הלא כבר החולט פה בהסכמת כולם לערוך הגרלה דוקא. פנה, איפוא, אל הבחור מלודז' באמירה: "אם כוונתך צרופה לשם שמים, בטוח אני שתזכה בגורל!"

המתח בקרב הציבור גבר ועלה. מי זוכה בציצית? ניגשו לעריכת ההגרלה. כל אחד קיווה להיות בין המאושרים ששמותיהם יעלו מן הקלפי. ברם, השמחה וההתרגשות הציפו את כולם ממש, ברגע שנשמע קול הכרוז: מנדל פשיטיק זכה בגורל!"

סיפור מרגש זה, מתוך ספר **לפיד האש** (חלק א עמוד שיג) לזכרו של הגה"ק רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם מצאנז-קלויזנבורג זיע"א ממחיש לנו את גודל חביבות מצות ציצית בקרב שלומי אמוני ישראל, גם בשנות הזעם.

פירוש מתוק מדבש, כותב הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק זיע"א (נועם אלימלך פרשת נח), בכל דור ודור יש שורש לתקן ולהחזיק במצוה מיוחדת יותר משאר מצוות, למשל בדור הזה יש שורש לתקן מצות ציצית יותר משאר מצוות. ולפי זה מפרש את הפסוק (בראשית פרק ו פסוק ט), נַח אִישׁ צִדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדַרְתָּיו, רצה לומר בכל דור שהיה חי, היה מחזיק ומתקן שורש המצוה המיוחדת יותר לאותו הדור.

ברוך ד' זכינו, בדורות אלו שאכשר דרא, שמצות ציצית מקוימת למהדרין מן המהדרין, אצל רבבות אלפי ישראל בכל מקומות מושבותיהם.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

איורים להמחשה: השלמה לגיליון האחרון (מספר 316) בדין 'ציצית נוטף על הקרן', איורים להמחשה מתוך גמ' מהדורת 'מתיבתא' מנחות דף מב. מדור 'לקוט ביאורים'.
הקשרים מאחורה לכיון הפרענזלי, הקשרים מקדימה למשנ"ב לכיון העטרה, לחזו"א לכיון הפרענזלי. המציאות משתנית בין המנהגים השונים, ובין אדם לאדם, ולפעמים צורת הלבישה משתנית גם במהלך התפילה, ותלוי כמה מושכים את הטלית קדימה, ומסתבר שיש להניח לפי האופן שהוא רגיל ללבוש טליתו ברוב סדר התפילה.

ואת ראיית הרא"ש להכשיר קשירת אשה, מאשת רבי חנינא בן דוסא שעתידה לקשור ציצית לעתיד לבוא, דחה **ב"מ של שלמה** (גיטין פרק ד סוף סימן סז), בזה הלשון - אשת רבי חנינא שאני, ורוב מעלתה גורם שתזכה לכך, כי אפשר שהיתה בעצמה נזהרת כל ימיה במצות ציצית, א"כ היא לא תעשה אלא הכנה, כגון טווייה, ולא עשיית הציצית בכריכתן וקישורן, עכ"ל.

הילכתא: השו"ע (סימן יד סעיף א) נוקט להלכה כשיטת התוס' והרא"ש שאשה כשרה לעשיית הציצית, הרמ"א מביא יש מחמירים להצריך אנשים בעשיית הציצית, וטוב לעשות כן לכתחילה. וכתב **המשנ"ב** (ס"ק ב, ה) לשיטת הרמ"א אפילו אם גדול עומד על גבן של האשה לא מהני, כי הפסוק בני ישראל ועשו ממעט גם בנות ישראל. ובדיעבד מותר על ידי נשים, ואפילו כשאין עומד על גבה נאמנת לומר שהטילה לשם ציצית.

3. קשירת קטן לצורך גדול

פסול: לדעת **המגן אברהם** (סימן יד ס"ק ג) כוונת הרמ"א לפסול עשיית ציצית על ידי נשים, משום שכל מצות שאין האשה מחויבת בהן כגון לולב וסוכה אינה רשאית לעשותם, וממילא גם קטן פסול בעשיית הציצית כמו אשה. כמו שמצינו **בשו"ע** (סימן לט סעיף א) שקטן ואשה פסולים בעשיית תפילין.

מחלוקת: ולדעת **הפרי מגדים** (אשל אברהם ס"ק ג) לפי שיטת **הגהות מימונית** שאין לנשים לעשות ציצית מהפסוק בני ישראל ועשו, קטן הוא בכלל בני ישראל ויכול לעשות לכתחילה. אבל לשיטת **רבינו תם** שכל שישנו בלבישה ישנו בעשייה, קטן שאינו חייב בלבישה מדאורייתא, אינו בעשייה. ומסיק שראוי ליזהר לכתחילה לא לעשות על ידי קטן, ואם הגיע ל"ג שנים רשאי לעשות, ולא מדקדקים שיביא שתי שערות בבירור, שהרי גם באשה בדיעבד כשר.

לכתחילה לא: והכרעת **המשנ"ב** (ס"ק ד), **והביאור הלכה** (ד"ה להצריך אנשים), ראוי ונכון שלא לעשות לכתחילה הטלת ציצית בבגד של גדול, על ידי קטן פחות מ"ג שנים. וביאר טעמו, שנקט להלכה על פי משמעות **הדרכי משה והעולת תמיד** בביאור שיטת **הרמ"א** שנשים לא יעשו ציצית, כשיטת **הגהות מימונית** שהמיעוט הוא מהפסוק 'בני ישראל ולא בנות ישראל', ולא כשיטת **רבינו תם** שהטעם הוא משום 'כל שאינו בלבישה אינו בעשייה', ולפי זה מסיק וכן מבואר **בארצות החיים** (ס"ק ה), שקטן כשר כי גם קטן הוא בכלל 'בני ישראל'. אולם כיון **שהפרי מגדים ודרך החיים** כתבו ליזהר לכתחילה על ידי קטן, לכך ראוי ונכון לעשות כן.

והוסיף **בביאור הלכה** (סימן יד ד"ה וטוב), שקשירת קטן כשרה, דווקא בגדול עומד על גביו ומלמדו לעשות לשמה. ותמה על **הארצות החיים** שמכשיר בלי גדול עומד על גביו.

4. קשירת קטן לעצמו

קטן לעצמו רשאי: כתב **הביאור הלכה** (סימן יד ד"ה להצריך), לכל הדעות קטן שהגיע לחינוך רשאי לקשור לעצמו ציצית. ואפילו לשיטת רבינו תם שקטן אינו יכול להטיל ציצית לגדול, מכל מקום קטן יכול להטיל ציצית לעצמו, כיון שהקטן חייב במצות ציצית מדרבנן, נחשב בר לבישה לענין להוציא את עצמו ידי חובת המצוה בציציותיו.

והוסיף **במשנה הלכות** (חלק ג סימן רכט), שצריך לחנך את הקטן שיהיה כדת מה לעשות, להטיל ציצית בבגדיו ומלבושיו ואין צריך שיהיה גדול עומד על גביו. עוד ביאר, שהקטן יכול לקשור עבור קטן אחר, שהרי בדיעבד עשייה של קטן כשרה אפילו לגדול, לכן לקטן שאינו מחויב בדבר אלא מדרבנן, נחות דרגא חדא ואפשר לעשות כן אפילו לכתחילה.

קטן לעצמו אינו רשאי: חידוש גדול היה מורה ובא **הגרי"ש אלישיב זצ"ל** (פניני חנוכה עמודים לז לח פרק ג אותיות א ב ג, הערות ראש השנה דף כט. דף לג סוף עמוד א גיטין דף נב. פסחים פח.), שדין חינוך הוא דוקא באופן שהיה יכול לקיים בו את המצוה כתיקונה אילו היה גדול. ולפי זה חידש כמה הוראות למעשה,

ככשרות בד"ץ העדה החרדית טליתות קטנות וגדולות מוכנות עם ציציות קשורות, חייב להופיע מדבקה עם חותמת הולוגרמה צמודה לאחד הפתילים (מדריך הכשרות תשפ"א חלק ב עמוד 94).
ככשרות בד"ץ שארית ישראל במותג 'ארבע כנפות' ניתן להשיג טליתות עבור הילדים שנעשו על פי הוראת הרבנים בגודל הבגד לפי המידות השונות, ועם פיקוח על הקשירה, קשירת ציצית עבודת יד בבגד המיועד לילדים, הקשירה על ידי אברכים יראי שמים בפיקוח הדוק.

1. גוי פסול לעשיית ציצית

בני ישראל: מבואר **בגמ'** (מנחות דף מב.), ונפסק **בשו"ע** (סימן יד סעיף א), ציצית שעשאן עובד כוכבים פסולה, **שנאמר** (במדבר טו פסוק לח) **כִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶמְרָתָ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת,** בני ישראל יעשו ולא העובדי כוכבים יעשו.

ומבואר **במשנ"ב** (ס"ק א) שהכוונה לגוי שהטיל את הציצית בבגד, ואפילו אם ישראל עומד על גביו ומלמדו לעשות לשמה פסול, כפי שביארו **האחרונים** שעומד על גביו מועיל רק באדם שלא יודע לעשות לשמה, אבל הגוי פסול בעצם, ולא מועיל עומד על גביו.

ומוסיף המשנ"ב שמבואר **בפוסקים** שפסול דוקא אם הגוי תחב את הפתילים בכנף או שעשה את החוליה והקשר הראשון, אבל אם ישראל עשה את החוליה והקשר ראשון, והגוי גמר את שאר החוליות והקשרים שהם רק למצוה בעלמא, כשר. **ובדעת נוטה** (הערה 534) כתב שלכתחילה טוב ליזהר. ובהערה (534) שם ביאר שהמשנ"ב רק כתב כשר, ומכל מקום לכתחילה טוב ליזהר ואין ראוי שיתערב גוי בעשיית הציצית. וצ"ע לתמיחה **החזו"א** (סימן ג ס"ק ג ד"ה ויש), שהרי הציצית הפסולה מפסיקה בין הקשר הראשון לענף.

2. דין נשים בקשירת ציצית

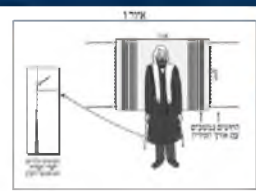
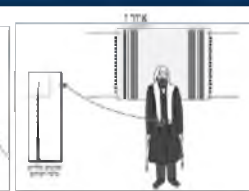
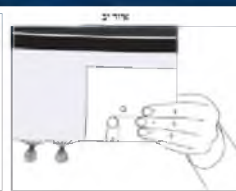
כשרות לכתחילה: נחלקו הראשונים והפוסקים האם אשה כשרה לקשירת ציצית, שיטת **התוס'** (מנחות דף מב. ד"ה מנין, גיטין דף מה: ד"ה כל שישנו, ובהגהות מיימוניות הלכות ציצית פרק א בשם הר"י ורבינו יהודה) **והרא"ש** (הלכות קטנות ציצית סימן יג), שהאשה כשרה לעשות, כי 'בני ישראל' ממעט רק גוי, ולא אשה.

והנה מבואר **בגמ'** (מנחות דף מג.) ונפסק **בשו"ע** (סימן יז סעיף ב, סימן יח סעיף א), שכסות לילה פטור מציצית **שנאמר** (במדבר פרק טו פסוק לט) **וְרָאִיתֶם אֹתוֹ.** ולכן נשים פטורות מציצית כדין מצות עשה שהזמן גרמא. ומכל מקום סובר תוס' שהאשה כשרה בקשירת ציצית, ולא נאמר בציצית הכלל 'כל שאינו בלבישה אינו בעשייה' שרק בתפילין אמרו כן. והוכיח הרא"ש שהאשה כשרה להטיל ציצית, **מהגמ'** (בבא בתרא דף עד:), יצאה בת קול ואמרה, אשת רבי חנינא בן דוסא, עתידה להטיל חוטי תכלת למצות ציצית, בטליתות הצדיקים לעולם הבא.

כשרות בדיעבד: כתב **המרדכי** (הלכות קטנות רמז תתקמט), שמהר"ם היה מקפיד לא לתת לנשים לעשות ציצית, כי מי שאינו מחוייב בדבר אינו יכול לפטור אחרים, וכתב המרדכי שכל זה רק לכתחילה, אבל בדיעבד כשר עשיית נשים, שהרי מבואר שסוכת נב"ך כשרה.

פסולות: לשיטת **רבינו תם** (תוס' גיטין דף מה: ד"ה כל שישנו) אשה פסולה לאגוד לולב ולעשות ציצית, משום שאינה מצווה עליהם, כמו שהגמ' בגיטין שם פוסלת תפילין שכתבה אשה, **שנאמר** (דברים פרק ו פסוקים ח-ט) **וְקִשְׂרֹתָם... וְכִתְבָתָם,** כל שישנו בקשירה ישנו בכתובה, וכל שאינו בקשירה אינו בכתובה.

לשיטת **הגהות מיימוניות** (הלכות ציצית פרק א הלכה יב), בשם מהר"ם אין לנשים לעשות ציצית **דכתיב** (במדבר פרק טו פסוק לח) **כִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל... וְעָשׂוּ,** אבל שאר תיקוני הטלית וטוויית החוטים יכולות לעשות. כלומר, שהדרשה למעט גוי, מלמד גם שאשה פסולה מעשיית הציצית.

לשיטת רבינו תם, ובתנאי שברור לו שעשה את הציצית לשמה. ותמה בשיח הלכה (עמוד קפח) שהרי משמעות הביאור הלכה שקטן שעשה ציצית לגדול, מועיל רק באופן שגדול עומד על גביו, ואיך הקטן נאמן על עצמו שעשה לשמה בקטנותו. ותיירץ הגרש"ז **אויערבאך צ"ל**, וכן מובא **בדעת נוטה** (תסה) שגדול עומד על גבו, נצרך בכדי לדעת ודאי שעשה לשמה, אך כיון שהקטן יודע שעשה לשמה, הוא יכול לסמוך על כך אף שיגדיל. עוד מובא **בדעת נוטה** (תסו), שאולי אפילו לכתחילה מותר לקטן לעשות ציצית על דעת להמשיך ללבוש אותה כשיגדיל.

ולדעת הגר"ר **דב לנדו שליט"א** (במכתב הערות לשונה הלכות) מועיל באופן כזה רק בגדול עומד על גביו. ולדעת המשנה הלכות (חלק ג סימן רכט), באופן שקטן עשה ציצית ולא היה גדול עומד על גביו, צריך להתיר את הציצית ולחזור ולקשור מחדש אחרי שנעשה גדול. ו**בשו"ת אבני זכרון** (חלק ב סימן ה), נכון לחזור ולהתירם ולקשרם בגדלותו. ולגבי קטן שקשר לעצמו ציצית ביום שנעשה בר מצוה, מבואר באריכות בספר **אוצר בר מצוה** (סימן סב) מה דינו, וכן בפרטים נוספים הקשורים לסוגיא זו.

וראה בגיליון **'ומתוקים מדבש'** (פרשת תזריע מצורע תשפ"א גיליון 50) **להגר"ר זאב יהודה סטארק שליט"א** שהאריך בדיני 'קטן שהגדיל', ואחד הפרטים שדן, האם ציצית שקטן עושה לעצמו יכול להמשיך ללבוש כשיגדיל.

6. חרש ושוטה

מומר: מבואר **במשנ"ב** (סימן יא ס"ק ז), מומר לתיאבון שאינו טורח לעשות ציצית בבגדו, מותר לו לטוות ציצית, ונאמן לומר שטווה לשמה, וכל שכן באופן שעובר רק על שאר עבירות לתיאבון, אבל מומר להכעיס דינו כאפיקורס לכל התורה, ובודאי עושה אדעתא דנפשיה, וכן מומר לחלל שבת בפהרסיה מבואר **במשנ"ב** (סימן לט ס"ק ו) שדינו כמומר לכל התורה.

חילוני: נחלקו הפוסקים כיצד מוגדרים החילונים בזמננו, האם דינם כתינוקות שנשבו, או דינם כמומר, הובאו דבריהם בהרחבה **בגיליונות עומק הפשט** (מספר 11 לענין 'כופין אותו עד שיאמר רוצה אני'. מספר 94 לענין היתר לדבר עליו לשה"ר מדין 'יצא מכלל עמיתך'. מספר 121 לענין 'השכרת דירה לחילוני'), ולכן יש להימנע מלעשות ציצית על ידי חילוני.

חרש ושוטה: מבואר **בערוך השולחן** (סעיף ז) **ובמשנ"ב** (סימן יא ס"ק ז), חרש ושוטה בודאי פסולים לעשיית ציצית, שאין בהם דעת לעשות לשמה.

והמחודש שבהם שאין לקטן להדליק נרות חנוכה בעצמו, אלא יצא מאביו, שהרי אילו היה גדול אינו יוצא בהדלקה של קטן. והוסיף שמנהג העולם מקדמת דנא שהקטן מדליק נר חנוכה בעצמו, ולכן היה אומר שלכל הפחות הקטן לא יברך בעצמו, אלא יכוין לצאת בברכה של אביו.

ולגבי ציצית, הביא את דברי הביאור הלכה שקטן רשאי לקשור ציצית לעצמו, ונחלק עליו וסבר שגם לקטן עצמו הציצית פסולה, כיון שהגדול לא היה יוצא בציצית כזו. ושם הגר"ש כאשר הראה לו חתנו הגר"ר **בנימין רימר שליט"א** שכן דעת הנצי"ב **מוולוז'ין** (משיב דבר חלק א סימן מא), שלפי רבינו תם קטן פסול להטיל ציצית גם לבגד של עצמו (מפי הרב פ.ד. ויסוד הדברים לגבי ציצית מופיע גם בספר שבות יצחק חלק ח פרק י הערה כח).

והנה נחלקו **הראשונים** (ברכות מח. מגילה יט:), האם מצות חינוך מוטלת על האב או על הבן. ואפשר לבאר את עומק הפשט במחלוקת של הביאור הלכה והנצי"ב, **שהביאור הלכה** סובר בהכרח (כפי שהוכיחו במשנ"ב מהדורת דרשו סימן יד ביאורים ומוספים הערה 7), שמצות חינוך מוטלת גם על הקטן עצמו ולא רק על אביו, ולכן נחשב מחויב בדבר ורשאי להטיל ציצית לעצמו, וכפי שמפורש בלשון הביאור הלכה "שהוא מחוייב מדרבנן במצות ציצית ומיקרי בר לבישה".

וסברת הנצי"ב אפשר לבאר באופן אחד, שמצות חינוך מוטלת על אביו, והקטן מצד עצמו אינו בר חיובא ולכן פסול מהטלת ציצית אפילו לעצמו. באופן נוסף אפשר לבאר את סברת הנצי"ב, שגדר מצות חינוך הוא חיוב על הקטן לעשות פעולה שיוצא בה אילו היה גדול, וכלשונו "דכמו שהתפילין פסולין לגדול כך אי אפשר לחנך במ את הקטן", וכיסוד הגר"ש.

5. קטן והגדיל

בן י"ג שנה ויום אחד: מבואר **במשנ"ב** (ס"ק ד, שער הציון ס"ק ז, שונה הלכות אות יא) נער בן י"ג שנים ויום אחד ולא הביא שתי שערות, אפילו לכתחילה אין להחמיר. ומכל מקום כיון שלא יודעים אם הביא שתי שערות, צריך שיהיה גדול עומד על גבו ומלמדו לעשות לשמה, כמו שמצינו **בביאור הלכה** (סימן יא ד"ה טוואן) לגבי טויה, ובדיעבד אם קשר ציצית ולא היה גדול עומד על גביו, סומכים על חזקה דרבא שמסתמא יש לו שני שערות וכשר.

קטן שקשר לעצמו והגדיל: חידש **הביאור הלכה** (סימן יד ד"ה להצריך), קטן שעשה ציצית לעצמו, ונעשה בן י"ג שנה אינו צריך להתיר ציציותיו, כי נחשב כמו דיעבד, ובדיעבד לא חוששים

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. **גוי פסול:** עשיית ציצית היא על יד איש גדול לשמה, גוי פסול מדאורייתא בעשיית ציצית, מהדרשא בני ישראל יעשו, ולא העובדי כוכבים. והיינו כאשר תחב הציציות בכנף או עשה החוליא או הקשר ראשון, אבל אם ישראל עשה את הקשר הראשון, והגוי גמר את שאר החוליות והקשרים כשר. ומכל מקום לכתחילה טוב ליהזר שלא יתערב גוי בעשיית הציצית.
- ב. **אשה מחלוקת:** מחלוקת הראשונים האם אשה פסולה, או בדיעבד כשר, או כשרה לכתחילה. הכרעת השו"ע שאשה כשרה לעשות ציצית. והכרעת הרמ"א לכתחילה יש להצריך דוקא באנשים, ולא מועיל אפילו עומד על גביו. ובדיעבד כשר אפילו בלא עומד על גבה.
- ג. **קטן יש להחמיר:** נחלקו הפוסקים האם קטן כשר דינו כאשה או לא, ובקטן יש להחמיר, בן י"ג שנים ויום אחד אף שלא הביא שתי שערות מותר אפילו לכתחילה, וצריך שהיה גדול עומד על גבו המלמדו לעשות לשמה, ובדיעבד יש לסמוך על חזקה דרבא, גם כשאין גדול עומד על גביו.
- ד. **קטן לעצמו:** לדעת המשנ"ב מותר לקטן לעשות לעצמו ציצית, אם הגיע לחינוך שהוא מחוייב מדרבנן במצות ציצית, וכן יכול הקטן לקשור ציצית עבור קטן אחר, לדעת הנצי"ב לשיטת רבינו תם אין הקטן רשאי לקשור ציצית לעצמו.
- ה. **קטן שקשר לעצמו והגדיל יודע שהטילם לשמה,** אין צריך להתיר את ציציותיו, ויש אומרים שמועיל רק עם גדול עומד על גביו, ויש אומרים שאם לא היה גדול עומד על גביו צריך להתירם ולחזור ולקשורם.
- ו. **מומר, חרש ושוטה:** מומר לתיאבון נאמן לומר שטווה לשמה, מומר להכעיס ומומר לחלל שבת בפהרסיה דינו כאפיקורס ופסול בעשיית ציצית. חילוני נחלקו הפוסקים האם דינו כתינוק שנשבה, ולכן אין להשתמש בציצית שלהם. חרש ושוטה פסולים שאין יודעים לכוין לשמה.

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על 100 שקל במזומן

שאלה: מהו גדר חינוך קטן במצות ציצית?

'קטן היודע להתעטף' חייב בציצית, מאיזה גיל למעשה חייבים לחנכו בציצית? איך קובעים לקטן את מידת הבגד? האם חינוך הוא דוקא בציצית כשרה או גם בציצית פסולה (לא נעשית לשמה, אין בה שיעור, חוטים קרועים), והאם מותר לקטן לצאת בה בשבת לרה"ר?

מקורות: שו"ע ומשנ"ב (סימן יז סעיף ג); **אגרות משה** (יו"ד חלק ג סימן נב); **הליכות שלמה** (פרק ג סעיף ד); **אור לציון** (חלק ב סימן ב אות ז); **שבט הלוי** (חלק ג סימן ו); **דעת נוטה** (חלק ב אות שח-שכו).

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב. נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 1532-6507823
5. במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 316 בסך 100 שקל מזומן

הג"ר פינחס סאמעט שליט"א ראש הכולל 'תולדות אהרן' בית שמש

המדור הוקדש

לזכות הבחור המופלג בתורה וירא"ש אברהם בן רבקה הי"ו לזיווג הגון בקרוב

בית הוראה הילכתא

שִׁמְחוּ בְּמַלְכוּתְךָ שׁוֹמְרֵי שַׁבָּת

מכשיר ייבוש ידיים: בגיליון עומק הפשט (מספר 305 פרשת שמיני שפ"א) התבאר דין ייבוש ידיים במכונה, בתוספת האזהרה, בכדי שלא היכשל בחילול שבת יש לנתק את המכשיר מהחשמל בערב שבת, י יש חשש שבטעות ידליק את המכשיר, וכן מצוי מכונות עם חיישנים גישים, שעלולות לפעול כשאדם חולף לידם. והבקשה לגבאי בתי הכנסת, ומכונות ייבוש הידיים מהחשמל יהיו מנותקות מהחשמל בשבתות ובחגים.

שאלה: מעשה שהיה בשבת קודש, אברך ירא שמים נטל ידים בבית כנסת חשוב בבית שמש, ובטעות הניח את הידים תחת מכשיר ייבוש ידיים זמכשיר החל לפעול בקול רעש גדול, והשאלה שהיה צריך להחליט תוך ניות מה צריך לעשות, האם להמשיך ולעמוד עד שיתכבה, כפי שהגבאי סביר שהמכשיר כבה לבד באופן אוטומטי כעבור 'מחזור ייבוש', ואסור לו הוציא את ידיו כי יגרום כיבוי מכח פעולת הוצאת הידים.

או שעדיף להוציא מיד את הידים, לחסוך בחילול שבת שנעשה מכח עשיו הראשונים, ואם ממתין עם ידים בתוך המכונה הוא ממשיך לחלל יבת בהפעלת המכונה בצורה אקטיבית ופעולת הוצאת הידים מוגדרת שב ואל תעשה.

תשובה: הורה הג"ר משה ידלר שליט"א וכעין זה הורה אחד מגדולי וראה שליט"א שחייב לסלק ידיו תכף ומיד. וציין למה שהביא בספרו מאור שבת (חלק ד סימן יד הערה קנו) בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"נ קרליץ ז"ל והגר"ש מילר שליט"א, (חלק מהדברים הובאו בגיליון עומק הפשט ספר 296), לגבי אדם שלחץ בטעות על הפעמון או על מצית בשבת, ויחייב לעזוב מיד שלא ימשך חילול שבת, ולא ימשיך ללחוץ בטענה שאינו וצה לגרום כיבוי, והטעם שאם מחזיק את ידיו הוא מחדש את המלאכה כל רגע, אבל כאשר מסלק ידיו הוא רק הסרת המונע, ולא נחשב מעשה מבואר באבני נזר. וכן נקט בשמירת שבת כהלכתה (פרק כג הלכה נו). וכן תב במשנה הלכות (חלק טו סימן צד) שחייב לסלק ידיו.

יש לציין למה שהאריך בסוגיא זו בטוב טעם ודעת הג"ר משה קוטקס וליט"א, מצד בירור המציאות, ומצד ההלכה, במאמרו בענין 'מעשה וגרמא שבת', ובמאמרו בענין 'מצב מתמשך-כמעשה' ניתן להשיג את המאמר מלא במערכת 'הילכתא'.

לזיכוי הרבים: כיום מצוי מקררים ומזגנים עם 'לוח שנה עברי' ל-40 ינה מובנה בלוח הפיקוד, לפני כניסת שבת וחג מופעל 'מצב שבת' באופן וטומטי, כך האדם לא משפיע כלום במעשיו, בצאת שבת וחג המצב חוזר קדמותו. וכעת ההצעה למפעלי הייצור להתקין 'מצב שבת' במכונות בוש הידים, כי מצוי שהגבאים לא זוכרים לנתק כל ערב שבת וחג את כל מייבשי ידיים, ולהפעילם במוצ"ש. בשיחה עם גורמים במשמרת השבת, ויבחו את הרעיון המבורך, והגיבו שהוא אכן בר ביצוע.

נושא הגיליון הבא:

'חינוך קטן במצות ציצית'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

הגיליון הונצח לע"נ הגאון הגדול רבי בן ציון ב"ר אליהו אבא שאול זצ"ל ראש ישיבת פורת יוסף ומחבר שו"ת אור לציון נלב"ע י"ט תמוז תשנ"ח ת.נ.צ.ב.ה.

הילכתא

לדעת לחשות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

5047867@gmail.com לקבלת הגיליון במייל:

פקס: 02-6507823

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 158

פרשת פנחס

תשפ"א

קניית בגדים חדשים בביהמ"צ ע"מ ללובשם לאחר ביהמ"צ ♦ הרב חיים הלפרט
אם יש איסור לשה"ר במראה לחברו הסרטה שיש בה גנות ♦ הרב אליסף פרלמן
טלטול עגלה עם תינוק ע"י נכרי בשבת בכביש ז'בוטינסקי ♦ הרב אברהם זנגר

הרב חיים הלפרט

קניית בגדים חדשים בבין המצרים ע"מ ללובשם לאחר בין המצרים

כתב השו"ע סי' תקנ"א סי"ז טוב ליהזר מלומר שהחיינו בין המצרים על פרי או על מלבוש. והנה בשו"ע סי' רכ"ג ס"ד מבואר שזמן ברכת שהחיינו הוא בשעת הקנין שהוא זמן השמחה, ולפ"ז ה'טוב ליהזר' מלומר שהחיינו קאי אף על שעת הקנין, אולם מנהג העולם שאין מברכים שהחיינו בשעת קנין אלא בשעת לבישה כמבואר במאמר מרדכי סי' רכ"ג סק"ה ובכה"ח שם סק"ל שהביא כן מעוד אחרונים, וכתבו לדמות הך מילתא לפרי חדש דמעיקר הדין מברכים בראיתו כמבואר בעירובין מ: ומ"מ כתב הרא"ש בס"י והשו"ע בס"י רכ"ה ס"ג דנהגו העולם לקבוע שהחיינו בשעת אכילה דומיא דעשיית סוכה שקובעין שהחיינו בשעת הקידוש, ועל זה הדרך כתבו הפוסקים הנ"ל דעל בגד חדש אע"פ שמעיקר דינא זמן שהחיינו בקנין, נוהגים לברך בחידוש הלבישה. ולפ"ז דנו פוסקי זמנינו אם מותר לקנות בבין המצרים ע"מ ללבוש לאחר ת"ב [בתשעת הימים בודאי אסור כדין כיבוס שאסור גם כשלבישתו רק לאחר ת"ב]. ונברר שורש הנידון והעולה מזה לדינא.

מתחילה יש להקדים דבעיקר תוקפו של דין שהחיינו בבין המצרים, כתב המחצית השקל בסקכ"א דמשמע שנחלקו השו"ע והרמ"א אם בכלל יש בזה איסור, דהשו"ע כתב 'טוב ליהזר' ומבואר שאינו איסור אלא רק 'טוב ליהזר', אולם מהרמ"א שכתב 'זכין בפרי שלא ימצא אחר ט' באב, מותר לברך ולאכלו בין המצרים', מדכתב דבכה"ג 'מותר', משמע דבלאו הכי איכא 'איסור'. ועי' במג"א סק"ז שכתב ו'טעם האיסור', ומאיך המ"ב כתב 'אין כדאי לומר שהחיינו, ואכן ל' ספר חסידים סי' תת"מ שהוא מקור הדין 'יש חסידים מחסידים הראשונים שלא היו אוכלים שום פרי חדש בין י"ז בתמוז לט' באב כי אמרו איך נברך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה', ומשמע כלשון השו"ע, ואולי הרמ"א סובר דחז"ל קבעו בזה גדר של איסור.

ועתה יש לדון בגדר האי דינא, האם קאי [האיסור או היש ליהזר] על עצם ברכת שהחיינו, או קאי כלפי זמן הראוי לברכה, שלא להכניס עצמו לזמן הראוי להחיינו בימי בין המצרים, ובה תליא הנידון הנ"ל, דאם קאי על גוף הברכה, למנהגינו שאין מברכים בקנין, ליתא להאי דינא כשלבישתו הראשונה לאחר ת"ב, אולם אם קאי כלפי זמן הראוי לברכה, אף למנהגינו שבפועל אין מברכים בקנין איתא להאי דינא, דסו"ס הוא זמן הראוי להחיינו.

והנה מצינו שהגר"א כתב על דברי השו"ע דהוא חומרא יתירא,

ומקורו מדמצינו דאבל מברך שהחיינו. ובמג"א סקמ"ב מבואר דחיייה על ראייה זו וז"ל, "וטעם האיסור נ"ל כיון דהזמן ההוא זמן פורעניות אין לברך שהחיינו לזמן הזה אבל אין הטעם משום אבילות דהא לא מצינו שאבל אסור לברך שהחיינו". ומשמע מלשונו דהאיסור הוא בגוף הברכה דאין לאומרו בזמן פורענות. אולם יש לדחות ולפרש כוונתו, דכיון דהוי זמן של פורענות, אין ראוי לאכול פרי חדש הראוי לברכת הזמן. ומ"מ פשטות לשונו יותר משמע דקאי על גוף הברכה.

מאיך גיסא היה נראה לפשוט חקירה זו מעיקר האי דינא. מהא דמבואר בעירובין מ: דשהחיינו על פרי חדש הוי רק רשות, וא"כ מ"ט לא נימא שיאכל פרי חדש ולא יברך. ומוכח דהאי דינא לא תליא בגוף הברכה, אלא בהא דהוי זמן הראוי לברכה, ואין נפק"מ במה דהוי רק רשות.

אך יש לדחות ע"פ מש"כ הרמ"א דאם נודמן לו פרי שלא ימצא לאחר ת"ב, שיברך שהחיינו ולא יחמיץ הברכה, ובבאור הגר"א כ' דהוא ע"פ הירושלמי בסוף קידושין דמי שבידו לברך שהחיינו ואינו מברך עתיד ליתן על כך את הדין [וידוע שהגר"א הנ"ל פליג על המסילת ישרים פ"ג דפירש דקאי על עצם לקיחת הנאה מהעולם, ע"ש, והגר"א חי' דקאי על שהחיינו]. וא"כ י"ל דמה"ט אין גם אפשרות לאכול בלי ברכת שהחיינו, ולעולם עיקר דינא קאי על גוף הברכה.

ומצינו באבני נזר אור"ח סי' ת"נ שפשיטא ליה דהאי דינא הוי מחמת גוף הברכה. דדן שם בהא דמברכים שהחיינו על פרי חדש בין ברכה לאכילה, ולא אמרי' דהוי הפסק אחרי דהברכה הוי רק רשות, וכתב ע"ז דדוקא מילתא דהוי רשות גמור הוא דהוי הפסק בין ברכה לאכילה, אבל ברכת שהחיינו, "מאחר שכבר פשט המנהג בכל ישראל לומר ברכת שהחיינו על פרי חדש עד שכתבו [שו"ע סי' תקנ"א סעי' י"ז] שאין לאכול בין המצרים פרי חדש. שוב לא הוי הפסק". ומבואר דהוי פשיטא ליה דשורש הדין הוא מחמת עצם הברכה, ומ"מ יש להוכיח מדין בין המצרים דאף דהוי רשות סו"ס פשט המנהג שלא לאכול בלי ברכת שהחיינו. ולפ"ז למנהג העולם דאין מברכים בשעת קנין, מותר לקנות ע"מ ללבוש לאחר ת"ב.

וכך מבואר במאמר מרדכי סק"ד דהדין קאי על אמירת הברכה. דהביא משו"ת כתונת יוסף שדייק את לשון השו"ע דמאחר ולא כתב דטוב ליהזר מלאכול פרי חדש, אלא כתב טוב ליהזר מלומר שהחיינו על פרי חדש, משמע שמותר לאכול בלי שהחיינו, ולברך לאחר בין המצרים באכילה שניה. ומקורו מהא דברכת שהחיינו הוי רק רשות. ומבואר דס"ל דהדין קאי כלפי עצם הברכה, ולהכי שייך חידושו דכיון דשהחיינו הוי רק רשות, אפשר לבטל האי דינא ולאכול בלי ברכה וכמש"כ לעיל, אולם אם האיסור היה מחמת דהוי אכילה הראויה להחיינו, בודאי דאסור מחמת דהוי אכילה הראויה להחיינו. ובמאמר מרדכי

שם פליג על דבריו, אולם כתב להדגיש שמסכים עמו במש"כ
ההקפידא הוי רק בברכת שהחיינו, אלא דאפ"ה אין לבטל האי
ברכה [ולכאורה כוונתו ע"ד הגר"א או האב"נ הנ"ל], וממילא
פשוט דאחרי שאין מברכים, ה"ה דאין אוכלים.

אולם מצינו בכמה אחרונים דסברי דהאי דינא אינו מחמת גוף
הברכה. דהנה המג"א סק"א כתב דכמו שהתיר בספר חסידים
לברך שהחיינו על פרי חדש בשבת של בין המצרים, כך שרי
לברך שהחיינו על מלבוש חדש בשבת בין המצרים. ובא"ר
סק"ז כתב בשם מלבושי יו"ט "דבמלבוש איכא שמחה טפי
ואסור אף בשבת". ואם נימא דהאיסור הוא מחמת הברכה
בפועל, מאי נפק"מ אם מברך על פרי או על בגד. ומוכרח
דהמלבושי יו"ט והא"ר סברי דהברכה הוי רק סימן דהוי זמן
שמחה הראוי לברכה, ולהכי הוא דשייך לחלק, דעל אף ששמחת
פרי חדש שרי, שמחת מלבוש חדש דהוי שמחה טפי אסור אף
בשבת. ולפ"ז אף למנהגינו דאין מברכים אלא בלישה ראשונה,
יש איסור מחמת עצם הקנין שראוי לברכת שהחיינו.

וכן מבואר בלבוש ס"ז שכתב "ונ"ל דבשבתות שבינתיים מותר
לברך שהחיינו על פרי חדש, דהא מעלה על שלחנו כסעודת
שלמה ואינו מחסר דבר". ומבואר שלא כתב טעם להיתר
הברכה בשבת אלא להיתר האכילה בשבת, ומבואר מזה
שהאיסור הוא גוף האכילה, ובשבת דמותו אפי' כסעודת שלמה
שרי, ונפ"מ במלבוש דליתא להאי טעמא, וא"כ אסור אף בשבת
כמש"כ המלבושי יו"ט והא"ר. ולפ"ז האי דינא איתא גם
למנהגינו שאין מברכים בזמן הקנין.

ולכאורה יש נ"מ נוספת בהאי פלוגתא, בקנה קודם בין המצרים
ובירך בשעת קנין ועדיין לא לבש, האם לחדש הלישה בבין
המצרים. דאם האיסור הוא מחמת הברכה, שרי, אולם אם
האיסור מחמת דהוי זמן הראוי לברכה, לכאורה יש לאסור
משום שאף לבישה ראשונה הוי זמן הראוי לברכה [כמבואר
בשו"ע הרב בסדר ברכת הנהנין פ"ב ס"ג]. אולם בא"ר הנ"ל
מבואר דשרי. וצ"ע, דלכאורה סותר למש"כ דהאיסור לא הוי
בגוף הברכה, אלא בזמן הראוי להאי ברכה. וצ"ל דמה שמברכים
על הקנייה, אינו משום שהקנין מצד עצמו מחייב ברכה, אלא
משום שיש שמחה בקנין מחמת הלישה העתידית, ולהכי כל
שבירך בשעת קנין, נמצא שכבר בירך על שמחת הלישה, ותו
לא חשיבא לבישתו כזמן הראוי לברכה. והוא חידוש.

נ"מ נוספת, לענין אם מותר לברך הטוב והמטיב בבין המצרים,
ותליא בה"ל, דאם עצם אמירת שהחיינו נאסרה, היינו דוקא
הנוסח ד'שהחיינו והגיענו לזמן הזה', משא"כ הטוב והמטיב
שרי, אבל אם האיסור הוא מחמת דהוי זמן הראוי לשהחיינו,
כ"ש דבהטוב והמטיב שייכא האי טעמא, דרק הנוסח השתנה,
אבל מצד הזמן שהגיענו אין נפ"מ.

ומצינו שנחלקו הפוסקים לענין הטוב והמטיב. בשו"ת הלכות
קטנות ח"ב סי' קע"ה כתב דהאיסור קאי אף על ברכת הטוב
והמטיב, "דבמקום שהחיינו הוא אלא שזה ליחיד וזה לרבים".
ומבואר דהאיסור הוי מחמת הזמן שראוי לשהחיינו, ולהכי אין
נפק"מ בין שהחיינו להטוב והמטיב, דתרוויהו הוי זמן הראוי
לברכת שהחיינו. אולם מאידך גיסא השע"ת סק"ח כתב דמותר
לברך הטוב והמטיב, וכ"כ האג"מ ח"ג סי' פ' דעל מה שנשאל
אם מותר לקנות מכונית חדשה בבין המצרים, השיב, דאם יש
לו אשה ובנים דמברך הטוב והמטיב שרי, ואם אין לו אשה
ובנים אסור מחמת שהחיינו [והוסיף דבתשעת הימים בודאי
אסור]. ואף ניד"ד תליא בהאי פלוגתא.

ולדינא בניד"ד, כתב בספר שערי נחמה [להגר"י טשזנר שליט"א]
עמ' כ"ז "וי"א שהואיל ומצד הדין חיוב ברכת שהחיינו הוא
בשעת הקניה ומה שממתינים מלברך עד הלישה הראשונה
אינו אלא מנהג, יש להחמיר אף לא לקנות בגדים כאלו בין
המצרים". אולם בהליכות שלמה בהלכות בין המצרים כתב
דלדין שנוהגים לברך בשעת לבישה מותר לקנותם ע"מ
ללבושם לאחר ת"ב, וכך מבואר באג"מ הנ"ל. ומצאתי צירוף
נוסף להתיר לקנות בגד חדש ע"מ ללבוש לאחר בין המצרים.

דהנה מצינו דבר חדש בנצי"ב בעמק שאלה שאלתא קע"א, דכ'

לחדש דכל האי דינא דאין מברכים שהחיינו בבין המצרים הוא
דוקא על פרי חדש שע"ז קאי הספר חסידים, אבל על בגד חדש
מברכים אף בבין המצרים. ומקורו לחילוק זה הוא מסוגיית
הגמ' בעירובין מ' ע"ב דאיבעיא לן אי מברכים שהחיינו בר"ה
ויוה"כ כיון דקאתי מזמן לזמן, או דאין מברכים כיון דלא איקרו
רגלים. והגמ' מוכיחה מרב יהודה שבירך שהחיינו על פרי חדש,
ודחי הש"ס דכל הספק הוא אם יש חובה ולא על פרי חדש
שהוא רשות. ותמה הנצי"ב, מ"ט לא הביאו ראייה מהא דתנן
בברכות בנה בית חדש וקנה כלים חדשים אומר שהחיינו. וכתב
דיש ללמוד מזה דחלוק ביסודו ברכת שהחיינו על פרי חדש
מכלים חדשים. דשהחיינו על פרי חדש ניתקן על עצם הזמן
שמגיע פרי חדש משנה לשנה, דומיא דרגלים שהוא זמן המגיע
משנה לשנה, ואילו בית חדש וכלים חדשים דאינו מגיע מזמן
לזמן, לא שייך אלא לשמחת האדם הבאה במקרה, וע"ז קאי
הברכה שהגיע לזמן שמחת האדם. ולהכי מדמי רגלים ור"ה
ויוה"כ לפרי חדש דתרוויהו שייכא ברכה על הגעת הזמן משנה
לשנה, משא"כ בית חדש וכלים חדשים דאין הברכה על הגעת
הזמן משנה לשנה אלא על זמן שמחת האדם הבאה במקרה.

ועפ"ז העלה ב' חידושים לדינא. א] דהנה הרמ"א בסי' רכ"ג
כתב להוכיח דברכת שהחיינו דבית חדש וכלים חדשים הוי
רשות מהא דאמרו בעירובין דברכה על פרי חדש הוי רשות.
וכתב הנצי"ב דאין ראייה, דהתם קאי רק על שהחיינו הבא על
הגעת הזמן משנה לשנה, וע"ז אמרו דפרי הוי רק רשות וחלוק
מרגלים, אבל שהחיינו על בית חדש ובגד חדש דלא הוי אלא
על זמן שמחת האדם, זה הוי חובה גמורה. ב] חידוש נוסף כתב
לענין שהחיינו בבין המצרים, דמקור האי דינא הוא ממש"כ
בספר חסידים דאין לברך על פרי חדש שהחיינו בבין המצרים,
ולא הוזכר האי דינא לענין בגד חדש ובית חדש, וכתב הנצי"ב
דיש לחלק ולומר דהאי דינא קאי רק בפרי חדש דהוא ברכה על
הגעת הזמן משנה לשנה וזה סותר לזמן של לפורענות, משא"כ
שהחיינו על בגד חדש או בית חדש דאינו שייך להגעת הזמן
משנה לשנה, אינו סותר לזמן של פורענות ומותר לברך אף בבין
המצרים. [ואת גוף חילוקו ניתן לפרש לפי ב' הצדדים, דכל מה
שנאסר בבין המצרים הוא רק מה ששייך לגוף הזמן, בין אי קאי
על גוף נוסח הברכה, ובין אי קאי על זמן הראוי לברכה].

והנה בודאי שלדינא קי"ל כהשו"ע שלא חילק בזה אלא כתב
דהאיסור בבין המצרים קאי גם על בגד חדש, אולם היכא דרק
קונה הבגד ולא לובשו אלא לאחר בין המצרים, יש לצרף לזה
את שיטת הנצי"ב שאין מקור לאסור דבר זה בבין המצרים. עוד
יש לצרף להיתר, את שיטה הגר"א דפליג על כל עיקר האי דינא,
דכתב דהוא חומרא יתירא, ועוד יש לצרף את ל' השו"ע דהוא
רק 'טוב לזיהר'. ולדינא ההוראה המקובלת היא כפי שמבואר
בהליכות שלמה דמותר לקנות בימי בין המצרים [לא בתשעת
הימים] ע"מ ללבוש לאחר בין המצרים, וכפי שמבואר באג"מ
דהאיסור הוי רק בגוף הברכה ומה"ט הטוב והמטיב שרי.

הרב אליסף פרלמן

אם יש איסור לשה"ר במראה לחברו

תמונה או הסרטה שיש בה גנות

א] אדם שיש בידו תמונה או הסרטה בה נראה גנותו של אדם,
כגון שנמצא במקום שלא ראוי שימצא שם, או שעושה מעשה
שלא כהוגן, אשר לענין סיפור לשה"ר הוא איסור גמור לספר
עליו דבר זה, ועכשיו הוא רוצה להראות לחברו תמונה זו או
הסרטה זו מטעם אחר, אלא שיודע שתוך כדי כך יראה חברו
גם את הענין הרע הזה, ויש לברר אם אסור לו משום איסור
לשה"ר להראות לו זאת [מלבד מצד המצוה ואהבת לרעך כמוך].

והנה נראה דאם הדבר אסור מצד איסור לשה"ר, אין נפ"מ בכך
שהוא חפץ להראות לו ענין אחר ורק אגב כך יראה את
הלשה"ר, דאיסור לשה"ר הוא גם כשאין מכוין לגנותו כמבואר

בח"ח כלל ג' ס"ג, וגם אין בזה היתר של 'לא אפשר ואינו מתכוין' המבואר בכלל ו' ס"ה לגבי מי שנקלע לחבורה שהתחילו לדבר שם לשה"ר לאחר בואו ואינו יכול להשתמש מהם, וכתב הח"ח דאינו חייב להסתלק משם אם אינו מכוין לשמוע ולא ליהנות מאותו הסיפור, דהתם אינו עושה מעשה כלל, ועצם העמידה באותו מקום אינו ענין של איסור לשה"ר, ועל השמיעה דנים אותו בהיתר זה של 'לא אפשר ולא קמיכוין', משא"כ בניד"ד שמכניס עצמו בסיפור לשה"ר בהדיא, וכן כתב בבמ"ח סק"ד דכל היכא דהוי ע"י מעשה ממש והוא פסיק רישא הרי זה אסור ולא שייך בזה ההיתר של אינו מכוין, ועי"ש בח"ח כ"ו ס"ו ובמ"ח סקט"ז דעל כן אין היתר להיכנס בהדיא לחבורתם כשיודע שמדברים לשה"ר, שהרי יש בכך מעשה בעצם היכנסו וזה אסור אע"פ שנכנס שם מטעם אחר.

ובעיקר הדבר אם יש איסור לשה"ר במעשה שמראה תמונה של גנות בלא לדבר מאומה, הנה לכאורה יש לאסור, דהלא איסור סיפור לשה"ר הוא אפילו ברמז, וגם אם כותב לו את סיפור הלשה"ר בכתב אסור, כמבואר כ"ז בכלל א' ס"ח, ואין דין 'דיבור' באיסור לשה"ר, וכ"ש בניד"ד דעוד יותר גרוע מסיפור בלבד, שהרי בודאי יותר מאמין ומתקבל אצלו הגנות בודאות מאחר שרואה אותה בעיניו, וכעין מה שכתב הח"ח כ"ג ס"א דהמספר לשה"ר בפניו של המדובר שמדברים עליו, הוא יותר גרוע משאר מספרי לשה"ר, כיון שהגנות יותר מתקבלת לאמת אצל השומעים ויותר מתגנה עי"ז, וכ"כ בכלל ב' ס"א כלפי מספר בפני רבים, וה"נ בניד"ד הוא יותר מתגנה כשרואה אותו להדיא.

אולם הנה בקובץ תשובות להגר"ש ח"ב סי' כ' נשאל אודות ראובן העושה מעשה מגונה ולוי מראה לשמעון שיראה בעצמו את המעשה המגונה של ראובן (שילמד להמנע מזה או אפילו לא כדי שילמד) האם יש בזה משום איסור לשה"ר, והשיב הגר"ש זצ"ל דאין בזה משום לשה"ר. וא"כ גם בניד"ד אין בזה איסור לשה"ר כיון שהלה רואה בעצמו תמונה זו או הסרטה זו.

אך נראה לחלק בזה, ובהקדם דהנה יש להקשות ע"ד הגר"ש מהא דמציינו ביואב שהראה מכתבו של דוד לסנהדרין ועבר בזה על איסור לשה"ר, דהנה הח"ח בכלל א' ס"ח כתב דלשה"ר אסור אפילו ע"י מכתב, וכתב בבמ"ח סק"ד; פירוש אפילו אם אין מדבר או כותב עליו רק שמראה לאחרים מכתביו שכתב פלוני אליו, שניכר מכותלי מכתביו שאיננו חכם או למדן וכדומה מעניני גנות, גם זה בכלל איסור לשה"ר הוא ואף שאין זה צריך ראייה אע"כ אראה לך שגם מין לשה"ר זה נזכר בתורה לאיסור, שבפסוק וגם אתה ידעת את אשר עשה לי יואב בן צרויה וגו' פרשו רז"ל שהראה לסנהדרין את המכתב ששלח לו דוד שיעמיד את אוריה בעת חזקת המלחמה כדי שיתמעט עי"ז מדרגת דוד בעיניהם, ע"כ. וקשה מאי שנא ענין זה מהך היתר המבואר בתשו' הגר"ש דכל שרואה בעיניו אין בזה איסור.

וראיתי למי שחילק בזה דשאני התם דהמכתב הזה היה מוצנע אצל יואב ונשלח רק עבורו, ועל כן יש במעשיו גילוי דבר הגנות ובהכי אסור לגלות בכל אופן שהוא, משא"כ בעושה מעשה שכל אחד יכול לראותו אין במעשיו גילוי הדבר ההוא כלל אלא רק מה שעושה שחברו גם יראה דבר זה הגלוי בזה אינו באיסור הסיפור. ואין זה סניף של היתר מצד 'דבר העשוי להתגלות' כענין ההיתר של 'באפי תלתא' שהרי הכא מיד כשיגמר אותו מעשה אינו עשוי להתפרסם, ואפשר שגם אין בפועל רואים נוספים חוץ מהם באותו מקום, וא"כ במה יחשב דבר זה לדבר העתידי להתגלות, הלא אם לא ירמוז לחברו על הדבר ההוא לראותו לא יראה אותו חברו וגם לא ידע ממנו לאחר זמן, אלא דמ"מ כיון דהמעשה נעשה במקום גלוי ולא באופן נסתר הרי שאין בגילוי של הדבר משמעות של גילוי, ומצד גוף הסיפור אין בכך איסור כיון שהוא רואהו בעצמו.

ויש לדון לפי גדר היתר זה מה יהא בכה"ג שמביאו אל ביתו הפרטי, אשר מתוך ביתו יוכל לראות את המעשה המגונה, האם יחשב הדבר כמו האיסור להראות מכתב, ואפשר שיש לחלק דבמכתב הדבר מצד עצמו מוצנע במכתב הנמצא אצלו, ויש במעשה הזה שמראה את המכתב משום גילוי הדבר בעצם, משא"כ הכא שעצם הדבר אינו מוצנע, אלא שאי אפשר לראותו

מכל מקום ורק מביתו אפשר לראות, וא"כ אין זה גילוי של דבר המוצנע, שהרי עכ"פ מאותו מקום יכול כל אחד לראותו, ואין כאן צניעות בעצם הדבר, אלא אם נאמר דמעיקרא מעשה הנעשה במקום שאי אפשר לראותו אלא ממקום אחד אשר אין אפשרות לכל אחד להיכנס לאותו מקום אלא ברשות בעל הבית, הרי זה חשיב כדבר המוצנע בעיקרו.

והנה לפי החילוק הנ"ל הרי שבניד"ד שמראהו תמונה או הסרטה שיש בה גנות חברו, נראה דהדבר תלוי באופן שנתגלגל הדבר, דאם מיירי באופן שנעשה במקום סתר ורק הוא היה מורשה לצלם אותו, דבר זה דומה לענין המכתב שבידי יואב ואסור להראותו, אבל אם הוא דבר שנפוץ בידי כמה אנשים, אע"פ שאינו בגדר דבר העתידי להתגלות, או שהוא נעשה במקום שכל אחד יוכל לראות ולצלם, דומה הדבר למעשה הנעשה בגלוי שאין בו איסור, [ויש לפלפל בזה דגם אם נעשה במקום גלוי, אין בכלל זה שיחשב גלוי להיות מתועד לעולם ע"י הצילום, ועל כן עדיין יש בדבר משום גילוי ואיסור לשה"ר, אמנם בזמנינו שיש בכל קרן זזית מצלמה אפשר שכל אחד העושה מעשה יודע שיכול להיות שהוא מצולם, ויל"ע בכל זה].

אך מ"מ עיקר החילוק צ"ע, דאם אכן אין איסור לשה"ר במה שהלה רואה בעצמו, מה נפ"מ אם הוא דבר הגלוי מצד עצמו או לא, סו"ס הוא אינו מודיע לחברו כלום וחברו רואה הכל בעצמו מתחילה ועד סוף.

והנראה לבאר באופן אחר, דיש לחלק בין היכא שכבר נעשה הדבר לבין היכא שהוא מראהו בשעת מעשה, והביאור הוא דאיסור הולכי רכיל הוא כדרך הרוכל שטוען דברים ממקום למקום, וה"נ ענין לשה"ר שטוען דברים ששומע במקום אחד ומספר אותם במקום אחר, וכמבואר בח"ח לאוין א', והנראה דכל ענין זה שייך אחר עשיית המעשה, דמעשהו הוא בגדר 'מידע' שאותו אסור לשאת ממקום למקום, וכל שמעבירו למקום אחר באיזה אופן שהוא הרי זה סיפור לשון הרע. וה"נ כשלוך מכתב שכתבו חברו הרי המעשה כבר נעשה מתחילה, ומעתה הוי העברת מידע על הדבר שכבר נעשה, וזה כלול באיסור סיפור לשה"ר, ולא אכפ"ל באיזה אופן מעביר את המידע, והרי אפילו בדרך רמז נאסר להעבירו וכ"ש באופן שמראהו גוף המכתב, משא"כ היכא שמראהו דבר שנעשה עתה, הרי אין בזה שום העברת 'מידע' אלא רק מה שמראהו מה שהולך להיות זה אינו בכלל איסור סיפור לשה"ר, וזהו טעמו של הגר"ש זצ"ל.

ולפי"ז עולה דבניד"ד שמראה לחברו תמונה או הסרטה שבה נראה גנות חברו, הרי זה 'מידע' קיים שהוא מעביר לחברו באופן שמראהו בעצמו, ודבר זה דמי למעשה דיואב שהראה את מכתבו של דוד והרי זה בככל איסור לשה"ר.

[יש לדון במעשה דיואב והיינו שמראה לחברו מכתב שבתוכו יש את דבר הגנות עצמו, דיש על המספר איסור לשה"ר, מה דינו של המקבל וקורא את המכתב הזה, דהנה ידוע שאצל השומע לשה"ר יש ב' חלקים באיסור, האחד שלא ישמע כלל, והשני שלא יקבל ויאמין לסיפור, וכמבואר בח"ח כלל ו', ולכאור' לא שייך בזה ענין האיסור של קבלת לשה"ר, דזה שייך רק כשהוא בא לסמוך על המספר ולהאמינו, אבל אם הוא סומך על מה שרואה עיניו הרי איננו סומך על המספר כלל. ואע"פ שצורת הדבר שהגיע לידו המכתב נקרא סיפור דברים של לשה"ר, שהרי חבירו עובר על ידו באיסור סיפור לשה"ר, מ"מ אין זה סיבה לאסור עליו להאמין למה שרואה בעיניו, דסו"ס אינו מאמין מחמת קבלת הסיפור מחבירו אלא רק מחמת מראה עיניו.

אמנם יש לדון אם יש איסור שמיעת לשה"ר בקריאת המכתב, והנה מצד איסור לפני עור בודאי יש לאסור, כי בזה הוא מכשיל את חברו באיסור סיפור לשה"ר, אבל הנידון הוא מצד איסור שמיעת לשה"ר, האם נאמר דכיון שחברו עובר בזה על איסור סיפור לשה"ר גם הוא עובר בזה על איסור שמיעת לשה"ר, כמו אם היה קורא סיפור לשה"ר שכתב חברו בגנות אדם אחד, או דשאני הכא דחברו הוא רק היכ"ת להזמין לו את המכתב, וקבלת המכתב בעצמה אין בה שמיעת לשה"ר, אלא רק קריאת המכתב, והרי הוא קורא את המכתב בעצמו ורואה את הגנות בעיניו ע"י הקריאה, אך י"ל דסו"ס כיון שבא המכתב לידו באופן

של סיפור לשה"ר אזי קריאתו היא השלמה של הסיפור, וכיון שהוא חלק מסיפור לשה"ר הרי זה נידון כשמיעת לשה"ר, ונידון זה שייך גם בראיית תמונה או הסרטה שהעביר לו חברו, וצ"ע.

ה] עוד יש לדון דשמה לא שייך איסור שמיעת לשה"ר אלא בדבר שאם הוא מקבלו הרי הוא עובר באיסור קבלת לשה"ר, דדברים שאסור לו לקבלם אסור לו מעיקרא לשומעם, אבל דבר שמותר לו לקבלו אין עליו ג"כ איסור שמיעה, דלא תהא שמיעה חמורה מקבלה. וא"כ בניד"ד שלפי האמור אינו עובר על איסור קבלת לשה"ר י"ל דאין בו ג"כ איסור של שמיעת לשה"ר.

אך יש לחלק, דבניד"ד הטעם שאינו עובר באיסור קבלת לשה"ר הוא רק משום שהקבלה איננה מתייחסת למספר דהיינו לחברו שהראה לו את המכתב, אבל השמיעה דשייך לדון אותה כהמשך הסיפור ומתייחסת אל המספר הרי היא אסורה, כי גם קבלת האיסור היתה אסורה אילו היתה נחשבת כהמשך הסיפור, ועל כן עצם קריאת המכתב נחשבת שמיעת דבר האסור, וצ"ע.

הרב אברהם זנגר

טלטול עגלה עם תינוק ע"י נכרי בשבת בכביש ז'בוטינסקי

בתקופה האחרונה דנו רבים אודות איסור אמירה לעכו"ם בטלטול עגלה עם תינוק ברה"ר, בהיות שזה נוגע למעשה לרבים הגרים בשכונות פרדס כץ וקרית הרצוג בב"ב החפצים לסעוד בשבת אצל הוריהם הגרים במרכז ב"ב, אולם כביש ז'בוטינסקי מפריד ביניהם, ויש חשש גדול שהוא נידון כרה"ר דאורייתא, ועירוב אינו מועיל לרה"ר כידוע, ועל כן אינם יכולים לטלטל דרכו את התינוק בעגלה. והנה לאחרונה כפי הנשמע מעמידים שם נכרי בזמן קבוע אשר תפקידו לטלטל את העגלות עם התינוקות מתוך גבול העירוב בצידו האחד של הכביש עד לתוך גבול העירוב בצידו השני של הכביש. וכבר דשו בה רבים בצדדי ההיתר והאיסור (הן מצד ההלכה והן מצד ההשקפה, אשר יש הרואים בזה תיקון גדול, ויש הרואים בזה פירצה גדולה), וכל אחד הנוהג בזה ע"פ הוראת רבו הרי הוא שומר את השבת ומענגו ושכרו הרבה מאד על פי פעלו איש על מחנהו ואיש על דגלו.

ונראה להציע נידון על פרט מסוים בענין זה; איך הדין אם נפל חפץ מהעגלה על הכביש או על המדרכה, האם מותר לומר לנכרי להגביה את החפץ ולהחזירו אל תוך העגלה או לא, וכן אם הנכרי עושה זאת מעצמו האם יש חובה למחות בו כדין חובת מחאה בנכרי העושה מלאכה לצורך ישראל (עי' משנ"ב סי' רע"ו סק"א).

אמירה לעכו"ם בספק מלאכה דאורייתא

ונקדים לבאר בקצרה הטעמים שדנו בהם בהיתר טלטול העגלה ע"י נכרי; א] יש שדנו דא"ז קרוב לודאי דכביש זה נידון כרה"ר אלא הוא לכל היותר בגדר ספק השקול, ולהצד דא"ז רה"ר הרי

1 הגר"נ קרליץ זצ"ל אמר בשם החזו"א שהכביש השחור הוא רה"ר דא"ז, וכידוע הכביש השחור הוא רחוב ז'בוטינסקי המחבר בין הערים פ"ת ת"א ב"ב ורג"ו, ודרך זו שהולכים בה מעיר לעיר היא רה"ר לד' הרמב"ן אף אם אין בה ששים ריבוא (כמובא בביה"ל סי' שמ"ה ס"ז ד"ה שאין), וגם יתכן שהיא משמשת לששים ריבוא בני העירות הנ"ל, אך יתכן שבזמנינו נשתנה הדבר, וגם לאחר שבנו בתים רבים באזור יש ג' מחיצות של עומד מרובה על הפרוץ, וכידוע ד' החזו"א בסי' ק"ז סק"ה דכה"ג לא הוי רה"ר אף אם עוברים שם ששים ריבוא, ואכמ"ל.

2 עי' בית מאיר סי' תרנ"ה דדינו כספק דרבנן לקולא, וכן הביא האמרי בינה דיני בשר בחלב סי' ג' בשם הכו"פ, וכ"כ החזו"א כלאים סי' א' סק"א, אולם האמרי בינה כתב דדינו כספק דא"ז שנתגלגל לדרבנן דלא אזלינן בו לקולא. וז"ל הפמ"ג א"א סוס"י תק"ז; 'כל היכא דיש פלוגתא אפשר באמירה לעכו"ם שרי, דהוה ספק דרבנן, ומ"מ י"ל דלא בכל מקום אמרינן כן' עכ"ל.

ובעיקר הדין יעוי' בפמ"ג סי' שי"ד א"א סק"א דנחלקו בזה השו"ע

גם לישראל מותר לטלטל שם ע"י העירוב, ועל כן באיסור אמירה לעכו"ם שהוא דרבנן יש להקל מדין ספיקא דרבנן לקולא. אמנם דין זה יש בו סתירות רבות במשנ"ב בכמה דוכתי אם בספק איסור דאו' מקילים באמירה לעכו"ם².

חי נושא את עצמו

ב] מדין שבות דשבות לצורך מצוה. ויש ג' דרכים באיזה אופן הוי שבות דשבות; א. מדין חי נושא את עצמו דאין בו איסור טלטול אלא מדרבנן, וקתני במתני' שבת צג: המוציא את החי במטה פטור אף על המטה לפי שהמטה טפלה לו, ונמצא שאין איסור טלטול דאו' גם על העגלה והשמיכה וכדו' הואיל והם טפלים לתינוק. אולם היתר זה שייך רק בתינוק שיודע להלך (או עכ"פ לדדות) כמבואר בביה"ל סי' ש"ח סמ"א, וכן היתר זה שייך רק על העגלה ולא על בקבוק וטיטולים ושאר חפצים שאינם טפלים לתינוק.

הוצאה מרה"י לרה"י דרך רה"ר

ב. מדין הוצאה מרה"י לרה"י דרך רה"ר דלד' רוב הראשונים אינו אסור אלא מדרבנן משום גזירה שמא יעמוד לפרש ברה"ר (וכן הכריעו להלכה הגר"ז סי' שמז"ט והחזו"א סי' ס"ב סק"ט בסופו), ובספר שערי ציון סי' ח' הובא בשם הבית הלוי זצ"ל שהורה עפ"ז דמותר לומר לנכרי לעשות כן לצורך מצוה, ואף אם למעשה יעמוד הנכרי לפרש ברה"ר אין בכך איסור לפי שהישראל לא ציווהו לעמוד והנכרי אדעתא דנפשיה קעביד, וכ"כ בשש"כ (פ"ל הערה קל"ד) בשם הגרש"ז א"ז צ"ל (ועי' ארחות שבת פכ"ג הערה קפ"ג מה שהעיר בזה, והאריך בזה בשו"ת מחזה אליהו ח"א סי' מ', וכן יש להעיר מדקדוק ל' החיי אדם כלל ס"ב ס"ז ומשנ"ב סי' שכה סק"א ושעה"צ סי' שי"א סק"ח וסי' תקי"ב סק"ג ע"ש היטב וצ"ע).

העומד ברמזור אם דינו כעומד לכתף

אמנם בניד"ד יש המפקקים בזה, כיון שכביש זה הוא בעל שני נתיבים, וכאשר רמזור אחד ירוק השני מתחלף לאדום, ונמצא שאין ביכולתו של הנכרי לצעוד ללא הפסקה, ועמידה מחמת רמזור אדום בפשוטו נידונית כעומד לפרש ולא כעומד לכתף³, ובע"כ הרי זה נידון כאמירה לעכו"ם לעשות מלאכה דאו' של הוצאה מרה"י לרה"ר. אך אין טענה זו מוכרעת, שהרי הנכרי יכול ללכת בנחת עקב בצד אגודל עד שיתחלף הרמזור או להסתובב מעט על מקומו עד שיתחלף הרמזור לירוק וא"כ י"ל דמה שאינו עושה כן אדעתא דנפשיה קעביד (וכ"כ בשו"ת בצל החכמה ח"ו סי' י"ב סק"ה).

איגודו במקום פטור בעגלה הגבוהה מי' טפחים

ג. מדין איגודו במקום פטור, דהמוציא חפץ גבוה למעלה מי' טפחים ואינו אוזחו בידו (אלא זורקו או גוררו ע"ג קרקע) אין איסורו אלא מדרבנן כמבואר ברשב"א שבת ה. (והוא ע"פ המבואר בגמ' שם ה. זרק כוורת גבוהה י' טפחים פטור מחטאת), וכתב הפמ"ג (סי' רס"ו א"א סק"ז) דלפ"ז המוציא עגלה גבוהה י' טפחים אין בו איסור דאו', והעגלות המצויות בזמנינו כולן מגיעות למעלה מי'

והמהרש"ל שם, דד' השו"ע דכל שיש פלוגתא דרבוותא אע"פ שהעיקר להלכה כד' האיסור מ"מ יש להתיר ע"י עכו"ם, אולם המהרש"ל אוסר, וכ"כ התפארת ישראל (כלכלת שבת סוף הל' אמירה לעכו"ם) דכללא הוא דבכל פלוגתא דרבוותא יש להקל באמירה לעכו"ם, אמנם המשנ"ב שם סק"ז כתב להתיר דוקא בהפסד מרובה או שנחפז הרבה לצורך מצוה. וע"ע ביה"ל סי' רנ"ג ס"ה סוד"ה לחם (וחזו"א סי' ל"ז סק"א סוד"ה ונראה), ביה"ל סי' ש"מ ס"א ד"ה וחייב, משנ"ב סי' רס"א סק"ז, ש"ב סק"ו, ש"ז סק"ח, של"ז סק"י, ותרנ"ה סק"ג, שעה"צ סי' שי"א סק"ח, שכ"ה סק"ג וסק"ד, של"ח סק"ט, תקי"ב סק"ג, ותקפ"ו קכ"ב, ואכמ"ל.

3 כ"כ בשש"כ פ"ח הערה רל"ז וארחות שבת פכ"ג הערה קפ"ד, והעלו כן מדברי השעה"צ סי' שמ"ט סק"ח, וכן הביא בשש"כ שם בשם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל, אולם בשם הגרש"ז א"ז כתב דנידון כעומד לכתף ולא הוי הנחה, וכן צידד בהערות הגריש"א זצ"ל שבת ה.; וכן עולה מדברי השפ"א שבת קנג., והאריך בביאור הנידון בשו"ת מגדנות אליהו ח"א סי' ק"ז וז"ל סי' פ"ה.

טפחים. ובספר חשוקי חמד (שבת ה.) כתב דמסתבר לפ"ז דגם התינוק והחפצים הנמצאים בעגלה נחשבים כאגודים למקום פטור כדמצינו בשבת צא: לד' רבי יוחנן דהמוציא מקצת קופה מרה"י לרה"י אפי' אם היא מלאה חרדל פטור לפי שאגד כלי שמייה אגד, וה"נ בניד"ד. [ול"כ הגר"מ קראוס שליט"א במאמרו בקובץ מבית לוי ח"ב עמ' קי"ז, וכן שמענו בשם הגר"מ לובין שליט"א]. אולם צ"ע אם הדמיון מוכרח, דלכאור' יש לחלק בין תינוק לחרדל, וכן יש לחלק דרך התם שתוך הכלי אגוד ברה"י הוי אגד לכל מה שנמצא בתוכו, אולם בניד"ד מצוי מאד שרק ידיעות העגלה הן למעלה מעשרה ולא תוך העגלה, וגם מצוי שיש תיק התלוי ע"ג העגלה מבחוץ או חפץ הנמצא מתחת העגלה, וכל כה"ג צ"ע אם יש לזה דין אגד כלי. [וכן בשו"ת מחזה אליהו ח"א סי' מ' סק"ב נראה שנקט דרך העגלה בעצמה דינה כאגודה במקום פטור ולא החפצים הנמצאים בה למטה מ"י], וצ"ע.

מה נחשב צורך מצוה לענין אמירה לעכו"ם

והנה גם בכל האופנים הנ"ל של שבות דשבות לא התירו חז"ל כי אם לצורך מצוה, ובמשנ"ב (סי' שכ"ה ס"ק ס-סב) מבואר דרך לדבר מצוה גמורה התירו כגון להביא יין לקידוש או תבשיל חם לסעודת שבת או שאר דברים שא"א להיות בלעדס אלא בדוחק קצת, אבל דברים שא"צ כ"כ אין להקל אפי' אם הוא רוצה להתענג בהם לכבוד שבת, וכן אסור לשלוח מגדנות ויין לחתן ע"ש. ולפ"ז גם באופן שההליכה לסעוד אצל ההורים נחשבת צורך מצוה (משום שההורים או הילדים זקוקים לכך מאד), מ"מ בפשוטו אין היתר להביא בעגלה כי אם דברים הנצרכים מאד, אבל אסור להביא עוגה וכדו'.

ריבוי בשיעורים באמירה לעכו"ם

אולם יתכן דזה מותר מדין ריבוי בשיעורים, דגם הוצאה של ב' חפצים הוא בכלל ריבוי בשיעורים כמו בישול של ב' חתיכות בקדרה כמבואר באור"ש (פי"ח משבת סוף הל"א) וספר מחנה ישראל להחפץ חיים (ח"א פל"א בהג"ה), ונסתפק שם הח"ח אם רק אם נושא ב' החפצים ביד אחת הוי ריבוי בשיעורים או גם אם נושא כל חפץ ביד אחרת ע"ש. אמנם לא נתברר היטב בראשונים ואחרונים עד פוסקי זמנינו אם יש היתר של ריבוי בשיעורים באמירה לעכו"ם (ובשו"ת מחזה אליהו סי' ל"ו וספר ארחות שבת ח"ג סי' י' הכריעו להיתר, אולם יש לדון טובא בדבריהם, ובשו"ת מנחת יצחק ח"ה סי' ל"ו אסר), ואכמ"ל.

ומ"מ פשוט דהיתר זה שייך רק אם עיקר הטלטול מותר מחמת ב' ההתירים האחרונים הנ"ל, אבל אם עיקר הטלטול מותר מדין חי נושא את עצמו, לא שייך להיתר שאר חפצים בעגלה מדין ריבוי בשיעורים, דהא כלפי התינוק והעגלה אין כאן כלל מלאכת הוצאה מן התורה, ואילו כלפי שאר חפצים הוי מלאכה, והרי זה דומה למבשל לחולה מאכל שכבר נתבשל ואין בישול אחר בישול, דפשוט דאם מכניס לקדרה עוד חתיכה שאינה מבושלת לא שייך בזה היתר מדין ריבוי בשיעורים.

נפל חפץ מהעגלה האם מותר לומר לנכרי להגביהו

מעתה נשוב לנידון שפתחנו בו, איך הדין אם נפל חפץ מהעגלה על הכביש, האם מותר לומר לנכרי להגביה את החפץ ולהחזירו אל תוך העגלה, וכן אם הנכרי עושה זאת מעצמו האם יש חובה למחות בו.

ולפ"ז נראה דדין זה תלוי בב' ההתירים האחרונים הנ"ל, דאם ההיתר הוא מדין הוצאה מרה"י לרה"י דרך רה"י, א"כ הלא החפץ שנפל על הכביש הרי הוא מטלטלו מרה"י לרה"י ואין בזה היתר (אפי' אם החפץ נצרך לצורך מצוה גמורה לפי שאי"ז שבות דשבות), וגם יש חובת מחאה שלא יעשה כן. וגם פשוט דאין מקום כלל להיתר ככה"ג מדין ריבוי בשיעורים (והיינו שההכנסה לרה"י וההנחה ברה"י נעשית כאחד עם התינוק והעגלה), כי כלפי התינוק והעגלה ושאר החפצים שהוציא מרה"י לרה"י דרך רה"י אין כאן כלל מלאכת הוצאה מן התורה, ואילו כלפי החפץ שנפל לכביש הוי מלאכה, וכמו שנתבאר לעיל לענין חי נושא את עצמו.

אולם אם ההיתר הוא מדין איגודו במקום פטור יש להיתר גם

בזה, ובתנאי שיעכב את הנכרי שלא ימשיך ללכת מיד אלא יעמוד לפוש ברה"י, כי אם יניח על העגלה וימשיך ללכת מיד עד רה"י הו"ל כמי שעשה עקירה ברה"י והנחה ברה"י ועבר דרך מקום פטור דהוי מלאכה גמורה מן התורה, ורק אם יעמוד לפוש ויעשה הנחה ברה"י ושוב יעקור ממקומו אין כאן מלאכה, דהו"ל כעקר מרה"י והניח במקום פטור ושוב עקר ממקום פטור והניח ברה"י.

נכרי שכיבה נר של ישראל וחזור ומדליקו

נידון כעושה לצורך עצמו

אמנם יש מקום לדון להתיר מטעם אחר לגמרי, עפ"ד הא"ר סוס"י רע"ו שחידש דעכו"ם שרצה לתקן נר של ישראל (למחוט הפתילה) ונכבה בטעות בידו וחזור והדליקו מותר בהנאה, משום דחשיב כהדליק לצרכו כיון שנכבה מחמתו וחפץ לתקן את אשר קלקל, ועכו"ם שהדליק לצורך עצמו מותר לישראל להנות ממנו, והביאו הביה"ל שם ס"א.

[ובסוף הסימן הוסיף הביה"ל לחדש עפ"ז חידוש גדול, דגם בעשית שהדרך לכבותה קודם שמוסיפים בה שמן אין בו איסור הנאה, דגם בכה"ג נחשב שעשה הנכרי לצורך עצמו, כי אע"פ שמתחלה ועד סוף עשה לצורך הישראל ולא היתה כל טעות בדבר, מ"מ הואיל ואחר שכיבה הנר בידים היה מוכרח לחזור ולהדליקו שנית חשיב כמו שעשה לצורך עצמו. [ומכח זה העלה המשנ"ב שם דין מחודש, דאף שעכו"ם שהוסיף שמן בנר דולק אסור להנות מתוספת זמן ההדלקה, מ"מ באופן הנ"ל שכיבה והדליק הנר מותר להנות מתוספת זמן ההדלקה, כי הכל נעשה בהיתר משום שחשיב שההדלקה כולה היתה לצרכו של העכו"ם]. ודברי הביה"ל מחודשים טובא, דסו"ס הלא עשה הכל בשביל הישראל מתחלה ועד סוף, ולא דמי כלל לד' הא"ר שכיבה בטעות ומדליק כדי לתקן מה שקלקל, דבאופן הנ"ל הלא כך היתה דעתו מתחלה לכבות ולהדליק ואינו עוסק בתיקון מה שקלקל כי אם במעשה לצורך הישראל].

ולפ"ז י"ל גם בניד"ד דכיון שהחפץ נפל מהעגלה בשעה שהנכרי הוליקה הרי החזרת החפץ לעגלה נידונית כעושה לצורך עצמו ואין בזה איסור הנאה וממילא גם אין בזה איסור מחאה, וצ"ת.

אין חיוב מחאה אבל יש איסור אמירה

אמנם היתר זה הוא רק לענין חובת מחאה שאינו צריך למחות בנכרי, אבל לומר לו להדיא אסור כמבואר בביה"ל שם. ויש להסתפק אם מותר לרמוז לו ע"י שיראה לו שהחפץ נפל, ובפשוטו נראה דגם לרמוז אסור, ולא משום איסור אמירה לעכו"ם, אלא משום דכל ההיתר הוא רק כשהנכרי עושה מעצמו משום שמרגיש חובה בעצמו לתקן את אשר עיוות, אבל אם הוא מרמז לנכרי הרי הוא עושה מחמתו ונפל ההיתר, וכ"כ בשש"כ (פ"ל הערה קס"ד) לענין ד' הא"ר והביה"ל הנ"ל דגם בדרך רמז אסור לומר לו, אולם בספר ארחות שבת (פרק כ"ג הערה ק"ו) כתבו דמסתבר שמוותר לומר לנכרי 'למה כבית את האור' כדי להעמידו על טעותו, כי אינו אלא מעורר אותו לתקן את הטעות שעשה ועדיין נחשב שהנכרי עושה זאת אדעתא דנפשיה, ולפ"ז גם בניד"ד יש להיתר זאת.

העצה שנהגו בבית הקה"י להדליק אור

ע"י עכו"ם בהיתר גמור

[וחכ"א שליט"א העירני מהמעשה הידוע שסיפר מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א (מובא בספר נזר החיים עמ' קפ"ד ועוד מקומות) וז"ל; 'סיפר לי אבי זצ"ל (מרן הקה"י) שפעם שכחו להדליק נרות בבית וכו' וקראו לנכרי אחד ואמרו לו אתה רוצה בירה, אמר להם כן, אמרו לו האיך תשתה בחושך, והדליק את האור, ולאחר שגמר לשתות כיבה את האור. חזרו ואמרו לו אתה רוצה עוד בירה, אמר להם כן, אמרו לו אבל איך תשתה בחושך, והדליק את האור, וכשגמר לשתות אמרו לו עכשיו אל תכבה את האור, ודבר זה כבר מותר היה להם לומר לו עכ"ל. וממעשה זה נראה שלא התירו לומר לו 'למה כבית את האור'. אך באמת לא דמי כלל לניד"ד, דהתם הנכרי לא קלקל כלום לישראל, שהרי הדליק מעיקרא לצורך עצמו וכיבה מה שהדליק, והרמז 'למה כבית את האור' הוא רמז בדרך ציווי להדליק לצורך הישראל בלי שמוטל עליו לתקן איזו טעות שעשה מקודם, ופשוט].

עטרת המועדים

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

נולד לו בת בין המגורים האם ממתין עד שבת כדי לראותה ולברך שהחינו

לא מבטלים ברכת שהחינו מחמת זמן זה אלא כל הענין הוא לא להביא על עצמו לברך שהחינו ועצם הברכה הנאמרת בזמן זה אינו ראוי על אף שלא מבטלים אותה מכח זה, ואילו לדעת השע"ת מחמת זמן פורענות לא מברכין שהחינו והדין לא לאכול פרי או בגד חדש זה מידי דממילא משום דגורם לבטל ברכת שהחינו אמנם מה דמבואר בשו"ע טוב להזהר לומר שהחינו זהו גוף הדין דאין אומרים שהחינו וממילא לא יאכל הפרי או ילבש הבגד, ואם בירך על פרי בורא פרי העץ לא יברך שהחינו. והברכי יוסף העיר סתירה בדברי ר' חיים ויטל בפרט זה מהו הדין בדיעבד באוכל הפרי החדש בבין המצרים האם מברך שהחינו יעו"ש דהניח בצ"ע, והשע"ת ישבו לפי דרכו.

ובמ"ב הביא מהאחרונים לענין חולה ומעוברת שצריכים לאכול הפרי החדש שלא יברכו שהחינו, הרי בפשטות זהו כשיטת השע"ת דלעולם לא מברכין שהחינו בבין המצרים. וכן הוא לשון הב"ח דאינו לובש הבגד או קונה כלים משום שאי אפשר לו לברך שהחינו כל בין המצרים. והיינו דבזמן זה מבטלין שהחינו. וכן הוא לשון הרמ"א דאם לא יהי' לו הפרי אח"כ מותר 'לברך עליו' [שהחינו] 'ולאכלו', והרי לדעת הברכ"י די בזה לכתוב רק שמותר לאכול וממילא מברך, דהרי לעולם לא מבטלינן שהחינו מחמת הזמן. ומשמע מדכתב מלבד דהותר לאוכלו אף 'לברך' דזהו היתר מיוחד בפרי שלא יזדמן לו אח"כ 'לברך שהחינו', אולם בעלמא אינו מברך שהחינו. וכן הרי מתבאר מהמעשה עם ר' חיים ויטל דהביא בברכ"י שהיו חכמי הדור יושבים על שולחנו והפצירו שיאכל פרי חדש ואכלו בלא ברכת שהחינו.

ולפ"ז לענין שהחינו בראית הבת באופן שהבעל ראה קודם שבת וכן האם, לכאורה שלא יברכו שהחינו כמו האוכל פרי חדש בדדיעבד אינו מברך שהחינו. ולדעת הברכ"י יברכו.

מאי שנא מעוברת דאוכלת הפרי חדש בלא שהחינו מפרי שהזדמן לו ולא ימצא אח"כ

האמנם יש בזה מבוכה גדולה, העירו האחרונים דהרי מבואר ברמ"א דפרי שלא ימצא אח"כ דמברך שהחינו הרי מבואר דלא

טוב להזהר לומר שהחינו - ממילא לא יאכל הפרי ולא ילבש הבגד ולא יראה את חבריו

כתב השו"ע סי' תקנ"א סי"ז 'טוב לזהר מלומר שהחינו בין המצרים על פרי או על מלבוש אבל על פדיון הבן אומר ולא יחמיץ המצוה. וברמ"א 'וכן בפרי שלא ימצא אחר תשעה באב מותר לברך ולאכלו בין המצרים'.

וכתב המ"ב סקצ"ט על פרי או על מלבוש, 'וממילא לא יאכל הפרי ולא ילבש הבגד', וכתבו האחרונים, דאשה מעוברת מותרת לאכול פרי בלא שהחינו, דשמא תתאוה ויגרום לה גזק וכן חולה וכו' ובמקום חולי לא קבלינן עלה.

ובפשטו כמו"כ בדין הרואה את חבריו לאחר שלושים יום דמברך שהחינו כבסי' רכ"ה, בדין שאם מזדמן לו להפגש בבין המצרים ויש בידו לדחותו לשבת כן צריך לעשות, כפרי ובגד דמתין עד שבת להכרעת המ"ב דבשבת מברך שהחינו.

אשר לפ"ז לענין ברכת שהחינו בלידת הבת דהכריע המ"ב דמברך מדין רואה את חבריו, בדין דימתין הבעל מלראותה עד שבת בכדי לברך שהחינו ככל פרי או בגד חדש, וכמדומה לא נהגו כן, ולקמן יבואר בעזה"י הדרך הנכון בזה.

ונהנה באופן דלא המתין עד שבת ומיד אחר הלידה ראה את בתו יש לדון האם יברך שהחינו, וכן נפק"מ לענין האם דע"כ רואה את בתה האם תברך שהחינו, ובפשטו נחלקו רבותינו האחרונים כדיבואר.

האם בדיעבד מבטלים ברכת שהחינו מכח זמן דבין המצרים פלוגתת הברכ"י והשע"ת

בכל עיקר האי דינא דהשו"ע להזהר לומר שהחינו בבין המצרים וממילא אינו אוכל הפרי או לובש הבגד, נחלקו הברכי יוסף והשערי תשובה, לדעת הברכי יוסף יסוד דינו דלא להביא עצמו למצב שבו יברך שהחינו משום שהזמן הוא זמן פורענות ואינו ראוי לברך בזמן זה, אבל לעולם בכל אופן יברך שהחינו ואין הזמן פורענות מפקיע את חובת ברכת שהחינו ולכן אם בירך העץ על פרי חדש כבר יברך גם שהחינו משום דלעולם

א ויל"ע הרי כיון דאין יכול לברך ברכת הזמן מכח זמן דבין המצרים נמצא אנוס על הברכה ושוב יותר לאכול הפי החדש או ללבוש הבגד מדין מכניס עצמו לביטול מצוה באונס, דלכאורה הוי כהשותים בבית המרחץ בלא ברכה דכתב הביאור הלכה סי' ס"ב דאי אתינן עלה משום חובת ברכה יש להתיר משום מכניס עצמו לביטול מצוה באונס כלבישת ד' כנפות בלא ציצית בשבת כיסוד הנודע דהמרדכי, דאי יש רק מצוה שרי ללבוש לכתחילה במקום דאינו יכול לקיים המצוה וכל מאי דאסר המג"א בסי' י"ג זהו משום דדעתו דמ"מ מדרבנן נאסר ללבוש בלא ציצית, ורק מסיק שם הביאור הלכה לענין ברכת הנהנין הרי מלבד חובת הברכה הלא אמרו חז"ל אסור להנות מן העוה"ז בלא ברכה, ובמילתא דאיסורא דינו שלא תאכל משום שעל האכילה אינו אנוס, וא"כ לענין שהחינו דהוי רק מצוה וחובת ברכה וליכא צד איסורא שוב נתייר מדין השותים בבית המרחץ כשיש רק חובת ברכה, ומ"מ י"ל דבציצית הרי בין כך לא יקיים המצוה ולכן שרי להכניס עצמו דלא יוסיף תת כוחו במאי דלובש, ואילו כאן לענין פרי הרי יש לקיים אותו ברכה גופא אחר בין המצרים ובזה אין היתר לבטל מצות הברכה, אמנם הרי הח"ח בסי' ס"ב דימה ציצית לברכה בבית המרחץ, וי"ל כיון דרוצה לשתות עתה וגם ישתה אח"כ דמי' לציצית, ואילו כאן לענין ברכת שהחינו על הפרי חדש הרי אותו הברכה יקיים אח"כ ובזה אין היתר להכניס עצמו לכתחילה ועד"ז לענין ערום לא יתרום דמבטל חובת הברכה, וכן לענין קושיית הגר"ש איגר מכיסוי הדם דלא ישחוט כשאין עפר מוכן משום דאותו הדם ניתן לקיים בו כיסוי אח"כ, והדברים עתיקין, ויש עוד להאריך בזה טובא, ואכ"מ. וי"ל עוד דכל זה בכלל החומרא שהחמירו לא להכניס לגרום לביטול המצוה באופן קבוע בין המצרים אף בדמעיקר הדין אין איסור להכניס עצמו לביטול מצוה באונס, וקצת מורה כן הלשון דכתב המ"ב לענין מעוברת וחולה דהותר להם לאכול הפרי אף דלא יברכו זמן משום ד'במקום חולי לא קבלינן עלן', והיינו לכל אדם זהו בכלל 'הקבלינן עלן' לא לגרום לביטול הברכה, ונראה דהשו"ע דכתב יש להזהר 'לומר שהחינו' לא היה קבלינהו על אכילת הפרי אלא זהו מידי דממילא כלשון הב"ח ומ"ב וא"כ בעינן להאופן הראשון, אמנם לספר חסידים וסי' הכוונות דנשנה דנהגו 'לא לאכול פרי חדש' וכו' בזה י"ל דבכלל הקבלה לא לאכול כהאופן השני, ועיי'.

דחינו ברכת שהחיינו מכח הזמן פורענות כדי שלא יחמיץ הברכה, וא"כ אמאי כתבו הפוסקים לענין חולה ומעוברת שיאכלו הפרי ולא יברכו זמן הרי מחמיץ הברכה.

וכן העירו סתירת דברי הברכי יוסף דמחד גיסא הביא בשם י"א דמעוברת וחולה הזקוקים לאכול פרי חדש יאכו ולא יברכו שהחיינו, ומאידך הביא שאם בירך על פרי חדש העץ שעתה יברך שהחיינו כדי לא להחמיץ הברכה, כן העירו בהתעוררות תשובה ובתורת חיים.

ובשו"ת התעוררות תשובה ועד"ז מובא בשם הגריש"א דלעולם באוכל פרי יברך שהחיינו והיינו משום דלא מבטלים הברכה בדיעבד והיינו כדעת הברכי יוסף, ורק לענין מעוברת וחולה שהתירו להם מחמת חולים לאכול פרי חדש בזמן שכל העולם נוהגים לא לאוכלו וברצונם גם הם לא היו אוכלים את הפרי עכשיו, יש להם 'עגמת נפש' ולא שמחה ולכן אינם מברכים שהחיינו, ובשם הגר"ק הובא כיון שאוכל מפני פיקוח נפש שחושש שמא ימות אם לא יאכל, לא שייך שיברך לזמן הזה, [ולכאורה אף כל השנה לא תברך לדעת הגר"ק, וצ"ע] ולדברי גדולי זמננו לעולם מברכין שהחיינו וכל דין השו"ע לא לגרום לכך ומש"כ טוב להזהר מלומר שהחיינו היינו רק **נתינת טעם** מדוע לא לגרום לכך, אבל בדיעבד לעולם לא מבטלינן לשהחיינו ורק בחולה ומעוברת יש טעם מיוחד שאינה מברכת.

פליאה בדברי רבותינו בביאורם בדין חולה ומעוברת

והדברים צ"ע, חדא, דזה נראה דבר חדש לגמרי שלא הוזכר ענין זה של העגמת נפש וחסרון שמחה [ותל"י בכל מעוברת וחולה לגופן] או משום זמן דפקות נפש בחולה ומעוברת האוכלים פרי חדש, ועוד, הרי לדבריהם הרי לא הושלם תנאי ברכת שהחיינו משום דאין כאן שמחה ומטעם זה לא מברכין שהחיינו, והרי הברכ"י כתב דכל מאי דיולדת וחולה אוכלים הפרי מטעם דברכת שהחיינו **רשות**, והרי לדברי גדולי הזמן אף אי שהחיינו **חובה** בדין שלא יברכו שהחיינו משום דלא נשלמו תנאי ברכת שהחיינו, ואינו תל"י אי שהחיינו חובה או רשות, ועוד, בברכ"י שעי"ת והמ"ב ביארו דהותר לחולה ומעוברת לאכול הפרי משום **דלא גזרו בחולה**, והרי לדברי גדולי הזמן עד כמה דאין לה לברך מעיקר ה' שהחיינו דחסר בשמחה, שוב מדינא תוכל לאכול ולא מתבטל שום דין וככל אדם הקונה בגד והוא לעולם לא מברך שהחיינו דשרי לו אף בבין המצרים, וכן הקונה דבר דברכתו הטוב והמטיב הביא השעי"ת דליכא קפידיא בבין המצרים, וא"כ למאי בעינן לזה **דבמקום חולי לא גזרו**, הרי הם אוכלים הפרי ולא זקוקים לברך שהחיינו מעיקר דיני ברכת שהחיינו וכל אדם באופן זה דאין דינו לברך ברכת הזמן מאיזה טעם, שרי, ודבריהם צע"ג.

ועוד מה שתפסו בזה דלעולם לא מבטלינן ברכת שהחיינו ובכל אופן מברכין ולא מבטלינן לברכת הזמן והיינו כשיטת הברכ"י ואף סיים בצ"ע, ודלא כהשעי"ת, והרי פשוט דברי הרמ"א והב"ח ומעשה דר' חיים ויטל דלעולם אין מברכין אף בדיעבד שהחיינו בבין המצרים, וכן מדברי המג"א כדיבואר.

דעת המג"א דלא מברכין שהחיינו על פרי אף בדיעבד

המג"א סקמ"ג כתב ע"ד הרמ"א בשם המהרי"ל 'ולא יחמיץ המצוה או הברכה, וז"ל אע"ג דכשרואה פרי חדש מחמיץ הברכה מ"מ כיון שנהגו להמתין עד שעת אכילה לא מקרי מחמיץ הברכה עסי רכ"ה. והעתיקוהו המ"ב.

והיינו דמקשה המג"א לטעם דלא מחמיצים הברכה ולכן מברכין שהחיינו בפדיון הבן ולא רק עושים הפדיון אלא אף מברכין וע"כ לא מחמיצים הברכה, א"כ היאך כתב בשו"ע להזהר לומר שהחיינו על פרי והרי מחמיץ הברכה, ומ"ש פדיון הבן דמברך זמן מרואה פרי דלא מברך והרי מחמיץ הברכה.

והנה לדעת הברכ"י אין מקום לקושי דהרי מעולם לא קאמר השו"ע דאינו מברך זמן על ראית פרי חדש ואדרבה לדעתו בכבר נתחייב בברכת שהחיינו לעולם מברך ולא מחמיץ וכגון המברך העץ על פרי חדש דממילא גם מברך שהחיינו, ואכן כל דין השו"ע היינו לא לעשות מעשים הגורמים לחייב ברכת שהחיינו כגון לא לאכול הפרי ולא ללבוש הבגד, אבל ברואה פרי ע"כ לא נכלל בדברי המחבר שכן אי ראה כבר ממילא מברך, ואמנם לילך לראות באמת אין לעשות כן, אבל בכל אופן אין שייכות למחמיץ הברכה וכל אופן דמתחייב באמת מברך ואינו מחמיץ הברכה.

אשר נראה מזה, דדעת המג"א דמש"כ בשו"ע טוב להזהר לומר ברכת שהחיינו היינו דבאמת אינו מברך גם אם נתחייב משום הזמן פורענות, והיינו דמבטלינן ברכת שהחיינו מחמת זה, ורק בפדיון הבן אומר ברכת הזמן ולא יחמיץ המצוה והברכה, ולזה הקשה המג"א אי הטעם דלא יחמיץ הברכה א"כ מדוע לענין פרי לא יברך ברואה פרי חדש הרי מחמיץ הברכה, ולזה תירץ כיון שנהגו להמתין עד שעת ברכה נמצא דאינו מחמיץ הברכה.

סתירת הדברים דלענין רואה פרי חדש מברך שהחיינו ואילו לענין אכילת הפרי אינו מברך

ואמנם לפ"ז בבירך העץ על פרי חדש בדין דיברך שהחיינו כהבר"י שהרי בזה הדרינן ד'מחמיץ הברכה', והרי מינ' ובי' מתבאר מדברי המג"א דפירש דדברי השו"ע דלא מברכין שהחיינו אף בדיעבד כדעת השעי"ת, והרי ברואה פרי אי לאו משום שנהגו לברך בשעת אכילה היה מברך שהחיינו על הראי', וא"כ מ"ש באוכל הפרי ולובש הבגד דאינו מברך שהחיינו אף דמחמיץ הברכה.

באופן דצ"ב האם בדיעבד מברכין זמן בין המצרים, או דהשהחיינו הופקע מלברך בבין המצרים, א. לענין חולה ומעוברת דאוכלים הפרי חדש ולא מברכין שהחיינו, ב. וכן המעשה עם ר' חיים ויטל דהפצירו בו חכמי הדור כשהסיבו על שולחנו לאכול פרי חדש ואכל בלא ברכת שהחיינו ג. וכן דעת השעי"ת בכל שוכח ובירך על פרי חדש העץ, דלא מברך ברכת זמן אף דמחמיץ הברכה ד. וכן המג"א דלמד בדעת המחבר דלא מברכין שהחיינו אף בדיעבד, ומאידך, א. בפדיון הבן מברך שהחיינו ב. וכן פרי שלא ימצא אח"כ דמברך, ג. וכן ברואה פרי מבואר במג"א עד כמה דמברך רק בשעת ראייה, דינו דמברך שהחיינו ולא מחמיץ הברכה, וצב"ד הסתירות בשמעתתא זו.

ב' אופנים חלוקים בברכת הזמן - כל ש'זמנה עתה' מברך ואילו אי בעצם זמנה לאו דוקא עתה, אינו מברך

והנראה בהאי ענינא, דיש פעמים דמבטלינן לברכת הזמן בבין המצרים ויש פעמים דאין מבטלינן ברכת הזמן בבין המצרים, וכללא דמילתא דענין שלא יחמיץ המצוה לא נגמר במאי דמחמיץ גרידא ולא יתקיים ברכת הזמן, כי אם במה **דזמנה מתחדש עתה** ולא יהי' לאחר מכן, כל **דזמנה** מתחדש עתה בבין המצרים ולא יהי' זמנה אח"כ, בזה מברכין שהחיינו, אמנם כל דמצד זמן הפרי או המצוה אין זמנה מסוים שנתחדש עכשיו ומצד זמנה באותה מדה קיים אחר בין המצרים, והגברא הוא הגורם לחדש חובת

בהכרח עתה אלא זמנה עכשיו כמו אחר בין המצרים ושוב לא מברכין זמן בבין המצרים, ולעולם מבטלת ברכת שהחיינו, ומה שהותר לה לאכול אף דגורמת לביטול הברכה מ"מ לא גזרו במקום חולי כמש"כ השע"ת ומ"ב.

נדון האחרונים בשכח ובירך העץ על הפרי אי מברך שהחיינו

ומעתה יש לדון לענין שכח ובירך העץ על הפרי החדש האם עתה יברך שהחיינו דאולי כבר נחשב זמנה כעת כיון דכבר אין כאן 'אי בעי אכיל' דהרי מחויב מכח שלא יהי' ברכתו לבטלה לאכול הפרי חדש וממילא שוב יכול לברך שהחיינו כמו רואה חבירו ורואה הפרי דכבר נתחייב, ומ"מ י"ל דכיון דמצד החפצא אין זמנה עתה והגברא הוא הגורם לא חשיב זמנה, ואולי כיון דנעשה בשוגג נדון דנתחדש עתה ממילא, וצ"ע. אמנם באופן דהפצירו חכמי הדור בר' חיים ויטל זצ"ל לאכול פרי חדש ונטל לאוכלו מפני כבודם ולא בירך שהחיינו, י"ל הרי לא מקרי מחויב ועדיין 'אי בעי אכיל' וממילא בזה אף דמשום כבודם ראה היתר לאכול מ"מ אינו 'מחויב', ובזה לא מברכין שהחיינו. וזהו כחולה ומעוברת אף דיש להם היתר לאכול מ"מ אינם מחויבים [דפשוטו אינו עדיין בכלל חובת 'וחי בהם'] ועדיין בגדר אי בעי אכיל, ושוב לא מברכין שהחיינו. ושאינו מברך העץ ד"ל דנדון כמחויב וממילא בכלל 'זמנה הוא'.

שהחיינו בלידת הבת, היולדת תברך מדין רואה ואילו הבעל לא יברך משום דאי בעי רואה

ומעתה נראה לדינא לענין שהחיינו בלידת הבת, דלענין היולדת עצמה שפיר מברכת שהחיינו מדין הרואה את חבירו כמש"כ היעב"ץ וכדמוכרח במג"א לענין הרואה פרי כל שלא נהגו לברך בשעת אכילה, אמנם לענין הבעל 'דאי בעי לראות', בזה אף אם עבר וראה אינו מברך שהחיינו, ודינו לכאורה לא לראות עד שבת משום דמבטל מיני' הברכה וככל פרי חדש ובגד דבעי להמתין עד שבת.

לצאת שהחיינו מדין שומכ"ע בבין המצרים, והעצה למעשה

אמנם העצה הנכונה בזה לענ"ד, דיבקש מאשתו להוציא בברכת שהחיינו והיא הרי מברכת כדן משום דזמנה עתה כמש"נ והיא רואה ע"כ, והבעל ממילא יוצא בזה ויוכל לראותה, דנראה פשוט דרק לברך בעצמו הנוסח שהחיינו זהו נאסר בבין המצרים אבל לצאת מאחר מדין שומע כעונה אין קפידא משום דאינו מחדש אמירה ודיבור לומר מילות 'שהחיינו לזמן הזה' ורק שהוא יוצא מאחר ידי חובתו מדין שומכ"ע,

וראיתי בספר שלמי תודה בין המצרים דכתב דנראה לו דהמחויב בשהחיינו אין לו לצאת מאדם אחר בבין המצרים משום השיטות דשומע כעונה הוי כמדבר ממש. וכמדומה שהדבר תמוה טובא לומר כן, אלא לעולם אף אי שומכ"ע כמדבר ולכל האופנים דנאמרו בגדר שומכ"ע, מ"מ לענין נדון דידן לומר הנוסח שהחיינו בזמן הזה ודאי תלוי בגוף הדיבור והשמעת המילות 'השהחיינו לזמן הזה', ולא בהדין עונה, ופשוט.

הברכה, בזה לא מברכין שהחיינו משום דלא נדון כ'זמנה עתה', וכל הדין בפדיון הבן וכן פרי שלא ימצא אח"כ דמברך שהחיינו היינו משום דממילא חשיב זמנה כעת בבין המצרים, ואם מתחדש זמנה בבין המצרים ואח"כ לא יחשב זמנה, בזה הדין דמברך ולא מבטלין ברכת שהחיינו שזמנה עתה.

יסוד שמעתתא זו יש ללמוד מדברי היעב"ץ בסידורו

ויסוד הדבר יש ללמוד מדברי היעב"ץ בסידורו ה' בין המצרים, וז"ל, 'אין מברכין שהחיינו והיינו דוקא במידי דרשות כגון לאכול פרי חדש או ללבוש בגד חדש, אבל מידי דמצוה כגון מילה ופדיון הבן ודכוותיהו פשיטא דמברך, ובדבר הרשות שזמנו עתה, כגון מצא מציאה או ראה חבירו החביב וכדומה קרוב אני לומר דמברך דחשיב כמצוה מאחר שא"א לדחותו והרי הגיעה לו הנאה והוא מצווה לברך עליה, משא"כ זמן דפירי וכדומה דלא ליתנהי ולא לברך'.

ומתבאר מדברי היעב"ץ דלענין פרי כיון דדבר זה יכול לדחותו והגברא הוא המביא לידי החיוב ולא חל מאליו, בזה אינו מברך משום דלא חשיב זמנה עתה ואף דמתמיץ הברכה, ושאינו מהרואה את חבירו או מצא מציאה דחשיב 'זמנה עתה' ובזה לא מחמיץ הברכה, ולפ"ז נראה דכל שיכול להפגש עם חבירו לאחר בין המצרים או בשבת ו'אי בעי רואהו', אה"נ דאם בכל אופן ילך לפוגשו, דאינו מברך זמן כמו פרי דאי בעי אכיל, ורק בראה חבירו בפתע מברך משום דנדון כ'זמנה עתה', וכמוצא מציאה דמברך זמן כמש"כ היעב"ץ. והיינו היכול לדחותו מגדיר דאין זמנה מסוים לעכשיו ממילא לא מברכין על הזמן הפרי של עכשיו משום דזמן פורענות הוא.

ביאורו וישונו דהך שמעתתא

ומעתה יבואר מש"כ הרמ"א לענין פרי דלא ימצא אח"כ דמברך שהחיינו אינו רק משום דחמיץ המצוה, אלא דממילא חשיב 'זמנה עתה' וכל דעתה זמנה היא בבין המצרים, בזה שפיר מברך שהחיינו, ורק בפרי דמצד עצמו יש לו עכשיו ויש לו לאחר בין המצרים ואין זמנה כעת דוקא, בזה אינו מברך שהחיינו בזמן פורענות כל דמצד עצם זמנה קיים אח"כ.

ומיושבים דברי המג"א דרואה הפרי במקום דלא נהגו לברך על זמן האכילה בזה מברך שהחיינו משום דע"י הראיה זהו זמנה כמש"כ היעב"ץ לענין ראה חבירו, אמנם לענין פרי דאי בעי אכיל ואין זמנה מסוים לעכשיו, בזה אף אם יאכל לא יברך שהחיינו. והיינו דדברי השו"ע לענין פרי דאינו מברך שהחיינו כלול בזה הן לענין רואה הפרי הן לענין אוכל הפרי, אמנם מכח ב' טעמים חלוקים, לענין ראית הפרי אין בזה משום אי בעי רואה כיון דכבר ראה וא"כ זמנה עתה, ורק מאי דאינו מברך משום דנהגו לא לברך עד שעת אכילה וא"כ אינו מחמיץ הברכה, ואילו לענין אכילת הפרי אינו מברך [כגון חולה ומעוברת] אף דבזה כבר מחמיץ הברכה, משום 'דאי בעי אכיל', נמצא דאין זה זמנה ובזה לא מברכין זמן בבין המצרים כל דלא חל זמנה עתה.

וזהו מש"כ המ"ב לענין חולה ומעוברת דתאכל הפרי בלא שהחיינו, והיינו משום דכיון דאי בעי אכיל נמצא דאין זמנה

לע"נ ר' צבי יצחק בן ר' משה אהרון זצ"ל

להערות והארות ניתן לפנות לכתובת המייל - shiurimbehalacha@gmail.com

הלכה | מוסר | מידות שיעורי דעה

תוכן הגיליון:

שולחן ערוך יורה דעה
סימן רמט סעי' א
הלכות צדקה
כמה חייב ליתן, וכיצד
יתננה' וכו' סי' סעיפים

- א. צריך להקפיד ולדקדק במצות הצדקה יותר משאר מצות עשה
- ב. שיטות הפוסקים האם מחשב מעשרותיו לאחר ניכוי ההוצאות
- ג. לענין הלכה ניכוי נסיעות, מטפלת, הוצאות משרדיות וכיוצ"ב

כתב השולחן ערוך (סי' רמט ס"א) שיעור נתינתה, אם ידו משגת יתן כפי צורך העניים. ואם אין ידו משגת כל כך, יתן עד חומש נכסיו, מצוה מן המובחר; ואחד מעשרה, מדה בינונית; פחות מכאן, עין רעה. וחומש זה שאמרו, שנה ראשונה מהקרן, מכאן ואילך חומש שהרויח בכל שנה.

רמ"א: ואל יבזבו אדם יותר מחומש, שלא יצטרך לבריות. (ב"י ע"פ הגמ') ודוקא כל ימי חייו, אבל בשעת מותו יכול אדם ליתן צדקה כל מה שירצה (פ' מציאת האשה ר"ף ורא"ש ור"ן ומרדכי). ואין לעשות ממעשר שלו דבר מצוה, כגון נרות לבית הכנסת או שאר דבר מצוה, רק יתננו לעניים. (מהרי"ל הל' ר"ה).

צריך להקפיד ולדקדק מאד בהלכות מצוות צדקה! כמבואר בדברי הרמב"ם (הל' מתנות עניים פ"י ה"א) חייבין אנו להזהר במצות צדקה יותר מכל מצות עשה, שהצדקה סימן לצדיק ורע אברהם אבינו, שנאמר "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו לעשות צדקה", ואין כסא ישראל מותכונן, ודת האמת עומדת אלא בצדקה, שנאמר "בצדקה תכוננו", ואין ישראל נגאלין אלא בצדקה, שנאמר "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה", עכ"ל. ישנם הרבה יהודים טובים שקונים אתרוג מהודר בתכלית, ללא רבב, ואמנם זה מאד חשוב! אבל הרמב"ם אומר לנו שיותר חשוב להשקיע כוחות במצות הצדקה, כדי שיצא ידי חובה בצורה הנכונה, ובאופן הכי מהודר שיש!

המצוה היא לתת 'מעשר געלט', עשירית מהכנסותיו! והשאלה היא עשירית ממה? מה נכנס לחשבון הכנסה שצריך להפריש ממנה מעשר? ולדוגמא גב' כהן ששכרה 3,000 ₪, אבל מוכרחת לשלוח את התינוק למטפלת, וזה עולה לה 1,000 ₪, והחופשי חודשי עולה לה עוד 220 ₪, וסך הרווח שלה הוא 1,780 ₪! ממה היא צריכה להפריש?

האם מחשבין מעשר אחרי ניכוי שאר הוצאות עסקיו וכדו'?

הובא בחוות יאיר (שו"ת סי' רכז) קושייה ששלחו לרבי דוד אופנהיים זצ"ל (הבאנו כאן קיצור תמצית דבריהם) וז"ל: אם העוסק בפרקמטיות, ויוצא השדה לצוד ציד מאכלו, ומשתכר מעה כסף, והנה על הכו"מ היה מוציא הוצאות דרך הולכה והובאה, מהו מותר לנכות מן הרויח כל ההוצאות, ומה שהרויח יותר על הקרן והוצאות שהוציא מאותו הסך, מפריש מעשר כספים, או לא, וכל מה אשר חנן אותו אלקים מהכל בכלל, צריך להפריש ממנו המעשר? ותירץ וז"ל: לגבי מעשר שדה, קים להו לרבנן דגזירת הכתוב שצריך להפריש מכל מה שיוצא השדה שנה שנה, בלי ניכוי שום דבר, אבל לגבי מעשר כספים ודאי מה שאדם מוציא הוצאות על הסחורות הוא הקרן ומשתלם בראש, ולכן יש לחלק דגבי זרעים שהתורה חייבו בהפרשת תרומה ומעשרות, כתיב "עשר תעשר כל תבואת זרעך" צריך להפריש מכל מה שמוציא השדה, ואינו מנכה מה שהוציא לזריעה, בוודאי גבי מעשר זרע שהוא דאורייתא החמירו חז"ל שלא ינכה מה שזרע בקרקע, משא"כ מעשר כספים הא גופא מדרבנן, ולדעת הב"ח מדרבנן נמי לא, והאיך נחמיר חומרא זה שלא ינכה ההוצאה תחלה מהרויח, כי רבנן בדרבנן קיימא לן דלא החמירו.

ולכן להלכה אם אינו מוציא הוצאות ליסע למקום שזוקים ועיירות לקנות סחורות, או הוא אינו מרוויח מאה זהובים, וא"כ גם לעניים אין להם עשרה זהובים. וא"כ פשוט הוא דמנכה דמי הוצאות והם נקראים קרן, ואח"כ מה שיעלה מהם רווחים אחר ניכוי הקרן וההוצאות שהם ג"כ נקראים קרן מפריש אחד מעשרה, עכ"ל.

והשיב לו החוות יאיר דברי הגאון המופלג הנ"ל כלם נכוחים למבין.. ומ"מ תמה אני איך יעלה זה על דעת שלא ינכה ההוצאה, דא"כ אם ימצאו מבני ישראל יורדי הים באניות לאיים הרחוקים, נוסעים להביא זהב מאופיר וחוליה ואבנים טובות מארצות המזרח...בלי ספק יעלה להוצאות כמה רבבות, וכל אלו שזכרנו אם יעשרו דמי מכירתם היתר על דמי קנייתו ולא ינכו ההוצאות, לא ירוויחו מאומה, אלא ע"כ אין ערך ודמיון מעשר כספים במשא ומתן, למעשר דגן ותבואות הארץ, דשם גזירת הכתוב הוא מפני שכל ענין גידול תבואה טבע נסיי הוא, משא"כ משא ומתן הוא מנהג העולם, והוא כשותף עם הקדוש ברוך הוא שבא לחשבון מנכה המתעסק כל ההיזק וההוצאה שאירע בעסק ההוא באיזה אופן שיהיה, וכו', עכ"ל.

והביא השבות יעקב (ש"ת ח"ב סי' פ) תשובת החוות יאיר (סימן רכד) הביא תשובת גיסי הגאון מהר"ר דוד אופנהיים נר"ו, וכן מסכים שם בעל חות יאיר עצמו, דלענין מעשר כספים מסקנו שם להלכה ולמעשה דיש להקל ולחשב הוצאות כמו קרן עצמו ודבריהם מסתברים בזה ונכונים וכו', אך נראה לי לחלק דודאי אם הוא נוסע לשוק לקנות סחורה ידוע במקום השוק, או למכור שם, שנותן ההוצאה מתחלה בשביל זה בדבר המצוי לקנות או למכור, דודאי גם ההוצאה בכלל קרן יחשב, אבל מי שנוסע לשוק ואינו רוצה לקנות או למכור רק שמוציא הוצאו אולי יזדמן לו ריווח במציאות וכדומה שמתחלה נותן הוצאה על הספק, לכך אינו מנכה לו מן ההוצאה כמו בזריעה כיון שמתחלה נותן הוצאה על הספק, עכ"ל.

כתב הפתחי תשובה (יו"ד סי' רמ"א ס"ק א) ומ"ש הבה"ט (בשם חוות יאיר) אם הוא נוסע לשוק כו' גם הוצאה בכלל קרן יחשב, ועיין בשאלת יעב"ץ (ח"א סי' ו) שפקפק בזה ודעתו שאין מנכה ההוצאה בכל ענין. וכן הברכי יוסף (יו"ד סי' רמ"ט סק"ו) הביא דברי החוות יאיר (ש"ת סי' רכד), וז"ל: אך הרב שבות יעקב (ח"ב סי' פ), חילק בין מוציא הוצאות בדבר המצוי לקנות, או גם ההוצאה בכלל קרן, ובין מוציא הוצאה על הספק, כגון לילך ולהיות סרסור וכיוצא, אז אינו מנכה ההוצאה. ובספר בית לחם יהודה חלק עליו, דבכל גוונא יחשב וינכה ההוצאה, ומהנשאר מהריוח יוציא מעשר, עכ"ל.

דברי הפוסקים שנקטו להלכה את דעת החוות יאיר

כתב ה'חפץ חיים' (אהבת חסד ח"ב פ"ח) וז"ל: שיכתוב בו כל הריוח שיוזמין לו ה' אחר ניכוי ההוצאות, עכ"ל.

וכתב ה'דרך אמונה' (הל' מתנות עניים פ"ז ציון ההלכה ס"ק מז) ע"י פתחי תשובה (סי' רמ"ט סק"א) דעות בזה אם הוצאות הנסיעה אפשר לנכות, ובאהבת חסד כאן משמע דמסכים להחז"י דכל ההוצאות המוכרחות להעסק אפשר לנכות (ובפרט כשהתנה) וע"י בחו"י (סי' רכד) מה נקרא הוצאות המוכרחות ובענין אם להוריד המסים מהחשבון, ע"י בס' מעשר כספים (עמוד רל"א רל"ב) שהביא מהאחרונים בזה, עכ"ל.

הפתחי חושן (ח"ד הערות פ"ח) הביא את דברי החות יאיר (ש"ת סי' רכד) והביא את השגת השאלת יעב"ץ (ח"א סימן ו) יעו"ש. ומסיק וז"ל: וכן הוצאות משרדיות שיש לבעלים הוצאות משרדיות רבות חשבל טלפון ניירת ציוד ותשלומי ארנונה וכו', שהם הוצאות לצורך העבודה א"כ הרווח הוא אחרי הורדת ההוצאות - לא צריך להוציא ממעשר, עכ"ל.

ואמנם המחבר בספרו (ש"ת אבקת רובל סי' ג) כתב וז"ל: ואחר שהפריש מהקרן יסתחר במעותי, ובכל חצי שנה יעשה חשבון ויראה מה שהריוח יותר על כל אשר פיוה, בדברים הצריכים לבית כמו שאמור ויקח מעשר, וכן פסק בקיצור שו"ע.

והוא פלא שבתחילת אותו התשו' גופא כתב להפך וז"ל: ולפי שיש אנשים שמתחילה אין מפרשים מן הקרן עד שיריחו, ומה שיריחו אין מפרשים מן הריוח רק מה שיריחו יותר על הוצאתם מאכילה ושתייה ולבוש וכו' ומהמותר יפרישו, לזה אני אומר כי אינו יוצאים בזה ידי חובתנו עכ"ל.

נמצא שאין כאן מקור ברור להקל כן, (ואולי בתקופת בעל הקיצור שו"ע לא היה מצוי הספר אבקת רובל, ולפיכך כתב ע"פ השמועה. ועוד דהכנסת הגדולה (יו"ד סי' רמ"ט) צייטט תשו' זו בשם הרב מתתיה טריוויש ולא בשם האבקת רובל, וע"י ברכי יוסף (רמ"ט) שפקפק אם תשו' זו נכתבה ע"י רבי יוסף קארו, וע"י עוד בשו"ת בית דינו של שלמה יו"ד סי' א). ואיך נקל כנגד כל הפוסקים הנ"ל, ע"פ תשו' שאינה ברורה (וגם צ"ע מה הסברא לקולא זו!).

ושוב ראיתי שכתב השבט הלוי (ש"ת ח"ה סי' קלג אות ד) ישנם כמה דרכים:

א: יש הסוברים שמנכים מן הריוח כל המסים, וכל הוצאות הבית, וזה דעת הכנה"ג (סי' רמ"ט), וקיצושו"ע, שא"צ להפריש מעשר רק ממה שנשאר אחר הוצאות ביתו, ומחשבים זה כפי הוצאה מינימלית, ולדרך זה מצות מעשר כספים דבר קל הוא, וברכי יוסף השיג ע"ז.

ב: ויש דרך שני והוא כנראה הסכמת הפוסקים, וכן דעת נוטה שמסים והוצאות המסחר, ובכלל זה גם מה שצריך לאכול או להלביש עצמו בשביל המסחר, וכן מלון, ונסיעות, מורידים מחויב מעשר כספים כיון שהוא בגדר הוצאות, אבל הוצאת הבית שהוא וב"ב אוכלים ושותים וכו' מלבושים וכו', זה הריוח שחייב במעשר, מלבד אם מחזיק אורחים או יתומים שפשוט שאינו חייב לעשר על זה.

ג: ויש גם דרך המחמירים שגם במסים יש הבדל בין מס הכנסה שהם מסי ריוח שצריך להוריד מהריוח ונחשב כאלו לא הריוח כלל זה אפשר להוריד מהחויבים, לא כן מסי כרגא כל גולגולת ושאר מיני מסים מהבית וכו' שנחשבים כמו חוב ופורע חובו שמחויב במעשר, אמנם כבר כתבתי בענין שהדרך השני הוא דרך המובחר, עכ"ל.

כתב התשובות והנהגות (ח"א סי' תקסג) שאלה: האם לנכות מכסף מעשר הוצאות מס הכנסה ושאר הוצאות?

נראה שיש לנכות מהרווח הוצאות מס הכנסה, וכן שאר הוצאותיו, ואינו משלם ע"ז מעשר שזהו הוצאות, וכ"כ בברכי יוסף (סי' רמ"ט), ונשאלתי על מכונית שקונה למסחר אבל משתמש בו גם להנאתו, ואלולא המסחר לא היה קונה, ורוצה לנכות המכונית מרווחו ולא לשלם מעשר על סכום זה, ונחלקו בזה הפוסקים דהחיות יאיר ס"ל דמנכה, ואילו בשאלת יעב"ץ (ח"א סי' ו) ס"ל דאינו מנכה, עיין שם בפת"ש (סי' רמ"ט סק"א), ונהגתי להורות כפי השואל, שאם מרויח רק כדי פרנסתו, ע"כ יש לנכות הוצאות המכונית ולא לשלם ע"ז מעשר, אבל כשהוא עשיר יעצתי לו לא לנכות ממעשר המכונית שנהנה בו הרבה גם לעצמו, שמעשר סגולה שלא יזיק לו לעשירות, ולא מעייל איניש נפשיה לספיקא, עכ"ל.

ועל פי זה נראה לומר שהקונה חופשי חודשי, אם היה קונוה בלאו הכי גם בלי הנסיעות לעבודה, הרי זה נחשב כהוצאות הבית, ואין לנכות הוצאה זו ממשכורתו לחשבון המעשרות, אבל אם קונה רק בשביל עבודתו אבל גם משתמש בזה להנאתו, זה כלול בפסק דברי התשובות והנהגות הנ"ל.

הפנימיות הטהורה שבמעשי גדולי עולם

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן עשה מעשה מלחמתי מובהק, לקח רומח בידו ונכנס אחרי איש ישראל על מנת להורגו. העיטור שאמור היה לקבל היה צריך להיות עיטור ה"עוז" או "הגבורה" או אפילו "גבור ישראל", עטור מלחמתי כלשהו, לעומת זאת, קיבל "ברית שלום", והנימוק: "תחת אשר קינא לאלוקיו ויכפר על בני ישראל" כיצד קנאות והרג הולכים יד ביד עם "שלום" כיצד הריגה, ותהיה זו הריגה, ותהא מוצדקת ככל שתהיה, שהיא ודאי פעולה מלחמתית מזכה לברית שלום?

יעקב אבינו מכונה איש האמת. (אברהם - חסד, יצחק - גבורה, יעקב - אמת, "אמת ליעקב") והרי במהלך חייו פעל בצורה הנראית ככזו שלא עולה בקנה אחד עם האמת. הוא גרם שיצחק יתן לו את הברכות בשעה שיצחק חשב לעשות אחרת והכל בהסתרת המציאות כפי שהיא. כמו כן שולח הוא ללבן ואומר לו: "אם רמאי הוא אחיו אני ברמאות..." אין ספק כי רמאות זו אינה אסורה ואף נחוצה, אך כיצד דווקא הפועל באורח עקבי בצורה זו מכונה איש האמת?

איזהו גבור? הכובש את יצרו. שמשון מכונה "שמשון הגבור" וכמוכן שאין הכוונה שהיה איש שרירים. הרי נאמר עליו "ותחל רוח ה' לפעמו בין צרעה ובין אשתאול" ואמנם עשה שמשון את מעשי הגבורה המתוארים במקרא ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, אבל לפני כל מעשה גבורה כזה נאמר "ותצלח עליו רוח ה'" וכיוצא בזה. אין ספק כי הכינוי "הגבור" שהצטרף לשמשון מבטא את קדושתו וכח התגברותו על היצר. ודווקא אצל שמשון מוצאים אנו תיאורים שעל פניהם אינם עולים בקנה אחד עם התגברות על היצר.

התורה מתארת שני אירועים כמעט באותו אופן. קבלת האורחים של אברהם כשקיבל את שלשת אורחיו שנראו בעיניו כערביים. וקבלת הפנים שערך לבן ליעקב את הגיע לחרן. בשני המקרים מתקבל האורח בסבר פנים יפות. לבן רץ לקראת יעקב ברגע ששמע על בואו, כמו שאברהם רץ לקראת המלאכים ברגע שראה אותם כערביים. אברהם מזמינם הביתה וכן לבן את יעקב, אברהם מציע להם אירוח כיד המלך וכן לבן ליעקב.

ואולם, חז"ל הבינו שיש כאן שני מקרים הפוכים. הכנסת האורחים של אברהם זוכה לכל שבח ואילו התנהגותו של לבן - לכל גנאי. על הכנסת האורחים של אברהם נאמר כי גדולה היא מקבלת פני השכינה ונאמר שכל מה שאברהם טרח בעצמו עבור אורחיו עשה הקב"ה בעצמו לבניו של אברהם, לעם ישראל. וכל מה שעשה אברהם על ידי שליח, עשה הקב"ה על ידי שליח. ואילו על הכנסת האחרים המקבילה, זו של לבן, לא חסכו רבותינו את שבט בקורתם ואמרו: מפני מה רץ לבן לקראת אחיינו? (מדוע דוד רץ לקראת אחיין שבא מרחוק?) ודאי רצה לראות אם הביא עמו רכוש כמו שהביא עמו אליעזר עבד אברהם זה לא מכבר. ומדוע חבוק? (מה משמעות חיבוק דוד את אחיינו, אם לא חיבה?) אמרו חז"ל כי משראה שאין עמו רכוש כלל חיבוקו לבדוק שמא הטמין בחיקו זהב או יהלומים. ומדוע נשקו? הן ראה שאין לו מאומה אף לא בכיסיו? אמרו - נשקו לבדוק האם אין יהלומים בשיניו...

רמח"ל במאמר על ההגדות כותב: "כשדרש רבי לוי שאברהם מצא עצמו מהול, אמר רבי ברכיה: בהיא עיתא אקיל רבי אבא בר כהנא לרבי לוי אמר ליה: שקרנא כזבנא את! וזה מפני כלל שבידים שבמעשה הצדיקים כל מה שיש לדרוש לשבח צריך לדרוש לשבח וברשעים להיפך שכך היא הקבלה שכוונתו של הבורא יתברך במלות שהכתיב היתה לרמוז על כל פרטי הרשע של הרשעים ולבאר כל חלקי גנותם.

ולהיפך בצדיקים - להעלים כל מה שאפשר שיהיה בהם מהגנאי ולבאר כמה מה שבשבחם. ומי שרוצה לדרוש דרש אמיתי צריך שילך לשיטת הכותב

דומה הדבר למפה שצורף לה "מקרא" במקרא זה יש הנחיות ברורות מה התכוון משרטט המפה כגון: צבע ירוק - עמק, צבע חום - ה, פסים שחורים - כבישים, וכד' רק מי שיהיה צמוד להוראות המשרטט יוכל להפיק תועלת אמיתית מן המפה, זה לא משנה אם הוא חושב שלצבעים ולסימנים משמעויות אחרות. מה שחשוב הוא מה חשב המשרטט ולמה הוא התכוון.

כיון שמסרו לנו מפתח שכל מה שנאמר על צדיקים יש לדרוש לשבח ואצל רשעים לגנאי הרי כל נסיון להיצמד למה שנראה כפשוטו של מקרא ולהבין אחרת מהווה ניסיון נואל ולאמת ודאי לא יוביל.

ומעתה השאלה היא מדוע באמת התורה נהגה כך? אם אכן התנהגות לבן כלפי אורחו היתה שונה לחלוטין מהתנהגותו של אברהם ואף הפוכה ממנה מדוע תיארו את שני האירועים בתיאורים כה דומים?

אלא שרצתה התורה ללמדנו שהאדם יראה לעינים וה' יראה ללבב, שאל נתפעל מהרושם החיצוני של המעשה אלא תמיד יש לרדת לפנימיות הכוונה ושני מעשים שנראים זהים יכולים להתברר כשני מעשים שונים זה מזה ורחוקים זה מזה כרחוק מזרח ממערב. יש להבין את המעשה על פי עושהו ולא לשפוט את העושה על פי מעשה בודד.

ממש כך מעשה של מלחמה יכול להיות מונע בתשוקה אדירה לשלום, יודע היה פנחס כי כשיהרוג את זמרי בן סלוא יחזור השלום לכנו ואם לא יעשה כך מי יודע כמה קרבנות עוד יפלו. יודע היה באותה מידה שקנאות אמיתית כפי שהיתה קנאותו אינה נובעת מרגש משתולל של קנאות המעוורת את בעליה, אלא מרצון להגיע להשתוות ולשלווה האמתית. כך גם יעקב איש האמת ידע שלפעמים אין לך דבר אמיתי יותר מאשר לרמות את הרמאי. וכמו שאמר הרבי מקוצק - אין לך דבר עקום יותר מסולם ישר ואין לך שקר גדול יותר מלומר ליצחק את האמת כדי שעשיו השקרן יקבל ברכותיו מתוך רמאותו את יצחק ושלא לפי רצונו האמתי של יצחק.

גם שמשון הגבור הכובש את יצרו ידע שכל מה שעשה עשה בקדושה ולשם שמים וכשאמר לאביו לקחת לו מבנות פלשתים ואביו תמה ואמר: "האין בבנות אחיך ובכל עמי אשה כי אתה הולך לקחת אשה מפלשתים הערלים" ענה לו שמשון: "אותה קח לי כי היא ישרה בעיני" ואמרו חז"ל שאמר: "אם היא ישרה בעיני היא ודאי ישרה גם בעיני הקב"ה והפסוק מעיד: "ואביו ואמו לא ידעו כי מה' יצא הדבר" כלומר, הם לא ידעו אבל באמת יצא הדבר מה' ולא עוד אלא שהם לא ידעו זאת אבל שמשון ידע זאת. וכל מה שעשה לשם שמים עשה.

פניני פרשת השבוע

נושא השבוע: גדול השלום

פרשת פנחס

בס"ד | גיליון מס' 288

כיצד הלוויה אחת הביאה לסיום שיתוק ארוך שנים?

הנני נותן לו את בריתי שלום! (כ"ה, י"ב)

בחיים, הדרך לרומם את חיינו בעולם, הדרך להצליח בכל נושא ועניין - היא לחיות בלי מחלוקות ומריבות, בלי סכסוכים והתמודדויות, רק מתוך שלום ושלווה, אהבה ואחוה.

הבה נאמץ את המסר הזה ונרבה בשלום, בפרט בימים אלה. אם יש לנו מחלוקת או מריבה, אם אנו משוכנעים שפלוני חטא כנגדנו או יש בנו טרונאי כלפיו, אם אנו חשים כעס או שנאה למאן דהוא - זה הזמן לכבות את האש, להשקט את המהומה, להרבות בשלום ובאהבה.

כן, כי רק כאשר נשלים עם השכן שרוצה לבנות, רק כאשר נותר בסכסוך הפנים משפחתי שקורע את המשפחה מבפנים, רק כאשר נבטיח שבקהילה שלנו כולם יחייכו זה לזה, רק כאשר ננקה את חלל העולם מכל אבק מחלוקת ומריבה מיותרת - רק אז נזכה במתנת השלום העילאית, שהופכת את העולם כולו לקסום ונפלא יותר, מאפשרת לנו להצליח בכל תחומי החיים, וגם מביאה את משיח צדקנו והגאולה השלימה, במרהרה בימינו אמן!

11 שנים, ילד אחד!

את הסיפור הבא מספר הרה"ח ר' יוסף נברוצקי הל"ו מבית שמש, מלמד תשב"ר נודע בעיר, המעיד על הסיפור שהוא אחד מגיבוריו. וזה דבר המעשה:

לר' יוסף הל"ו, שכן קרוב וידיד אהוב בשם ר' שלמה. אף הוא מלמד תשב"ר, ומטבע הדברים נקשרו ביניהם ידידות אישית ושיחות לבביות, שגלשו אף מעבר לנושאי ההוראה. כזו היתה שיחה שהתנהלה ביניהם בליל ששי, אור לערש"ק פרשת 'חיי שרה' תש"פ, בה תינה ר' שלמה את כאבו ומצוקתו באוזני ידידו:

'אינני יודע מה לעשות', אמר ר' שלמה ונאנח. 'מחר בבוקר, ביום ששי, תיערך הלוויית אחד מקרובי משפחת רעייתי. אינני יכול לתאר את מידת עוגמת הנפש שהמנוח גרם לי, הוא עשה לי עוול כל יופי. הסתכסכו לפני כארבע שנים, ומאז לא החלפנו ולו מילה אחת, כי אני לא מסוגל לסלוח לו...'

ואתה יודע שלא קל לי בחיים...! - המשיך ר' שלמה ונשף את מר לבו. 'העוול שגרם לי הוסיף צער וקושי בחיי על הקשיים שמכבידים עליי. שנים שאני נמנע מלפגוש בו, לא רוצה להכיר אותו ולא חפץ בקשר איתו. מצד שני, עכשיו הוא נפטר, המת מוטל לפנינו. האם נדרש ממני לסלוח לו עכשיו, כדי שייגע נקי וטהור לבית דין של מעלה?' - שאל ר' שלמה.

ר' יוסף הבין היטב ללבו. הוא יודע על הקושי אליו מתכוון ר' שלמה, והוא העובדה כי רעייתו תחיל משותקת למחצה מזה כמה שנים. היא מתקשה לדבר, נזקקת לעזרה

שוב נכנסים אנו לימים קשים וכאובים, ימי געגועים ואבל, ימי תקווה וציפיה. שנה נוספת חלפה, ושוב ניצבים אנו בפתחם של ימי 'בין המצרים', הנמשכים מיום צום שבועה עשר בתמוז עד יום צום תשעה באב. שוב כולנו נמנעים משמחה, מייחידים ומן להתבוננת בגודל הכאב והאובדן, חשים את הכמיהה והגעגוע...

לפני שגלינו מארצנו, אבינו שבשמים שכן בתוכנו, התגורר עימנו. כמעט 2000 שנה חלפו מאז, ועדיין, כל שנה מחדש, אנו אבלים וכואבים. איבדנו את הזכות העצומה הזו, אין לנו את האפשרות לשוב לירושלים, לראות ולהיראות, להתחבר עם אבא שבשמים ולהתקשר עמו בעבותות אהבה.

הסיבה לחורבן הבית, יודעים כולנו, היא שנאת חינו. הסיבה לכך שאנו מתמודדים באופן כה קשה ומורכב, שיש לנו כל כך הרבה קשיים, שאנו נדרשים לעמוד בכל כך הרבה אתגרים - היא חוסר היכולת שלנו לשים בצד מחלוקות ומריבות, לפרגן איש לרעהו, לאהוב איש את זולתו. אילו זכינו, והיתה בינינו אהבת אמת, שלום ושלווה בחוצותינו, היינו מהסים כל מחלוקת ומגבירים את כח השלום והשלווה - היינו זוכים לראות את בית המקדש בתפארתו, היינו נגאלים.

במבט מעמיק קצת, הדבר מעורר השתאות: הן כמה סבל ויגון עבר העם היהודי באלפיים שנות גלות. כמה צרות וייסורים, רדיפות ומאבקים, חוינו רק במאה השנים האחרונות. ועד ימינו אנו - מחלה מסתורית תוקפת את העולם ומשבת את החיים, בני החולים קורסים מרוב מאושפזים, כמה הורים שופכים דמעות כמים בצפייה לילדים שייכלו בדרכם, כמה משפחות מתקשות בהבאת פונסה בסיסית הביתה, לחם לפי הסף - - -

וכל זה - כי אנחנו בגלות. בגלות ארוכה ונוראית, קשה ואכזרית. וכל הגלות הזו היא תוצאה של שנאת חינו, מחלוקות מיותרות, טינה אישית שלא משרתת איש, רק יוצרת את הקשיים וההתמודדויות שכולנו חווים, רק מקשה עלינו את החיים!

ומאידך, אנו מצפים ומייחלים לגאולה השלימה, גאולה שבבת אחת תפתור את כל הבעיות ותפטור אותנו מכל הקשיים. לא נגיפים ולא וירוסים, לא בעיות קשב ולא מינוסים, לא צרות ולא מתחים. בבת אחת אבא שבשמים יאיר את עולמנו בקשר קרוב ונצחי אתו, וזה יקרה רק כאשר נרבה אהבה ואחוה, שלום ושלווה, ניישב את המחלוקות שבינינו, ונאחד שוב לעם מאוחד וכה מיוחד!

בפרשת השבוע, רגע לאחר שפנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן משכן את כעס הבורא, הוא מקבל מתנה: 'את בריתי שלום'. ועל כך מציין המדרש: 'גדול השלום שניתן לפנחס, לפי שאין העולם כולו מתנהג אלא בשלום'. כלומר, הדרך להגיע להישגים

מטבע שהפך לספר מוסר!

את הסיפור הבא מספר הגה"צ רבי גמליאל רבינוביץ' שליט"א, מעשה שהיה באביו הגה"צ רבי לוי זצ"ל. בעל 'מעדני השולחן', שבצעירותו נודע כמלמד תשב"ר נערץ ומחנך מופלא. ביום מן הימים, גילה רבי לוי כי אחד התלמידים משחק בצעצוע בעיצומו של השיעור, ומפריע לקיומו התקין של השיעור. הוא קרא לתלמיד ונטל מידיו את הצעצוע, והוסיף וגער בו על מעשהו.

התלמיד, שכנראה חש כי נענש דיו בכך שניטל ממנו הצעצוע, התיישב במקומו בפנים זעופות. רבי לוי, בלבו הרגיש והרחום, חש אף הוא כי יתכן שלא נהג כשורה. יתכן שהיה עליו להסתפק בנטילת הצעצוע, ולא היה מקום לגעור בתלמיד לעני כל הכיתה. לפיכך, בסוף השיעור, ביקש מהתלמיד לבוא אליו, השיב לו את הצעצוע וביקש את סליחתו.

לא בגלל הסכים התלמיד להתרצות, אולם רבי לוי שב ודיבר על לבו, ואף העניק לו מטבע, כדי שיכול לרכוש לו דבר מתיקה כפיצוי. לבסוף, התרצה התלמיד ועיניו אורו, כמו גם עיניו של המלמד, שחש כי רק עכשיו התכפר לו על מעשהו...

ולימים, סיפר אותו תלמיד, כי דמותו של רבו, המחנך הנודע, העומד ומבקש ממנו למחול ולסלוח לו ועושה הכל כדי לרצותו - עומדת לנגד עיניו כל ימיו, והיא עבורו 'ספר מוסר חי', המעביר את המסר טוב יותר מכל ספר מוסר אחר. הגה כן, מלמד נערץ שנהג כשורה בעצם הטיפול בהפרעה, ובכל זאת - על גערה אחרת ספק מיותרת לא נחה דעתו, עד שתלמידו הקט התרצה ומחל לו!

הבה ניקח את המסר הזה לתשומת ליבנו. אם פגענו חלילה במישהו - עלינו לבקש את סליחתו. אם מישהו פגע בנו, חובתנו להסיר את שנאתו מליבנו. כך נרבה אהבת חינו, כך ננקה את העולם מכל מריבה, כך נרעיף על עצמנו ועל העולם כולו חיי אושר וגאולה!

לעילוי נשמת
ר' שלמה פרץ ז"ל בן מאיר הלוי גולדשמיט (אריאלי)
ת.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת
הר"ר משה יהודה ב"ר שלמה ז"ל מרמורשטיין
ל'ב'ע כ"ז אייר תשע"ח ת.צ.ב.ה. | הוציא ע"י המשפחה

{ אז נדברו }

פרשת פנחס תשפ"א | לסדר: "בריתי שלום" | גליון מספר: 519

להצטרפות לרשימת

התפוצה במייל,

להערות והארות:

a8447168@gmail.com

התחדשנו בס"ד

מהיום ניתן שוב לקבל את
הגיליון בשירות פקס
באמצעות שיחת טלפון:

0795319191

(ניתן לפעול לפי ההוראות
המפורטות שם..)

להשתתפות בהוצאות

הגליון:

בבנק:

חשבון 705284

בנק פאג"י

סניף 187

באשראי:

"נדרים פלוס"

- "קהילות"

בטלפון:

(מענה ממוחשב)

0799-654321

בדואר:

פולק- רח' גאולה 15,

חיפה

תודה מראש!!!

יד

חידה: מהו החג הכי שכוח חנוכה ביהדות...??

יש לי מאמר שתקוע לי בגרון כבר כמה שנים... כל שנה מחדש אני רוצה לכתוב אותו... דא עקא שאין לי מתי... אין לי תאריך נורמלי מתי לכתוב את זה... אז זהו... הפעם החלטתי שלא מעניין אותי העיתון... אני פורק סחורה וזהו... פקח יקר: נא להתחשב...

ובכן: קורא יקר: אני רוצה לגלות לך סוד כמוס: להיו ידוע לך שיש ביהדות שלנו **חג מסוים!!** מדובר בחג שכמעט אף אחד לא מכיר אותו... חג שכוח ומסתורי... אין כמעט ספר שמדבר על החג הזה... לאף אחד אין זמן בכלל לחשוב על החג הזה... נו... תן ניחוש על איזה חג אני מדבר??

לא פחות ולא יותר: **חג הסוכות!!!**

אה... **שמעת פעם על חג הסוכות???** אז זהו שיש כזה חג... והחג הזה מגיע כל שנה מחדש... דא עקא שכל שנה מחדש החג הזה חל באותו תאריך עמוס שאין לנו זמן לנשום ולחשוב על כלום... והתאריך הזה לא הולך להשתנות... (אנחנו לא כמו הערבים שהתאריך של הרמאדאן משתנה משנה לשנה... שלא עשנו...) וממילא זה מתסכל אותי כל שנה מחדש... אני לא מסוגל לעכל את העובדה שהחג הכי חשוב והכי מתוק!!! שהוא הפסגה של כל החגים... אנחנו תמיד נוחתים אליו בלי שום הכנה פנימית?? (הכנה טכנית כן... סוכה וארבעת המינים כן... אבל הכנה פנימית? גארייטט!!!) רק לחדד את האבסורד: אני בחיים שלי שמעתי עשרות שיחות במעלת ימי החנוכה... עשרות שיחות חיזוק בגודל קדושת יום הפורים... ואילו חג הסוכות?? **אפס!!! כלום!!!** אף אחד לא מדבר על החג הזה!!! **ולמה?? מסיבה טכנית פשוטה:** מחדש אלול עד יום הכיפורים אנחנו עסוקים בתשובה תפילה וצדקה ממילא בימים אלו אין לנו את הלוקוסוס להתעסק עם חג הסוכות... עבודת התשובה תופסת את כל הראש ובוושר... וממילא... רק במעריב של מוצאי יום כיפור... רק אז אני יכול להרשות לעצמי להתחיל לחשוב על חג הסוכות... ואז!!! איפה... יש לנו שבעים ושתים שעות במקרה הטוב להתכונן לסוכה ולולב וארבעת המינים ולגהץ חולצות ולהתכונן לשמנת ימי חג... **ותכליס... בין כך ובין כך אבדה הנערה...** החג הכי איתן במצוות... לולב וסוכה, וערבה וניסוך המים ושמחת בית השואבה והושענא רבה... ויש כ"כ הרבה מה להתבונן ולהעמיק ולגדול ולהעצים בחג הזה... וכלום!!! שום כלום!! תאמין לי: על ט"ו בשבט שמעתי הרבה יותר שיחות חיזוק והתעוררות מאשר על חג הסוכות... **ואם אתה השלמת עם זה... אז זהו שאני עדיין לא!!**

זה אחד מהמריבות הקבועות שלי עם השותף שלי... ידיד נפשי... זה שמוסר את נפשו למען הפצת גיליון זה... כל שנה מחדש לפני חג הסוכות אני רוצה להוציא חוברת (כמו שאני מוציא לפני כל חג) אבל הוא אומר לי כל פעם מחדש... חבל על המאמץ... זה לא ילך... לאף אחד אין זמן לנשום בימים האלו... אף אחד לא יקרא את זה... אתה מוציא אותה לחינם... והיכוח הזה חוזר על עצמו כל שנה מחדש... ואני מתקשה להשלים עם זה... מבחינתי זה כמו לוותר על אחד מג' הרגלים... ולא סתם אלא על הרגל העיקרי ביותר... אני לא מסוגל לבלוע את הגלולה הזו!!! איך יתכן שחג הסוכות יברח לנו בין האצבעות?? כאילו שלא ידענו מראש שהוא הולך לחול בתקופה הכי עמוסה בשנה... איך אפשר לוותר על כזה חג מתוק??

אז הנה... עכשיו אתה מבין על מה אני מדבר?? כל שנה מחדש אני רוצה לכתוב איזה מאמר אחד או שתיים על חג הסוכות... ותכליס אין לי מתי... כי מחדש אלול ואילך זהו... אנחנו עסוקים בסליחות ובר"ה ויו"כ (ככה לפחות אמור להיות...) אז השנה... כבר מחג הסוכות דאשתקד החלטתי ש-ד!!! השנה אני דופק על השלחן ככה באמצע השנה... ומתחיל לדבר על חג הסוכות... לא מעניין אותי... כמה שזה יראה מוזר... לא איכפת לי... כי כמה שזה מוזר... זה הרבה פחות מוזר מספרים שלימים שיוצאים על מעלת יום ט"ו בשבט ועל ל"ג בעומר ועל שובב"ים ואילו על חג הסוכות שהוא יומא דכולהו יומי אין עשירית מזה!!! זה לא יתכן!!! אז הנה... אני מעדיף להיות מוזר ולדבר על חג הסוכות באמצע השנה... לפחות זה מה שיהיה...

עד כאן ההקדמה... וכעת אני רוצה לגלות לך: איש בשורה אני:

בהשגחה פרטית מופלאה... דווקא עכשיו גיליתי את המטמון!!! בדיוק עכשיו שכבר החלטתי שזהו... אני הולך לכתוב השבוע על חג הסוכות ולא מעניין אותי אם זה קשור או לא קשור... אני מתחיל לכתוב ופתאום אני קולט... ש... ש... שהנה!! נפילתי בדיוק על התאריך המתאים... פתאום אני קולט שהתאריך המתאים ביותר להתכונן לחג הסוכות הוא לא פחות ולא יותר **ימי בין המיצרים!!!** שלושת השבועות שבהם אנחנו מתאבלים על סוכת שלום... על סוכת דוד שנפלה... זה בדיוק הזמן להתכונן להרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת!!

תחשוב על זה... ימי בין המיצרים יושבים בדיוק על אותה נקודה של חג הסוכות!!! שניהם... גם שלושת השבועות וגם חג הסוכות... שניהם טובלים בהמון המון אהבה וגעגועים והתרפקות על חכו ממתקים וכולו מחמדים זה דודי זה רעי... כל ההבדל הוא שבין המיצרים האהבה הזו מתבטאת בצורה של מרירות וחסר... ודווקא שם!! בחסר הזה אנחנו זורעים בדמעה את החודש ימים... לאחמ"כ אנחנו זוכים לקצור ברנה ולפגוש את אותה אהבה והפעם בצלא דמהימנותא...

ההמשך בעמוד 3-4 בגיליון זה...

איך משתלטים על ערימות ענקיות של יידישקייט?

המשך: ובאמת מיישהו עורר את תשומת לבי: שלפני חג הפסח יש הכנה מאוד יסודית... יש ד' פרשיות שבמשך יותר מחודש אנחנו מתכוננים לקראת חג הפסח... שקלים... אח"כ טהרת פרה אדומה, אח"כ החודש הזה לכם... נ... אז איפה הד' פרשיות של חג הסוכות???

מה התשובה??? לחג הפסח יש רק ד' פרשיות!!! אבל לחג הסוכות יש ז' פרשיות!!! ז' דנחמתא!!! זה מתחיל עכשיו בג' דפרוענותא... כעת אנחנו בשבירת כלים... כעת חופרים יסודות... וביסודות יש עומק של כאב... יש הרבה דם... אבלות... חסר... געגועים... אין האור ניכר אלא מתוך החושך... ואז!!! בעיצומו של יום תשעה באב... אנחנו זוכים להשלים את יציקת היסודות... ומכאן ואילך מתחילים לבנות את הבית!!! וכאן מתחיל ז' דנחמתא... שבע קומות של בנין... ובסוף הז' דנחמתא... מגיע הפיניש... הניקיון הסופי שנקרא שבת שובה... אנחנו מנקים ומישרים את השטח... מורידים פיגומים... ואמר סולו סולו פנו דרך הרימו מכשול מקרב עמי...

ואז מגיע חג הסוכות!!! זאת אומרת: באמת באמת ההכנה לחג הסוכות מתחילה בימי בין המיצרים... וכמה שזה נשמע לך וורט יפה וקצת מוזר... שתדע לך שבזמן שביהמ"ק היה קיים זה בודאי היה כך.. (זה ברור שבזמן בית המקדש חג הסוכות תפס את הראש הרבה יותר מיום כיפור... כי ס"ס יום כיפור זו עבודת כה"ג... ואילו הקרבנות של חג הסוכות זה המעשר בהמה, והביכורי יין ותמרים שלו... וספירת ז' שלי ועליה לרגל שלי...)

אנחנו צריכים לקלוט שבסופו של דבר אליבא דאמת היהדות חותרת כל הזמן ליעד אחד!! לקשר של נישואין עם ה'... זה כמו בן אדם שיש לו משפחה אוהבת... זה לא משנה איפה אתה פוגש אותה... אם זה בעבודה... אם זה בקניות... אם זה בסידורים... בסופו של דבר הכל חותר למטרה אחת... יש לי בית והלב שלי שם!!! אני רוצה שיהיה שם הכי טוב... וכל מה שאני עושה בחיים הכל סביב זה... פעם זה קניות לבית... פעם זה פרנסה לבית... פעם זה סידורים לבית... ופעם זה נקיונות לבית... אבל הנושא זה הבית!!! אותו דבר כאן: חג הסוכות זה הההבית!!! אנחנו מתאחדים עם אבינו שבשמים... אם זה הנושא של חג הסוכות... אז אין משהו שלא חותר לזה... זו הסיבה שאליבא דאמת אין הכנה נקודתית לחג הסוכות... כי הכל חותר לשם... בין המיצרים חותר לשם... הסליחות חותרות לשם... ראש השנה ויו"כ חותרים לשם...

ממילא הימים הנוראים בעצמם כמות שהם, הם ההכנה לסוכות!!!

ואתה יודע מה... כעת אני רוצה להיתפס על נקודה קצת צדדית... תשמע משפט... זה גופא!! עצם זה שארץ לי כל כך הרבה להבין זה... זה עצמו תופעת לוואי ישירה של חורבן בית המקדש!!!!

שמעת את המשפט האחרון?? הבנת מה אני מתכוון??

אני אסביר את דברי: הרי מה קרה בחורבן בית המקדש... הבית נחרב... התפרק... במילים אחרות: **המבנה התפרק...** בזמן שבית המקדש היה קיים היה **מבנה!!!** המבנה של היידישקייט היה ברור ועומד מול העיניים... כולם הבינו לאן עבודת ה' חותרת... לקשר הנישואין והחדר יחוד בין קודשא בריך הוא לשכינתא- כנסת ישראל- עם ישראל... לא היה בלגן בראש... לא היה מבוך של כבישים ודרכים בעבודת ה' לאן צריך להגיע... היה מסלול ברור שהכל נוסע ודולק וחותר לקרבת ה'...

לדוגמא: אני רוצה שתבין: בתוך בית המקדש עצמו היו כמה וכמה ממלכות ופירמידות ששימשו בד בבד!!! מצד אחד היה את בית דין הגדול של ע"ב זקנים שמעליהם הנשיא ואב"ד והם היו ממוקמים בלשכת הגזית שהיא **בתוך העזרה** והם היו מערכת שלטונית שחולשת על מאות סנהדרין קטנה של כ"ג ולפי בתי דינים של ג' שמפוזרים בכל תפוצות ישראל ובגולה... עכשיו- חצי מטר מלשכת הגזית... מה יש??? לשכה של כהן גדול... כהן גדול זו ממלכה אחרת לגמרי לגמרי... הכהן גדול הוא הדרג העליון שמתחתיו יש היררכיה שלימה של שררות אמרכלים וגזברים ומשמרות כהונה ולויה... עכשיו!!! שתי מטר מהלשכה של כהן גדול ומלשכת הגזית... יש שער!!! שאתה יודע מה יש בשער הזה?? זה השער ששמנו נכנס המלך!! כן... הארמון של מלך ישראל היה צמוד לקיר של בית המקדש... ולמלך יש היררכיה משלו... את כל האוצרות וההיחול המדיני ומערכת האכיפה משלו... **אתה קולט??** בתוך העזרה הזו יש שלוש הגמוניות ותחומי שיפוט שלא קשורים ולא נוגעים אחד בשני! זה לא רק זה... יש גם שלוש סוגים שונים של עבודת ה'... בקיצור: שלוש כתרים שמשמשים במקום אחד... כתר תורה כתר כהונה וכתר מלכות... ושכחתי להזכיר את הנביא... שהוא גם קיבל את הנבואה שלו בעיצומה של שירת הלויים ויש לו את המעמד שלו שכולם מחויבים ב"אליו תשמעו..." וזה ארבעה סוגי עובדי ה' שונים בתכלית השוני והקיצוניות שאכמ"ל... ובכל זאת היה ביניהם תיאום מלא וקשר עין!!! סביב מה??? סביב הקורת גג אחת שאיחדה את כולם!!! סביב היעד האחד ויחיד המשותף והוא: בית המקדש!!! יחוד קודשא בריך הוא ושכנתיה!!! כל מי שהגיע לבית המקדש פגש את כל חלקי עבודת ה' והוא היה מחויב לכולם והוא ידע שכולם חותרים למקום אחד... (זקני בית דין משועבדים לכהן גדול, והכהן גדול משועבד למלך... והמלך משועבד לנביא, והנביא משועבד לתלמיד חכם... וגם הנביא למלך... והמלך לתלמיד חכם, וכן הלאה וכן הלאה סחור סחור...) אבל ברגע שבית המקדש נחרב... **מה קרה באותו רגע??** הבית נחרב... הבית התפרק... **המבנה של היידישקייט התפרק והתפזר...** כל היהדות התפזרה לאוסף של מלא מלא פרישים לא קשורים... אתה נכנס לבית מדרש, אתה פוגש תלמיד חכם שיושב בלשכת הגזית ולומד... אתה עובר את הכביש, אתה פתאום נכנס לחצר חסידות שהנהגה של הרבי זה מהסוג של כהן גדול... (חסיד אוכל שיריים של החמש חלות לחם הפנים שהכה"ג אוכל ברשות גבוה... זה בשביל לעצבן את הליטוואק) ואז אתה עובר לרחוב השלישי... אתה פוגש קהילת קודש שהנהגה שלהם בנויה על קבלת מלכות... לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו... ואז אם אני נהייתי חסיד של בחינת כהן גדול... והוא

נהיה המשתוקק של בחינת מלך... והוא נשאר נאמן לתלמיד חכם אז נהיה פה שתי מפלגות שונות!! לכל אחד יש עבודת ה' אחרת לגמרי... וזה נראה כאילו אין שום קשר בינינו... (יש לי רגעים שאני עובר קצת יותר מידי במהירות מבית מדרש אחד לבית מדרש השני ואני צובט את עצמי... רגע... אתה בטוח שזה אותה דת...?? אני במקרה יודע שכן, אבל אני מבין את מי שטועה לחשוב שלא...) **הנה!!! זה בין הייתר אחת הבעיות העיקריות שלנו בשנת חניס...** נהיה חוסר תיאום ואיבוד קשר עין טוטאלי בין חלקי עבודת ה' השונים... שמי שגדל כל חייו בלשכת הגזית עלול לא לדעת על קיומו של עבודת ה' בבחינת כהן גדול... ומי שגדל בחממה של לשכת פרהדרין ועל טהרת קודש של הליגער כהן גדול... לא מודע שיש עבודת ה' מסוג של מלכות... (שאכמ"ל מה זה) וממילא כל אחד בטוח שהיהדות נמצאת רק אצלו... ובסופו של דבר מאיפה כל זה נובע?? **מחורבן ביהמ"ק!!!** מהפירוק של המבנה שהיה כולל ומאחד את כל חלקי היהדות!! מחורבנה של ירושלים... שמה היא הייתה?? **עיר שחורבה לה יחדיו!** עיר שחיברה את כל הקצוות של עבודת ה' ועשתה מהם יציקה אחת שחותרת ליעד אחד... וברגע שחרב המקדש... כל המבנה התפרק וכל חלקי היהדות התפזרו לחתיכות!!! **אבל סליחה... גלשתי מהנושא... נחזור לעניינינו:**

היום לכל חג יש ספר משלו!!! יש פסח... ויש פורים... יש יום כיפור... ויש חג השבועות... יש ראש השנה... ויש סוכות... וכל חג זה סיפור אחר לגמרי... וממילא אם אדון אז נדברו הוציא חוברת על ימי בין המיצרים... הרי כשמתקרבים ימים הנוראים הוא שוב מוציא חוברת שמדברת על ימים הנוראים... דא עקא שאז פתאום מגיע חג הסוכות... ואז אני נזכר שאני צריך להוציא חוברת גם על חג הסוכות... **אז זהו!!! שאנחנו צריכים להבין שזה שכל חג הוא נהפך לנושא פרטני לכשעצמו...** זה לא אמור להיות ככה... ההפרטה הזו בין חג לחג היא תוצאה מפירוק מסוים... **פעם היה פה מבנה אחד!!!** היתה עבודת ה' אחת ופסח שבועות וסוכות וחנוכה ופורים... כל המועדים ביחד חתרו ליעד אחד של יחוד קודשא בריך הוא ושכנתיה... אמנם לכל מועד היה את הקומה שלו במבנה ואת הזוית היחודית שלו... אבל עדיין הכל היה חותר לאותו מקום... ממילא ההכנה לימים הנוראים זה משהו שהלך ביחד עם ההכנה לחג הסוכות... זה לא היה שני קרשים שצמודים אחד לשני בלי קשר... (ניתן לראות את זה לדוגמא אצל הגרש"ד פינקוס זיע"א... שהיה לו שיחות על כל חג... אבל בסופו של דבר הכל חתר לאותו מקום... הכל הוביל למהלך אחד בעבודת ה'...)

אז זה גופא שאני עומד פה ומתלונן ש... שאין לי זמן להתכונן לחג הסוכות... **על אלה גופא אני בוכיה!!!** מזה בעצמו זועק החורבן והפירוק של בית המקדש... זה עצמו שכל חג נמצא אצלי במגירה אחרת לגמרי ואני לא מצליח למצא את הקשר עין ביניהם... זה עצמו זועק איזה פירוק לחתיכות קרה בחורבן בית המקדש... תראה איך שכל המבנה התפרק וכל היהדות נהפכה להיות חלקיקי לגו שכל אחד נמצא במגירה אחרת... ותסלח לי... אתה יודע איפה זה הכי בוטה?? **בחג השבועות!!!** בחג

השבועות כולם שזה החג של התורה... במילים אחרות זה חג ששייך למגירה של תורה... בשבועות מוציאים את התורה מהמגירה... חוגגים סביבה... שרים שירים של תורה... ואז נגמר חג השבועות... מחזירים את התורה למגירה... ואז מגיע ימי בין המיצרים ואז מוציאים את בית המקדש מהמגירה... ואז במוצאי ט"ב מחזירים את המקדש מהר מהר למגירה ורצים לנופש... ואז מגיע חודש אלול... וכעת מוציאים את אימת הדין מהמגירה... וכשככה זה נראה... אז מה הפלא שאני מסויט מחודש אלול??? איך לא... בחודש אלול אני פותח מגירה... שברגע שאני רק פותח אותה... קופצת עלי כזו פלצות ופחד ואימת הדין... נו... אז תן לי סיבה לרצות לפתוח את המגירה הזו?? מה הפלא שכשמגיע ימי בין המיצרים אין לי כוחות נפש לפתוח את המגירה של אבלות... תן לי סיבה אחת למה לא לדלג על המגירה הזו... **אבל אם הייתי מבין שיש פה מבנה אחד!!! יש פה סוגיה אחת מתוקה של דבקות בה' והקן שהיונה בונה לבן זוג שלה באהבה ובשמחה זה כל הנושא... רק בימי בין המיצרים זה מתבטא בנהמת של היונה שהקן שלה נהרס והודס והיא מנהמת ומתגעגעת ומשתוקקת לשוב להתאחד עם בן זוגה... ובחודש אלול אנחנו כבר מתחילים לנקות את הבית ולאסוף את הזרדים ולשפץ ולהכשיר את עצמנו לקראת החתונה... (כן... כמו שיש נקיונות לפסח... ככה יש נקיונות לסוכות... הנקיונות של חג הסוכות זה אימת הדין התשובה של הימים הנוראים...) וביום כיפור אנחנו עושים את הפיניש האחרון... והנה עוד ארבעה ימים אנחנו כבר בונים את הקן מפסולת גורן ויקר... **אם ככה הייתי נוגש!!!** אז בין המיצרים לא היה מתחיל ונגמר אצלי באבלות מדכאת... וגם חודש אלול לא היה מצטייר אצלי כפלצות שלא לוקחת אותי לשום מקום... והכי הכי: לא הייתי בוכה שאין לי זמן להתכונן לחג הסוכות... כי אני כבר ממוזמן בעיצומם של ההכנות... כעת!!! כעת בימי בין המיצרים... אנחנו נמצאים בשלב של השידוכים... בשלב המרירי שאנחנו מתגעגעים ורוצים שאבא שבשמים יחזיר את השידוך... ואז במוצאי תשעה באב אנחנו מקבלים תשובה חיובית... ומתחילים את ההכנות לחתונה... מפיקים לקחים!!! והולכים למדרין כלות שיסביר לנו על איזה טעויות אסור לנו לחזור... (מספיק השידוך התפרק פעם ופעמים... בפעם השלישית זה לא יקרה...) וכל הזמן אנחנו חותרים לקראת חג הסוכות... וכעת זה מתחיל!!! כעת בימים אלו אנחנו בונים את חג הסוכות... **ובונים אותו בצורה יסודית!!!****

דברתי יותר מידי הרבה... תכל'ס... מה למעשה... נסכם את זה במסקנה אחת מעשית: בסופו של דבר כל עובד ה' אמור לבנות לעצמו **מבנה מסוים בעבודת ה'!!!** איזה ציר מסוים שסביבו כל היהדות **מסתובבת!!!** לא משנה מה תהיה המסקנה... היא גם יכולה להשתנות מידי פעם... וכמוכן שמסתמא זה גם שנוי במחלוקת... (הגר"א אומר שהכל מסתובב סביב תורה והרמב"ם אומר שהכל חותר ליחוד ה'... ועל דרך החסידות זה דבקות בה'... וגם ההגדרות האלו בעצמם... כל אחד מאיתנו תופס ומבין אותם מזווית אישית אחרת... וממילא זה לא משנה כ"כ... מותר לך לבנות עולם רחני משלך...) העיקר שבסופו של דבר יהיה לך איזשהו ציר אחיד!!! קו ברור לאן העסק חותר!!!

שהיהדות לא תהיה אוסף של פרטים לא קשורים... ואתה חוסף מכל הבא ליד... (כמוכן שיש מקום ביהדות לאותו יהודי פשוט שכן ניגש ככה ליהדות... על זה נאמר: אפילו ריקנים שבין **מלאים** מצוות כרימון... יש לו מלא מלא מצוות בערמות... אחד על השני בלי שום קשר... צריך לדעת שזה קיים... אבל מי שניגש לעבודת ה' בדרך של עבודה יסודית ורצינית... אתה מבין שזה לא אידיאלי) ואני יכול להגיד לך על עצמי... שכשהצלחתי ליצור איזה מהלך עקבי בעבודת ה'... אז היתה תקופה שהייתי במהלך של דבקות!!! הציר המרכזי של היהדות היה דבקות... כל מצוה וכל מועד וכל פרט ביהדות הייתי ממקם אותו... איפה הוא ממוקם בדבקות בה'... אח"כ היה תקופה שלמדתי רמח"ל ואז הכל נכנס לקטגוריה של יחוד ה'... איזה יחוד נעשה בכבוד הורים ואיזה יחוד נעשה בלימוד התורה ובאותה מידה איזה יחוד נעשה בסוכה ובמצוה... וכמוכן שרוב הזמן אני לא כ"כ מצליח לבנות משהו מסודר... וממילא זה נראה בהתאם... זה נהיה כמו איזה ערימה... אני מתחיל את היום בתפילה... אח"כ אני מערים על זה לימוד... ואח"כ אני מערים על זה זיכוי הרבים... והערימה הולכת וטופחת וכעת בימים אלו הצטרפו לי גם אבלות על החורבן וגם הכנה לשנת השמיטה... ואני לא כ"כ מצליח להערים את שניהם ביחד... כי הערימה נהיית מידי גבוהה ואז הכל מתפרק... לכן מומלץ לי בחום... אם אני טיפ טיפה אשקיע פנימיות בעניין שנת השמיטה ובמקביל אשקיע בפנימיות על באבלות על החורבן אני פתאום אמצא קשר ביניהם... סו"ס אל תשכח שבשנת שמיטה לא אומרים תיקון חצות... כנראה שיש קשר הדוק ביניהם... וברגע שאני אמצא קשר ביניהם... זה כבר לא יהיה שתי ערמות אלא ערימה אחת... לצרף אותם לקובץ אחד וכן על זה הדרך... הגיע הזמן שגבין שיש בחינה של תלמיד חכם ובחינה של כהן גדול ויש משהו שמקשר ביניהם... זה לא איזה ערימה של מושגים שמגישים מועמדות לנשיאות ובא נראה מי יצא... בקיצור: צריך לעשות צירוף קבצים... יש לכל אחד מאיתנו את התפקיד לבנות את הפאזל מאפס... לאחות ולבנות בחזרה את המבנה של היהדות!!! לאחות את הרסיסים ולקח אחד אל אחד והיו לאחדים... לדעת שהכל חותר להושענא סוכת שלם... הושענא עלית שבטים הושענא...

אגב... לסיום: בסוף כתיבת המאמר לפתע נזכרתי... שאנחנו עומדים כעת לקראת סיום מסכת יומא... ואנחנו בפתחה של מסכת סוכה... **אז היכנו היכנו... בשבוע הבא נעשה סקירה מקיפה אודות מסכת סוכה...** ובהשגחה פרטית זה ממש עניינא דיומא... אנחנו נתחיל מיד בתשעת הימים להתכונן לקראת הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת...

עכשיו!!! למען ההגיונות אני מוכרח לסייג את דברי... עד כה הצגתי את הדברים שכשבת המקדש היה קיים המבנה של היידישקייט היה ברור!!! כל חלקי עבודת ה' התאחדו תחת קורת גג אחת והיה תיאום וקשר עין בין כולם... ואילו עכשיו שבית המקדש נחרב כל המבנה של עבודת ה' התפרק והתפזר לאוסף של פריטים לא קשורים... **ותכל'ס זה ממש ממש לא נכון לומר את זה!!!** כי... כי אל תשכח שבית המקדש גופא נחרב על שנאת חינם... זאת אומרת: גם כשבת המקדש עמד על מכוננו!!! כבר אז בתוככי הבית בעצמי היה חוסר תיאום משווע בין חלקי עבודת ה'

שזה גופא מה שגרם לחורבן בית המקדש... (ואכמ"ל... מי שיודע... רוב המריבות שהיו שם היה סביב החיכוכים בין הכהונה לחכמים ובין המלך לנביא) כך שלהגיד שחורבן בית המקדש גרם שהמבנה של היידישקייט התפרק... זה לא נכון!!!

זה מתחיל בדיוק הפוך!!! המבנה של היידישקייט התפרק בתוככי בית המקדש... וזה מה שכירסם במבנה של בית המקדש והפך אותו לבית חרוב החרבת קמח טחון טחנת... **ולמה כ"כ חשוב להדגיש את זה???**

כי דווקא בייחס לפרט הזה אנחנו לא צריכים לחכות ולקוות מתי בית המקדש יבנה... כי דווקא זה לא קשור לבית המקדש!!! זה קשור אלינו, אנחנו אלה פה כלנו חיים... זה תלוי בהחלטה שלנו כעת ועכשיו... האם אנחנו מוכנים לגשת לעבודת ה' בצורה יסודית... או בצורה חובבנית שכל אחד הולך לבר ובחר את הערך שהכי מרגש אותו ונכנס יחד איתו למגירה ויורה לכל הכיוונים...

כלפי מה הדברים אמורים??? אתה יכול לראות כל מיני יהודים יושבים בליל תשעה באב וממורים בבכי על חורבן בית המקדש... **ותוך כדי!!!** הם ממורים בבכי על זה שרק אבא שלהם קיבל תורה מסיני ומתי כולם יבינו שרק הם צודקים ואף אחד אחר לא... מתחשק לי לתפוס את אותו יהודי בתשעה באב ולהרים אותו מהריצפה... ולהגיד לו: אדוני היקר... תפסיק עם הדמעות תנין שלך... אתה בוכה על חורבן בית המקדש ותוך כדי הבכי אתה לוקח פטיש וממשיך להחריב אותו במו ידיך... תפסיק להתאבל... תפסיק לקונן... קום על שתי רגליך האחוריות ותחליט שאתה יוצא מהמגירה ומוכן לקבל את שאר חלקי עבודת ה'... תפסיק להמשיך להחריב את בית המקדש!!! תפסיק לפרק את המבנה של עבודת ה'... מותר לנו לגדול ולדעת שיש כהן גדול ויש סנהדרין, יש נביא ויש מלך... ואם יש לך כזה ראש קטן ביהדות שאתה לא מוכן לקבל כמה פירמידות שונות בעבודת ה'... אז תגיד בפה מלא שאתה לא רוצה שבית המקדש יבנה... אתה לא מצפה לעיר שחווה לה יחדיו... נא לא לשכוח... חוץ מלהתאבל על בית המקדש... יש לנו גם הרבה עבודה מעשית בלפטל בשנאת חינם שעדיין מרקדת לנו בתוך הלב... להפשיל שרוולים... פתאום יבא האדון...

תוספת שבת

זמני הדלק"נ שבת מוקדם פרשת בלק
 ירושלים: 7:14 מוקדם: 7:04
 בני ברק: 7:29 מוקדם: 7:19
 מודיעין עילית: 7:23 מוקדם: 7:13
 חיפה: 7:24 מוקדם: 7:14

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

ללומדי הדף היומי מס' יומא דף ע"ד "אמר רב יוסף מכאן רמז לסומין שאוכלין ואין שבעין"

רואה ואוכל. אכן מראית העין היא העיקר, ואין בטעם ממש בלי לראות המאכל. כמו שאמר שלמה המלך בקהלת "לא תשבע עין לראות" מכאן שיש "שבעה" בעין, ומכיון שנאמר בישעיהו "וקראת לשבת עונג" הרי אם יאכל מאכל שבת בחשיכה בלי לראות, לא יוכל להתענג ולא יוכל לקיים עונג שבת" כהלכתן. לכן אמר המדרש "מכאן שמדליקים נרות שבת", כדי שיאכל את סעודת השבת באור, ואז יהיה שבע כשיראה את המאכלים.

"זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנים - מכאן שמדליקים נרות שבת" - מדרש פליאה (בעהלותך יא, ה) החיד"א בספרו "דבש לפי" מביא בשם רבי אלעזר די אבילה שפירש מדרש זה. לכאורה מה היתה טענתם של האספסוף הרי יכלו לטעום במן כל טעם שירצו, שיחשבו על דגים ויהיה להם טעם דגים, אלא דרשו הז"ל על הפסוק "המאכילך מן במדבר וכו' למען ענותך (דברים ה) אוכל ומעונה, כי אינו דומה מי שרואה ואוכל, למי שאינו

מעשה נורא מבצל האור החיים הקד' לחיזוק כבוד תלמידי חכמים וחיזוק בענין תוספת שבת

לרגל יומא דהילולא שחל בט"ו תמוז

אחת שלא כיבדו מספיק. (מתוך הקדמת ספר אור החיים).

רבינו כתב כמה פעמים בספרו על מעלת התוספת שבת: ב'אור החיים' על הפסוק "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת" (שמות ל"א ט"ז) מובא שני באורים בענין "תוספת שבת". באור אחד - "ירצה על דרך אומרים ז"ל (יומא פ"א) שצריך להוסיף מחול על הקודש - ולא להמנע ממלאכה אחר שיגיע ויתנוצץ יום השבת, אלא צריך להכין עצמו בקדושת שבת ויצא כחתן לקראת כלה, ויהיה יושב ומשמר עד שיגיע השבת לעשותו - פי' לקיים מעשים הצריכים בו".

הבאור השני באר האור החיים' הק' באותו ענין - "עוד ירצה באומרו 'לעשות את השבת', [א. ה. שהרי אין מצוותה בעשייה אלא בשמירה וזכירה] כי מה שמוסיף מחול על הקודש יסכים ה' לקרותו שבת ונמצא זה האיש עושה שבת ממש, כי שעות מיום השישי וגם שעות מיום ראשון שהם חול - בני ישראל עושים אותם שבת". עכ"ל. נמצא א"כ שמלבד ה'שבת' שהיא ביום ש"ק ישנה שבת נוספת שבני ישראל עושים, והוא "תוספת שבת" שהופכים את החול לשבת. וכתב על זה ב"אדרת אליהו" וז"ל: "ובזה יובן נמי ממילא הפסוק בפרשת 'ויקהל' (שמות ל"ה) 'שבת שבתן לה' - לרמוז על התוספת".

בימים אלו שאנו מתאבלים על חורבן ביהמ"ק שנגרם מחילול שבת וביזיון ת"ח (שבת קיט:) ראוי להביא את המעשה נורא שהתרחש עם רבינו שבגלל מעשה זה נגזר עליו גלות לשנה, רבינו היה מסייע לעניים ככל יכולתו, ובפרט דאג לפרנסתם של לומדי התורה, ומידי שבוע היה קונה עגל מיוחד לשבת, שוחטו ומחלק בשרו בין התלמידי חכמים למען יאכלו וישבעו לכבוד שבת, שבוע אחד פרצה מגיפה בעירו סאלי וכל הבהמות שנשחטו לשבת נמצאו טריפות, חוץ מהעגל ששחטו לאור החיים,

אחד מהעשירים שהצטער מאד שלא יהיה לו בשר לשבת ביקש מרבינו לקנות חתיכת בשר בכל מחיר שידרש, אולם רבינו סירב וענה לו שזה מיועד דוקא לת"ח, תוך כדי דיבורם הגיע אחד מהת"ח העניים ורבינו הגיש לו מנתו, והעשיר זלזל משהו בת"ח שקיבל הבשר שהעשיר לא קיבל, רבינו לא רצה להתווכח עם העשיר שעזב את ביתו, ובלילה חלם רבינו שנגזרה עליו שנה גלות מפני שלא יצא להגנת התלמיד חכם שנעלב מהעשיר,

ואכן רבינו קיבל עליו מיד גלות ולא ישן שני לילות באותו מקום, והצדיק עליו הדין בגלל שלא מנע ביזוי הת"ח, רואים גם את הכבוד הגדול שרבינו כיבד את השבת ואת תלמידי החכמים, שהסכים לוותר על זה הון עצום, ובכ"ז לפי מעלתו נענש מפעם

דברי המשגיח הגה"צ רבי דב יפה זצוק"ל בשם האור החיים הקדוש זיע"א

דקות) כדי לזכות לכמה שיותר זמן שיש בו קדושת שבת. ומלבד הרווח שמתווסף לו עוד קדושת שבת, יש מעלה נוספת שהוא מגלה בזה שהשבת לא חלה עליו בעל כרחו, אלא אדרבה, הוא חפץ בשבת, מייחל אליה ואף מרחיב את זמנה. ובזה שמראה שחפץ בקדושת שבת, הוא זוכה לתוספת השפעות מקדושת השבת. והיה אומר, שאנו עדים לתופעת פלא, שלעיתים תכופות מאד צצים לפתע, ברגע האחרון, מפריעים ממפריעים שונים לקבלת השבת בשעה מוקדמת. אין ספק שזה אינו מקרי אלא מעשה ידי של היצר, אשר יודע את החשיבות העצומה שבקבלת שבת מוקדמת, ולכן עושה השתדלות מיוחדת להפריע לזה.

כל זאת זכינו לראות אצל המשגיח, איך שהיה מצפה ומייחל,

"ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורתם ברית עולם" (לא, טז). אחד הדברים שנכללים ב"ושמרו... את השבת", אומר האור החיים' הקדוש, שאדם יצפה לשבת, מלשון "ואביו שמר את הדבר" (שיעקב אבינו המתין וציפה לראות את יוסף).

עוד אומר האור החיים' שנכלל בזה מצוה לקבל על עצמו תוספת שבת. והוסיף המשגיח: שבקבלת תוספת שבת מקיימים את הכתוב בהמשך הפסוק "לעשות את השבת", כי בקבלת התוספת הוא עושה שבת כפשוטו, שכן הוא לוקח זמן של חולין ויוצק בו קדושת שבת.

והיה אומר המשגיח שאנשי מעשה משתדלים להרבות בתוספת שבת, (וכך נהג המשגיח בכל השנים להקדים את זמן הדלקת נרות בכמה

וראה את המשגיח יושב לבדו ואומר בהתלהבות גדולה, 'ושמרו בני ישראל את השבת'... 'ושמרו'... 'לעשות את השבת'... וכשהבחין המשגיח בו, שיתף אותו ברגשותיו: לא פשוט מה שנזכה היום, נזכה שעוד מעט יהיה לנו שוב - שבת קודש!

וממש מתגעגע, לבואה של שבת המלכה, וכבר משעות הבוקר המוקדמות של יום שישי היה אומר בשמחה ובהתלהבות: לא פשוט למה שנזכה היום - היום נזכה לשבת קודש!

אחד התלמידים סיפר, שנכנס ביום שישי לחדרו של המשגיח

משל נפלא מהגה"צ רבי אילמלך בידרמן שליט"א: שבת זה הזמן לחיזוק האמונה..

אותו ל'תל השומר', כשהגיעו לחדר מיון אובחן מצב חמור של אפנדציט שהתפוצץ, ה"י. הבחור הוכנס מיד לניתוח חירום, וב"ה אחרי כמה שעות הניתוח הסתיים בהצלחה. הרופאים כולם יחד ענו ואמרו, שאילו הוא היה עולה למטוס, לניו-יורק הוא לא היה מגיע חי... אדם צריך לשמוח שהוא מפסיד את האוטובוס לא רק כשהוא שומע שהיתה תאונה קשה, אלא אפי' כשהכל הולך ב"ה למישרין, לעולם יש לזכור את הפסוק "לעושה נפלאות גדולות לבדו", הוי אומר: רק הקב"ה, הוא לבדו, יודע מה טוב לאדם, ואת הטוב הזה, רק אותו יפעל ויעשה למענו, בנפלאות גדולות!

וכן מצינו בגמ' (בבא בתרא דף טז:): "אילה זו רחמה צר, בשעה שכורעת ללדת, אני מזמין לה דרקון שמכישה בבית הרחם ומתרפה ממולדה, ואלמלי מקדים רגע אחד או מאחר רגע אחד מיד מתה", כלומר, הכשת הנחש שבדרך כלל אינה מוגדרת כ'דבר טוב'... דוקא היא זו המסייעת ומצילה את האילה.

שמה תאמר ואולי יעלה בדעתנו כי הנחש אוהב צדקה וחסד, אולי הוא באמת מעוניין לעזור לאילה... צא ולמד מדברי ה'ילקוט שמעוני' (תהלים רמז תרפה) על הפסוק "למנצח על אילת השחר" הנדרש על אסתר המלכה: "אמר ר' יהודה ב"ר סימון, בית שיש בו נחשים, מביאים קרן איל ומעשנין את הבית בתוכו, ומיד הנחשים בורחים, כך כשבאת אסתר ברח המן". ומדוע? כי טבע האיילה לאכול את הנחשים, והמדרש מלמדנו שאסתר דמתה באותה שעה לאיילת האוכלת את הנחש - הוא המן הרשע. ומכאן שבשעה שכורעת ללדת, כשהאילה מצויה בשעת חולשה, דוקא אז מתקרב הנחש משום שמוצא הזדמנות להתנקם בה, אחת היא תקוותו, לשים סוף וקץ לכל איילותינו... ומה אומרת האילה, בדיוק עכשיו? כך לתפוס מישהו בזמן חולשתו? כעת לפגוע? ויושב בשמים ישחק למו, קודשא בריך הוא כביכול פונה אל האילה ומסביר לה: חשבת כי הדבר הגרוע ביותר כעת זהו הנחש המכיש אותך ופוגע בך, אך זו טובה, היא נחוצה ודווקא לה את כה זקוקה כעת! אף הנחש הסבור כי הוא מכיש וממעיט את איילות השדה מתבדה בראותו כי דווקא פעולתו היא זו הגורמת לאיילות לפרות ולהתרבות!!!

וכלפי מי הדברים אמורים, גם לבני אדם המסתירים בקרבם שמץ משהו מן הנחש... וכשאדם מצוי בשעת חולשה וקושי, באים הם ומכישים, מעכבים, מצייקים ומפריעים או נראים כמזיקים ומנצלים את קושי החולשה, וקודשא בריך הוא אומר: לטובתך הוכשת מאותו נחש, הוא אשר יביא את ישועתך! "לעושה נפלאות גדולות לבדו"! ואף כנגד המצייקים והמכאיבים, המדמים להמעטי ולהחליש ולעכב וכדו', נענה ונאמר כנ"ל, לפעולותיכם אנינא טבא, יישר כח, שלא זו בלבד שאין מכם צער ונזק, אדרבה, הכשתכם היא זו הממהרת ומחישה את הישועה!

(זמירות עלי באר)

השבת זהו זמן מסוגל מאוד להתחזק באמונה תמימה, כמו שאומרים ב'מזמור שיר ליום השבת': "איש בער לא ידע, וכסיל לא יבין את זאת", מהותה של השבת זו חיזוק האמונה לדעת שהכל לטובה בהנהגת השם יתברך בעולמו, גם כאשר לא הכל מובן ונהיר. ואמר משל לאדם שנכנס לתא הטייס וראה שם את מאות ואלפי הכפתורים השונים והמשונים זה מזה, שספק אם הטייס עצמו יודע מה תפקידו של כל אחד ואחד, וכך הצביע ושאל על כפתור מסויים והתעניין אודותיו 'מה זה', למה הוא מיועד? ענו והשיבו לו הטייסים: אי שוטה, וכי יודע אתה מה עושים בכל שאר הכפתורים? וכי זהו המידע היחיד החסר לך אודות המטוס ודרכי הפעלתו?!

ומעתה יבוא ביאור הכתוב כך: "איש" - מי שהוא 'איש' ובעל חשיבות, יודע לנכון כי הינו "בער ולא ידע", מכיר הוא בכך שאין עמו ולו מעט הבנה בדרכי ונפלאות השם יתברך בהנהגתו בעולם, הוא מאמין באמונה פשוטה בריבוננו של עולם ושמח במעשיו. לעומתו "כסיל לא יבין את זאת", מי שהוא כסיל אינו מבין את 'זאת', רק את הכפתור הזה הוא לא מבין, למה הקב"ה עשה ככה ולמה ככה...

על יהודי מוטלת החובה להכיר לדעת ולהאמין בכך שאף "לו יחיה גבר שנין אלפין, לא יעול גבורתך בחושבניא", דהיינו, אפילו אם יחיה כאן בעולם אלפי שנים אעפ"כ לא יועילו החשבונות שלו, ולעולם לא יוכל לדעת ולהבין אפס קצה ושמץ מה מהחשבונות של הריבוש"ע. רק זאת עלינו לשנן ולזכור, את דברי הראשונים שהקב"ה ברא את העולם כדי להיטיב עם בריותיו, לחזור ולהפנים את דברי חז"ל שכל מאן דעביד רחמנא לטב עביד. הא ותו לא מידי!

ומספר הרה"צ לפני שנה וחצי, בחוה"מ פסח, נקראתי לחזק בחור ששכב בבית חולים 'תל השומר'. הבחור שמוצאו מאמריקה, נמנה על חסידות שהבחורים הלומדים בארץ ישראל נשארים בליל הסדר אצל האדמו"ר, ובחוה"מ חוזרים לבתיהם באמריקה. לבחור הנ"ל בעיה רפואית קלה שבגללה הוא חייב לטוס עם בלון חמצן איתו במטוס, יש לו את כל האישורים הנדרשים לכך, והוא כבר טס עם הבלון מספר פעמים ולא היתה שום בעיה. בחוה"מ פסח הגיע הבחור לשדה התעופה ע"מ לטוס לאמריקה, אבל הפעם היה בשדה התעופה פקיד רשע מרושע שלא אישר לו בשום פנים ואופן לעלות למטוס עם בלון החמצן. הפעילו את עסקני הרפואה, חכ"ם ועסקנים שונים, אבל שום דבר לא עזר, והמטוס המריא בלעדיו. הבחור היה שבור ורצוצץ, גם כך קשה לו הניתוק מהבית, ועכשיו נוסף צער ביטול הנסיעה. הבחור ישב מדוכא ועצוב, ושאל את עצמו "על מה עשה לנו ה' ככה". אדהכי והכי, בשבתו עם עצמו שפוף ומדוכא, החל הבחור להתפתל מכאבי בטן עזים, עד מהרה הזמינו לו אמבולנס שפינה

לתרומות לעלון אפשר גם ב'נדרים פלוס' ו'קהילות' קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 2040.

לפרטים והנצחות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324gail.coa לשמייעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

בירור הלכה

בירורי הלכה
אקטואליים
מתוך הסוגיות
והפוסקים

כל הנידון כאן הוא ללא שיש תנאי בניהם, ולא שיש מנהג ידוע או מנהג המדינה, רק באנו בזה "בבירור ההלכה" לברר ולהראות הצדדים מהסוגיות והראשונים והפוסקים.

הנידון - א' - תיירים הזמינו הסעה לקברות צדיקים לפי שעות והתברר לנוסעים שהנהג הונה אותם וביקש מחיר מופרז, האם יכולים לתבוע את ההונאה.

ב' - הזמינו מונית לנסיעה בן עירונית בשעה מסוימת וסיכמו על תשלום והתברר לנוסעים שהנהג הונה אותם וביקש מחיר מופרז, האם יכולים לתבוע את ההונאה.

הונאה בשכירות חפצים

בתורה נאמר פרשת הונאה במוכר וקונה ולהלכה יותר משתות מקח בטל, שתות קנה ומחזיר הונאה, פחות משתות אין הונאה, בגמ' ב"מ נו' איתא דאיכא דין הונאה אף בשכירות חפצים, והטעם דשכירות ממכר ליומא, וכן כתב הרמב"ם הלכות מכירה פרק יג' ז' "השוכר את הכלים או את הבהמה יש להם אונייה, שהשכירות מכירה בת יומה היא".

הונאה בשכירות פועל

כתבו הראשונים דבשכירות פועל אין דין הונאה, דפועל ה"ה כעבד, ובעבדים אין דין הונאה, (יש נידון בקרקע ובעבדים האם רק אין דין חזרת הונאה, או שאין גם לאו, הרמב"ן פ' בהר כתב דאיכא לאו, וע"ע בסמ"ע רכז' נא', וברעק"א רכז' כט' הביא דהרמב"ן והחינוך ס"ל שעובר בלאו, ומאיך מדברי תוס' נראה דס"ל שלא עובר על לאו), ע' ברמב"ם מכירה יג' טו' "השוכר את הפועל לעשות עמו בין בקרקע בין במטלטלין אין לו הונייה, מפני שהוא כקונה אותו לזמן, ועבדים אין בהם הונייה" וכ"כ השו"ע חושן משפט הלכות אונאה סימן רכז' סעיף לג' "השוכר את חברו לעשות עמו, בין בקרקע בין במטלטלין, אין לו אונאה מפני שהוא כקונה אותו לזמן ועבדים אין בהם אונאה".

לפי"ז כל בעל מקצוע, או מורה, ומלמד, שעובד לפי שעות ומקבל את שכר העבודה לפי שעת עבודה, ה"ה שכיר, ואם המעביד הונה אותו, אינו יכול לתבוע מה שהתאנה.

מדוע אין הונאה בשכירות פועלים

א' כיון דפועל יש לו דין כעבד עברי דהא פועל יכול לחזור בו אפי' בחצי היום ובעבדים אין הונאה.

ב' ברמב"ן ובריטב"א ב"מ נו' כתבו טעם אחר דשכירות פועלים אינה נחשבת כמכר, (ז"ל הרמב"ן שם "הא דאמרינן שכירות יש לה אונאה, בשכירות בהמה וכלים וכיוצא בהן היא, אבל בשכירות קרקע אין לה אונאה ולא בעבדים, דהא שכירות מכירה ליומיה היא, ובשכירות ישראל כגון ששכר פועלים יש אומרים שאין בהם אונאה דלאו ממכר הוא וכן בקבלנות").

ג' בתרה"ד שכג' כתב עוד טעם, דפעמים בעה"ב זקוק לפועל ואינו מקפיד, וכן הפועל זקוק מעות ואינו מקפיד, (ואפשר דנפק"מ בן הטעמים דהא יש דס"ל דבקרקע יש הונאה אם שילם כפול משוויה, וא"כ לטעם א' אפשר דבפועל יש הונאה בכפול משוויה, ולשאר הטעמים אין הונאה בפועל כלל).

הונאה בקבלן

כתב הרמב"ם דאיכא חילוק בן שכיר לקבלן, בשכיר אין הונאה, ובקבלן יש הונאה, ז"ל הרמב"ם מכירה יג' הלכה יח' "נראה לי שהקבלן יש לו הונאה",

ותמה המ"מ שם על דעת הרמב"ם מדוע קבלן שונה משכיר, הרי קבלנות הוא כשכירות לענין בל תלין, וע' במל"מ שהביא מהתרה"ד סימן שיח' שביאר דקבלן אין חוזר בו בחצי היום דאינו כעבד, וכמ"ש רש"י ב"מ עז' דקבלן אינו עבד אלא לעצמו דהא יכול לעשות העבודה מתי שרוצה, ולכן יש בו דין הונאה. (ז"ל המשנה למלך שם "ומהר"א בס"י ש"ח נתן טעם לסברת דבינו מדק"ל בפ' האומנין דפועל יכול לחזור מטעם כי לי בני ישראל עבדים וקבלן אינו יכול לחזור מהאי טעמא אלמא פועל דמי לעבד ולא קבלן ומאי דאימעיט מאונאה הוא עבדים שהוקשו לקרקעות וקבלן לאו עבד מיקרי ע"כ ונכון הוא").

ומאידך הרמב"ן, רשב"א וריטב"א ב"מ נו' כתבו שגם בקבלן אין דין הונאה, דדין הונאה נאמר במכר או בשכירות מטלטלין שדינה כמכר, ולא בשכירות פועל או קבלן.

מ"מ להלכה כתב השו"ע דבשכיר אין הונאה, ובקבלן יש הונאה, ז"ל השו"ע סימן רכז' סעיף לו' "הקבלן יש לו אונאה כיצד, כגון שקבל עליו לארוג בגד זה בעשרה זוזים, או לתפור חלוק זה בשני זוזים, הרי יש לו אונאה".

לפי"ז כל בעל מקצוע, או מורה, ומלמד, שקבעו את התשלום לא לפי שעת עבודה, אלא התשלום ניתן לו עבור השלמת העבודה, אם המעביד הונה אותו יכול לתבוע מה שהתאנה.

הונאה במונית

שכר הסעה עם נהג, או שכר מונית והנהג ביקש תשלום מופרז והונה את השוכר, בפשטות להלכה היה נראה לחלק בין אופן ששכר לפי שעות או לפי מונה, דבכה"ג ה"ה מוגדר שכיר, ובשכיר אין דין הונאה, לאופן ששכר הסעה או מונית ליעד מסוים, דבפשטות זה נחשב קבלנות, ובקבלנות להלכה יש דין הונאה, אולם יש לעין בזה כדלהלן.

הונאה שהמונית בשכירות

אם הנוסע משלם לפי שעות או לפי מונה ה"ה מוגדר כשכיר, ובשכירות אדם אין דין הונאה, - מ"מ אכתי יש לדון, דהרי כל אדם ששוכר הסעה עם נהג, או שכר מונית, הוא משתמש גם ברכב וגם בנהג, ויש לדון האם כה"ג מוגדר כשכירות פועלים, או גם כשכירות חפצים, (ויתבאר להלן דנח' בזה האחרונים), וא"כ בגוונא ששכרו לפי שעות אף שמצד שכירות הנהג אין דין הונאה דהא בשכירות אדם אין דין הונאה, מ"מ אם נימא דיש בשכירות מונית גם שכירות חפצים, מצד שכירות הרכב יהיה דין הונאה, דבשכירות חפצים וודאי יש דין הונאה.

אומן עם כלי אומנתו האם זה שכירות פועל או

איכא נמי שכירות חפצים

אדם ששוכר בעל מלאכה לתקן לו חפץ, והאומן משתמש בכלי עבודתו, בפשטות אי"ז נחשב שהבעה"ב שוכר אף את כלי אומנתו, אלא בעה"ב שוכר אומן, והאומן משתמש בכלי אומנתו, ונחשב ששוכר פועל, ואין בזה שכירות חפצים כלל, ולכן אם האומן עובד לפי שעות ה"ה שכיר ואין בו הונאה, ואם הוא מקבל שכרו בגמר מלאכה ה"ה קבלן ולהלכה יש בו הונאה, וע"ע בש"ך שלג' ה'.

ומאידך בנתה"מ שלג' א' יש דבר חידוש שאף באומן עם כלי אומנתו, כגון ספר עם כלי אומנתו או נגר עם כלי אומנתו יש בזה שני קנינים, שכירות פועל, ושכירות חפצים, וכתב שם שבאמת יהיה נפק"מ לענין חזרה, דיכול לחזור בו

משכירות הפועל, ולא משכירות החפצים, ולדבריו עולה דכל בעל מלאכה שעובד עם כליו יהיה בזה הונאה על החלק של שכירות החפצים. (ז"ל הנתה"מ שם "הא דהוצרך בב"מ שם למשיכת תספורת אליבא דר"ל, אף דפועל נקנה בכסף לדברי הכל דהוא כקרקע כנ"ל, נראה דהוא מטעם שכתב הש"מ שם [ד"ה ז"ל הריטב"א] בשם הריטב"א ז"ל, האיך קנה זה באומן שלא יחזיר במשיכת כלי וכו', והא דאמרינן והא קא בעי למימשך תספורת, היינו לענין שכירות כלי דלשכירות הכלי בעי משיכה, עכ"ל בשינוי לשון קצת. וכונתו נראה, דשוכר פועל עם כלי אומנות דמי לשוכר פועל עם סוס המבואר בסימן רכז' סעיף ל"ג, ומשמע שם דכל אחד הוא קנין בפני עצמו, ובעי משיכה לקנות הכלי אומנות").

עולה דלמשנת' דבעל מלאכה שעובד עם כליו אין בזה כלל שכירות חפצים אלא שכירות אדם, ושכיר ה"ה כעבד דאין בו הונאה, וא"כ כל בעל מלאכה שכיר אף שעובד עם כליו לא יהיה בו דין הונאה,

אולם לפי"ד הנתה"מ שחידש דבעל מלאכה שעובד עם כליו יש גם שכירות חפצים, עולה חידוש, דלדבריו כל בעל מלאכה שעובד עם כליו יהיה בזה הונאה על החלק של שכירות החפצים.

ומיהו להלכה נוקטים דאדם ששוכר בעל מלאכה לתקן לו חפץ, והאומן משתמש בכלי עבודתו, וודאי אי"ז נחשב שהבעה"ב שוכר אף את כלי אומנתו אלא הוא שוכר פועל שמשתמש בכליו, ולא יהיה בזה דין הונאה.

נסע במונית האם זה שכירות פועל או איכא

נמי שכירות חפצים

יש לדון במונית שמשתמש ברכב ובנהג, האם יש כאן שכירות פועל, וגם שכירות כלים, או ה"ה כמו כל אומן שהתבאר בפשטות שיש בזה רק שכירות אומן, ומצאנו דנח' בזה האחרונים.

(החילוק בין אומן שמשתמש בכליו, שהתבאר שלהלכה אין בזה שכירות חפצים, למונית, שאפשר ששוכר אף המונית, דמונית חשובה לעצמה ופעמים שוכרים רכב לבד, משא"כ כלי אומן טפלים לשכירות האומן).

התרה"ד סימן שיח' כתב מי ששוכר פועל עם סוס, ולאחר שגמר פעולתו נודע לו שנתאנה, הדין שמשערין כמה שכר היה ראוי ליתן לפועל לבדו וכמה לסוס לבדו, ולפי חשבון זה מחלקין, והסכום שמגיע עבור שכר הפועל אין בו דין אונאה, ובשכר הסוס יש דין אונאה, והביאו הרמ"א חושן משפט הלכות אונאה סימן רכז' סעיף לג' "הגה: שכר פועל עם סוס או חמור, אף על פי שמצד עצמו אין בו אונאה, מצד הבהמה יש בו אונאה, ומשערין מה בא לשכר הסוס ומה שנתאנה בזה וצריך להחזיר לו ת"ה סימן שיח'".

ומאידך המחנ"א גזילה יא' כתב שהחמור נחשב ככלי אומנתו של הפועל והשכירות בזה היא רק שכירות פועל, והביא ראיה מדאמרינן בפ' האומנין גבי חמרים שנתבטלו ע"י בעה"ב שמשלם להם גם שכר בהמותיו, אף על פי שאין

יהיה הונאה כלל, ולרמ"א יהיה הונאה על חלק התשלום של הרכב), ויתבאר להלן דתלוי מהו גדר שכיר וקבלן.

מה גדר שכיר ומה גדר קבלן

בפשטות שכיר מעמיד את עצמו לבעה"ב לעבוד עבורו בשעות מסוימות ומקבל שכר כנגד זמן העבודה, משא"כ קבלן מקבל ע"ע לעשות מלאכה והתשלום ניתן לו עבור השלמת המלאכה,

איתא בגמ' ב"מ דשכיר ידו על העליונה וחוזר בו באמצע היום, וקבלן ידו על התחתונה, וכתב רש"י שם "דגבי שכירות איתא להאי טעמא דעבדי הם ולא עבדים לעבדים אבל בקבלנות אין זה עבד אלא לעצמו", וע"ע תוס' בב"ב מב' שקבלן מקבל יותר משכיר משום שאם מתקלקל לפני גמר העבודה עליו לתקן, משא"כ שכיר מקבל לפי שעות שעבד.

כמה הבדלים לדינא בין שכירות לקבלנות

א' כמשנת' לענין דין הונאה אין הונאה בשכירות, ובקבלנות יש הונאה.

ב' שוכר חוזר באמצע היום וידו על העליונה, קבלן ידו על התחתונה.

ג' עיכוב בדרך כמה הנוסע משלם, בשכירות משלם הנוסע על כל זמן הנסיעה, בקבלנות הנהג מפסיד.

ד' בשכיר תחילת מלאכה הוי קנין, בקבלן יש נידון האם תחילת מלאכה הוי קנין, וכן יש נידון האם הליכה למלאכתו הוי קנין, ע' ש"ך סימן שלג' יד' בשם הריב"ש, ובמחנה אפרים הלכות שכירות פועלים סימן ד' וה'.

קבלן לזמן מסוים מה גידרו

יש לדון טובא האם כשהקבלן צריך לבצע את העבודה בזמן מסוים נחשב לקבלן או לשכיר, האם גדרו כשכיר שהרי התחייב לעבוד בשעה מסוימת ולא יכול לעשות עבודתו בזמן אחר, או כיון שהתשלום עבור השלמת העבודה ולא תלוי כמה שעות עבד, ה"ה עובד לעצמו נחשב לקבלן, כגון נהג הסעות שמקבל תשלום לפי מסלול ויש זמן שחייב לעשות את ההסעה האם זה קבלן או פועל וכן נפק"מ בהרבה בעלי מקצוע שעובדים בקבלנות והתחייבו לעשות בזמן מסוים האם נחשבים שכיר או קבלן,

מצאנו בפוסקים כמה חילוקים בין שכיר לקבלן - א' שכיר עובד לפי שעות שנקבעו ומקבל את התשלום לפי השעות שעבד, וקבלן עושה מוצר ומקבל את התשלום בהשלמת המלאכה. ב' עוד חילוק ששכיר יום עובד בכל מה שבעה"ב אומר לו, משא"כ קבלן עושה עבודה מסוימת בהזמנה, ואפשר שזה כוונת רש"י שקבלן עובד לעצמו. ג' יש עוד חילוק דקבלן יכול להשלים המלאכה בזמן שנח לו, משא"כ שכיר השיעבוד

שבת בבהמה, הרי מוכח שהכל נכלל בשכר האדם, וע"י הכלי או הבהמה עושה הפועל מלאכתו, ובקצה"ח סימן שלג ב' ס"ל כהתרה"ד ששכר תמור איכא נמי שכירות חפצים וכתב הקצה"ח לחלוק על המחנ"א דחמרים שנתבטלו אינו ניתן לו שכר הבהמות דאין שבת בבהמה.

עולה דשכר בעל עגלה עם חמורו - התרה"ד הרמ"א והקצה"ח ס"ל דיש כאן גם שכירות חפצים, והמחנ"א ס"ל דיש כאן רק שכירות פועל.

ועולה נפק"מ במח' זו לענין דין הונאה - אם שכר הסעה לפי שעות והנהג לקח מחיר יקר ממחיר בשוק, דכלפי הנהג אין הונאה, וכלפי הרכב, תלוי המח' הנ"ל האם יש בכח"ג גם שכירות חפצים, דלרמ"א יהיה בזה הונאה, ולמחנ"א לא יהיה בזה הונאה.

(באמת במח' זו של הרמ"א והמחנ"א עולה כמה נפק"מ א' לענין הונאה כמשנת' אם שכר הסעה לפי שעות והיה הונאה, כלפי הנהג אין הונאה, וכלפי הרכב, תלוי המח' הנ"ל האם יש גם שכירות חפצים.

ב' לענין דין "שבת" - באדם איכא "שבת", בכלים ליכא, ונפק"מ אם הזמין הסעה או מונית ומבטל, האם מוגדר שכירות אדם ויש דין "שבת", או מוגדר שכירות חפצים ואין דין "שבת", ואכמ"ל.

ג' לענין דין תחילת מלאכה קנין, ונפק"מ כשהזמין הסעה או מונית, האם, ומתי חל הקנין, וזה תלוי האם זה מוגדר שכירות פועל או שכירות חפצים, ואכמ"ל.

ד' לענין חזרת הפועל באמצע העבודה, ונפק"מ שהנהג רוצה לחזור בו באמצע הדרך, אם זה שכירות פועל והוא מקבל לפי שעות, יכול לחזור בו, ואם זה גם שכירות חפצים א"א לו לחזור בו ואכמ"ל).

העולה בנידון א' - כששכרו הסעה לקברות צדיקים לפי שעות, או מונית לפי מונה והיה הונאה יש לדון כיצד מגדירים נסיעה במונית, האם זה שכירות אדם או שכירות חפצים, אם נסיעה במונית זה רק שכירות אדם לא יהיה בזה דין הונאה, דבשכירות אדם אין הונאה, ואם זה גם שכירות חפצים יהיה דין הונאה, העולה למשנת' - למחנ"א לא יהיה דין הונאה כלל, ולרמ"א יהיה הונאה על חלק של השכרת הרכב.

הונאה שהמונית בקבלנות

אם שכר הסעה או מונית ליעד מסוים בפשטות זה נחשב קבלנות, דהא מקבל את התשלום עבור נסיעה מיעד ליעד, ובקבלנות התבאר להלכה דיש הונאה, ובכה"ג בפשטות לכ"ע יהיה דין הונאה, דאם מונית זה מוגדר נמי כשכירות חפצים (כהרמ"א) איכא בזה דין הונאה, ואף אם מונית ה"ה ככל אומן שמשתמש בכליו ומוגדר כשכירות אדם (כהמחנ"א), מ"מ בכח"ג ששכרו ליעד מסוים ה"ה מוגדר קבלן, ובקבלן להלכה איכא הונאה,

ומיהו אכתי יש לדון בנידון דדידן שסיכמו עם נהג מונית תשלום על נסיעה מיעד ליעד בזמן מסוים, האם הוא נחשב לקבלן, (ולכ"ע יהיה הונאה על הכל), או נחשב כשכיר (למחנ"א לא

על גופו והוא חייב לעבוד בזמן שנקבע, ד' קבלן יכול להשלים המלאכה ע"י אחר דעיקר עבודתו להביא מוצר מוגמר, משא"כ שכיר נשכר לעבודה עצמה.

יש לברר בראשונים ובאחרונים מה עיקר גדר שכירות ומה עיקר גדר קבלנות, בלשון רש"י שם שכתב "דקבלנות אין זה עובד אלא לעצמו" יש משמעות שהגדר תלוי האם מקבל על שעות העבודה או על השלמת המלאכה, ומשמע דהיות ומקבל על השלמת המלאכה ה"ה עובד לעצמו ונחשב קבלן.

וכן משמע במגיד משנה הלכות שכירות פרק ט' "ואם קבלן הוא וכו'." פי' שאינו שכיר זמן ידוע אלא למלאכה ידועה" משמעות דבריו שכל שנשכר למלאכה ידועה ה"ה קבלן,

וכן משמעות הראשונים בסוגיא בב"מ מח' בענין משך כלי תספורת, ומתבאר שם שספר ה"ה קבלן אף ששוכרו לזמן מסוים.

וכן כתב הרשב"ש קיב' לענין ש"ץ, דנחשב קבלן אף שיש לו שעות מסוימות שעובד, מ"מ כיון שצורת השיעבוד הייתה לפעולה, ולא השתעבד לעבוד זמן מסוים ה"ה קבלן, וכן עולה מדברי התרה"ד סימן שכט'.

ומיהו יל"ע דבתרה"ד שכג' כתב שקבלן שהגבילו אותו לזמן מסוים נחשב שכיר, וצ"ע.

ובסמ"ע סימן שלג' טז', וסימן רכז' נט', סו', בסמ"ע ס"ק סו' ביאר דקבלן אין עליו שם עבד משום שיכול לגמור המלאכה אימת שירצה, משמע שבכה"ג שהוא מוגבל בזמן ה"ה שכיר. (ז"ל הסמ"ע סימן שלג' טז' "אם הוא קבלן שקיבל עליו מלאכה בכך וכך פירוש, ואינו כעבד דמלאכת רבו מוטלת עליו לעסוק בה כל היום בלי הפסק, אבל זה גומר מלאכה שקיבל עליו איזה שעה ביום שירצה, וכדרך כל בע"ה העושה במלאכה שלו למכור ולהשתכר בה", וז"ל הסמ"ע סימן רכז' ס"ק נט' "קבלן דגומר המלאכה דשוכרה לצורכה אימת שירצה, אין לו דין עבד").

בחכמת שלמה רסד' כתב שקבלן שחייב לעשות מלאכתו מיד ה"ה כשכיר ואין לו הונאה, וכ"כ הנתה"מ סימן רסד' ה, ובתרה"ד סימן שכג' יש תוספת חדוש, דעולה מדבריו

שאע"פ שפסקו השכר בקבלנות ואינו משועבד למלאכתו בשעות או בזמן מסוים, מ"מ אם קצץ עמו זמן לגמור השכירות, נדון כעבד,

ומצאנו עוד מח' אחרונים לענין גדר ש"ץ - ברשב"ש קיב' כתב שה"ה קבלן, ובחקרי לב יור"ד ג' נב' הביא שיש חולקים וה"ה כשכיר.

עולה דקבלן שלא מוגבל לעבוד בזמן מסוים, ועושה את עבודתו בזמן שנה לו ובסיום עבודתו מקבל התשלום (כגון נהג שמעביד סחורה ולא מוגבל לזמן מסוים) - ממז"נ לכ"ע יהיה דין הונאה בין על החלק של שכירות הפצים, ובין על החלק של עבודת האדם.

ולענין קבלן שקיבל עבודה לזמן מסוים נח' הדעות בזה, כמשנת' יש משמעות בראשונים ובמ"מ ובאחרונים שעיקר גדר קבלנות הוא בצורת פסיקת השכר אם ניתן כנגד הזמן, או כנגד המלאכה, ומה שמוגבל לזמן מסוים אינו נהיה בזה שכיר, ומאיך דעת הסמ"ע, החכמת שלמה, הנתה"מ, והחקרי לב שעיקר החילוק בין פועל לקבלן, דקבלן יכול לעשות בזמן שנה לו, ואם מוגבל לעשות בזמן מסוים ה"ה כשכיר.

א"כ בנידון ב' - שהזמינו מונית לנסיעה בן עירונית לשעה מסוימת וסיכמו על מחיר והתברר לנוסעים שהנהג הונה אותם - העולה למשנת' דיש באחרונים דס"ל דקבלן שצריך לעבוד בזמן מסוים, ה"ה מוגדר כשכיר, וא"כ למחנ"א לא יהיה דין הונאה כלל, ולרמ"א יהיה הונאה על חלק של השכרת הרכב, ולדעות דס"ל דאף בכה"ג מוגדר כקבלן, לכ"ע יהיה הונאה על הכל.

(הנפק"מ העלות בנידון זה, מה גידרו של שכר מונית לפי מונה לנסיעה בזמן מסוים, האם זה מוגדר כשכירות או קבלנות.

א' כמשנת' לענין דין הונאה אין הונאה בשכירות, ובקבלנות יש הונאה - נפק"מ שהיה הונאה במונית האם זה שכירות או קבלנות.

ב' לענין הדין דשוכר חוזר באמצע היום וידו על העליונה - נפק"מ במונית לענין הפסקה באמצע הנסיעה, דתלוי האם זה שכירות או קבלנות ואכמ"ל).

דרישה וחקירה

קובץ תורני
לכל המשפחה
גליון קיא
פינחס תשפ"א
(בין המצרים)

להצטרפות לקובץ המלא [כ"ד עמודים], יש לפנות לעורך: יהושע לינטופ בכתובת: lintop200@gmail.com

תשובות מרן שר התורה

מסדרת הספרים 'מועדי הגר' הרה"ג רבי מתתיהו גבאי שליט"א [באדיבות הרה"ג רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א, ראש מכון 'גם אני אודן']

הלכות בין המצרים [בתקוה שיתפכו לששון]

איסור תספורת מהלילה

שאלה: באיסור תספורת בבין המצרים מי"ז בתמוז אם זהו כבר מהלילה או רק ביום.
תשובה: מלילה.

מיץ ענבים קפוא בבין המצרים

שאלה: אם אפשר לאכול מיץ ענבים קפוא בימי בין המצרים¹ ובתשעת הימים.
תשובה: אין ראוי.

שהחיינו כשלא ראה חברו

שאלה: אם בימי בין המצרים יכול לברך שהחיינו, כשלא ראה חברו ל' יום.
תשובה: כן.

שהחיינו במצוה פעם ראשונה

שאלה: למש"כ הרמ"א יו"ד ס' כ"ח שהעושה מצוה פעם ראשונה יברך שהחיינו אם ג"פ בימי בין המצרים.

תשובה: כן.

כהן המקבל פדיון הבן לכוון

בשהחיינו

שאלה: למש"כ בתשו"כ חתם סופר יו"ד ס' רצ"ט, שאב המברך שהחיינו בפדיון הבן יכוון להוציא הכהן, משום דקמטי הנאה, אם יתפדין להוציא גם בימי ביהמ"צ.

תשובה: כן.

שהחיינו בפדיון פטר חמור

שאלה: העושה פדיון פטר חמור בימי בין המצרים ונוהג לברך שהחיינו ע"ז, אם יברך גם בימי בין המצרים.

תשובה: כן.

לחדש טלית ולברך שהחיינו

שאלה: אם מותר בימי בין המצרים לחדש טלית חדשה ולברך ע"ז שהחיינו.

תשובה: לא.

שהחיינו על ספר חדש

שאלה: מי שקיבל ספרו החדש מהדפוס לביתו בבין המצרים ונוהג לברך שהחיינו או ע"י פרי, אם יברך.
תשובה: מי ששמח.

שותה הרבה לפני הצום

שאלה: השותה הרבה מים לפני הצום כדי שיוכל לצום ולא משום שצמא, אם יברך כששותה.
תשובה: אם אין נהנה כלל אין לברך.

ברכה אחרונה כשאכל בשוגג

שאלה: האוכל בשוגג בתענית אם יברך ברכה אחרונה אף לסוברים דבשוגג אין מברך באיסור, הכא באיסור מחמת הזמן שרי.

תשובה: צ"ע.

ג' חולים האוכלים אם יזמנו

שאלה: שלושה חולים האוכלים בתעניות אם יעשו זימון.

תשובה: חלילה.

עוד בענין הנ"ל

שאלה: צ"ע מ"ט לענין ג' חולים האוכלים ביו"כ כתב מרן דיתכן שיזמנו, ולענין תענית כתב חלילה.

תשובה: שם מצוה.

מתיקות התורה

מאצרותיו של הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א [עניני בין אדם לחבירו]

וכתב הערוך השלחן (סימן רטו ס"א): גם כששומע שעושיין מי שברך לאחד, נכון לענות אמן ובוה מקיים מצות 'ואהבת לרעך כמוך' ולכן עונים אמן אחר הרחמן, עכ"ל. נמצא דכל שכן אם מתפלל ואומר תהלים עבור חולה, שמקיים בזה מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך (ברכות יב, ב).

נהגו שלא להתפלל עבור חולה פעמיים

בשבת, האם נהגו כדוין?

שאלה. נוהג אני לבקר חולים, ולצערי ישנם חולים שאין מי שיתפלל לרפואתם לכן מתפלל אני ומברכם ב"מי שברך" ליד הספר תורה, באחת השבתות הזכרתי את החולים ב"מי שברך" בבוקר, ובקשתי מהחזן גם בתפלת מנחה שיתפלל עבורם "מי שברך", ענה לי שמכיון שהתפללו עבורם בבוקר, מנהגם הוא לא לבקש עבורם שנית במנחה, האם המנהג כדוין?

מה עדיף, להתפלל על חולה או לומר פסוקי

דזמרה?

שאלה. אדם שהגיע מאוחר לביהמ"כ ודילג על פסוקי דזמרה כדי להתפלל עם הציבור. כשסיימו את התפלה אמרו תהלים לרפואת חולה. אין לו זמן לקיים שניהם ויכול או להשלים פסוקי דזמרה או לומר תהלים. מה עדיף לעשות?

תשובה. נאמר במסכת ברכות דף יב ע"ב ואמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב כל שאפשר לו לבקש רחמים על חבירו ואינו מבקש נקרא חוטא שנאמר "גם אנכי חלילה לי מחטא לה" מחדול להתפלל בעדכם". עכ"ל הגמ'. מגמ' זו יש ללמוד דעדיף לומר תהלים ולא להיקרא "חוטא", כיון דיש איסור להמנע מלהתפלל על חולה. ועדיף מלהשלים פסוקי דזמרה, דאף דהוי מצוה, אין זה חיוב ואין נקרא "חוטא" אם לא ישלים, כמבואר בערוך השלחן (סימן נב שע"ד - ה).

¹ הערת העורך: הכוונה לפי הדעה האוסרת מי"ז בתמוז. וזה לשון השולחן ערוך (או"ח תקנא, ט): יש נוהגים שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בשבת זו; (ומותר בחומץ של יין); ויש שמוסיפין מראש חודש עד התענית, ויש שמוסיפין מי"ז בתמוז. וכתב המשנה ברורה (שם ס"ק נט): מי"ז בתמוז - דמאז התחיל הפורענות של החורבן וכו"ז בימות החול אבל בשבת אין רשאי להחמיר בזה דאף אם חל ט"ב בשבת מותר ונדחה על יום א' וכדלקמן בתקנ"ד ואפי' אם קיבל עליו בפירוש שלא לאכול בשר מי"ז בתמוז והלאה מותר בשבתות [וכן בסעודת מצוה] דכל הנודר אדעתא דמנהגא נודר ואין דעתו על שבת אם לא שהוציא זה בפירוש בלשון נדר שאמר הרי עלי שלא לאכול בשר מי"ז בתמוז יש מחמירין.

קובץ דרישה וחקירה (גליון קיא) פינחס תשפ"א | 1

תשובה. התוס' במסכת קידושין (שם ד"ה עני) כתבו שדוקא אם ניתן להשיג חררה במקום אחר, אזי מי שלוקחה מיד חבריו המהפך בה, נקרא רשע, דלמה יטול חררה זו והוא יכול להשיגה במקום אחר. אף אם לא ניתן להשיגה במקום אחר אזי אינו "רשע". [והובאו דבריו בשו"ע (ח"מ סימן רלז ס"א)]. ולכן בענייננו, אם קשה מאוד להשיג עוזרת בית אמינה, אין שכנתה שעשתה כנ"ל, נקראת "רשע". אולם ברור וברור שעשתה דבר שאינו הגון ועברה על מצות "ואהבת לרעך כמוך".

ויש לשאול אם כן איך כתבו התוס' דמותר לראובן לשכור את המלמד של שמעון ואינו "רשע", משום דקשה להשיג מלמד טוב, והרי עובר הוא על "ואהבת לרעך כמוך"? ויש לומר דבמצוות אדם קרוב אצל עצמו, כמבואר בשערי תשובה (או"ח סימן תפב), שכך עשה יעקב אבינו שהערים על עשיו אחיו ונטל את בכורתו, ומותר גם לשלם יותר ולקנות אתרוג נאה שחבירו כבר מהפך בו לקנותו, דבמצוות אדם קרוב אצל עצמו, כמבואר בשערי תשובה (סימן תרנח ס"ק יב). (יומא פג, א).

תשובה. לא מצאנו שאסור לומר מי שברך פעמיים לחולה בשבת, ואולי ההסבר למנהג הוא על פי מה ששינונו במסכת שבת דף יב ע"ב אמר רבי חנינא, בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת, ופירש רבנו חננאל, משום שחוששים שמה יבקש עליו רחמים בצרה ובצעקה, לפי זה יש מקום להנהיג שרק פעם אחת יתפללו עבור חולה ולא יותר, ויעוין גם במגן אברהם (סימן רפז) שכיון שבקושי התירו על כן לא יפה עושים אלו שאינם מבקרים את החולים בימות החול רק בשבת. יש לציין שמצוה גדולה היא להתפלל עבור חולה, ומקיימים בזה גם מצות ואהבת לרעך כמוך (שבת יב, ב).

הציעה יותר כסף לעוזרת בית כדי שתעזוב מקום עבודתה ותבוא אליה, מה דינה?

שאלה. יולדת שבקושי רב השיגו עבודה עוזרת, ובאה שכנתה והציעה לאותה עוזרת, סכום כפול עבור העבודה, והיא באה לעבוד אצלה, האם נקראת השכנה בשם "רשע", כדון "עני המהפך בחורה, ובא אחר ונטלה"?

מתיקות אור השבת

פינינים וסיפורים בענין קדושת השבת [והמסתעף], מתוך סדרת הספרים 'ומתוק האור' הרה"ג רבי שלמה לוינשטיין שליט"א לפתע ניצור רבי חיים משרעפיו ומעיונו העמוק - קול דפיקה נשמע מעם החלון. הרים את ראשו ונתבהל - עמד שם אדם קפוא למחצה, ופימן בידיו בקשת רחמים...

רבנות תמורת שְׂכָר הגון ביותר, מדוע, אפוא, אינך דורשת ממנו גט, ונפסקת באחת מכל המצוקה הזו?

אשת הגר"א, מלבד שהיתה צדקנית ומסורה לבעלה, גם אשה חכמה היתה, ובמקום להאריך ולהקביר במלים יצאה לשכנעם ממראה עיניו. "המתינו רגע", אמרה לשכנות הרחמניות, "ואראה אתך דבר".

נכנסה לביתה ושבחה עם שתי פתנות משל בעלה בידיה, את האחת לבש במשך שבוע ימים, ואלו השניה חדשה ישירות מהפביסה. היא בקשה מהן לנסות ולהבחין איזו היא הפתנת המשמשת ואיזו הנקיה, אלא שהשכנות ההמומות ממראה עיניהן לא הצליחו למצוא כל הבדל בין השתיים.

או אז פנתה אליהן אשת הגר"א ואמרה: "אמרו נא לי עכשו, כיצד נתן, אפוא, להפרד מאיש אלקים קדוש כזה, אשר גופו זך ונקי מחמירות, וכל פתם או רבב לא שולטים בו?"

יש בנותן טעם להוסיף, כי בהזדמנות ספרתי ספור זה למרן רבי מיכל יהודה ליפקוביץ' זצ"ל, והוא אמר לי כי שמע מעשה זה מהמלמד

שלמד אותו את אותיות האלף בית. הוא ספר זאת עם פרט שונה: פריט הלבוש אותו הראתה אשתו של הגאון לא היתה חלצתו כי אם הבגד הקמוף לגופו.

"אין לי צרך בענג שבת נוסף!"

ולהתענג ביתר נשמתי אשר נתתי בי

נכדו של מרן הרב אלישיב זצ"ל, רבי אריה, מספר, כי כשנפתח הקראון - בקשו להקל על מרן את שנוי מקום התפלה הקבוע, ולשם כך הביאו בשבת הראשונה בעל תפלה חשוב, שהאריך בניעומות ובנגונים בטוב טעם.

באותה השבת - התישב מרן מיד לאחר סעודת השבת ללמד ברציפות עד לתפלת מנחה, שלא כמנהגו לפילש למנוחה קצרה בצהריים ביום שבת קדש. ר' אריה הציע למרן שוב ושוב כי יפרש למנוחה, אולם מרן דחהו והמשיך ללמד.

במוצאי שבת, בטרם יצא לדרכו - התנצל ר' אריה בפני מרן על שלא שמר מספיק על בריאותו בשבת זו... ואלו מרן נענה והשיב לו: "מדוע הולכים לישון בשבת בצהריים? בשביל ענג שבת! ובכן, השבת כבר היתה לי ענג שבת מה'בעל תפלה', כך שלא היה לי צרך בענג שבת נוסף!".

גומל נפשו איש חסד

והצעתי משתי

אנשי תורה וחסד אינם רואים במעשי החסד שלהם מעשים שנעשים עבור אחרים, כי אם מעשים שכל פלם נועדו עבורם, לקיום העולם הרוחני שלהם.

זקני תלמידי חכמים שבברודי היו מספרים, שמעולם לא כבה נרו של בעל הדברי חיים מצאנז זצ"ל, משום שכל הימים, לרבות הלילות, לא הפסיק מלמודיו.

בליל חרף אחד ושב כדרכו ועסק בתורה. השעה היתה הרבה לאחר חצות, ובחוץ - ליל סופה וסערה, שלג וכפור.

לפתע נעור רבי חיים משרעפיו ומעיונו העמק - קול דפיקה נשמע מעם החלון. הרים את ראשו ונתבהל - עמד שם אדם קפוא למחצה, וסמן בידיו בקשת רחמים.

מהר ופתח לפניו את הדלת. הלה נכנס כשכלו רוטט מכפור. הושיבו רבי חיים ליד האח הבושרת, הגיש לו כוס יין כדי להתחמם, ואף הזמינו לאכל את ארוחת הערב. כששבה רוחו של האיש אליו והוא נרגע. עמד רבי חיים והציע לפניו מטה - שינוח בה.

החל האורח מתנצל. "יסלח לי הרבי! אנוס הייתי להטרידו ולבטלו מלמודו! לרגל מסחרי צריך אני לנסע הלאה, אבל בדרך אהזתני צנה וכמעט שקפאתי מקר. בקשי הגעתי לברודי, פניתי כה וכה ולא ראיתי אור אלא בביתו של מר, ומכרח הייתי לדפק על חלונו ולהכנס לביתו. עכשיו טורח כבודו בשבילי יותר מדי. גם מטה הוא מצייע לי בעצמו וזה לא לפי כבודו..."

הפסיקו רבי חיים באמצע שיחתו ואמר לו:

"לא בשבילי אני מצייע את המטה, אלא בשבילי - לעולם הבא..."

יוסף החליף את החליק הפחתון בעליון

והתלפתי שמלותי

בספר "הגאון" (תולדות הגר"א מוילנא זצ"ל) מובא, שבאחת מתקופות העני והדלות שהיה שרוי בהם רבנו הגר"א, התגלתה מצוקת הדחקות באופן שלא נתן היה עוד להסתירה מעיני הבריות.

מספר שכנות הביעו רגשי חמלה על אשת הגר"א הנלחצת תחת על הדלות ופנו אליה בתמיחה: "הכיצד סובלת את כל השנים במחצת בעלך אשר אינו מפרנסך קראוי. הרי אם רק היה רוצה כבר היה מתמנה אחר כבוד לכהנת

2 | קובץ דרישה וחקירה (גליון קיא) פינחס תשפ"א

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'היו כל צמא לכו למים' (כ"ק פב.)

פרשת פינחס

מִלְבַּד עֵלַת הַבֶּקֶר אֲשֶׁר לְעֵלַת הַתְּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת אֱלֹהֵי: (כח, כג).
הנה איתא במשנה (זבחים פ"י משנה א), 'כל התדיר מחבירו, קודם את חברו, התמידים קודמים למוספין, מוספי שבת קודמין למוספי ראש חודש... שנאמר מִלְבַּד עֵלַת הַבֶּקֶר אֲשֶׁר לְעֵלַת הַתְּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת אֱלֹהֵי, - ומהדרשה הנ"ל לומדים לכל המצוות, שתדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם.

ומעשה שהי' באחד שאיחר לתפילת שחרית בשבת, ולא הסיפק לברך את כל ברכות השחר קודם התפילה, ומייד לאחר תפילת מוסף חזר וברך את ברכות השחר שדילג לפני שחרית.

והנה כאשר סיים לברך ברכתיו, ניגש אליו ת"ח אחד שליט"א, וטען בפניו שכיון שקיי"ל שתדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם, לכן הי' צריך לברך את ברכות השחר קודם לתפילת מוסף, כיון שברכות השחר תדירות, ותדיר קודם.

והשיב לו הלה, שרק כאשר הציבור התחיל את תפילת מוסף בלחש, הוא נזכר שאכתיו לא בירך ברכות השחר, וכיון שלא רצה להפסיד את מעלת תפילה בציבור, לכן חשב שעדיף שיברך את ברכות השחר לאחר תפילת מוסף.

[ניש לדון שאילו הי' מברך בתחילה את ברכות השחר, הי' מפסיד את מעלת תפילה בציבור מתרי טעמי, - א. דיעווי' בביאור הלכה (סי' קט, בד"ה הנכנס) שכתב בשם הפמ"ג, דאפשר דאם אינו מתחיל תפילתו עם הציבור בשווה, לאו תפילת ציבור גמורה מיקרי.

ב. יעווי' בשו"ע שם, שהנכנס לביהכ"ס ומצא ציבור מתפללין, אם אינו יכול להתחיל ולגמור תפילתו קודם שיגיע השי"ץ לקדושה, לא יתפלל עם הציבור עיי"ש, - ובנידו"ד במעשה שהי', אילו הי' מברך ברכות השחר לפני מוסף, הוא לא הי' מסיים תפילתו עד קדושה, ואי"כ לאחר שהי' מברך את ברכות השחר לכאוי' הי' דינו להמתין ולא להתפלל עם הציבור].

וטען לו הת"ח הנ"ל, דצריך להקדים את התדיר גם בכה"ג שיפסיד משום כך את מעלת תפילה בציבור בתפילה שאינה תדירה, - ומאידך טען הלה דמנ"ל הא, ושמה שפיר עבד שלא הפסיד את מעלת תפילה בציבור, עבור קיום האי דינא דתדיר קודם.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה במשנ"ב בהל' ר"ח (סי' תכב ס"ק ד) כתב בשם השע"ת וז"ל, 'אם כשהיה מתפלל ג' (ברכות) ראשונות על דעת להתפלל מוסף, נזכר שלא אמר 'יעלה ויבוא' בתפילת שחרית, בוודאי יש להורות שיסיים התפילה בשל שחרית ואחר כך יתפלל מוסף' עכ"ל.

ומעתה ילי"ע, דהרי המשנ"ב לא חילק בזה, ומשמע דאפי' אם עסקינן באחד שמתפלל בציבור, וכל הציבור עומדים במוסף, וכעת הוא נזכר ששכח יעלה ויבוא בשחרית ודינו להתפלל שחרית שנית, ואי"כ חזר דינו שצריך להתפלל שחרית תחילה, משום דשחרית קודם למוסף כיון שתדיר קודם, דמשמע דגם בכה"ג יורו לו, דאם נזכר כשעומד בג' הברכות הראשונות של מוסף שלא אמר 'יעלה ויבוא' בשחרית, דצריך לסיים התפילה בשל שחרית.

ואע"פ שלכאוי' פסיד בזה את מעלת תפילה בציבור בתפילה שאינה תדירה, כיון דלאחר שיסיים את תפילת השחרית, שוב

לא ימצא היכן להתפלל את תפילת מוסף בציבור, דמ"מ תדיר קודם גם בכה"ג, [דהמשנ"ב הרי לא חילק, שהדין הנ"ל הוא רק בכה"ג שימצא אחי"כ מניין אחר לתפילת מוסף].

ואי"כ לכאוי' מוכח דתדיר קודם, גם בכה"ג שיפסיד משום כך את מעלת תפילה בציבור בתפילה שאינה תדירה, וכמו שטען הת"ח הנ"ל, ואי"כ לפי"ז בנידו"ד הי' לו להקדים את ברכות השחר, ואע"פ שיפסיד משום כך את מעלת תפילה בציבור וכמבואר.

אכן באמת יש לפלפל טובא בהוכחה הנ"ל, וכדלהלן.

- ב -

דהנה לגבי הקדימה של קרבן התמיד עצמו, מלבד הלימוד מקרא ד'מִלְבַּד עֵלַת הַבֶּקֶר אֲשֶׁר לְעֵלַת הַתְּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֵּיִל, ישנה עוד דרשה שהתמיד קודם לשאר הקרבנות, וכדאיתא בגמ' (פסחים נח:): 'תנו רבנן, מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר, תלמוד לומר וערך עליה העולה', [ועי' בתוס' (זבחים פט. בד"ה כל) שביארו, מדוע צריך את ב' הדרשות הנ"ל].

והנה איכא פלוגתא, במה שרבנן תיקנו את התפילות כנגד התמידין, האם התקנה הייתה גם כנגד הדין הנוסף הנ"ל, שגם בתפילות לא יהא דבר קודם לתפילת השחרית, - אוי"ד דרבנן תיקנו בתפילות, רק כנגד הדינים שהיו מעכבים בדיעבד בקרבנות, אך לא תיקנו שהי' בתפילות את הדינים שלא היו מעכבים בדיעבד בקרבנות, ומכיון שהדין הנ"ל יהא דבר קודם לתמיד של שחר אינו מעכב בדיעבד, לכן הדין הנ"ל לא נאמר בדיני התפילות ואפי' לכתחי'.

דהג"ר יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל כתב (שו"ת 'באר יצחק' סי' כ, א), שהטעם שתפילת שחרית קודמת לתפילת מוסף, הוא רק משום דתדיר קודם בכל המצוות, אך אין זה משום האי דינא דנלמד מיוערך עליה העולה, שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר וכנ"ל, כיון שרבנן לא תיקנו שהי' בתפילות, את הדינים שלא היו מעכבים בדיעבד בקרבנות.

אך בשו"ת 'אגרות משה' (או"ח ח"ד סי' סח) כתב, דקרנן התמיד הי' קודם לשאר הקרבנות משום ג' דינים עיי"ש, וכשתיקנו תפילת שחרית כנגד התמיד, מסתברא דתיקנו כנגד כל ג' הדינים, עיי"ש.

- ג -

ומעתה יש לדון במה שהוכחנו לעיל מהדין שהובא במשנ"ב, 'אם כשהיה מתפלל ג' (ברכות) ראשונות על דעת להתפלל מוסף, נזכר שלא אמר 'יעלה ויבוא' בתפילת שחרית, בוודאי יש להורות שיסיים התפילה בשל שחרית ואחר כך יתפלל מוסף', - והוכחנו מזה שתדיר קודם גם בכה"ג שיפסיד משום כך את מעלת תפילה בציבור בתפילה שאינה תדירה וכנ"ל.

ומעתה י"ל דההוכחה הנ"ל תליא בפלוגתא שהבאנו לעיל, דאי נימא דדעת המשנ"ב בהל' ר"ח הנ"ל (והשע"ת והמחב"ר, והיזרע אמתי' שהוא 'מרא דשמעתתא') כדעת הג"ר יצחק אלחנן הנ"ל, שרבנן לא תיקנו בתפילות את הדינים שלא היו מעכבים בדיעבד בקרבנות, והטעם ששחרית קודם למוסף הוא רק משום שתדיר קודם, אי"כ יש להוכיח כנ"ל, שתדיר קודם גם במקום

שיפסיד משום כך את מעלת תפילה בציבור בתפילה שאינה תדירה וכנ"ל.

- ד -

אך אי נימא דדעתם כדעת האיגרות משה' הני"ל, דכשתיקנו את תפילת שחרית כנגד התמיד, מסתבר דתיקנו כנגד כל ג' הדינים וכנ"ל, אי"כ יש לדחות את ההוכחה הני"ל, כיון ד"ל דיתכן דתדיר לחודי אינו קודם, במקום שמחמת קדימתו יפסיד את מעלת תפילה בציבור בתפילה שאינה תדירה.

ושאני התם (בסי' תכב) דאם יקדים את המוסף לשחרית, הרי הוא יעבור על האי דינא, **דלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר** (ועל עוד דינים שנאמרו בקדימת קרבן התמיד, וכמבואר באג"מ הני"ל), שהרי גם בתפילות תיקנו כנגד זה, שלכתחתי לא יתפלל מוסף קודם שחרית משום כל הדינים הני"ל, ויתכן דרק משום הכי הורו לו שיסיים בשל שחרית, ואע"פ דיפסיד משום כך את מעלת תפילה בציבור בתפילת המוסף.

ולפי"ז בנידו"ד גבי ברכות השחר הני"ל אכתי יתכן לומר, דינו להתפלל קודם מוסף עם הציבור, ורק אח"כ יברך את ברכות השחר, כיון שיתכן שתדיר לחודי אינו קודם, במקום שמחמת קדימתו יפסיד את מעלת תפילה בציבור בתפילה שאינה תדירה וכנ"ל.

- ה -

ואמנם באמת גם אי נימא דדעתם כדעת הג"ר יצחק אלחנן הני"ל, שרבנן לא תיקנו בתפילות את הדינים שלא היו מעבכים בדיעבד בקרבנות, וא"כ הטעם ששחרית קודם למוסף הוא רק משום שתדיר קודם, אך מ"מ אכתי יש לדחות את ההוכחה הני"ל (מסי' תכב) מצד אחר.

משום דהנה יש לחקור, כאשר מתפלל שחרית ביחד עם ציבור שמתפלל כעת מוסף, האם תפילתו נחשבת כתפילה בציבור, - או"ד דרק אם מתפלל את אותה התפילה שהציבור מתפלל, רק אז תפילתו נחשבת כתפילה בציבור.

והנה כתב המשגיב (סי' צ ס"ק ל) וז"ל, 'משמע בע"ז (ד): דאם מתפלל מוסף, בשעה שהציבור מתפלל שחרית, לא מיקרי בשעה שהציבור מתפלל, - ואם מתפלל עמהם בבית הכנסת, מיקרי תפילת הציבור' עכ"ל (ובשעה"צ ציין יצ"ח ומג"ג), - הרי לן דלדעת המשגיב, המתפלל בציבור תפילה אחרת מהציבור, תפילתו נחשבת שפיר כתפילה בציבור, (ואמנם ע"ע בכל משי"כ הג"ר יצחק אלחנן זצ"ל (שם), דאיהו גופי ס"ל, דאין תפילתו נחשבת כתפילה בציבור בכח"ג, וכדלהלן).

- ו -

ומעתה לדברי המשגיב הני"ל יש לדחות את ההוכחה הני"ל, דמעתה י"ל דיתכן דמחמת האי דינא דתדיר קודם אי"צ להפסיד את מעלת תפילה בציבור בתפילה שאינה תדירה, ומ"מ הורו לו (בסי' תכב הני"ל) לסיים תפילתו בשל שחרית, משום שהוא לא יפסיד בזה כלל את מעלת תפילה בציבור, **כיון דאע"פ דהוא מתפלל שחרית והם מתפללים מוסף, אך מ"מ הרי זה נחשב שפיר שמתפלל שחרית בציבור, וא"כ לא יפסיד מאומה בזה שיקדים את התדיר.**

דהא אם יקדים קודם את תפילת המוסף, הרי תפילת השחרית שיתפלל אח"כ תהי' תפילת יחיד בלא ציבור, וא"כ בין כך ובין כך תפילה אחת תהי' ביחיד, ולכן עדיף שיקדים את תפילת השחרית משום שתדיר קודם, ודו"ק.

ולפי"ז בנידו"ד שאם יקדים את ברכות השחר למוסף, הרי הוא יפסיד את מעלת תפילה בציבור בתפילת המוסף, בכה"ג שוב יש לדון שיתכן שדינו להתפלל קודם מוסף עם הציבור, ורק אח"כ יברך את ברכות השחר וכנ"ל.

[ואמנם יעוי' במה שהקשה בשו"ת 'מנחת יצחק' (ח"ב סי' קלב, ב) על משי"כ המשגיב הני"ל בשם הצ"ח והמג"ג (שכאשר מתפלל מוסף, יחד עם ציבור שמתפללים שחרית, נחשבת לו כתפילה בציבור), - וע"ע בשו"ת 'אבן ישראל' (ח"ט סי' סג, עמ' נח), - ואמנם יעוי' עוד ב'אליה רבה' (סי' רלו, ז) שכתב נמי לדון, שאם מתפלל בבית הכנסת מנחה יחד עם ציבור שמתפללים ערבית, הרי זה נחשב כתפילה בציבור (ודלא כדעת המג"א שם), עיי"ש ואכמ"ל].

- ז -

אכן באמת כבר נחלקו להדיא בכעין נידו"ד, היבאר יצחקי והאיגרות משה' הני"ל, דביבאר יצחקי כתב דמי שאיחר ובא לביהכניס כשעומדים להתחיל בתפילת מוסף (ואין לו מניין אחר שיוכל לילך אליו), יתחיל עמהם קודם מוסף, ורק אח"כ יתפלל את תפילת השחרית, משום דס"ל להבאר יצחקי, דכל הקדימה של תפילת שחרית למוסף, היא רק משום דתדיר קודם וכנ"ל.

וס"ל נמי, דתפילה בציבור נחשבת כ'מקודש' כלפי תפילת יחיד, וכיון שאם יתפלל קודם שחרית, הרי יפסיד לגמרי את מעלת המקודש, כיון שלא ימצא מניין אחר לתפילת מוסף, לכן ס"ל להבאר יצחקי, דבכה"ג ודאי דהמקודש קודם להתדיר, ולכן בכה"ג צריך להתפלל קודם את תפילת המוסף יחד עם הציבור, ורק אח"כ יתפלל את תפילת השחרית, [וס"ל דאם מתפלל תפילת שחרית בזמן שהציבור מתפללים מוסף, אין זה נחשב שמתפלל בציבור, - ודלא כדברי המשגיב הני"ל באת"ח].

ומ"מ כתב הבאר יצחק בסוף דבריו, שהדן הני"ל ברור רק בשבת ויו"ט, אך בר"ח ובחול"מ אכתי יש לדון, כיון שבתפילת שחרית של חול איכא י"ח ברכות, ובתפילת מוסף איכא רק ז' ברכות, וא"כ אפשר שמחמת זה מיקרי תפילת שחרית בשם מקודש נגד מוסף (ואזי יתכן שבכה"ג יקדים את תפילת שחרית, גם במקום שיפסיד משום כך את מעלת תפילה בציבור של מוסף), עיי"ש ואכמ"ל, - [ואמנם יעוי' בהגהות רע"א (או"ח סי' ז, א), דמוכח מדבריו דס"ל דהעניין הזה אינו חשיב כמקודש, ואכמ"ל].

- ח -

ומעתה לדעת הבאר יצחק הני"ל לכאוי יש לדון בנידו"ד, דהתפילת מוסף בציבור נחשבת כ'מקודש' כלפי ברכות השחר, משום שבברכות השחר שלו אין את מעלת הציבור שיש בתפילת מוסף בציבור, (ועוד, שבתפילת מוסף איכא ז' ברכות, שמחוברות יחד בתפילה אחת, ומשא"כ בברכות השחר, שכל ברכה וברכה היא ברכה נפרדת בפני עצמה וכנ"ל).

וכיון דלהנ"ל תפילת מוסף בציבור נחשבת כמקודש כלפי ברכות השחר, א"כ לכאוי י"ל לדעת הבאר יצחק הני"ל, דבנידו"ד תפילת המוסף בציבור קודמת לברכות השחר ואע"פ דהן תדירות, כיון דאם יקדים את התדיר, הרי המקודש של מעלת תפילה בציבור יתבטל לגמרי, וכנ"ל.

אמנם בשו"ת אג"מ הני"ל פליג על הבאר יצחק הני"ל, וס"ל דהטעם דתפילת שחרית קודמת למוסף אינו רק משום דתדיר קודם, אלא הוא משום כל ג' הדינים שנאמרו בקדימת קרבן התמיד עיי"ש, ולכן ס"ל דתפילת שחרית קודמת למוסף, גם בכה"ג דיפסיד משום כך תפילה בציבור, - ועוד פליג האג"מ ודן לומר, דתפילה בציבור אינה נחשבת כ'מקודש'.

ועוד פליג האג"מ וס"ל דאין חובה להקדים את ה'מקודש' לפני התדיר, גם בכה"ג שמעלת המקודש תתבטל לגמרי אם התדיר יקדם למקודש, כיון דגם כשמבטלים את הדן להקדים את התדיר, הרי האי דינא דתדיר קודם התבטל לגמרי, ולכן אין עדיפות לזה על זה, - ועוד כתב האג"מ, שאפי' מצד דין תדיר קודם לחודי, צריך להתפלל קודם שחרית ורק אח"כ מוסף, ואפי' בכה"ג שיפסיד משום כך את מעלת תפילה בציבור, עיי"ש ואכמ"ל.

וא"כ לדעת האג"מ הני"ל גם בנידו"ד י"ל דהתדיר קודם, ולכאוי לפי"ד הי' לו לברך קודם ברכות השחר, ורק אח"כ להתפלל תפילת מוסף, ואע"פ שיפסיד משום כך את מעלת תפילה בציבור בתפילת המוסף, - ולמעשה יל"ע עוד בזה.

לתגובות: קו 'מים זכים' 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את הגליון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להצנחת שמות לע"נ ולרפוי"ש וכדו' (50@), ובכל ענייני הגליון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)

הפרשה המחכימה

**פירורים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים
ואקטואליים מהפרשה פרשת פינחס תשפ"א גליון 177**

חשיבות אמיתית

שאלה: מהי חשיבותו האמיתית של בן אדם?

א. במדבר כה, טו: "וּשְׁמֵם הָאִשָּׁה... כֹּזְבֵי בַת צֹר רֵאשִׁי אֹמֹת בֵּית אִבִּי כַּמִּדְיָן הָיָה". פירש רש"י "ראש אומות – אחד מחמשת מלכי מדין, 'את אוי ואת רקם ואת צור' וגו' (להלן לא, ח), והוא היה חשוב מכולם, שנאמר 'ראש אומות', ולפי שנהג בזיון בעצמו להפקיר (את) בתו (להחטיא את ישראל כדלעיל בפסוק א, לכן) מִנְאֹו (הכתוב) שלישי (במנין המלכים)". למדנו מזה שהחוטא הוא מגונה בעצם, אפילו אם יש לו תפקיד חשוב ונבחר. ובפרט שאמרו (סוטה ג. ובוזרר ח"א קכא) 'אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות', נמצא שהחוטא הוא שוטה ומבוזה ואינו חשוב כלל, ועוד משום שנכשל בתפקידו בעולם הזה, שלא הצליח להתגבר על תאוותיו הבהמיות.

ולכן אפילו בשעה שקירב יוסף הצדיק את בניו מנשה ואפרים לפני יעקב אבינו שיברכם, הגדול בימינו והקטן בשמאלו, שיפל יעקב את ידיו באומרו כי אפילו שמנשה הוא הבן הגדול והבכור "וגם הוא יגדל", אולם אפרים שהוא הקטן בגיל "יגדל ממנו" כי יצא ממנו יהושע שינחיל את הארץ וילמד תורה לישראל' שהיא עיקר הבריאה וזו הגדלות האמיתית, כמו שנתבאר לעיל (בראשית מה, יט 'הגדלות והחשיבות האמיתית') שהגדלות האמיתית של של בני אדם, אינה בניצוח במלחמות או בשאר פעולות אלא בלימוד התורה וקיום המצוות בלבד (ראה גם להלן (דברים ח"א ג, כד 'גדלות אמיתית – מהי?') שכתבנו שהגדלות האמיתית היא למי שמרבה בלימוד תורה, לא מתנשא על אחרים, וגומל חסד לכל בריה).

לדאבוננו ישנם אנשים שבסולם הערכים המעוות שלהם, לפעמים מחשיבים ראש-ממשלה פוקר, או נגיד מליונר עם-הארץ, אפילו יותר מתלמיד-חכם פשוט כביכול, הבקי בש"ס ופוסקים. אבל הרמב"ם (תפילה ב, א) כתב "בימי רבן גמליאל רבו האפיקורוסין בישראל והיו מצירים לישראל ומסיתין אותן לשוב מאחרי ה', וכיון שראה (רבן גמליאל) שזו גדולה מכל צרכי בני אדם, עמד הוא ובית דינו והתקין ברכה אחת (של 'למלשינים אל תהי תקוה' בתפילת העמידה) שתהיה בה שאלה מלפני ה' לאבד האפיקורוסין, וקבעה בתפילה כדי שתהיה ערוכה בפי הכל". ומתבאר שהנכס הנצרך ביותר לבני האדם, הוא האמונה בתורה וקיום מצוותיה, ומי שחסר לו זאת – הוא המסכן הגדול ביותר.

[לכן לא פלא גם שהמקום היחידי שמזכירים בתפילה כל כך הרבה מילים על בקשת

רחמנות, הוא רק על התורה, וכמו שאומרים בברכת אהבת עולם (אהבה רבה) בשחרית "אבינו (ה)אב הרחמן, המרחם רחם נא עלינו, ותן בלבנו (בינה) להבין ולהשכיל" וכו'].

כאשר רואים יהודי שאינו שומר תורה ומצוות, אך הוא עשיר מופלג ויש בידו שדות וכרמים, וקרקות אין ספור, נעריך ונכבד אותו, ואף שנצטער ונאמר: חבל שאינו שומר תורה ומצוות, אבל טועים לחשוב שיש לו הכל, רק שאינו שומר תורה ומצוות. לעומת זאת אם נראה תלמיד חכם עני ואביון שאין לו אפילו קורת גג לישון תחתיה, נרחם עליו מאוד ונחשוב כמה הוא מסכן, שהרי אין לו שום דבר בחיים. אך גילה לנו הרמב"ם את ההסתכלות האמיתית, שדוקא אותו תלמיד חכם, אף שאין לו בית וקורת גג לישון תחתיה, ובקושי יש לו פרוסת לחם ומים לחץ, צריך לדעת שאף שאין לו בית, ואולי אף צרכים מינימליים, אך כל זה הוא 'עולם חולף', ויוכל להסתדר, אבל סוף סוף הוא עשיר גדול בדעת, תלמיד חכם ומקיים את המצוות כראוי, כמה מאושר הוא. מה שאין כן אותו אדם שאינו שומר תורה ומצוות, הגם שיש לו שדות וכרמים ובתים אין ספור, אבל הלא חסר לו את 'הגדולה מכל צרכי בני האדם', וכמה מסכן הוא זה, ויש לרחם עליו מאוד.

תשובה: החשיבות האמיתית של האדם, היא אך ורק כאשר הוא מרבה בלימוד התורה ובמעשים טובים.

חשובות שמים

שאלה: האם שייך לשאול למה ה' עושה כך וכך?

ב. במדבר כה, יז-יח: "צֹרֵר אֶת הַמִּדְיָנִים וְהַכִּיתֵם אוֹתָם, כִּי צֹרְרִים הֵם לָכֶם... עַל דְּבַר פְּעֹר". פירש רש"י "על דבר פעור – שהפקירו בנותיהם לזנות כדי להטעותכם אחר פעור, ואת מואב לא ציוה להשמיד, מפני רות שהיתה עתידה לצאת מהם, כדאמרינן בבבא קמא (לח).". למדנו שהקדוש ברוך הוא "קורא הדורות מראש" (ישעיה מא, ד), "מגיד מראשית אחרית" (שם מו, ט), ומנהיג את העולם ב'סוף מעשה – במחשבה תחילה' (פיוט 'לכה דודי'), הכל מתוכנן מראש, כל דבר נעשה מדוקדק, ולפעמים לצורך דבר שיהיה בעתיד עוד אלפי שנים, כמו בני מואב שלא השמידום משום רות שעתידה לצאת מהם. (ועיין עוד בבראשית יד, ז 'דיעת העתיד בתורה').

ה'חפץ חיים' אמר שלא כל אחד זוכה לראות את סוף הסיפור. וסיפר איך פעם ראה בעל הבית אחד זורק בעזות

כל הזכויות שמורות. טל' 02-5864229 דוא"ל: BH5864229@GMAIL.COM המעוניין לקבל עלון כל שבוע במייל, ישלח למייל

כן הדבר ממש בעניננו, היצר ניצח אותך ביום זה כדיבורים אסורים, אתה עמוד והתחזק נגדו למחר לניצחו. ואפילו אם חלילה יקרה שיניצח אותך שוב, אף על פי כן חזור והתחזק נגדו להילחם עמו, ובודאי יעזורך הקדוש ברוך הוא שלבסוף תניצחנו, כי 'הבא ליטרה – מסייעין אותו' (שבת קד. ויזא סוף לה: עבודה זרה נה. ומנחות כט:). כללו של דבר, כל ימיו של האדם תהיה מלחמה בינו ובין היצר, וזוהי כוונת חז"ל (ברכות ה.) 'לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע'. וזהו שאמר הכתוב 'אם רוח המושל תעלה עליך, מקומך אל תנח' (קהלת י, ד) " (עד כאן לשון הח"ח). וכבר הרחבנו בזה להלן (סוף דברים ח"ג, קהלת ז, טז-יז 'מעלת הקצת ברוחניות') שאין לאדם לזלזל בשום דבר מצוה, וגם הרואה שלא יקיימנה בשלימותה, ישתדל לפחות לקיים חלקה, בפרט שאפשר שלבסוף תתקיים בידו גם כל המצוה (וכן נתבאר לעיל במעלת בני ישראל שגם כאשר יש בידם לקיים רק חלק מהמצוה, חוטפים אותה, כגון אם יש לו רק תפילין של יד בלבד וכדומה).

פעם שאלו את המגיד הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל כיצד הוא שרוי תמיד בשמחה על אף הצרות הרבות שתקפוהו, הוא השיב בדרך צחות כדרכו: כידוע אינני אדם גבוה, כאשר מונחת כוס על השולחן אני רואה רק את חלקה התחתון, כך שאני תמיד רואה את חצי הכוס המלאה. וזהו כאמור, שכל דבר שיש לאדם, יש בו חלק טוב וחלק רע, ולעולם אין שלימות (כלשון הרמב"ן במלחמות במסכת יבמות 'כי אין השלימות בלתי לה' לבדו), אך היודע על מה להסתכל, מפתח ומרחיב את הטוב שבאותו הדבר, וממילא הוא שמח ומאושר בו, מעין אומרם (אבות ד, א) 'איזהו עשיר? השמח בחלקו'. אדם צנוע, אין לו ציפיות בגשמיות, ומודה על כל מה שיש, כי יודע שלא מגיע לו כלום. וכמו שהרחבנו במקום אחר שעל האדם מוטל להסתכל על כל המעשים הקורים לו ולזולתו בעין טובה, ותמיד יחפש בהם את הצד הטוב. וכן הרחבנו (בבראשית כו, מב 'ניחום אבלים') שאדם שארעה לו צרה רחמנא ליצלן, מצוה לנחמו על ידי שיראו לו את הצד הטוב שברע, כלומר על אף שבאמת קרה לו דבר רע, עדיין ניתן להסתכל על הצד הטוב. וכדברי ה'פלא יועץ' (ערך ניחום אבלים) שכל אדם שיש לו צרה ל"ע, מצוה לנחמו ולהראותו שיש מצב גרוע יותר ממה שהוא נמצא בו, ושיוודה על כך. וכדרך שאמרו חז"ל לומר 'גם זו לטובה' (תענית כא.), שהרי 'כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא – הכל לטובה' (ברכות ס:).

אלא 'החכם, עיניו בראשו' (קהלת ב, יד) ומיד יתפוס מה שעדיין נשאר בידו. וכן מסופר (רמתינו שבחום) על הגר"ש פינקוס זצ"ל שפעם ראה בחור בראש השנה מסתובב באוצר הספרים של הישיבה בעת התפילה. כששאלו: מדוע אינו באולם התפילה? השיבו בהחור: קמתי מאוחר, אני שבור, איני יכול להתפלל... הרב סיפר לו: בזמן מלחמת ששת הימים הלכתי לבית החולים שערי צדק. ראיתי לפתע חייל חבוש בתבושת רץ... שאלתי: מה ארע? וסיפר שהוא היה בחזית ונפצע. הביאוהו לבית החולים והוציאו לו את הריססים מהיד. כשגמרו לחבוש את פצעיו אמר: 'אני חוזר כעת לחזית'. הרופאים גערו בו שעליו לנוח, אך הוא ענה: 'כעת מלחמה אין זמן לנוחתי'. כך אמר הרב לאותו בחור: 'נפצעת כביכול, כשקמת מאוחר? אך כעת מלחמה, אל תיטוש את שדה הקרב, תחזור לחזית התפילה מיד, כולנו במלחמה'. וכך בכל הדברים, היצר מערעב ומבלבל, אין זמן להתעצב, ויש לחזור מיד לכיוון הרצוי.

אלמנה עם כל ילדיה לרחוב, מפני שלא שילמו לו בזמן את שכר הדירה. לאחר עשרות שנים מת בעל הבית הזה במיתה משונה מאוד. בני העיר התפלאו: על מה עשה ה' ככה לאיש הטוב הזה? ואמר ה'חפץ חיים' שהיה זה עונש על מה שעשה לפני עשרות שנים ולא כל אחד זוכה להבין את מעשי ה'.

תשובה: אין לנו לשאול למה ה' עושה כך וכך, כיון שאיננו מבינים חשבונות שמים, וצריך להאמין ולדעת שהכל מתוכנן ומחושב לפרטי פרטים.

הסתכלות על הצד הטוב

שאלה: כיצד מוטל על האדם להתנהג אם חלילה נאבד לו רכוש או ארע לו צרה?

ג. במדבר כו, א: 'ויהי אזרחי המגיפה... שאו את ראש כל עדת בני ישראל'. פירש רש"י 'ויהי אחרי המגיפה וגו' – משל לרועה שנכנסו זאבים לתוך עדרו והרגו בה, והוא מונה אותן, לידע מנין הנתורות". והוא מעין הכתוב לעיל (א, א) "וידבר ה' אל משה במדבר סיני באחד לחודש... שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחותם...". (ומקורו בתנחומא במדבר, ד. ובמדבר"ר ב, יט) "מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה... וכשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנתורים". ואפשר לפרשו כפשוטו, שכיון שחלק מתו הוצרך לחזור ולמנותם כדי לדעת כמה נשארו, אבל בהסתכלות מעמיקה יותר נראה שיש כאן מעין נחמה למאורע המצער שארע, שעל אף שחלקם מתו מכח חטא העגל, או מכח המגיפה, בכל פעם שישנה איזו צרה רחמנא ליצלן, צריך לדעת להסתכל ולשמח במה שנותר – בחצי הכוס המלאה. בפרט לפי המבואר במקום אחר ש"שאו את ראש כל עדת בני ישראל", הוא מלשון התנשאות והגדלת חשיבות של כל אחד מהם, וזהו ענין המנין לומר: ראו כמה מיוחדים נשארו לנו, ברוך ה'. (וראה עוד מה שכתבנו בבראשית ד, כה 'התנהלות החיים במצבים קשים', שגם לאחר שנפל על האדם אסון רחמנא ליצלן, לא יחשוב שאבדה כל תקוה אלא עבודתו להמשיך את חייו בעבודת ה' כראוי על אף האסון שפקדו, ואדרבה בכוחות מחודשים יוכל להגיע להישגים גבוהים).

כמו שכתב ה'חפץ חיים' (בסוף ההקדמה לספר 'שמירת הלשון') "שמעתי בשם גאון אחד, ששאל אדם אותו: (מה יעשה) אם לא כיון ברוב התפילה, והוא עומד בסוף התפילה, באיזה אופן יעורר את נפשו להתחיל לכוין. והשיבו: משל למה הדבר דומה? לתינוקת אחת, שעמדה על השוק עם סל גדול של ירקות (העולם מספרים זאת בשמו על תפוחים) למכור, ופגע בה אדם אחד והתחיל לחטוף מהסל, נבהלה התינוקת ולא ידעה שום עצה מה לעשות. כשראה זאת פיקח אחד אמר לה, מדוע תעמדי? וכי את רוצה להמתין עד שיחטוף הכל? הנה הוא חוטף, גם את חטפתי, וכל מה שיעלה בידך יהיה שלך. כן הדבר ממש בענין התפילה, היצר מתגבר על האדם ומפיל עליו עצלות ומחשבות זרות, עד שעל ידי זה לא כיון בכמה וכמה ברכות מהתפילה, גם אתה חטוף ורוז את עצמך בכל כוחך, לכוין בברכות, אשר עדיין הם לפניך'.

1. הרי שראוי לחטוף לפחות מה שאפשר, ולא לתת ליצר להכניסו למרה שחורה ויאוש בטוענו: אם כן, מה אני שוה, ומה הענין לעבוד... כי בכך רק רוצה להפסידו לגמרי,

תשובה: אדם שחלילה נאבד לו רכוש או ארע לו צרה רחמנא ליצלו, עליו להסתכל על הדברים הטובים שגותרו לו, להעצימם ולשמוח בהם.

החזרת פקדון הנשמה בנקיות

שאלה: כיצד צריך האדם להחזיר את נשמתו ליצרה?

ד. במדבר כו, א: "ויהי אזרחי המנויפה... שאו את ראש כל עדרת בני ישראל". פירש רש"י "ויהי אחרי המגיפה וגו' – דבר אחר, כשיצאו ממצרים ונמסרו למשה, נמסרו לו במנין, עכשיו שקרב למות ולהחזיר צאנו, מחזירן במנין". כלומר שהנפקד צריך למנות את הפקדונות, ולבדוק ולראות שמחזירים בדיוק כפי שקיבלם.

כעין זה מצינו שכתוב (דברים כח, ו) "ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך", ופירש רש"י (ומקורו בב"מ סוף קו.) "שתהא יציאתך מן העולם בלא חטא כביאתך לעולם". וכן כתוב (קהלת יב, ז) "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה", ודרשו חז"ל (שבת קנב:): "נתנה לו כמו שנתנה לך בטהרה, אף אתה תן אותה לו בטהרה". וכן כתוב (שם ג, ב) "עת ללדת ועת למות", וביארו בירושלמי (מגילה א, ט) "אשריו לאדם ששעת מיתתו כשעת לידתו, מה שעת לידתו נקיה, אף שעת מיתתו תהא נקיה". ומזה נלמד כמה יזהר האדם להישאר נקי ולא לקלקל ולזוהם את נשמתו, כי בכל חטא ועוון שעושה – פוגם את נשמתו, וקשה מאוד לתקנה.

וכעין זה כתב בראשית חכמה (שער התשובה א הערה א, בקירוב הלשון) על פי דברי הזוהר (פרשת משפטים צו:): "שהנשמה היא בתו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ומסרה לאדם בעולם הזה על כרחא (כמבואר שם), והאדם משתמש על ידי הנשמה בצרכי הגוף (כגון שמישג את פרנסתו בחכמה בינה ודעת), ולא היתה ירידתה לעולם הזה אלא לתיקון התורה והמצוות כנודע, וזהו שאמר שם (הקדוש ברוך הוא): וכי מרגלית טובה שהיתה לי (היא הנשמה), מכרתי לך בחינם, שתשתעבד בה בעולם הזה? לפחות מה שביקש הקדוש ברוך הוא ממנו שלא לטנף פקדונו על ידי (זוהמת) לכלוכי העבירות, ואם נטנפה (בעבירות) תפדנה מיד הקליפות (על ידי תשובה), ובזה לא ישלטו בו מלאכי חבלה בגיהנם". ולהלן (דברים ח"ב שם) לאלוך הנשמה) הרחבנו שהחוטא פוגם בגופו בעולם הזה ובנשמתו לנצח, לכן יזהר שלא לחטוא, וגם אם נכשל חלילה יתקן תיכף את מעשהו, בחרטה על מעשיו ובתשובת המשקל, כדי שיוכל להחזיר את נשמתו נקיה וטהורה כלעומת שבאה.

תשובה: על האדם לדאוג שכאשר יגיע זמנו להיפטר מן העולם, יחזיר את פקדון נשמתו ליצרה נקיה וטהורה, כמו שקיבלה.

השתמשות בכוחות המיוחדים

שאלה: מהי עבודתו של כל יחיד מישראל בעשיית המצוות?

ה. במדבר כו, ה: "בני ראובן זוזוך משפוזת הזוזוכי, לפלוא משפוזת הפלואי". בזוהר (ח"ג במדבר קיח): ובפירוש רש"י מבואר שמה שהוצרך הכתוב לומר על כל אחד "חנוך משפחת החנוכי, לפלוא משפחת הפלואי" וגו' (אות ה"א בתחילת השם ואות יו"ד בסופו), הוא כדי להזכיר על כל אחד שם י"ה להעיד שבאו

מאבותיהם היהודים. אבל עדיין תמוה למה הוצרך לומר זאת על כל אחד בפני עצמו, והלא אמרו (מנחות כט: ועיין בעירובין כא: ובמדב"ר יט, ו) על רבי עקיבא שהיה יושב ודורש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות, כי כל התורה נכתבה בדקדוק רב, ומדוע כאן האריכה התורה כל כך לפרט בכל אחד 'לנמואל משפחת הנמואלי, לימין משפחת הימיני... לשאול משפחת השאולי', היה לו לומר וישם ה' בכלם י"ה (להעיד שכולם מיוחדים לאבותיהם היהודים), ונבין זאת לבד להוסיף לכל אחד ה' בתחילה וי' בסוף.

ואפשר לומר שבאה התורה להעיד על כל אחד ואחד בנפרד שהמשיך עליו את קדושת ישראל כראוי, וראוי הוא להקרא כן בתוספת י"ה, וכדרך מה שמצינו בפרשת נשא שהתורה מנתה את כל קרבנות הנשיאים עם שמותיהם ופירוט קרבניהם, אפילו שכל אחד מהם הביא בדיוק אותו דבר, ופירשו שבאו ללמדנו שכביכול כל אחד הביא זאת בפני עצמו, מכח עצמיותו, ולא כחיקוי לחבירו, כך גם כאן באה התורה לומר שכל אחד באמת היה ראוי הוא מצד עצמו להמשיך עליו את קדושת ישראל. ובפרט לפי הידוע (כדלעיל בבראשית הנדפס מחדש ד, כב 'השם – מהות האדם) ששמו של האדם הוא מהות מעשיו ועבודתו, ובאה התורה לומר שכל אחד מהם מילא את תפקידו היחודי, והשתמש בדבר המיוחד לו, כפי הצורך העצמי שלו.

וכבר נתבאר במקום אחר שזוהי מעלת העצמיות, שלא להסתכל על החברה והסביבה, לחקות אותם ולעשות כמותם, כי לכל אחד יש מעלה מיוחדת שאין לחבירו, ולכל אחד יש איזו נקודה מסויימת שרק הוא יכול לתקנה, ואין אחר יכול לעשותה. וזהו שבירך יעקב את בניו שבטי י-ה כל אחד כפי הברכה הנצרכת לו, ככתוב (בראשית מט, כח) "ויברך אותם איש אשר כברכתו ברך אותם". פירש רש"י "איש אשר כברכתו – ברכה העתידה לבא על כל אחד ואחד" (וכמו שנתבאר שם 'מיוחדות כל אחד'). ואולי זהו שהוסיף משה רבינו גם לגבי משפחות השבטים וצאצאיהם שקיימו את תפקידם המיוחד.

תשובה: מלבד קיום תרי"ג מצוות כראוי, יבחר כל אדם נקודה מיוחדת בדיוק עבורו, שבה תמיד יתחזק ויטרח יותר, לקיימה בכל פרטיה ודקדוקיה.

כח פעולת היחיד

שאלה: האם בכח פעולת אדם יחיד, להפוך עולמות ולשנות מוסכמות שחיו מכבר?

ו. במדבר כז, ד: "למה יגרע שם אבינו מותר משפוזתו כי אין לו בן, תנה לנו אחוזת בתוך אחי אבינו". מכח טענה זו של בנות צלפחד, נתחדשה בתורה פרשת ירושה של בנות, כשאין להם אחים. ואמרו חז"ל (סנהדרין ת. ובבא בתרא קיט. ופירש רש"י להלן בפסוק ה) "ראויה היתה פרשה זו להקתב על ידי משה, אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן". והקדוש ברוך הוא הסכים על ידן, ככתוב (פסוק ז) "כן בנות צלפחד דוברות", ופירש רש"י (ומקורו בספרי אות יח) "כך כתובה פרשה זו לפני במרום, מגיד שראתה עינין מה שלא ראתה עיניו של משה... יפה תבעו (בנות צלפחד), אשרי אדם שהקדוש ברוך הוא

– רוצה לומר הואיל ואני עתה בצער... ולכך קח נפשי כי לא לעולם אחיה, כי לא טוב אנכי מאבותי להנצל מן המיתה, ואם כן מה לי עתה מה לי לאחר זמן". מבואר שאפילו לאלהיה הנביא, שאין רב כערכו, ואשרי מי שראה פניו בחלום' (פיוט 'אליהו הנביא' שבמוצאי שבת, הובא גם במגיד מישרים פרשת בראשית להבית יוסף, ובספר סדר היום – ערבית למוצאי שבת), היתה תקופה כל כך קשה בחיים, כשרדפה אחריו איזבל הרשעה, היה במצב סכנה, עד שביקש את נפשו למות כפשוטו.

גם לאנשים הגדולים ביותר לא תמיד הכל הולך חלק, יש מצבים קשים, אלא שאנשים גדולים מתגברים עליהם, וזה חלק מהגדילה של האדם. אצל כל אחד בדרכו הפרטית, וכמאמר החכם מכל האדם (משלי כד, טז) "שבע יפול צדיק וקם". וכבר כתב הגר"י הוטנר (פחד יצחק אגרות, אגרת קב"ח) "הטפשים חושבים שכוונתו (של שלמה באומרו 'שבע יפול צדיק וקם') בדרך רבותא, שאף על פי ששבע יפול צדיק מכל מקום הוא קם. אבל החכמים יודעים היטב שהכוונה היא שמהות הקימה של הצדיק היא דרך השבע נפילות שלו... (וכך כותב לתלמידיו): בבקשה ממך, אל תצייר לעצמך גדולים שהם ויצרם הטוב בבחינת חד הוא. לעומת זאת, צייר בנפשך גדלותם של גדולי עולם באותות של מלחמה נוראה עם כל הנטיות השפלות והנמוכות. ובזמן שהנך מרגיש בקרבך סערת היצר, דע לך שבזה הנך מתדמה אל הגדולים, הרבה יותר מאשר בשעה שאתה נמצא במנוחה שלימה שאתה רוצה בה. דוקא באותם המקומות שהנך מוצא בעצמך הירידות הכי מרובות, דוקא באותם המקומות עומד הנך להיות כלי להצטיינות של כבוד שמים... סוף הכבוד לבא, כי אין שביל הכבוד מתפתל דרך מישור, אלא הוא עובר מסתובב כנחש עלי דרך וכשפיון עלי אורח". ונמצא שדוקא העמידה בקשיים ובנסיונות היא אופן גדילת האדם, וכל נסיון לאדם הוא מלשון 'נס להתנוסס' שעל ידי שמתגבר עליו, מתחשל ומתחזק ומתעלה לדרגה גבוהה יותר. וכבר הארכנו (בראשית לו, א' מעלת החיים מתוך הקושי והעמל) שעיקר גדילת האדם ושכרו בתורה ובמצוות, הוא דוקא מתוך קשיים ונסיונות שמעלים אותו בתורה וביראת שמים כראוי. [גם הבאנו שלעולם לא יתייאש משום ילד, כי ילדים רבים שהיה נראה שאין סיכוי שיצא מהם משהו, בסוף ראו מהם אור גדול].

תשובה: גם לגדולי ישראל היו נסיונות בדרכם, ואדרבה על ידי שנתגברו עליהם נתחשלו ונתגדלו.

ניתן לקבל במייל 'הכנה נפלאה לנישואין' (הלכת והנהגה לחתנים), וכן 'הכנה

נפלאה לבר מצוה – הזדמנות פעם בחיים' (מעלת אותו היום ושהכל הולך אחר ההתחלה). וכן לרכוש: שלום רב (על שאילת שלום והארת פנים), הפרשה המחכימה (שבעת חלקים, חכמה ומסר אקטואליים על התורה), המשנה המחכימה (על פרקי אבות), המגילה המחכימה (על מגילת אסתר), תורת עשר המכות (סיכום הערות בענין עשר המכות בדרך הפרד"ס), זמנים ומועדים (ביאורים ובידורים, ופולפולים בעניני טעמי השנה בחדשי כסלו עד אב, בהלכה ובדרוש), בזאת תבחנו (630 שאלות על הש"ס מכת"י מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א שתשובותיו במסכתות אחרות), אהבתי תורתך (סיפורים על אהבת תורה של גדולי ישראל), ברורי הלכות – איסור והיתר' בשר וחלב ותערובות (יורד סימנים פו-קיא, סיכום מפורט בעיקרי הסוגיות ומפרשה עד להלכה, בתוספת ביאורים ובידורים, בהרים ומאירים, ובסופו קצת שאלות וחיוב למעשה). בטלפון: 02-5864229 בפקס: 02-5861245 (לציין: עבור בן-דוד ולברר

נתקבל) ובדוא"ל: BH5864229@GMAIL.COM

מודה לדבריו". כלומר, שפרשה זו היתה דין אמת וכבר המתונה להיקבע קודם לכן, אלא שהם הוציאוה מן הכח אל הפועל. ומזה יש ללמוד על אנשים שנקלעים למקום שטעון חיזוק גדול, והם יושבים שאננים, ואינם מעוררים את הרבים ללכת בדרך ישרה, בחושבם: מה הענין לעשות כאן בלגן, ומסתמא במשך הזמן יסתדרו העניינים וכדומה. אבל כאן רואים שאין הדבר נכון. אילו לא היו קמות בנות צלפחד, לא היתה ירושה להם ולדורות. וכן הוכיחו רבים, שבאו לדור במקומות שהיו כמדבר שממה רוחנית, ולאחר בואם הקימו מוסדות לימוד, בתי כנסת וישיבות, והוסיפו אלפי שעות לימוד והפכו את כל המקום למגדלור לסביבה וכדומה.

ואדרבה, בשלמא בענייני גשמיות כמו פרנסה, שמה שנגזר על האדם יבוא לו, יכול האדם לסמוך ולבטוח שלא לעשות השתדלות יתירה (הנצרכת יותר מכפי דרגתו), אבל על דבר רוחני – לא מועיל בטחון, אלא יש לעשות את כל ההשתדלות האפשרית, ולא יוכל לומר: גם בלא מעשי – מסתמא יסתדרו העניינים, אלא "החלש יאמר: גיבור אני" (ויאל ד, ט), ויראה כיצד יהפוך עולמות בעשייתו, כדוגמת בנות צלפחד שמכח תביעתם, נקבעה פרשת ירושה חדשה בתורה.

זהו שאמרו חז"ל (אבות ב, ה) 'במקום שאין אנשים – השתדל להיות איש'. וכך ניתן לראות דברים שהתנהלו במשך שנים באופן מסויים, וכאשר בא אדם למקום והבחין במנהג שאינו נכון כפי ההלכה או יושר ההנהגה. אף שברגע הראשון עלתה בו מחשבה: כיצד אתקן את הדבר, הלא כך היא ההתנהלות כאן במשך שנים רבות, אף על פי כן לא חשש, וכשניגש לברר את הדברים ולסדרם שיתנהלו כפי הצורך, גם אם בפעמים הראשונות לא הלך לו בקלות, אך לבסוף סודרו העניינים, ומאו מתנהגים כהלכה עוד שנים לאחר מכן. וכן בדברים דומים, לאחר זמן אדם יכול לראות כיצד הדברים יכולים להשתנות מקצה לקצה, והכל מחמת מעשה שלא נמנע מלעשותו. כמוכן שהכל תלוי בסייעתא דשמיא, אבל על האדם לא להתרפות ולהתייאש מדברים שנראים קבועים ובלתי ניתנים לשינוי.

תשובה: בדברים רוחניים, לא יפטור האדם את עצמו בתירוצים שהדברים יסתדרו לבד, או שבודאי לא תועיל פעולתו. המציאות מוכיחה שעם מעט רצון טוב, אפשר להפוך עולמות לטובה, והכל יזקף לזכותו.

נסיונות אף לגדולים

שאלה: האם גדולי ישראל חיים בצורה חלקה בלא נסיונות?

ז. הפטרה: מלכים א, יט: "והוא הלך במדבר... וישאל את נפשו למוות, ויאמר רב עתה ה' קחו נפשי, כי לא טוב אנכי מאבותי". ופירש הרד"ק "והוא (אליהו הנביא) הלך במדבר – אפילו בארץ יהודה לא בטח, כי ירא שמא תשלח איזבל להורגו שם. ויצא מן הישוב והלך לו במדבר, במקום שלא ימצא מחיה וימות, כי בחר מותו מחייו, או יראה אליו דבר ה' מה יעשה... ויאמר רב – כלומר רב לי עוד בעולם הזה, ואני בו בסכנה כל יום ויום". וכן פירש במצודת דוד "וישאל – שאל מה' לקחת (את) נפשו ולמות בידי שמים, רב עתה

נא לסייע לעלון ב'נדרים פלוס' עבור 'שבט אחים' – רמות פולין' (שלוחה 3044) בקטגוריה 'עלון הפרשה המחכימה'

מקדשי תיראו

עלוך מס' 11

פרשיות פנחס מטות-מסעי תשפ"א

שויתי ה' לנגדי... הלכות והנהגות בהכ"נ

אין מחשבים בבית הכנסת חשבונות, ואפילו יש בהם צורך לבני העיר, וכל שכן אם הם לצורך יחיד אסור, אבל מותר לחשב בבית הכנסת חשבונות של מצוה, כגון קופה של צדקה ופדיון שבויים, אולם אם יודעים שיבואו לידי שיחה בטלה, יעשו זאת במקום אחר.

איתא בגמ' (מגילה כח:): "אמר רבי אסי: בתי כנסיות שבבבל על תנאי הן עשויות, ואף על פי כן און נהגין בהן קלות ראש. ומאי ניהו - חשבונות. אמר רב אסי: בית הכנסת שמחשבין בו חשבונות - מלינין בו את המת. - מלינין סלקא דעתך? לא סגי דלאו הכי? אלא: לסוף שילינו בו מת מצוה [פירש"י, שימותו בעיר מתים שאין להם קוברים]. ורצונו לומר, שאם יש בית הכנסת שנוהגים ללצל בו ח"ו, ועושים בו חשבונות פרטיים וכיוצא"ב, סופו של בית הכנסת זה שימותו כל כך הרבה אנשים בעיר רח"ל, עד שלא יהיה מקום להניחם עד הקבורה, ויצטרכו להניחם בבית הכנסת. מזעזע ומבהיל הרעיון! אם כן, כמה יש לנו להתחזק ולהיזהר מלשוחח בין כותלי בית הכנסת או בית המדרש בעניני העסקים, כגון באיזה מניות להשקיע או כיצד לתקן דבר מסוים, וכן ניהול חשבונות החשמל והמים וכיוצא"ב.

וכתב ה'קרוב נתנאל" (ס"ק מ) דהקב"ה נהג בהם מדה כנגד מדה, דעשיית חשבונות מראה שאין מספיק להם דירתם לחשוב חשבונות, וכנגד זה ימותו כל כך הרבה מתים עד שלא יהיה מקום להניחם אלא בבית הכנסת. וכן פסק מרן ז"ל (סי' קנא סעי' א) דאסור לחשב בבית הכנסת חשבונות, וכתב הבה"ל (ד"ה אין מחשבין) בשם הרמב"ן, דאע"פ שבני העיר צריכין לאותם חשבונות ואין להם מקום אחר להתאסף שם, אפילו הכי זה אסור, מפני שהוא קלות ראש בבית הכנסת. וביאר דבריו הבה"ל דר"ל דאע"פ שהוא צורך רבים, וכל שכן חשבונות של יחיד. ומה שכתב דחשבונות של מצוה מותרים, כן כתב הרמב"ם (פי"א מהל' תפילה ה"ז), וכתב הבה"ל דאע"פ שבגמ' הנ"ל לא איתמר בהדיא דשרי לחשב בהם חשבונות של מצוה, משמע להו דלדבר מצוה ודאי אינם בכלל האיסור. ורבו מנוח על הרמב"ם כתב לבאר דבריו, דהא בשבת אסרינן חשבונות, ושרינן חשבונות של מצוה, והמור קוציעה הביא ראייה מהירושלמי למקור דין זה שהיו נכנסים לבית הכנסת לעיבור שנה, ודבר זה תלוי בחשבון. ומצאתי בספר 'שעורים באגדות חז"ל' שכתב, דקשה לומר שבגלל עוון זה נגזר עליהם הרג רבתי, וביאר על פי דברי הגמ' (ברכות ח.) שהוקנים שבבבל מאריכים ימים כיון שהם משכימים לבתי כנסיות, משמע שבית הכנסת הוא מקור החיות, שהרי הוא במקום בית המקדש, מקום השראת השכינה, וממנו באה הברכה לישראל, כמבואר בבבואות חגי, שהזנחת בית ה' היא סיבת כל הקללות, וכתב המהר"ל (חיודשי אגדות, סוטה לט), כי הבית הוא מקבל הברכה, ככתוב: "להניח ברכה אל ביתך", ובבית הכנסת מקבלים את הברכה ואת החיים, ולכן יתכן כי באמת יש כאן ענין שורשי ולא עבירה פרטית, שהרי בית הכנסת הוא מקום הקדושה היחיד בעולם שיש בו השראת שכינה, א"כ זלזול בבית הכנסת הוא סילוק השכינה וחורבן הבית, ומזה מתחייב מדה כנגד מדה חורבן העם ח"ו. ולא שהזלזול גורם הרג ומגיפות המוניות, אלא מסלק את השמירה והברכה לאריכות ימים מבני העיר, וללא אותה ברכה חשופים כל בני העיר למאורעות קשים, עד שיאלצו להלין את המתים בבית הכנסת רח"ל.

(הסביהל קודשו)

יראת הרוממות

פנינים נפלאים בחומרת קדושת בהכ"נ

'עובד ה-ברינקס'

סח הגה"ג ר' יצחק זילברשטין שליט"א:

הזדמן לי לנסוע לבית החולים "תל השומר" כדי ללוות חולה אחד. בעת ההמתנה במחלקה, נכנסו לפתע שני צעירים חמושים, עם מבט נוקשה ביותר, וכשאקדחים בידיהם, ניגשו אלי ואל יתר האנשים שישבו לצדי, וביקשו מאתנו לפנות את המקום.

עד מהרה התברר, שהשניים הם עובדים של חברת "ברינקס" המובילה כספים מהבנק המרכזי לסניפי הבנקים בארץ, ובמקרה הנוכחי החליפו שני הצעירים החמושים את קופת מכשיר ה'כספומט' שעמד לשירות הלקוחות בתוך בית החולים.

לפתע התרחש לנגד עיני מחזה מדהים. בעוד השניים עסוקים בתפקידם ומחליפים את הקופה, ניגש יהודי אחד אל הצעיר החמוש, וטפח לו על גבו לאות חיבה, תוך שהוא קורא לו בלבביות: "אהרן, שלום לך, מה שלומך?". היה זה כנראה חבריו הטוב משכבר השנים. **עובד ה"ברינקס" לא הניד עפעף.** הוא הדף את ידידו, וסימן לו בידיו להסתלק מיד, ברומזו שהוא עתה בתפקיד חשוב ולא יעלה על הדעת לנצל ברגע זה את היכרותם הטובה ולשוחח בעניינים של מה בכך. מי שלא היה נוכח במקום בשעת מעשה, אינו מסוגל לתאר לעצמו את קשיחותו ואימתנותו של האיש שניצב כל העת ואיבטח בנישקו את הורקת ה'כספומט'. עבשיו לא מדברים, ויהי מה. רק לאחר שסיים את הורקת הקופה, ניגש אל החבר, התנצל על כך שלא היה באפשרותו להפסיק, והחזיר לו שלום.

חשבתי לעצמי: איזה פרק מוסר מאלף אפשר ללמוד מכך! וכי כשיהודי מגיע לבית הכנסת כדי לשפוך את שיחו לפני המקום ברוך הוא, הוא אינו בתפקיד? אם כן, מדוע כאשר ניגש אליו ידידו הטוב באמצע התפילה ושואל אותו "מה נשמע", הוא משיב בשמחה ובחפץ-לב?

וכי התפקיד המוטל ברגע זה על המתפלל הוא פחות-ערך מתפקידו של עובד חברת "ברינקס"?! מדוע אותה רצינות הנראית על פניו של מוביל-הכספים לא תיראה גם על פניו בעת התפילה, ובעת שאנחנו שוהים בבה"כ או בעת שאנחנו עוסקים בלימוד התורה, ורוכשים לעצמנו זכויות שערך לא יסולא בפז, שגם אלף אלפים של דינרי זהב ומרגליות לא ישוו בהן?!...

בזהירותו המופלאה של הצדיק רבי מאיר אבוחצירא זצוק"ל בכבוד בהכ"נ, סיפר הגאון רבי בן ציון מוצפי שליט"א, שזכה בימי חורפו לשהות כמה פעמים בביתו של המקובל הגאון הצדיק באשדוד, שידידו רב לו בכל חלקי התורה הקדושה, והיה מתנהג בחסידות וקדושה למופת. באחד הימים, הגיע זמן תפילת מנחה, והרב יצא עמו לעבר בית הכנסת. בדרך דיברו בדברי תורה, ולפני שהספיק רבי מאיר אבוחצירא לסיים את

<<<< המשך מעבר לדף >>>>

"העלון נועד לחזק את ענין קדושת בהכ"נ אנא אל תקרא אותו בשעת התפילה וקריאת התורה"

הדבר תורה, הגיעו קרוב לפתח בית הכנסת. רבי מאיר הפסיק באמצע הדברים, והחלו ידיו לרעוד. פניו הרצינו והחלו להראות אותות פחד וחלחלה. עד כדי כך שהמלווה חשב שחלילה קרה לו משהו...

כשהגיע הרב הקדוש לפתח, המתין כחצי דקה, השתחוה השתחווייה גדולה לכיוון ההיכל, ובעודו משתחוה שם יד על יד, וכך נכנס בפחד גדול עד ההיכל, השתחוה ונישק את ההיכל. אחר כך חזר אחורה

כשפניו כלפי ההיכל.

סיים רבי בן ציון מוצפי: נפעמתי מגודל יראתו וזהירותו בכבוד בית הכנסת. חיל ורעדה אחזני, בראותי עוצם התרגשותו כשהתחיל באמירת מילות התפילה, כשהוא מטעים כל משפט וכל ענין, מנענע בידיו ובראשו על פי המשמעות, כשפניו בוערות כגחלי אש, וכל גופו שלהבת י-ה ושבח לא-ל עליון איום ונורא! (ופריו מתוק)

ועל נפלאותיך סיפורי ישועות בזכות שמירת קדושת בה"כ"נ

להלן סיפור מופלא, המעובד מתוך 'השגחה פרטית':

סיפר ר' דוד: יש לי הכרות קרובה עם ר' מנדל פוליצ'ק שליט"א, בזכות הקונטרס של שער הביטחון. הוא מוסר שיעור קבוע בערב בעמוד היומי, ולפני תחילת השיעור לומד כמה דקות מתוך שער הביטחון של 'חובות הלבבות'. אומנם הוא מקדיש בכל פעם רק דקות ספורות. אבל בזכות העקביות שלו, הוא כבר הספיק לעשות ארבעה סיומים על שער הביטחון!

בישעור, שהוא מוסר ויושבים כשלושים אברכים, שבמשך היום טרודים בפרנסתם. הם קובעים עיתים לתורה ולא מוותרים על השיעור. הקביעות שלהם היא ממש למופת.

יום אחד בחודש אייר, אחד מהחברים - ר' יאיר, לא הגיע. ביום שלאחריו הוא נעדר בשנית. כשהתקשרו לשאול לסיבת הדבר, התברר כי למרבה הצער, שהוא חלה במחלה הידועה. ר' יאיר נחלש מאוד, וזרקק לעבור טיפולים. הרופאים אמרו: "אם היינו יכולים, היינו עורכים ניתוח. אבל לצערנו הגידול נמצא במוח. זה מקום מסוכן ורגיש מאד, ואיננו נוגעים בו". הרופאים היו מיואשים לגמרי, ואמרו, שהסיכויים להירפא נמוכים מאוד, אם בכלל.

חברי השיעור לקחו את העניין באופן אישי, וחייפו במה להתחזק לרפואתו. לרגע לא חשבו, שהרופאים יודעים באמת מה הולך להיות. לרופא ניתנה רשות לרפא ולא חלילה לייאש.

ר' מנדל פוליצ'ק הציע לאברכים להתחזק בשתיקה בעת התפילה. הוחלט להעצים את הקבלה ולהחתיים את מתפללי ביה"כ, שלא ידברו כלל מראשית התפילה ועד סיומה. לא רק במקומות שכתב השולחן ערוך, אלא גם במקומות שמצד ההלכה מותר להפסיק, גם אז יש להימנע משיחה עם הזולת. הם הצליחו להחתיים על כך 130 אנשים! חברי השיעור הקרובים עוד יותר לר' יאיר, קיבלו על עצמם, שאף באמצעות הידיים לא ישוחחו. הרי עם האצבעות אפשר לנהל שיחה שלמה, אבל חברי המסורים של ר' יאיר החליטו להימנע גם מזה. ארבעים יום של תפילה בלבד מהתחלה ועד הסוף לרפואת חברם יאיר בן שרה. אחד החברים אף תרם כרטיס טיסה להונגריה לקברו של ה'ישמח משה' ושל ר' ישעיה שטיינר מקרסטיר צ'ל. כל אלו שיעמדו בקבלה במשך ארבעים יום, יכנסו להגולה על הכרטיס. עברו ארבעים יום, אחד האברכים זכה בכרטיס ואף נסע להונגריה להעתיק בעד ר' יאיר שחי', ואכן - פלא פלאים.

ר' יאיר התחזק וכבר רצה לנסוע לבית הכנסת לשיעור. הוא לקח מוניט. בדרך אירעה תאונה והוא שבר את הרגל בצורה קצת מסובכת, שמצריכה ניתוח בהרדמה. אבל אם יש גידול במוח אי אפשר להרדים. מה עשים? קודם כל בודקים.

ר' יאיר עבר בדיקת M.R.I ולהפתעת הכל התברר, שהראש שלו נקי! אין זכר למחלה! כאילו כל התקופה הקשה שעבר לא היתה בכלל. הרופאים היו המומים מהתוצאות, ובני השיעור התרגשו מאוד. היה ברור, שזה בזכות הקבלה שלא לדבר בעת התפילה. ומכבדי אכבד - בזכות שכיבדו את הקב"ה שלא לשוחח בעת התפילה, זכו לכבד את שמו יתברך ולהראות את חסדיו המרובים ברפואה מחוץ לדרך הטבע...

המשך ר' דוד: "שאלתי את הרב מנדל פוליצ'ק שליט"א: מאיפה עלה לך הרעיון לקבל דווקא קבלה זו של שתיקה בשעת התפילה?"

ר' מנדל ענה לי: "יש לנו כבר ניסיון בזה. פעם בשנה, כולנו, כל חברי השיעור, נוסעים למקומות הקדושים. לפני ארבע שנים נסענו לאוקראינה". "בשבת היינו אצל הבעל שם טוב. היתה התערעורת גדולה והתחממות עצומה. בשעת השיחות והתשבחות קם אחד מן האברכים, שכבר עברו עליו שבע שנים מאז נישואין ועדיין חיכה לילד, וביקש שיתפללו עליו". "אמרתי לכל החברים שהיו איתנו, כי מלבד מה שנתפלל עליו מעומק ליבנו, נקבל על עצמנו שבמשך תקופה, בכל השבתות הבאות עלינו לטובה, נתחזק שלא לשוחח כלל בשעת התפילה, מרישא ועד גמירא. מהרגע בו קוראים את ברכות השחר ועד אחרי הקדיש האחרון". "כל הנוכחים קיבלו על עצמם את הקבלה. ואכן, אחרי פחות משנה, בדרך נס, הוא נהיה אבא! לתינוק קרא 'ישראל' על שם הבעש"ט הקדוש.

עוד סיפור והפעם שוב מהרב גרינוואלד:

הרב גרינוואלד הגיע לדרוש בבית כנסת במונסי. ניגש אליו בחור לא מוכר, ואמר לו, "אתה לא יכול להאמין, כמה אני חייב לך!" "על מה ולמה?" תמה הרב גרינוואלד. "אתה היית פעם בישיבה שלנו", אמר הבחור, "ודרשת והחתמת עשרות בחורים. הבטחת שעם החתימות האלו אתה תיסע לקברו של בעל "תוספות יו"ט", שזכותו תגן על החותמים." "אכן, נסעתי ל"תוספות יו"ט" עם החתימות", העיר הרב, "והתפללתי שם על כל החותמים."

"אני", המשך הבחור, "חתמתי שלא אדבר בשעת התפילה במשך 40 יום - מתחילת חודש אלול ועד אחרי יום הכיפורים. היה לי מאד קשה, ולכן מיד כשנגמרו ארבעים הימים, רציתי לומר 'ברוך שפטרני', אבל לפתע חשבתי לעצמי, 'רגע, עבדתי כל כך קשה כדי לשלוט על עצמי, שלא לדבר בשעת התפילה. עכשיו אני אזחק את כל העבודה החשובה הזאת?!' ב"ה החלטתי להמשיך בקבלה שלי. כבר 3 שנים אני לא מדבר בשעת התפילה, ואני מרגיש אחרת לגמרי! זה בזכותך, ואני מודה לך מאד-מאד, שעוררת אותי לדבר החשוב הזה.

רגע, עדיין לא סיימתי, אני מתחיל, בעצם, סיפור קצר: בישיבה שלנו היה בחור, שהתגלתה אצלו המחלה הנוראה. הבחורים חיפשו קבלות טובות לקבל על עצמם לזכותו. אמרתי להם, שיקבלו על עצמם בקבלה חזקה, שלא לדבר בשעת התפילה. הראיתי להם בספרים את חומר העניין ואת החשיבות הגדולה שבשמירת כבוד בית הכנסת. השתללנות שלי נשאה פרי - 150 (!) בחורים חתמו, שלא ידברו בזמן התפילה. לאחר זמן מה הבחור הבריא, וחזר לישיבה. הרופאים אמרו, שאין להם הסבר רפואי לכך, הם לא מבינים איך זה יכול להיות. אנחנו כן מבינים...

לתגובות, הארות, הנצחות ותרומות – 0556797476, או במייל: m6797476@gmail.com

אם יש לכם סיפור או חיזוק בעניין קדושת בית הכנסת נשמח שתשתפו אותנו ובל"נ נפרסם בעלוניו הבאים.

לענין הלכה

הערות מעשיות בהל' ועניני שביעות

גליון 321

גליון זה מודפס לעורך לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה

לפרנסה ואז יש להם חלק במצוה, וכן בלימוד הלכות שביעות נחשב כאילו עשה כדאיתא בגמרא (עי' מנחות דף קי).
מי שיש לו בית מגורים: וכתב בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א (שם העי' לו) אלו שיש להם רק בית מגורים נחשב שפיר שמקיים מצות שביעה בקרקע, כי הלא בחצר יכולים לזרוע, וכשלא זורעים מקיימים מצות התורה, וכן מי שיש לו עציץ נקוב, הרי דינו כקרקע ומקיים מצות שמיטה (ראה שם יש ענין לזרוע כדי לשבות בשביעות).

[ומשמע מדבריו שעיקר ענין לקנות קרקע הוא לבני חו"ל שאין להם קרקע בארץ ישראל, [ואין להם חו"ל לבוא לבקר ארץ ישראל בשנת השמיטה ולא שייכים כלל למצוה]. אבל בני ארץ ישראל בלאו הכי מקיימים המצוה של ושביתה הארץ (ואפילו מי שאין לו קרקע מוזהר מלזרוע בשמיטה בגינה ציבורית או בקרקע של הפקר).

וציין לדברי החכמת אדם (בסי' שערי צדק פ"ח ס' א) וז"ל **בשערי צדק** (שער מצות הארץ **חכמת אדם** פרק ח סעיף א) עושה אדם שליח להפריש לו תרומות ומעשרות וכו' ואפילו הדרים במדינת הים יכולים לקיים כל מצות התלויים בארץ על ידי שליח, דקיימא לן שלוחו של אדם כמותו, עכ"ל חכמ"א. ואמר עוד דאפילו שקונים מיהודי, וגם בלאו הכי היה הקרקע שובתת מ"מ בודאי שיש לקונה מצוה, עכ"ל.

שיעור גודל הקרקע: כתב שם שאין שיעור לגודל הקרקע. **לתמוך נגבורת כח:** עוד כתב בשיח שמיטה (שם) מה מאוד מעורר הגר"ח קניבסקי שליט"א הרבה בעלי ממון שיתמכו באלו גבורי כח השובתים במסירות נפש ע"ש.

מאיך כששאלו את הגר"ש **אויערבך זצ"ל** האם לקנות קרקע לקיים מצות ושביתה הארץ, הדבר לא מצא חן בעיניו, ואמנם מקיימים מצוה, אין להדר בזה. (מהגר"י שוב שליט"א).

והגר"ג אדלשטיין שליט"א (גליון דרכי החינוך מס' 512 הו"ד **בקובץ גלינות** פ' חקת תשפ"א) נשאר בצ"ע על מקור הנהגה זו, לקנות חלקת קרקע ואינו מתעניין בה ואין לו צורך בעבודתה וגם לולי השמיטה לא היה טורח להתעסק בה, ודן לומר שלא מקיימים ע"י זה המצוה של ושביתה הארץ¹. (ומשמע על דרך

¹ ואפשר טעם הגר"ש אלישיב זצ"ל ועוד פוסקים הנ"ל שמקיימים מצוה אע"ג שבלאו הכי לא היה עובד בקרקע, ע"פ גמ' פסחים דף נ: **יש זרוז ונשכר וכו' יש שפל ונפסד** ופי' רש"י ד"ה שפל ונשכר דלא עביד כולה שבתא ולא במעלי שבתא וז"ל **יואעיג דלאו לשום מצוה מיכיון מצוה שלא לשמה מיהא הויה דאמרין לקמן יעסוק אדם במצוה ואפילו שלא לשמה**. ולכאורה משמעות הגמ' שעדיין יש מצוה בשביתה בערב שבת, אע"ג דאינו עושה כלום.

והעירו דיש לחלק בין שביתת שבת (וכן של ערב שבת) לשביתה של ושביתה הארץ, דענין של שביתה הוא כדי לשבות ממלאכה (דהיינו להפסיק) ובשביתת שבת אין אדם שאינו עושה איזה מלאכה במשך השבוע, ולכן אם הוא מפסיק בשבת (או בערב שבת כדאיתא בפסחים שם) יש לו שכר על כך, משא"כ בשביעות מי שאין לו קרקע כלל, אינו 'מפסיק' ממלאכה ואינו בפרשה של שביתה, (ואין לו נסיון בזה כמו שלא מסתבר שיש לבן אדם שכר על שאינו גוזל בן אדם במדינת הים ע' גמ' קידושין לט:).

² שכמו שלא מסתבר במי שהוא מחלל שבת, רח"ל, אך יש זמנים שאינו עושה כלום בשבת, שבזמנים אלו מקיים מצות עשה של תשבות. וביאר שהכלל בזה כמו שאמרו חו"ל (קידושין לט) שאם ישב אדם ולא עבר עבירה נותנים לא שכר כעושה מצוה, כגון שבא עבירה לידו וניצל ממנה ע' רבינו יונה שערי תשובה (גט), מהפסוק **וליראי**

לקנות קרקע לקיים מצות 'ושבתה הארץ' בשביעות לאחרונה מפרסמים אפשרויות שונות לקנות קרקע כדי לקיים המצוה הנדירה בשמיטה - ושביתה הארץ. וכן יש כאלו שמוכרים עץ מאכל כדי לקיים מצות הפקר בשביעות, ויש שדורשים סכומים של אלפי דולרים כדי לזכות שיהא רישום גם על פי חוק [בטאבו]. ויש לעיין האם ועד כמה ראוי להדר לאחר מצוה זו.

מצות 'ושבתה הארץ'

דעת הגר"ש **אלישיב זצ"ל** (ס' שבות יצחק שביעות עמ' יד) שע"י קניית קרקע בשביעות מקיימים מצות ושביתה הארץ. (ע"ע להלן). וכשאלוהו האם לקנות קרקע לקיים מצות שביעות השיב "למה לא?" (מהגר"י שוב שליט"א).

הנהגת הגר"ש אלישיב זצ"ל: כתב בס' **שבות יצחק** (שביעות פ"ב עמ' יד) בשם הגר"ש **אלישיב זצ"ל** שלקיום מצות הפקר בפה די להפקיר בפני אחד, וכן עשה מעשה שקנה קרקע בחצרי כדי לקיים בה מצות שביתה הארץ, וכאשר הודעתי לו שגדל שם פרח, אמר שלקיום המצוה של הפקר בפה הוא מפקירו בפני, דדי לזה הפקר בפני אחד עכ"ד (ראה עוד בהערה²).

וכן דעת הגר"י **קרליץ זצ"ל** (גליון **מים חיים להגר"א דינר שליט"א**) שע"י קניית קרקע לפני שמיטה מקיימים מצות ושביתה הארץ (רק א"צ להדר בזה, ועי' חוט שני פ"א סוף סעי' ג). ואמר הגר"י **פישר זצ"ל** שע"י קניית קרקע מקיימים מצות ושביתה הארץ ואף נכלל ע"י גדר גבורי כח' (הגר"י שוב שליט"א).

וכעין זה שמענו מהגר"י **קופשיץ שליט"א** שיש בזה משום 'חיוב מצוה', והרבה להתלהב במה שעושים מעשים קלים כמו אכילה ושתיה ורחיצה לכבוד קונו ומקבלים על זה שכר מאת הקב"ה, וכן הוא בקניית קרקע שבלי מאמץ מקיימים בזה מצוות שמיטה. (ואמר יתכן שאם יש כסף עבור עוד מצוה עדיף להשתמש עם הכסף עבור מצוה אחרת, אבל הדגיש שיש בזה חיוב מצוה לקנות אפשרות לקיים מצוות בשביעות).

שכירות קרקע: והשיב הגר"י **קופשיץ שליט"א** שגם ע"י שכירות קרקע מקיימים מצות ושביתה הארץ³ (ע"ע להלן).

מי שאין לו קרקע בארץ ישראל: ראה דברי הגר"ח **קניבסקי שליט"א** (בס' **שיח השמיטה** ע"י נכדו הגר"א **שטיינמן שליט"א** פט"ו עמ' קסט) שכתב וז"ל: גם בני חוץ לארץ וכן כל מי שאין לו קרקע בארץ ישראל, יכולים לזכות במצות שמיטה, על ידי שיקנו קרקע בארץ ישראל וישביתו ממלאכה. או שיתמכו ויסיעו בממון לבעלי השדות ששובתים וזקוקים

² וביקש הגר"ש אלישיב זצ"ל לקנות ממני קרקע הראויה לזריעה ולא קנין לזמן אלא קנין גמור עם הסכמה שאני יכול לחזור ולקנות ממנו, ואמר לעשות הקנין בסודר ע"י אחר, ובתחילה שאל אם אפשר להקנות לו שיעור שדה ולבסוף אמר דבשיעור מקום שאפשר לזרוע בו מקיימים המצוה וגם בשותפות ואם יש אפשרות יקנו לו שיעור בו אמות. [וקנין גמור פירושו שאם היה מוכרו לאחר קודם שחזרתי וקניתי ממנו לא הייתי יכול לחזור ולקנותה, כי המכירה היתה בקנין גמור ללא תנאים] (שבות יצחק שם הערה ו).

³ והוסיף שבאופן הזה גם בעל הקרקע מקיים את המצוה עכ"ד (דשכירות לא קניא) וביאור הדבר שכיון שלשוכר דירה יש רשות לגדל שם בשמיטה ע"י מניעתו מקיים בזה את המצוה.

הגרש"י? אויערברג זצ"ל שאין להדר בזה). וכן שמענו מרבני בהמ"ד גבוה להלכה בתיישבות שאין להדר בזה. [ואפשר על דרך הגר"ח קניבסקי שליט"א שבני ארץ ישראל בלאו הכי מקיימים מצות יושבתה הארץ].

לתשומת לב: עוד יש להעיר שאם קונים עץ מאכל וכדו' ממי שאינו נוהג בכל פרטי הלכות שביבת הארץ, או שסומך על שיטות המקילות, נמצא שזה שקנה הקרקע עבר על איסורי שביעית או עכ"פ לשיטות מסוימות, ואילו לא היה קונה כלום היה נשמר מזה.

הקונה אילן עם פירותיו: גם לדעת הגר"ג אדלשטיין שליט"א מי שקונה אילן עם פירותיו ומפקירו, בזה נראה שאכן יקיים מצוה בהפקר, ורק ההפקר הוא הקיום בזה, כמו שכתוב "תשמטנה ונטשתנה" (אבל אינו מקיים מצוה במה שאינו עובד, כי גם לולי שביעית לא היה עובד).

ע"י שקונה קרקע מונע אחרים מלעבוד: עוד כתב בגליון דרכי החיזוק (שם בשם הגר"ג אדלשטיין שליט"א) שיש לדון במקום שיש חקלאים שעובדים בשישית, ועתה הוא קונה קרקע הוא גורם להם לשבות, שבוה לכאורה מקיים בזה מצות ושבתה הארץ. והדבר תלוי בגדר מצות שביבת הארץ, אם היא כמו שביבת בהמתו, שמצוה שלא יעבדו אחרים בשדהו, ואם הוא כמו שביבת בהמתו אזי אכן יש קיום מצוה גם כשמונע אחרים מלעבוד בשדהו ומשבית אותם ממלאכה.

לא על חשבון 'קרן השביעית': ומטו משמיה **אחד מגדולי הדור זצ"ל** שלא רצה לעודד קניית קרקע לקיים מצות ושבתה הארץ' שכרוך לפעמים בסכומים גדולים, והדבר עלול להזיק את 'קרן השביעית', ואם אין מספיק השתתפות בקרן השביעית, יותר יחסית יסמכו על 'היתר מכירת קרקעות', שהתבטאו גדולי הפוסקים זצ"ל נגדו בחריפות, לא רק משום שהיום אין בזה תוקף על פי דין תורה ולהבדיל ע"פ חוקיהם שאין רישום בטאבו (ויעוד טעמים הלכתיים), אלא גם זה זלוול חמור במצות שמטיטה, וכל הצלחת הישוב בארץ הקודש תלויה בקיים מצות שביעית כדון.

הדר בבנין משותף: אם יש מקום לשכנים בקומת קרקע להניח עציץ נקוב בכניסה לבנין וכדו', ומונע את עצמו בשביעית, לכאורה הרי הוא כבר שותף במצות ושבתה הארץ'. וכמו כן חייב לדאוג שלא עושים שם מלאכות שלא כדון (ע' חוט שני שביעית).

טעם לקנות קרקע בארץ ישראל: ע' בארחות רבינו (ריש חלק זרעים ח"ג עמ' קצו מהדו"ח) **שמרון החזון איש זצ"ל** קנה בשותפות קרקע בארץ ישראל, והביא בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א **שמרון החזון איש היה מיעץ ומזוז לקנות קרקע בארץ ישראל משום ישוב ארץ ישראל**.

לשכור עץ פרי: מדברי הגרש"צ רוזנבלט שליט"א (שיעורו בליל ש"ק פ' חוקת): אין ענין לשכור עץ כדי לקיים מצות שביבתה ומצות הפקר, כיון שקי"ל שכירות לא קניא (מ"ב ס' רמו ס"ק יב ושער הציון שם ס"ק יג) ולכן מעיקר הדין אם ישראל שכר בהמה מעכו"ם אינו מצווה על שביבתה (רק נכון להחמיר). וכן אמר שאין ענין לקנות קרקע במתנה ע"מ להחזיר על פי שו"ע הל' ריבית ס' קעד.

ו"א שמי ששוכר דירה מקיים מצוה ושבתה הארץ ע' בגליון **מים חיים** גליון 435 בשם הגר"נ קרליץ זצ"ל. וכן דעת הגר"נ **קופשיץ שליט"א** (ע' לעיל). וכן נטה דעת הגר"ד **לנדו שליט"א**

בסי' מנחת דבר על המנחת חינוך (מצוה קיב) וכתב שיש לחלק בין שביבת בהמתו בשבת דכתיב 'בהמתך', וצריך בהמה בבעלות שלו, משא"כ בשביעית 'ושבתה הארץ' כתיב, ולא כתיב 'ארצך', ולכן סגי האחריות של שוכר לקיים המצוה ע"ש.

שביבת בהמתו: יש לעיין למה לא מצינו שיש ענין לקנות בהמה בערב שבת כדי לקיים מצות שביבת בהמתו.

וי"ל שמצוה ושבתה הארץ נמנה כמצוה נפרדת בתרי"ג מצות משא"כ שביבת בהמתו הוא חלק ממצות שבת.

הרוצה להדר לקיים מצות שביעית למעשה: וע' בחוט שני (פ"א הלכה א' סוף אות ג') שצריך קרקע הראויה לזריעה (ע"ש). ולכן מי שאין לו חצר יכול לקנות עציץ נקוב, (ואפילו כוס חד פעמית יכול למלותו בעפר ולעשות נקב), ולהניחו במקום שיכול לפני שביעית.

ואפשר לקנות עציץ **נקוב** דיש בה קדושת שביעית לכל הדעות ולהעמידו בחצר הבית או על אדן החלון מבחוץ, או בבית בקומת קרקע כשגדלים שם אילנות או שיחים ואז יש קדושת שביעית, אך בקומה עליונה נחלקו בזה הפוסקים אם יש בה קדושת שביעית.

סוף זמן נטיעת אילן לפני שביעית

הרוצה לנטוע עץ מאכל לפני שביעית, נוהגים כהכרעת החזון איש (ע' זרעים ס' יז ס"ק כט) שאפשר לנטוע עד ט"ז אב" וכן כתב בשו"ת אור לציון (שביעית פ"א סעי' א).

המעביר עץ שנשתל בעציץ **נקוב** (פ' שניטע בזמן היתר עד ט"ז באב ולדעה שניה עד ט"ו באב - נקוב בקוטר 2.5 ס"מ), מותר להעבירו עם כל גוש העפר שבעציץ, ולשותלו בקרקע, עד ראש השנה (משפטי ארץ פ"א סעי' ז).

עציץ נקוב שאדמה נופלת מהגוש: במה דברים אמורים כשנשארו הגוש שלם, אבל אם נופלת אדמה מהגוש ואין באדמה הנשארת כדי שיחיה בה העץ עד שיקלט מחדש, או שמתרופפת אחריות השרשים באדמת הגוש, מותר לנטוע רק עד ט"ו אב (ע"ש). וע' במשמרת השביעית (סוף פ"א) שע"פ הגר"א מותר להעביר עציץ נקוב רק עד ט"ו אלול (י"ד יום לפני שמטיחה), ולחזון איש מותר אפילו בערב ראש השנה. [ועכ"פ מי שמעביר שתיל עם גוש עפר סמוך לשביעית - צריך ליהרר שלא יפול העפר].

להקדים נטיעת אילנות

רצוי להקדים נטיעה ושתילה לאביב של שנה שישיית, ולא לדחותם לקיץ כדי שהצמחים יתבססו עד שנת השמיטה ונוכל להמנע מעבודות בשנה זו (משפטי ארץ פ"ה סעי' ג) וע' ס' ישא יוסף (ח"ה שביעית ס' ג).

הנוטע אילן יש להיזהר מאיסור כלאים: הקונה עציץ ע"מ לנטוע - מצוי בשוק מכשולות באיסור כלאי אילן, שמוכרים עציץ עם גוש עפר המורכב בשני מינים [לעזור הנטיעה וההשרשה]. ניתן לברר בבית המדרש גבוה להלכה בהתישבות'.

ארגוני מצוות נדירות

יש ארגונים של 'מצוות נדירות' שמפרסמים האפשרויות לקיים מצוות ראשית הגז, זרוע לחיים וקביה, וכן תרומות ומעשרות'.

לתרומות הערות והארות – 0533-163-916 נא להשאיר הודעה (משה יחיאל הרסקין - מודיעין עילית)
ניתן לקבל הגיליון במייל: 089285647@gmail.com וכן הגיליון 'ללמוד ולקיים' על סדר הדף היומי
"קו בארבע אמות" 0722-549-661 דף היומי: ענינים מעשיים - שלוחה 1,2 לענין הלכה - שלוחה 3 השבו"ע - הל' בין המצרים

¹ מספיק זמן לפני שביעית (44 יום) כדי שיחול שנה ראשונה של ערלה בשנת תשפ"א (ויש עוד טעמים שצריך 44 יום ואכמ"ל).

² לקבל רשימה של ערלה וכלאים ניתן לבקש בטלפון של הבית המדרש 026488888.

³ לפרטים על אפשרות לקיים מצוות נדירות, זרוע לחיים וקביה, ראשית הגז, פדיון פטר חמור, מצות מעקה, לקט שכחה ופאה, פדיון רבעי, פרט עוללות, תרומות ומעשרות, מעשר עני אפשר לפנות לבע"מ ס' "מצותך שעשע" (הג"ר שרגא פיבל קויפמן שליט"א) בטל 052 7613718 וכן לקיים מצות הכרת בעלי חיים וסימני כשרותם (ע' רש"י ויקרא י"א מ"ז, רמב"ם מאכלות אסורות א: ה).

זהירות מ'עבירות נדירות': מקומות שעושים מצוות נדירות בלי ידיעת הלכות אלו כדבעי, בקלות אפשר להיכשל בעבירות נדירות (כמו לא תשוב לקחות, לא תפאר אחריו, לא לשנות סדר הפרשת תרומ' ועוד) [אמנם, אם עושה ע"י שליח, יש סברא לתקוני שדרתיך ולא לעונתיך, אך עדיין יש בזה שותפות עם עוברי עבירה].

טמונה בפרשה

עלון שבועי לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

פרשת פינחס

לסדר את הפרשה

לפניכם רשימת נושאי הפרשה בסדר מעורב, עליכם לסדרם מחדש לפי סדר ההתרחשויות בפרשה. כשתצליחו, תקבלו מהאותיות חלק מפסוק מהפרשה.

ב. פירוט משפחות בני וספירתם

א. שכר פנחס על מעשהו

ו. מוספי ר"ה ויוה"כ

ת. ציווי לצרור את המדינים

י. דיני ירושה

י. קרבן התמיד

מ. מוספי סוכות ושמיני עצרת

ל. מוספי פסח ושבועות

ה. טענת בנות צלפחד

ש. מוספי שבת ור"ח

ת. משה ממנה את יהושע לירשו

שאלה לשולחן שבת

"עלת תמיד העשויה בהר סיני לדיח

ניחוח אשה לדי"

בכל קרבנות המוספים החגים המוזכרים בפרשה כתוב שהוקרבו "לריח ניחוח".

ויש לבאר מדוע רק בשני הכבשים המקורבים מידי שבת לא הזכיר בהם הכתוב לשון זו אלא רק: "וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו: עלת שבת בשבתו על עלת התמיד ונסכה?"

מטרת השאלה

הינה לעורר דיון סביב שולחן השבת. ניתן לשלוח את תשובותיכם למערכת (בצרוף מקורות, אם ישנם) ובל"ג אכתוב מן התשובות בעוד כחודש.

פנינים

"ונתתה מהודך עליו"

דרשו חז"ל (ב"ב עה.): 'ונתתה מהודך עליו - ולא כל הודך. זקנים שבאותו הדור אמרו, פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, אוי לה לאותה בושא אוי לה לאותה כלימה! ויש לבאר מדוע דווקא הזקנים שבדור היו אומרים כן. א. שיהושע, אע"פ שהיה גדול בתורה, לא התבייש, והיה מסדר בבית-המדרש את השולחנות והספסלים, והזקנים התביישו לעשות כן, ואחרי שראו שיהושע זכה להיות מנהיג ישראל, אמרו אוי לאותה בושא, והתחרטו על בושתם לסדר את בית-המדרש כיהושע. (החיד"א) ב. שהזקנים זכרו כיצד נראים החמה והלבנה, שהרי אותם שגולדו במדבר היו מוקפים בענני הכבוד תמיד. (נפתלי שבע רצון) ג. הצעירים שבאותו דור, משראו את יהושע רבם החדש, אמרו, גם משה לא היה בצעירותו אלא 'כפני לבנה', ורק אחר כך נתעלה ונעשה 'כפני חמה'. אבל הזקנים, הכירו את משה גם בצעירותו וידעו כי אפילו אז כבר היה 'כפני חמה'. (בשם הגר"א)

"אבינו מת במדבר"

כותבת הגמרא (ב"ב קיט): 'דא"ר שמואל בר רב יצחק מלמד שהיה משה רבינו יושב ודורש בפרשת יבמין שנאמר "כי ישבו אחים יחדו" אמרו לו אם ככן אנו חשובין תנה לנו נחלה ככן אם לאו תתיבם אמנו! ומובא בשם המדרש: "משפטי ד' אמת צדק יחדיו" - זה בנות צלפחד! ויש לבאר פשר המדרש התמוה. אלא יש לומר שהרי מבואר בגמרא (ב"ב קטז) שצלפחד היה בכור האחים. ובמסכת יבמות (כד.) הגמרא דנה האם מצוות יבום נאמרה רק לבכור או גם לשאר האחים, ומזכירה הגמרא (יז) מהפסוק: "כי ישבו אחים יחדו" שרק אח שהיה בעולם כשאחיו הגדול נפטר חייב ביבום אך אם בשעה שהגדול מת עדיין לא נולד האח, אשת המת אינה חייבת ביבום מפני שצריך שהאחים ישבו יחדו בעולם. ומזה יש להוכיח שלא רק האח הבכור חיים ביבום שהרי אם כן לא ההיינו צריכים את הדרשה של "ישבו יחדיו" שהרי לא נתקן מציאיות שיוולד הבכור לאחר שאחיו מת... אלא נלמד שחייב להיות שמאחר והתורה כתבה "כי ישבו אחים יחדו" שמצוות תיבום אינה נוהגת בבכור בלבד. לפי כל זה, צודקת טענת בנות צלפחד: 'תתיבם אמנו' שהרי למרות שאביהן היה בכור, עדיין יש דין לייבם בשאר האחים. וזו הכוונה במדרש: שבנות צלפחד באו למשה כשהיה יושב בדורש בפרשת יבמין: "כי ישבו אחים יחדו" ומיד טענו לו בנות צלפחד שתתיבם אמם. וכן: 'משפטי ד' אמת' - טענת בנות צלפחד אמת ו'צדקו' מפני שנאמר "ישבו אחים יחדו". (ר' אברהם ברידא)

"וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו: עלת

שבת בשבתו על עלת התמיד ונסכה"

יש לבאר מדוע שונה קרבן המוסף של שבת משאר קרבנות המוסף של כל שאר המועדות, הן במספר כבשי העולה, והן בכך שאין בשבת קרבן מוסף שקרב לחטאת? ויש לומר: א. עולה מכפרת על הרהור הלב וחטאת על מעשה החטא, ובשבת שבה אנו שובתים ממלאכה יותר מצוי שגבוא לידי חטא בהרהור, אבל ביו"ט שהותרה בה מלאכת אוכל נפש, שוב יש להביא קרבן חטאת בנוסף. (משך חכמה) ב. השעיר חטאת בא לכפר על טומאת מקדש וקדשיו, ויש בזה רמז על המעלה של כלל ישראל במועדים שהכלים מאיר בהם אור של קדושה. ואף מגיע על פי הדרשה הידועה על חטאת ראש חודש: 'הביאו עלי כפרה שמיעטתי את הירח', ושני דברים אלו שייכים במועדים ובראש חודש ולא בשבת. ג. שני הכבשים הם כנגד 'לחם משנה' ומשום שמעשי השבת כפולים הם. (אור החיים ודעת זקנים) ד. מפני שכנסת ישראל בת זוג והכל שלום. (רמב"ן) ה. קדושת השבת בעצמה מכפרת. (ע"פ תשובות הקוראים הנכבדים שליט"א לשאלה לשולחן שבת' תשע"ט)

ישנו ביקוש רב בבתי הכנסת ברחבי הארץ לקבל את העלון לקהילה שלהם. זו ההזדמנות שלכם לזכות בהפצת תורה. ניתן לתרום:

1. בהעברה לבנק לאומי (10) סניף 911 חשבון 3787939, ע"ש 'ביין' 2. לשלוח שיק למערכת

העלון מוקדש

לע"נ חנה זיסל בת שכנא יוסף

ת.נ.צ.ב.ה

חידון א' ת'

- התשובה לכל שאלה מתחילה באות המופיעה בתחילת השורה
- א. אביו וסבו של הקנאי הצדיק
 - ב. הירורים הראשונים בסדר הירושה
 - ג. ממשפחות שבט מנשה
 - ד. משפחת השוחמי משתייכת לשבטו
 - ה. ד' אמר למשה לעלות לשם כדי לראות את א"י
 - ו. 'והיתה לו _____ אחריו ברית כהונת עולם"
 - ז. נשיא שמעון שחטא, ונהרג בדקירה
 - ח. מבנות צלפחד
 - ט. נמיד של בין הערבים נשחט ממזרח ל- (רש"י)
 - י. משה רבינו סמך את ידיו עליו
 - כ. שנים כאלו מוקרבים מידי יום
 - ל. אבי יוכבד
 - מ. שתיים מבנות צלפחד
 - נ. מבנות צלפחד
 - ס. מובאת עם הקרבנות
 - ע. שם מנו משה ואלעזר את בני"
 - פ. שם העבודה זרה של מדין
 - צ. המדינים היו לבני" -
 - ק. פינחס _____ את _____ ד'
 - ר. יש להרבות את נחלתו
 - ש. רוב החגים הינם בחודש זה (לשון הפסוק)
 - ת. מבנות צלפחד

חידון א' ת' הפוך

- התשובה לכל שאלה מסתיימת באות המופיעה בתחילת השורה
- א. אביו של נשיא שבט שמעון
 - ב. בנו של פלוא ונכדו של ראובן
 - ג. כינוי ליום טוב
 - ד. כל המוספים באים כתוספת לקרבן זה
 - ה. קרבן שתי הלחם קרוי- _____
 - ו. כשבני" חנו מול _____ על הירדן- מנו אותם
 - ז. בהמה המוקרבת לחטאת ציבור במועדים
 - ח. על רבים מהקרבנות נאמר " _____ לד' "
 - ט. דיני הירושה ניתנו לבני" לחוקת _____
 - י. מבני נפתלי
 - י. מבני ראובן
 - ל. על פיו יש לחלק את הארץ
 - מ. אביו של משה רבינו
 - ן. מבני בנימין
 - ס. קרח ועדתו היו ל _____
 - ע. בנות צלפחד: "למה _____ שם אבינו"
 - ף. שמו מוזכר פעמים אחדות בפרשה
 - ץ. מבני יהודה
 - ק. בנו של גלעד ונינו של מנשה
 - ר. אביו של צלפחד, שמישראל נכחד (נהרג)
 - ש. מנחתו עשרון סולת אחד
 - ת. "ביום השמיני _____ תהיה לכם"

ואלה שמות

"בטרם אצורך בבטן ידעתיך" (הפטרה)

אלו אנשים נקראו בשמם טרם שנולדו? (התשובות במדור התשובות)

מן המדרש

'ביום השמיני עצרת', זהו שאמר הכתוב (תהלים קט) 'תחת אהבתי ישטנוני ואני תפלה', אתה מוצא בחג ישראל מקריבים לפניך שבעים פרים על שבעים אומות. אמרו ישראל, ריבון העולמים, הרי אנו מקריבים עליהם שבעים פרים והיו צריכים לאהוב אותנו והם שונאים אותנו, שנאמר 'תחת אהבתי ישטנוני'. לפיכך אמר להם הקב"ה, עכשיו הקריבו על עצמכם: 'ביום השמיני עצרת תהיה לכם והקרבתם עולה אשה ריח ניחוח לד' פר בן בקר אחד איל אחד'. משל למלך שעשה סעודה שבעת ימים, וזימן כל בני אדם שבמדינה בשבעת ימי המשתה. כיון שעברו שבעת ימי המשתה, אמר לאוהבו: כבר יצאנו ידנינו מכל בני המדינה נגלגל אני ואתה במה שתמצא, ליטרא בשר או של דג או ירק. כך אמר הקב"ה לישראל: 'ביום השמיני עצרת תהיה לכם', גלגלו במה שאתם מוצאים בפר אחד ואיל אחד. ומה ראה להיות פוחת בכל יום? אלא למדך תורה דרך ארץ מן הקרבנות, שאם ילך אדם לאכסניא וקיבלו, ביום ראשון מקבלו יפה ומאכילו עופות, בשני מאכילו דגים, בשלישי גבינה, ברביעי מאכילו ירק, כך פוחת והולך עד שמאכילו קטניות. "עצרת תהיה לכם", מהו 'לכם'? אמר להם הקב"ה לישראל, השמחה נאה לכם, המועדים נאים לכם, יום טוב נאה לכם. מעשה בגוי אחד ששאל את רבי עקיבא, ואמר לו: 'למה אתם עושים מועדים? לא כך אמר לכם הקב"ה: "חדשיכם ומועדיכם שנה נפשי"?' אמר לו רבי עקיבא: 'אילו אמר: 'חדשי ומועדי', הייתי אומר כדברך, אלא אמר, "חדשיכם ומועדיכם" בשביל המועדות שעשה ירבעם, שנאמר: "ויעש ירבעם חג בחדש השמיני בחמשה עשר יום לחדש כחג אשר ביהודה ויעל על המזבח כן עשה בבית אל לזבח לעגלים וגו', ויעש חג לבני ישראל". אבל המועדים שלנו, אינם בטלים לעולם, ולא החודשים. מפני שהם להקב"ה, שנאמר: "אלה מועדי ד'", "וידבר משה את מועדי ד'", לכן אינם בטלים לעולם. ועליהם נאמר: 'מוכים לעד לעולם עשויים באמת וישר'. (ע"פ מדרש תנחומא)

מילה בפרשה

הוא מחכה בקוצר רוח,
לאורחת עם שם נוח,
או אז החולי השיגה,
כשסלחה לרופא והבליגה.

המונח המבוקש הינו מילה בת 4 אותיות המופיעה בפרשה. אשר כל שורה בחידה רומזת להקשר שונה שלה. (יתכן כתיב חסר וחילופי אותיות בעלי הגיה דומה)

התשובה תתפרסם אי"ה בגליון הבא

ושפני טמוני חול

"זתעמדנה" - איזו מצוה אי אפשר לקיימה מעומד? * * *

"בני יששכר" - שמו של יששכר כתוב עם אות ש' כפולה, אך בביטוי השם רק אחת נשמעת. אמנם בספר היכל הברכה קובע שיש לקרוא בהברת שתיהן ומכנה את הקוראים אחרת דוברי שקר, אך רוב הפרשנים חולקים על כך. וראיתי שזו מחלוקת בין בעלי המסורה, סיעת בן נפתלי קראו בשני ש' וסיעת בן אשר באחת, בני בבל נהגו כבן נפתלי ובני ארץ ישראל כבן אשר וכך התקבלה ההלכה. והחוקוני מבאר שלכן בתחילה נקרא בן יששכר 'יוב' ואח"כ נקרא 'שוב', מפני שאביו העניק לו ש' אחת משמו. ובדעת זקנים פירשו שש' אחת היא כנגד "נתן אלקים את שכרי", והיא מבוטאת, והשניה הנסתרת היא מלשון: "כי שכר שכרתין" משום שהוא לשון גנאי. ובכתב סופר ביאר שמשום שיששכר עסק בתורה שיש לה שכר הן בעולם הזה והן בעוה"ב וכנגד כל שכר באה אות ש'. הש' הנשמעת היא כנגד העוה"ז, אבל שכר של עוה"ב מוסתר מאיתנו, וכן האות ש' שכנגדו.

שעשועי דאורייתא

"ויקרב משה את משפטן לפני ד'"

אלו הלכות נוספות השי"ת אמר למשה לאחר מעשה, וכן אלו נתעלמו ממנו?

* * *

מצאו נא בפרשה:

1. פסוק בן שלוש מילים.
2. פסוק שמופיעים בו 11 שמות של אנשים.
3. מילה בת 9 אותיות.
4. 2 פסוקים שמתחילים ומסתיימים באות מ'.
5. פסוק שלם שמוזכר פעמיים (ולא יותר!) (2 תשובות)
6. שני אנשים שונים בעלי שם זהה. (2 תשובות)
7. את שמותיהן של 8 פרשות בתורה.

"זיכרון" סימן

גימטריאות ורמזים לזכירת מספר פסוקי הפרשה
 "אמר רבי שמעון בן לקיש פנחס הוא אליהו" (ילקוט שמעוני)
 בפרשת פנחס ישנם 168 פסוקים, ואפשר לזכור זאת ע"י זכירת המילים:
 "כי זהו אליהו הנביא" = בגימטריא = 168

תשובות

ושפני טמוני חול - תשובה לשבוע שעבר: הוץ מבלבעם, למי עוד בתורה יש מקור שהיה עיוור בעין אחת? לאסנת. שהראה יוסף אותה ליעקב שעיוורת היא בעין אחת להראות לו שלא נשאה מפני יופיה. (מוסף מדרש רבה) **לסדר את הפרשה** - "את בריתי שלום." **חידון א' ת'** - אלעזר אהרן, בן בת, גלעדי, דן, הר העבריים, ולזרעו, זמרי, חגלה, טבעות, יהושע, כבשים, לוי, מחלה מלכה, נעה, סולת, ערבות מואב, פעור, צוררים, קינא קנאת, רב, שביעי, תרצה. **חידון א' ת' הפוך** - סלוא, אליאב, חג, תמיד, מנחה חדשה, יריחו, עז, ריח ניחוח, משפט, גוני, חנוך, גורל, עמרם, נעמן, נס, יגרע, יוסף, פרץ, חלק, חפר, כבש, עצרת. **שעשועי דאורייתא** - דין בועל ארמית, עונש המקלל, עונש המקושש, ירושת בנות צלפחד ודין פסח שני. 1. "ובני פלוא אליאב". 2. "בנות צלפחד" בן חפר² בן גלעד³ בן מכיר⁴ בן מנשה⁵ למשפחת מנשה בן יוסף⁶ ואלה שמות בנתיו מחלה⁷ נעה⁸ וחגלה⁹ ומלכה¹⁰ ותרצה¹¹. 3. "ולמנחתים". 4. "מבן עשרים שנה ומעלה כאשר צוה ד' את משה ובני ישראל היצאים מארץ מצרים", "מלבד עלת התמיד ומנחתו תעשו תמימים יהיו לכם ונסכיהם". 5. "עשרון... הכבשים", "ושעיר עזים... ונסכה". 6. זרח בן שמעון זרח בן יהודה, נמואל בן שמעון ונמואל בן אליאב. 7. שמות, פקודי, צו, אמור, בהר, במדבר, קרה, מטות. **ואלה שמות** - יצחק, יאשיהו, דוד, שלמה, ישמעאל. **מילה בפרשה בלק** - הן והן. "לנשים אלו הוצע" - לנשים אלו-להן, "ממון רב לקבוצה" - ממון רב=הון=הן, "הרי יעגו רק כך" - הרי=הן, "בוודאי שכן, גשמח!" - כן=הן. **שמונות בפרשה** - 1. "וביום הביכורים" (כה,כו). 2. "כצאן אשר אין להם רועה" (כו,ז). 3. "איש ישראל המוכה" (כה,יד) "והייתם אותם" (כה,יז). 4. גמל צעיר נקרא בכר - "לבכר" (כו,לה). 5. תאנה - "פני שביעית", "נצר תאנה" (רש"י כו,טז). 6. צרור מפתחות - "צרור את המדינים" (כה,יז). 7. תולעת - "משפחת התולעי" (כו,כג). 8. בריטי - "בריתי" (כה,יב). 9. "שנכנסו זאבים לתוך עדרו" (רש"י כו,א). 10. אוון - "לאזני" (כו,טז). 11. "לצפון משפחת הצפוני" (כו,טו). 12. איסור נעילת הסנדל - "ועינייתם את נפשותיכם" (כט,ז). 13. מפעל הפיס - "בגורל יחלק את הארץ" (כו,ג). 14. "שהיין שהעלה קמחין פסול לנסכים" (רש"י כח,לא). 15. "על פיו יצאו ועל פיו יבאו" (רש"י כז,כא) **שמונות בהפטרות** - 1. "שערי ירושלים" (א,טו). 2. "בטרם תצא מרחם" (א,ה). 3. "ויגע על פי" (א,ט). 4. "ולעמוד ברזל" (א,יח) **שאלה לשלוח השבת שלח** - שאלנו: כיצד מתחייבים בהפרשת חלה כשאופים חלות גפרדות לשבת הרי המכין עיסה על מנת לחלקה אינה חייבת בחלה? כמה מעיקרי התשובות שהתקבלו במערכת: 1. נפטרים מחלה על ידי חלוקה דווקא במקרה שלזו הייתה כוונתו בשעת החלוקה להיפטר מחלה. 2. כדי להיפטר מחלה יש לחלק את העיסה על מנת שלא לאפות את הכל מיד אלא חלק לאחר זמן. (דברי חמודות) 3. הכוונה לחלוקה שלא תחזור לידי חיבור לעולם אבל כאן אופים את החלות יחד וכן בשעת ההכנות. (בית אפרים) 4. רק מי שמחלק כדי לתת לאנשים אחרים חשוב חלוקה הפוטרת מחלה אבל לא שהכל לצורך עצמו. (דרישה) 5. הפטור הוא רק עם מקפיד מאד שלא יגעו ויתערבבו זה בזה. (חזו"א)

ניתן להשיג את העלון:

במייל: ע"י שליחת מייל בקשה אל: temunabaparashah@gmail.com - מלמדים, תלמודי תורה ובתי ספר - נא ציינו זאת.
 באתרים: באתרים: 'לדעת', 'אידישער וינקל' (באידיש) 'תורת יוסף' ו'דרשו'.
 בשכונת בית ישראל בירושלים: בחנות 'פיצוחי בית ישראל' רח' בית ישראל 1, ובמערכת.

העלון מגיע מדי שבוע לעשרות אלפי משפחות וילדים, המשתמשים בו ללימוד משותף סביב שולחן השבת.

מעוניינים להקדיש את העלון לכל מטרה? צרו קשר עם המערכת, או טלפנו: 052-766-5775

© כל הזכויות שמורות לאהרן בין
 ניתן לשלוח תגובות, רעיונות והערות למערכת:
 קויפמן 17, ירושלים
 temunabaparashah@gmail.com

ונתעלה האיש

קווים לדמותו המרוממת של העילוי הגדול אשר פקיע שמייה בני עמודי

ילד שעשועים של הגר"ח מבריסק
ממרבצי התורה הראשונים בארה"ב
הגאון רבי שלמה פוליאצ'ק זצלה"ה

העילוי ממייצ'ט

נלב"ע כ"א תמוז תרפ"ח

הגאון באה לאזניו, נפגש עמו ותהה על קנקנו, וכך כתב (בתוך 'אידינו'): "בהביאהו אלי ראיתי לפני ילד כבן שתים עשרה צנום חלש וביישן, אך מעיניו השחורות נשקפו חכמה ובינה עמוקה, כלל לא לפי שנותיו. כאשר החילתי לבחון אותו בגמרא ראיתי כי ידיעותיו מעטות הן, אך כאשר שאלתי בסברא נשתוממתי מעמקותו וחריפותו הנפלאה, ועוד יותר בהשכילו לבטא סברא עמוקה במילים אחדות, ואז ראיתי כי לא הוגד לי אף החצי מגדלו של הילד המצויין הזה. מצאתי לחובה לפני להביאו לחסות תחת כנפי הנשר הגדול רשכבה"ג מרן ר' חיים סאלאוויצ'ק זצ"ל..."

עם בואו לישיבה, בשנת תר"נ, כשלש שנים לפני סגירתה בפקודת השלטונות, עוד לא היה מופלא סמוך לאיש. כאשר הובא לפני הנצי"ב, הציץ בו ראש הישיבה ושאל בחיוך ובעקיצה את הבחור שהביאו: הבאת לכאן תינוק, מדוע לא הבאת עמו את עריסתו? ענה הלה: יתה נא כבודו על קנקנו ויקבע את מידתה של העריסה...

שאל הנצי"ב שאלה והילד השיב כחץ מקשת. שוב שאל קושיות ופירכות והילד השיב במהירות וחריפות יתירה. והנה נכנס ר' חיים, התחיל להתנגח עמו בהלכה. עד שהשתומם וחדל. מאין בא הנער הזה? ענו לו: ממייצ'ט. התעמק שוב ר' חיים והוסיף: "העילוי ממייצ'ט", וזה שמו וזה זכרו לנצח.

ר' חיים ציווה עליו ללמוד כל יום עשרה דפים גמרא, ופקד על הבחור שהביאו - ר' אהרן רבינוביץ לבחון אותו בכל ערב מה שלמד ביום. בכל ליל שבת בחן אותו ר' חיים בעצמו לערך חמש שעות רצופות מה שלמד במשך השבוע.

דרשת בר מצוה

כשנה ורבע אחרי הגיעו לישיבה חגגו בבית הנצי"ב את בר המצוה של העילוי הצעיר, דבר שלא ארע עוד בישיבת וולוז'ין אשר היתה מקום לבחורים מבוגרים. במעמד כולם, הנצי"ב, ר'

לא רבות הן הדמויות בעולם התורה בליטא, אשר הצמידו אליהן את התואר "עילוי". לא תמיד גם ידוע מי החליט על הענקת התואר הלזה לאותו צעיר כשרוני. אין ספק כי המיוחד שבחוג העילויים, הוא "העילוי ממייצ'ט", רבי שלמה פוליאצ'ק זצ"ל, ופוק חזי מאן מסהיד עליה, הלא הוא גאון ישראל הגר"ח סולובייצ'ק זצ"ל אשר התפעלותו והערכתו לר' שלמה אין לה אח ורע, והוא זה אשר טבע את הכינוי "העילוי ממייצ'ט" אשר מהדהד בהיכלי התורה זה כמאה ושלושים שנה. הסיפורים והאגדות אודותיו עודן מציתות זיק בעיני כל צורב.

אף שישנו ספר "חידושי העילוי ממייצ'ט", כבר ציינו תלמידיו שאין הוא משקף נאמנה את תורתו המופלאה, והוא מהווה רק בבואה דבבואה ממנה. במאמר זה נציג בפני עמלי התורה את סיפור חייו הקצרים [הוא נפטר בגיל חמישים] שהחל בכבשונה של וולוז'ין והסתיים בעולם התורה החדש שבארה"ב, שהיה הוא מנחשוני מרביצי התורה שם. הידיעות נלקטו ממאמרי זכרון שבפתח "חידושי העילוי ממייצ'ט" מהדורה ראשונה; מגליון 'אידינו' שיצא לאור לרגל האבל בפטירתו; וכן ממאמר נפלא שכתב תלמידו הרב ניסן ואקסמן (רבה של לייקווד) בקובץ 'תלפיות', כמו"כ שוחחנו עם נכדו הרב שלמה פולצ'ק שליט"א מהעיר רחובות.

ילד בא וולוז'ין

בהיותו כבן י"ב שנה נזדמן לפונדק אחד עם תלמיד ישיבת וולוז'ין אהרן רבינוביץ (לימים אב"ד לידא, הי"ד), שהתגורר באזור ובא הביתה לחג הסוכות. כאשר השמועה על הילד

חיים ויתר הגדולים, דרש שלמ'לה את דרשתו בסוגיית "מלאוהו בקרובים כשר", אחר הדרשה אמר ר' חיים שראויה הדרשה להאמר בתור שיעור לבני הישיבה.

עילוי שלם

עוד מבנו של הנצי"ב: התואר 'עילוי' היה מכובד מאד בוולוז'ין. לא בכל הזמנים היו 'עילויים' בישיבה, ולא כל אדם שהיה מכונה עילוי בסביבתו קודם שבא ללמוד בישיבה נתקיים כבוד זה בידו עם בואו לוולוז'ין. היו כאלה שהיו מכנים אותם 'חצי עילוי'. גם זה היה בוולוז'ין תואר גדול!

המייצ'טי הקטן והרך בשנים זכה לשם 'עילוי' בלי פקפוק. אם היה חסר משהו לתואר-הכבוד הזה הרי הוא מה שלא היה לו 'שגעון' אפילו במקצת מן המקצת. היה כ"כ מיושב, כה ישר, כה פשוט, עד שלא עלה על דעתו של איש כי בנער הרגיל הזה צפונים כשרונות בלתי רגילים. כשרונו היה בזה שהיה תופס כל דבר במהירות מפליאה, ברמז ממש הבין מיד מה שחבירו רוצה להגיד, ועם זה היה בעל שכל ישר ועמוק. ממוחו ומפיו לא יכול לצאת דבר שלא הגיוני כליל ועומד בפני הבקורת בכל המובנים.

רבי חיים היה מדבר עליו תמיד מתוך התלהבות רבה וחבה יתירה. השם "שלמ'קה" בשעה שר' חיים היה מדבר אליו או עליו, יצא תמיד מפיו באהבה.

כשהיו משיחים בד"ת והיו מגיעים לענין עמוק, היה ר' חיים פונה אליו תמיד בחביבות מיוחדת: "ובכן שלמ'קה, מה דעתך?"

רבי אלחנן וסרמן כתב באגרת לרגל פטירתו: זכיתי להכיר את המנוח רק מעט בשונו הנה מארץ רוסיה בשנת תרפ"א, אבל אוכל להודיע מה ששמעתי אודות המנוח מפי אדמו"ר הג' ר' חיים הלוי זצ"ל מבריסק בזה הלשון: "אזא משונה דיגען עילוי ווי דעם מייטשעטער, האב איך אין לעבען ניט געזעהן" [כזה עילוי משונה ומיוחד לא ראיתי מימי].

עילוי במידות טובות

מכריו מוולוז'ין אמרו: כשם שהיה עילוי בתורה, כך היה עוד במדה מרובה עילוי במידות טובות.

תלמידו הרב רבינר כתב: בשנים שלמדתי בישיבת לידא וזכיתי להימנות בין תלמידיו ולהתאכסן גם בביתו, היתה לי ההזדמנות לראותו לא רק ברשות הרבים אלא גם ברשות היחיד, ומעולם לא ראיתי אציל הרוח ועדין הנפש, בעל נשמה טהורה ונקי הדעת כמוהו. היתה בו מציגה נהדרה של גדלות המוח וטהרת הלב. הוא היה מורם מעם לא רק בשלטון השכל אלא משכמו ומעלה גבוה גם בממשלת המידות.

נחבא אל הכלים

כשרב מפורסם היה עובר דרך בריסק היה אוהב ר' חיים להציג את המייצ'טי ולמשוך אותו לתוך שיחה של תורה, כדי להראות את גדולתו של תלמידו החביב. המייצ'טי בענוותו הנטועה בו, היה תמיד מבקש להשתמט מפגישות כאלה...

פעם אחת עבר הגאון המפורסם רבי איצ'ל מפוניבז' דרך בריסק וישב כל היום אצל ר' חיים. חיפשו את המייצ'טי ולא יכלו למצוא. רק ממחרת היום, לאחר שנסע האורח, יצא ממחבואו, כאשר

שאלו אותו מתוך נזיפה מפני מה הסתתר, ענה ואמר: זה שהוא, רבי איצ'ל - גדול בתורה, אני יודע, ואם אני יודע ללמוד או לא, מה לו ולזה?

עם כל פרסומו חי בדחוקות רבה, היו זמנים שרעב ללחם ואיש לא ידע. לא היה לו בגד ללבוש והוא לא התאונן לפני איש. גם את ידיעותיו בחכמות אחרות לא פרסם לאחרים.

בימי הנעורים, בזמן שאדם רגיל לבקש מומים בחבירו, לא ידע המייצ'טי תכונה זו. לעתים קרובות היה מבקש לתקן את טעותו של חבירו ולהוציא מתוך דבריו דעה נכונה.

כשנשאל ע"י תלמיד מדוע אינו ממש את תשוקתו הגדולה לעלות לא", השיב בתמימות: בעל משפחה אני וחייב לפרנסם, ואילו בא"י יש הרבה ר"מים גדולים וטובים ממני...

בישיבות המוסר

העילוי למד בישיבה עד יום סגירתה, שבט תרנ"ב. ושב לבית הוריו. אחר חג הפסח תרנ"ב נפטר ה'בית הלוי' ומלך תחתיו בנו ר' חיים, ותיכף התקבצו אליו תלמידים מצויינים והמייצ'טיאי בתוכם. שם למד בחבורתו המיוחדת של הגר"ח עד יום עזבו את בריסק בחודש אדר תרנ"ו. שמו של העילוי צלצל בכל מקומות התורה, ונודע על אודותיו לסבא רנ"צ פינקל, אשר חשב מחשבות כיצד להביאו אל הישיבה. שלח את בנו רא"י לבריסק ושם שכנע את המייצ'טיאי לבא לסלבודקה. העילוי לא השתכנע בנקל והעמיד תנאים מיוחדים, שלא להיות כפוף לסדרי הישיבה בנוגע לשעות הלימוד, וכן שלא יצטרך לבוא ללימוד המוסר, אשר לא היה מקובל אצל הגר"ח ותלמידיו. רא"י הסכים בשם אביו לכל תנאיו וגמרו ביניהם לעזוב את בריסק מבלי להגיד דבר לרבו הגר"ח, דבר שנצטער עליו אותו צדיק כל ימיו, שגרם עגמ"נ לרבו.

המייצ'טיאי התעכב בסלבודקה במשך כל הקיץ תרנ"ו. בכל פעם שהיה נכנס לישיבה היתה נעשית כמרקחה בהאסף אליו מובחריה לפלפל עמו ולשתות בצמא את דבריו.

תפילה היא מוסר

פעם אחת שח עם אחדים מתלמידי הישיבה, והביע לפניו שאינו מבין את כל ענין לימוד המוסר, שהרי לכאורה כל תפילות היום הן המוסר היותר גדול לאדם, אלא שהן מוגבלות לשעה מיוחדת ולציבור, ואילו המוסר אינו מתאים להגבלות אלא לשעה שהאדם מסוגל לזה ברגשותיו ובהתבודדותו. אכן כשמגבילים גם את לימוד המוסר לשעה מיוחדת ולמקום מיוחד ובציבור, הרי אין זה אלא כתוספת חצי שעה לתפילה...

בחודש אלול שלח אותו הסבא עם חבורת בחירי הישיבה להת"ת הידוע אשר בקלם, מקום משכנו של אבי מחשבת המוסר ר' שמחה זיסל זיוו (זה היה כשנתיים לפני פטירת רש"י, ח' אב תרנ"ח), אכן המייצ'טיאי לא מצא בנפשו קורת רוח שם, ותיכף אחר הימים הנוראים חזר משם לבית הוריו. (כל זה שמע ר"נ וקסמן מפיו ז"ל ומפי רא"י פינקל)

'הדרן' בוילנא

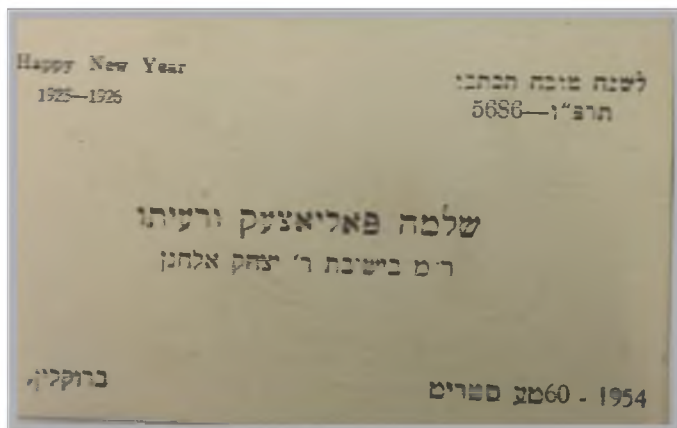
בשנת תר"ס למד העילוי בוילנא בקיבוץ הבחורים שהתנהל תחת פיקוחו של הגר"ח ע. בעת שערכו סיום הש"ס, כיבד הגר"ח ע אל המייצ'טיאי לדרוש את ה'הדרן'. חג הסיום נמשך שבוע שלם,

יהודים, השאירו עליו רושם כביר. זעקת אחיו המעונים והמוזמים פתחה בלבו פצע עמוק שלא נרפא עד יומו האחרון. נורא הדבר - היה אומר בחשאי - כל יריה ממיתה נפש אחת מישראל..."

חבל על דאבדין

סיפר לתלמידו ר"נ וקסמן כי מיום בואו לישיבת לידיא עד שהוגלה עם חלק מהישיבה מפני חמת מלה"ע הראשונה, היו לו כאלף וחמש מאות רשימות שהעתיקו תלמידיו משיעוריו במקצועות שונים בהלכה, וכל אלו אבדו לו בדרך, והצטער מאד מאד על אבידתם ובכה בדמעות שלישי כאדם שמוריד דמעות על בנו יחידו שמת, עד שבני ביתו מספרים שלמרות הצרות הרבות והרעות שעברו עליהם בימי נדודיהם, לא ראוהו מעולם בוכה מלבד בפעם ההיא שהתפרץ בבכי מאין הפוגות.

בשנים המאוחרות יותר אמר שעכשיו מבין הוא מה שאמרו ז"ל (יומא כט, א) "מגמר בעתיקתא קשה מחדתא", כי נקל היה לו לחדש איזה ענין מלהיזכר מה שאמרו בו מכבר הימים. ואמר כי פעמים הוא זכור את כל המערכה, אך חסרה לו חוליה אחת לצרף ולחבר את הענין, ויש לו צער גדול מזה.

ר"נ וקסמן מוסיף שכל זה בא לו מתוך דרכי החינוך בימים ההם בכלל, ושלו בפרט, שמקטנותו יצא לבגר ולא הספיק בילדותו להתרגל באומנות הלשון והכתיבה, שעולה לאדם בקושי כשיגדל.

ויצויין עוד למה שכתב במכתב לידידו ר' אהרן רבינוביץ אב"ד לידיא: "ויאמין לי אשר הנני מתגעגע מאד לשוחח מעט עם כ"ג ולו רק בכתב, אבל קשה עלי הכתיבה ואני איש לא מסודר, ויסלח לי כ' על זה".

בקיאות היכי דמי?

עוד מר"נ וקסמן: היו ששאלו אם העילוי היה בקי בחדרי תורה, ואני הרהבתי עוז ושאלתי את השאלה הזאת, והשיב לי שאיננו חושב את עצמו לבקי, אמנם יודע הוא כי ד"ת עניים במקומם ועשירים במקום אחר, ויש לו בסלו תמיד אותן הידיעות שהוא צריך לכל ענין וענין.

וסיפר לי בענין זה שבלמדו בבחרותו בבריסק עבר שם גאון אחד שהיה מפורסם לבקי נפלא, וכנהוג כיבדו הגר"ח לומד ד"ת לפניו ולפני תלמידיו. הגאון התחיל לדבר והביא מאמר מירושלמי והקשה עליו קושיא עצומה. המייצי"טאי שישב כל העת כמן הצד נענה אחריו ואמר שאין דבר זה בירולמי. הגאון ההוא שהיה ידוע בריתחא דיליה, נתמלא חימה מחוצפתו של הבחור ואמר להביא את ספר הירושלמי ונתנו לפני השומעים. מיד הציץ העילוי לתוך הירושלמי ואמר שהפירוש הוא להיפך מדברי הגאון. נשתתק הגאון ולא סיים את דבריו, ור' חיים חייך ולא אמר כלום. כששאלתי את באמת ידע את הירושלמי, השיב שמעולם לא ראה את הירושלמי ההוא, אלא שלפי הבנתו את שכל התורה היה ברור לו שאין הירושלמי יכול לומר דבר כזה,

ובהיות שהשתתפו בלימוד הש"ס כל בתי המדרשות שבעיר, חגגו בכל ערב בבית מדרש אחר. העילוי שהיה אז כבן כ"ב שנה התחיל לדרוש במאמר 'כל השונה הלכות בכל יום' בסוף מס' נידה וכהרף עין עבר באופן גאוני למשנת 'מאימתי קורין את שמע' בתחילת הש"ס, והיה משלב ומקשר סדר לסדר ומסכת למסכת מבלי לדלג על אף אחת ממסכתות הש"ס. בכל יום המשיך חלק אחר של ההדרן עד שביום השביעי סיים אותו בחגיגה שנערכה בבית מדרשו של הגר"א. כל גדולי התורה השתוממו מגודל חריפותו ועמקות בינתו ותהום כל העיר לקראתו.

הוסיף הגר"ח"ע באזני ר' ניסן וקסמן שאפילו במקום שסברות העילוי נראות כמשוננות, צריך להתבונן בהם להבינם כמו בדבריהם של גדולי האחרונים, כי שכלו התורני היה מרחק רב למעלה מבני דורו. ראשי פרקים בחינת זעיר אנפין נשאר בכתב יד מהסיום ההוא ונדפסו בספרו ס' מו, וגם מזה יכול המבין לראות בבואה דבבואה.

בפרוע פרעות בישראל

בין השנים תרע"ז - תר"פ במסגרת מלחמת האזרחים ברוסיה בעקבות המהפכה הבולשביקית, התחוללו

פוגרומים רבים כנגד היהודים אשר נודעו בשם "פרעות פטליורה". רבבות יהודים נהרגו באכזריות, יש האומדים אותם בקרוב למאתיים אלף, הי"ד.

בזמן ששהתה ישיבת לידיא בעיר יליסטבגראד, התחולל שם פוגרום נוראי, ורבי שלמה ומשפחתו ניצלו בנס.

רעייתו כתבה בזכרונותיה שבפתח הספר 'חידושי העילוי ממיצי'ט' מהדורה ראשונה:

בעת הפרעות בק"ק יליסטבגראד היהודים תרו להם מחבואים במרתפים בעליות חגג ובחפירות. למרות ההפצרות והתחנונים סרבו כולם לתת לנו מחסה כי תינוקי היה על זרועותיי, והם פחדו פן יתייפח העולל והרוצחים יגלו את מחבואם. אנוסים היינו להשאר בבית. הפצרתי בבעלי שיימלט להחבא, אך הוא מאן ולא זו ממקומו בשעת ההרג והזוועה, במקרה פסחו הרוצחים על ביתנו. אכן, אצבע אלקים היא!

ומפי נכדו שיחי' שמענו שסיפרו לו כמה מהתלמידים שנכחו אזו בעיר, כי רבי שלמה ואשתו התחבאו מאחורי איזה ארון בבית, והפורעים שהגיעו לפתח החצר, ראו יהודי הרוג ליד הפתח, וחשבו שכבר עברו הפורעים הקודמים שם, ולפיכך הניחו הבית והמשיכו הלאה.

פצע שלא נרפא

אולם המאורעות האיומים הותירו ברוחו העדינה פצע תמיד, וכך מתאר תלמיד: "הפוגרומים הטילו עליו מרה שחורה נוראה. השחיתות שנערכו לאחיו האומללים, וביחוד פוגרום אחד שארך שלשה ימים ושלשה לילות ושבו נפלו הללים ארבעת אלפים

דרכו בשיעורים

בדבר התכנית והמבנה של מערכות שיעוריו, דברתי עמו פעמים רבות ואמר לי שיעקר גדול הם אלה כמו הסברות עצמן. והוסיף שלמד זאת ממערכותיו של רעק"א.

התעמקותו המופלגת בכל דבר גרמה לו דברים שלפעמים לא היה נעים לו מהם. כשהיה מרצה את שיעוריו ומגיע לאמצע המערכה, היה כמעט יוצא מחושיו והרגשיו ונשאר כולו משוקע בעינו עד שלא שמע שום אומר ודברים בסביבתו. מאמצע השיעור עד סופו לא היה משיב לשאלות, והסביר שמחמת רוב הריכוז, איננו שומע מה שמדברים אליו. והוסיף שמידה זו גורמת לו הרבה עגמו"ן, מפני שהרבה פעמים כשאינו עונה לשאליו דבר, הם חושדים בו שאינו שם לב לשאלותיהם, והאמת שאינו שומע כלל את דבריהם. (ר"נ וקסמן)

בשיעוריו לא הראה שום התרוממות והתנשאות כלל אלא כמדבר איש אל רעהו. מעולם לא זרק מרה בתלמידיו, וכרע וכאח התהלך איתם והתייחס אליהם באהבת אמת ידידות נפשית. מעולם לא פנה לתלמיד בלשון 'אתה' אלא 'אתם'. (הרב רבינר)

כמה מילי חריפי

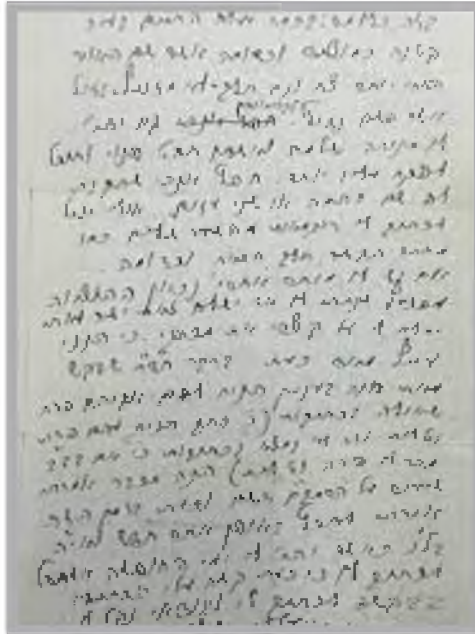
בשנת תרפ"ה בשעות ידיו הר"מ דישיבת מיר הגרא"י פינקל בניו יורק, לשם איסוף כספים עבור הישיבה, בא לבקר את העילוי, ידיד נעוריו. אחר שנתנו שלום ול"ז, אמר רא"י לעילוי: נו, רבי שלמה, לולא נחפזת לעזוב את ארץ פולין, כי עתה בודאי היית שם לר"מ בישיבה גדולה. מיד נענה הלה ואמר: הלא אם הייתי משמש בתור ר"מ שמה, הייתי ג"כ צריך לשבת באמריקה (כמו שהגרא"י הגיע, לאסוף כסף), א"כ מוטב לי לשבת פה וגם להרצות פה את שיעוריי...

פעם חש בראשו ונתעכב בביתו ימים אחדים, באתי לבקרו ושאלתי אם היה אצלו איזה רופא ומה אמר לו? כן, השיב העילוי, היה פה רופא וקרא שם להמחלה... (געווען דא אדאקטאר און ער האט דאט אנאמען געגעבען).

בסיום שירת חייו

שש שנים רצופות שימש בישיבת רבנו יצחק אלחנן. כל משאת נפשו הייתה להגיה את כתביו, לסדרם ולהוציאם לאור. אך זמנו היה מצומצם, עבודתו מרובה וחלומו לא נתגשם. לפתע נפסק חוט חייו והוא בן חמישים. ויגדל המספד מאד.

דמותו הייחודית ממשיכה לרחף בחלל היכלי התורה, וגיצים מתורתו ממשיכים להצית את דמיונם של בני הישיבות...

כתב ידו של העילוי מביצ'ייט

והוסיף לך אמרה נפלאה ע"פ מה דקי"ל שמקוה מטהרת דוקא כשיש מ' סאה ומעיין מטהר בכל שהוא, וההבדל ביניהם הוא שמי המקוה הם ללא חיות, אבל מ' המעיין נובעים ממקור חיותם, ולכן מטהרים בכל שהוא, כן הסיק הוא ז"ל שכאשר שכל האדם מחובר ונובע משכל התורה, יכול הוא להשיג אף בכל שהוא. עכ"ד.

במאמר אחר נכתב (הרב רבינר): היה מקובל לחשוב שעם כל גאונותו לא היה בעל זכרון גדול, היתה זו טעות, אמנם לא היה בעל

זכרון שטחי בבקיאות הרגילה, לזכור את הצורה החיצונית של הדברים, אבל תמיד זכר להפליא את הענין בעצמו, ובייחוד את העמקות והשכל הפנימי שבדבר. הוא לא היה בקי בנוסחאות הגמרא, אבל היה בקי בכל הסוגיות שבש"ס ונהירים היו לו כל המקומות החשובים שבראשונים ובגדולי האחרונים, בייחוד ברמב"ם.

כיצד משך הגר"ח את לב תלמידיו

בשיחה פרטית על דרכי השפעת הרב על תלמידיו אמר לי העילוי שלדעתו תכונותיו ומדותיו של הרב הם הצינורות העקריים למסירת תורתו לתלמידיו ומי שאינו בעל מידות הגונות יקשה לו לסגל תלמידים שיתמסרו לתורתו ויתאמצו לשאת את חותמו בחייהם ובתורתם. ואף שקשה לנמק דעה זאת ומכ"ש לבססה ע"פ הנוהג, בכל זה היה ברור לו

הדבר מתוך התבוננותו בחיי הגדולים שפגש בימי חלדו ומתוך הכרתם את דרך הצלחתם להשפיע על תלמידיהם.

והמשיך את דבריו שטוב ליבו של הגר"ח לאנשי סביבתו ומדותיו כלפי תלמידיו והנהגתו עם האסופים שהוכנסו וגדלו בתוך ביתו, הם הם הדברים שקנו את לב תלמידיו והטביעו עליהם את חותמו והכשירם לקבל את עומק בינתו ולהפיצה במרכזי התורה, ומבלעדי תכונותיו אלה קרוב לודאי שעם כל גדולתו, לא היתה תורתו עושה כנפיים ולא מצליחה להתפשט במדה שלא זכו לה הרבה מגדולי הדורות שקדמוהו.

"רבי חיים לא היה אומר כך"

בשנת תרפ"ו התארח בניו יורק גאון אחד מיחידי הדור בפולין והרצה שיעור בהלכה בישיבת ר' יצחק אלחנן. אחר ההרצאה שאלתי את העילוי לדעתו על אודותה. כדרכו תמיד שלא לבקר דברי אחרים, השתמט מתשובה. ואחר שהפצתי בו אמר: אין ספק כי גדול היא מאד וכי קיפל בשיעורו כל טוב, אבל ר' חיים לא היה אומר כן. גדולתו של ר' חיים היתה בשלילה כמו בחיוב, היינו שלא היה יכול לומר דבר שאינו נוקב ויורד עד התהום, ופעמים היה מתקשה בדבר אחד שנים ושלושה ימים והיה מראה על דרכים שונים ליישבו וחוזר מהם בלי סיבה, רק שלא הוטבו לטעמו השכלי.

**בעקבות ההתעוררות העצומה לתיקון
חטא שנאת חינום ולשה"ר והתחזקות
במצוות אהבת ישראל**

סטודיו ברק

הננו להודיע כי

**בע"ה נפתח קו מיוחד
להשתתפות במבחנים שבועיים
ותודשיים לקובעים לימוד יומי
בספרים**

**'חפץ חיים' או
'אהבת חסד'**

**בין המשתתפים
יוגדלו סכומי כסף גדולים**

"לדעת"

**סיכומי 'תמצית'
ומבחנים**

073-7289669

A0527692282@gmail.com

"כך גם סדר לימוד במוצאי שבת שהונהג שם ולצדו סעודת מלווה מלכה שהיתה סבתי מכינה לתלמידים וגם מגישה להם.

"הישיבה הכניסה מושגים רבים לעולם הישיבות כמו משמרות הלימוד באלול ועשיית שנטלו בהם חלק כל בני הישיבה ללימוד תורה בהיכל הישיבה בכל שעות היממה. בלילי שיש, במשך כל השנה, היו ממישיכים את הלימוד הרב אחרי הזמן הרגיל, והייתה הסבתא שולחת עוגות וכו' להרנין ולהיטיב לבם.

"שמעתי מבחורים שלמדו אז שהנהגות אלו בישיבה, והרוח החיה שהיתה שם הטמיעו בקרבם את ההרגשה שהם מקיימי העולם.

"ומעבר לבניין הקומה הרוחנית של אותם בחורים שלמדו שם, ישיבת פוניבז' לצעירים, הובילה את הקו, התווה את הכיוון וטבעה את צורת ההתנהלות של כל הישיבות לצעירים עד עצם היום הזה.

באסיפה שהתקיימה אור לכ"ג ניסן, כהכנה לקראת זמן הקיץ הקרב ובא, השתתפו חברי הצוות הרוחני, שלימים הפכו להיות מנהיגי הדור ושמו של כל אחד ואחד מהם נישא לשם ולתהילה כאחד מגאוני קמאי מעתיקי השמועה אשר הקימו עולה של תורה בארץ הקודש, לאחור השואה האיומה, והנהיגו את הדור על מי מנוחות.

השנה בה התקיימה אותה אסיפה אינה ידועה, אבל ידוע לנו מתוך המסמך שהגאון רבי שמחה קסלר זצ"ל כיהן באותה עת כר"מ בישיבה, ומשיחה עם בנו הרה"ג רבי אורי קסלר שליט"א, האחראי על תוכניות 'הדף היומי' ב'דרשו', אנו למדים שהגר"ש זצ"ל כיהן כר"מ בישיבה החל משנת תש"כ, ועד אלול תשכ"ז.

אנו קוראים לציבור לסייע בפענוח החידה אודות השנה המדויקת בה נכתב המסמך, אם על ידי השמות האחרים המוזכרים בו ואם על ידי התקנות המוזכרות במסמך, שתלמידי הישיבה באותה העת עשויים לזכור, כמו למושל החלפת סדר לימוד ההלכה מ'משנה ברורה' לחיי אדם, בתחילתו של זמן הקיץ, וכדו'.

את גדולי התורה המופיעים במסמך נכתוב כאן לפי הסדר בו נכתבו שמוותיהם בפרוטוקול עצמו: מרן המשיג"ח הגה"צ רבי צבי שרגא גרוסברד זצ"ל, מרן ראש הישיבה הגאון רבי מיכל

יהודה ליפקוביץ זצ"ל, מרן ראש הישיבה

הגאון רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן

זצ"ל, ראש הישיבה מרן הגאון רבי

שמואל איינשטיין זצ"ל, ראש

הישיבה מרן הגאון רבי ישראל

בן שלום זצ"ל, ראש הישיבה מרן

הגאון רבי נפתלי נבנצל זצ"ל ורבה

הראשון של מודיעין עילית, מרן

הגאון רבי שמחה קסלר זצ"ל,

שכאמור שימש באותן שנים

כר"מ בישיבה.

במסמך כותב מזכיר

הישיבה הרה"ג רבי ברוך

זאב דזיטש כי "לאחר

שהנוכחים שמעו מפי

הזו"ר, הרה"ג צ.ש.

גרוסברד שליט"א, על

מטרת ישיבה זו,

מסמך נדיר ומרתק

**מאת מרנן ורבנן גדולי הדור זצ"ל,
ראשי ורמ"י ישיבת פוניבז' לצעירים
לפני למעלה מיובל שנים, המפרטים
את סדרי הלימוד והאופן הנדרש
ללימוד בישיבות הקטנות.**

יעקב א. לוסטיגמן

במסגרת מלאכת הקודש המבוצעת על ידי צוות 'בית היין', במטרה להביא פניני השקפה והדרכה מפי גדולי הדור ומפיהם של מחנכים ותיקים, נפל לידינו מסמך נדיר ומרתק, המתאר אסיפה של חברי הצוות הרוחני בישיבת 'בתי אבות' הלא היא ישיבת פוניבז' לצעירים.

את העתק המסמך קיבלנו מאת הגאון רבי לוי גרוסברד שליט"א, ראש ישיבת 'תורת חיים' בבית שמש, ונכדו של הגאון רבי צבי שרגא גרוסברד זצ"ל, שהיה מייסדי הישיבה יחד עם הרב מפוניבז' זצ"ל.

"חשיבותו של מסמך זה רבה מאוד, לא רק בגלל שהוא מסמך ישן ובגלל שמוזכרים בו שמוותיהם של גדולי הדור, אלא גם כי מדובר במוסד תורני בעל השפעה מכרעת", אומר הגר"ל גרוסברד שליט"א בשיחה עם 'בית היין'.

"כשהקים הרב מפוניבז' זצ"ל, את הישיבה לצעירים, היא הפכה להיות ספינת הדגל של עולם הישיבות. הישיבה הזאת עיצבה את דמותה של הישיבה הקטנה.

"לפני כן לא היה סדר שלישי בישיבות הקטנות, בגלל שהנהלות הישיבות רצו לחסוך את העלויות של הגשת ארוחת ערב לתלמידים.

"אבל סבי הגר"ש צ גרוסברד זצ"ל רצה להנהיג לימודי סדר שלישי גם בישיבה קטנה, ועל כן סבתי ע"ה חגרה בעוז מתניה, יחד עם בנותיה ולקחו על עצמן עול זה, להכין ארוחת ערב ל-180 תלמידים, להשגת המצרכים ונקיין המקום וכל המסתעף. פעולה זאת הביאה לקנאת סופרים מבורכת, ושאר הישיבות חיקו נוהג זה, ועד היום לומדים סדר שלישי בכל הישיבות הקטנות הודות לאותה מסירות נפש שנהגו בעצמם באותן שנים.

שהיא להתוות קו לדרכה הרוחנית של הישיבה בזמן הלימודים הקיצי הבעל"ט, ולאחר ששמעו הצעות רבות מפני כל המשתתפים ליעול הלימודים והחנוך בישיבה למען תקן דברים שבוקרו לשמם ע"י הורים והנוכחים עצמם, למען העלות את רמת הישיבה ולהרים קרנה: הוחלטו ההחלטות הבאות."

בשורות הבאות משרטטים חברי הצוות הרוחני את צורת התנהלותה של הישיבה בכל הקשור ללימוד, הן בהספק, הן ברמת הלימוד, המבחנים, קצב החזרות ועוד.

"יש להספיק בשעור א' 9 דפים לחדש (לערך עמוד ליום), בשעור ב' 10 דפים ובשעור ג' 11-12 דפים", נכתב במסמך ומיד לאחר מכן הבהרה כי "תכנית זאת הביאה בחשבון גם את ההחלטה דלהלן על מתן שהות מספקת לחזרות השבועיות, לאלה, של סימני ענינים ושל סוף-זמניות".

באשר לשיעורים מחליטים חברי הצוות כי "שני שעורים) ביום ינתנו, אחד לפני ואחד אחרי הצהרים. בימים א-ה ימשיכו ללמוד את הגמרא (בתחילת השעורים אחה"צ תהא חזרה על השעור שהוגד לפנה"צ) ואילו השעור בעש"ק לפנה"צ וש"ק אחה"צ אך חזרה על מה שנלמד במשך השבוע ואמירת חדושים בו - בכלליות".

מעניין כי במסמך לא מוזכרת חלוקת בין לימוד בעיון ללימוד בבקיאות, ואדרבה ניתן להסיק כי אחרי הצהרים היו ממשיכים את הנלמד בשיעור שנמסר לפני הצהרים.

התנאי לעלות שיעור

תחת הקטגוריה 'חזרות ובחינות'. מבהיר המסמך כי "כל שבוע (מו)קדש הסדר בעש"ק לפנה"צ ויום ש"ק כולו לחזרה על הדפים שנלמדו במשך השבוע, כל יום א' בשבוע, בתחילת הסדר, בשעה 8:30, יבחן כל ר"מ את בני שעורו יסודית בכמות שנלמדה ויצוין ציונים אצלו, שיימסרו להמשגיח הרוחני, הגרצ"ש שליט"א. בסיום ענין מסוים בגמרא ינתנו לתלמידים מספר ימים (ללא שעורים), לפי הצורך, לחזרה כללית על כל הענין ותערכנה בחינות לכל שעור ושעור. (בעקבות הבדלי הכמות הנלמדת בשעורים השונים (חסרות שתי מילים) אלה בזמנים שונים). בשעורים א' וב' יבחנו, מלבד מגידי השעור, גם הגרצ"ש הגרא"ל והגרמ"י שליט"א, ואלו בשעור ג' ישתדלו, כי גם מישהו מרמ"י הישיבה הגדולה יהא בין הבוחנים.

"הוצעו אולם טרם נקבעו פרטיהן של חזרה ובחינה כללית בסוף כל זמן למוזדים. אולם הוחלט, כי כל העברה משעור לשעור גבוה יותר תותנה בהצלחת בחינה מתאימה, שתיערך באופן אישי לכל תלמיד העומד להעברה ושהציונים מהבחינות שבמשך השנה ישפיעו גם הם על ההעברה".

בסעיף העוסק בלימוד הלכה מחליטים חברי הצוות של הישיבה כי "השעור במשנה ברורה אחרי התפלה יוחלף בשעור בחיי אדם, אשר ילמדוהו התלמידים ב"חברותות" תחת פקוח הגרצ"ש שליט"א. הכמות השבועית הנלמדת תיקבע מראש ע"י הנ"ל והחלקים, אשר יש להניח, כי התלמידים יתקשו בהבנתם, יוסברו בשעור על ידו. כל עש"ק בבקר יבחן הגרצ"ש שליט"א את ההלכות שנלמדו בשבוע".

חברי הצוות קובעים גם כי "על התלמידים יוטל לגמור כל שבוע את לימוד הפרשה עפרש"י והוצע, כי גם לימוד זה ייבחן בבחינה שבועית".

סוגיא מעניינת מאוד שנידונה בישיבת הצוות ולא הוכרעה, היא סוגיית האופן בו יש ללמוד מוסר בישיבה לצעירים: "הושמעו דעות, כי לימוד המוסר ע"י התלמידים לבדם אין בו משום תועלת רבה בגיל זה. לעומת זאת נראה לרצוי ביותר ללמוד בפני התלמידים שעור קצר מתוך ספרי מוסר. לא החלט סופית האם הדבר ייעשה ע"י מגידי השיעורים, יום-יום בתחלת השעור או בצורה כללית, בערב, ע"י הגרצ"ש שליט"א".

עם זאת, חברי הצוות תמימי דעים כי יש לחזק את עניין לימוד המוסר בישיבה כדלהלן: "צויין רפיון מסוים בהתחזקות במדות נעלות, בהתעוררות בדקדוק המצוות ובשקיזה על לימודים אצל תלמידים מסוימים ולכן החלט להתמיד בלימוד המוסר כנ"ל ולטקס עצות למען הביא חזק בדרכים שונות ביראת ה'. ש"היא אוצרו".

מעניין כי במסמך לא מוזכרת בין לימוד בעיון ללימוד בבקיאות, ואדרבה ניתן להסיק כי אחרי הצהרים היו ממשיכים את הנלמד בשיעור שנמסר לפני הצהרים.

נושא נוסף, מעניין במיוחד לאור העובדה שמשנתפי הישיבה הם ארזי הלכנון אדירי התורה, אשר לא פסק פיהם מלעסוק בדברי תורה אפילו לרגע קט, ובכל זאת ממקומם הרם היטיבו להשקיף כלפי מטה, אל תוך לבם של התלמידים הצעירים, ולהבין את הלך רוחם ואת צרכיהם האחרים, מעבר ללימוד עצמו.

משנתפי הישיבה "הצביעו על חשיבות הרבה בקיום קשרים אישיים בין הרמ"ם ובין התלמידים. ה(ו)חלט, כי כל ר"מ ישתדל להקדיש לכה"פ 1-2 פעם בחדש כרבע שעה לכל תלמידו בשעור לשיחה אישית אינטימית, בה יעשה למען הכר את בעיותיו האישיות, המשפחתיות או סוציאליות, את הדברים המועיקים עליו בישיבה: בשעור בסדרים, בלמודיו, בחברתו וישתדל למצוא מרפא להם - מזה: ומאידך יצאל הזדמנות זאת למען הטף מוסר באהבה לו, אם צ(ו)רך בכך, בקשר להליכותיו בקדש".

כמו כן "הצביעו על מחסור בהזדמנויות של פגישות לא-למודיות בין התלמידים בהשתתפות הרמ"ם. התלמידים צעירים הם והרגשתם הטובה במסגרת הישיבה עלולה להעלות גם מדת הסתגלותם לסדרי הישיבה ואף חשקם בלמודים.

"לא רק בישיבות חסידיות אלא גם במתנגדיות מקיימים כיום גם הגישה בליל ש"ק סעודה שלישית או סעודת מלוח מלכה בצוותא או תתכן פגישה במסגרת מסיבות ר"ח וכדו'. החלט, כי תוקדש שימת - לב למציאת דרכים להגביר קשרים במסגרות כאלה וכן להפעיל את התלמידים לפעילות "חברתית" בשטח ע"י הטלת תפקידים "מנהלתיים" עליהם (ו"ע) [וע"י] מנוי ועדות שונות".

ולסיום, אומר הגר"ל גרוסברד שליט"א בשיחה עם 'בית היין'. "במסמך הזה שנחשף עתה, אנחנו מקבלים הצצה קטנה לצורה שבה התקבלו ההחלטות והנושאים שהיו לנגד עיניהם של רבותינו ראשי הישיבות בבואם לעצב את עתידו של עולם התורה"

הגה"צ רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א על הדרך להגיע למדרגות אהבת התורה

את המעשה דלהלן שמעתי מפי המגיד הנודע, הגאון רבי יעקב גלינסקי זצ"ל.

בבני ברק היה חי בדוד שלפנינו זקן ישיש אחד, הנקרא "רבי דוד דער מתמיד", שהיה מתמיד גדול ונפלא ושקדן עצום בניצול כל הרגעים בשלימות. עד כדי כך הגיעה מידת התמדתו בתורה הקדושה שלא היה בא לביתו ולמשפחתו כי אם לכבוד שבת קודש, וכל ימות השבוע היה אוכל וישן בבית המדרש ברוב התמדתו, כי לא רצה להפסיד את זמן ההליכה לביתו חזרה וכו' [וזה היה בהיותו בגיל שמונים בערך, כאשר רבי יעקב גלינסקי זצ"ל הכיר].

פעם שאלוהו כיצד זכה להגיע למדרגת אהבת תורה נפלאה כל כך, שבגיל זקנה ושיבה, כשכבר אין כוחו עמו, הוא יושב ושונה בהתמדה נפלאה כמו בחור צעיר?

פתח רבי דוד המתמיד וסיפר: בנערותי למדתי בישיבת 'וולוז'ין' המעטירה אצל הגאון בעל "בית הלוי" זצוק"ל. באותם ימים לא היה לי חשקת התורה כלל וכלל, לא אהבתי ללמוד, ולא מצאתי בזה כל ענין; רק הייתי מסתובב בריקנות ומשוחח עם בחורים על דא ועל הא, הכל הייתי עושה, רק לא ללמוד...

יום אחד הזמין אותי ראש הישיבה - הגאון רבי יושע בער - לשיחה נוקבת. הוא טען בפני לאמור: "הלא תדע כי איתא בגמרא (ברכות ו.) שאפילו יחיד שיושב ועוסק בתורה - שכינה כנגדו, שנאמר (שמות כ, כ) 'בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך'. אם כן, בכל פעם שהנך פותח את הגמרא, הרי באה השכינה הקדושה לשבת עמך, ונעשית לך חברותא; גם הקב"ה פותח את הגמרא לעומתך; כאשר הנך סוגר את הגמרא, הרי מוכרח השם יתברך גם כן לסגור את הגמרא כנגדך, ואין לשער גדול הצער שנגרם בזה לשכינה הקדושה! למה אתה מצער כל כך את השכינה?"

המילים המועטות הללו שדיבר עמי ה"בית הלוי" - סיים רבי דוד המתמיד - שנאמרו באש קודש מעומק נהמות ליבו הסהור, חדרו מאוד אל עומק לבבי ופעפעו בי כל הלילה. לא מצאתי מנוחה ומרוגע לנפשי. חילחלו הדברים מאד בתוכי, כיצד מצער אני כל כך את השכינה הקדושה?! לאחר אותו לילה שהתהפכתי על יצועי בבכיות נוראות ובחרטה עמוקה, הרגשתי שהפכתי לאיש אחר לגמרי, ומיד למחרת רוח חדשה התעוררה בקרבי, ומאז לא יכולתי בשום אופן לעזוב הגמרא!

מאז ועד היום, כל ימי חיי מפעפע בי זה המוסר שהוכיח אותי וזבית הלוי, אף עד ימי הזקנה ושיבה! בכל פעם שפותח אני את הגמרא מזכיר אני את מאמרו חז"ל הנ"ל, שכל היושב ושונה - שכינה הקדושה פותח גמרא כנגדו, ושוב אינני מסוגל לסגרה...

אבי זצ"ל גילה לי מעט מסודות סדר לימודו בלילה חורפי אחד קר וקפוא, כאשר כמעט לא יצא איש מביתו ונכסתי אצל אבי הגאון הצדיק זצ"ל בעל "מעדני השולחן", ומצאתיו יושב והוגה ביגיעה גדולה על חיבור ספריו. ברוב שעות היום והלילה לומד היה בלי חברותא, והיה כותב ומסדר את ספריו, וכשנצרך ללבן שאלות ועניינים סבוכים היו לו את החברותות שלו.

כאשר נסבה השיחה אודות מה ששאלתי ממנו, כיצד יכול הוא לשבת שעות על שעות בלי חברותא - גילה לי אבי זצ"ל מעט מסודות סדר לימודו, וכך אמר: "כאשר מתיישב אני ללמוד, יודע אני שהשם יתברך יושב עמי בעסק התורה, כפי שהעידו בנו חכמינו ז"ל הנ"ל בכל דבר שאני לומד ומסכם לעצמי הבנת הענין, סידורו וצורת עריכתו על גבי הספר, הרי אני כמותייעץ בדבר עם הקב"ה בכבודו ובעצמו היושב לוגדי כעת, ואז מרגיש אני אם השם יתברך מסכים עמדי בתורה זו או שאין זו תורת אמת! ובכן אינני יושב לבד כלל וכלל!!!"

לפני למעלה מנמאה שנה, התקיים באחד מבתי הכנסת הוותיקים שבשכונת שערי חסד שבירושלים קרתא דשופריא, שיעור לבעלי בתים. אחד מבני השיעור היה אדם מוזר מעט. הוא הגיע מרוסיה ללא שום מוכר ומשפחה. בראותו שמתקיים שיעורי ומי בבית הכנסת התיישב לו בקצה השולחן. הוא לא הבין כמעט כלום ממה שלומדים, ועם זאת התמיד להגיע אל השיעור מידי יום ביזמון. מתוך שלא הבין את החומר הנלמד היה נרדם וישן. ברם, תופעה מוזרה היתה אצלו, שמדי פעם בפעם תוך כדי מהלך השיעור היה נתפס בחרדה קצת, נרעד קלות, וממשיך בנמנומו. כך היה מתנהג ימים הרבה. אילו היה מתיישב כך בישיבה בין בחורים, בודאי היו לוועגים ומתלוצצים על התנהגותו המוזרה... אבל באותו שיעור ישיבה חבורה חשובה של אנשים נכבדים ויראים ולא זלזלו בו חלילה. הם הניחו לי בהתנהגותו המוזרה, אף שהיה מאד לפליאה בעיניהם, על מה תופשת אותו חרדה ורעדה כזו מידי פעם ומדוע בכלל מקפיד הוא כל כך לבוא יום יום אל השיעור, כאשר בין כך ובין כך אינו מביין כלום?

והי היום, ושלג כבד מאד ירד בירושלים. היתה זו סופת שלגים בלתי נשכחת, המתרחשת אחת למאות שנים, עד שכינוה אנשי ירושלים בשעתה: "השלג הגדול והנורא". השלג נערם ברחובות לגובה רב, שיבר הרבה עצים וכו' ולא היה אפשרי כמעט לאת מן הבתים.

כמובן, שביום זה לא ההין איש לצאת מביתו. אף אחד מבני החבורה לא בא אל השיעור. מגיד השיעור, שהיה אדם ירא ושלם, עשה חשבון לעצמו, שמא בכל זאת יבוא מאן דהוא אל השיעור. הוא החליט שאסור לבטל קביעות שיעור, יצא מביתו והלך במסירות נפש, תוך כדי התבוססות מסוכנת בשלג, והגיע לבית המדרש. שם לזפתעתו מצא אדנו אחד בלבד שבא אל השיעור, הלא הוא מיודענו הנ"ל, שלא ויתר על שום יום בשנה לבוא אל השיעור, וגם אל השלגים היה רגיל כבר מימי שבתו ברוסיה...

מתוך שהיו שניהם לבד באותו יום, הרגישו התקרבות מיוחדת ביניהם על שטרחו במסירות נפש להגיע אל השיעור, כאשר כל

בית המדרש ריק. התפתחה ביניהם שיחה לבבית, שבמהלכה הציע מוגיד השיעור בעדינות את פליאותיהם זו תקופה ארוכה: למה לו לבוא בכלל אל השיעור כאשר אינו מבין? ואם הוא כבר מוגיע ומתנכנס - מה זו החרדה שנתקף בה מופעם לפעם?

בהפתח סגור ליבו סיפר האיש: אני נולדתי במלכות רוסיה הרשעה בעת שלטון הצער הרשע והאכזרי ניקולאי, ימיו שמו. בזמני נהגה עדיין גזרת הצאר הידועה לשמונה, הנקראת "גזרת הקנטוניסטים", שהיו חוטפים ילדים רכים בגיל שבע או שמונה, קורעים אותם מחיק אימותיהם ולוקחים אותם לצבא הצאר למושך עשרים וחמש שנות שרות, עד ששכחו לגמרי את בית הוריהם ואת דבר יהדותם, והעבירום על דתם כדי שיהיו נאמנים אך ורק לצאר ולארץ רוסיה!

כמוכן, הסביר האיש, לאחר שעברו רוב שנות ימי נערוטי בריחוק כל כך מן היהדות, אינני מסוגל להבין מה שאני לומד, לכן אינני מבין את הנלמד.

אולם זכורני מימי שרותי בצבא, שמתוך שרצו לחנך את החילים שיהיו נאמנים לארצם ולמולדתם, היו מעמידים אותנו לפתע בשורה, ועורכים לנו מבחן פתע... כאשר היו שואלים ובוחנים את שמונת כל אנשי הקבינט והמושל הרוסי. אנו החילים היינו צריכים תמיד לזכור ולשנן שוב ושוב את כל שמונת השרים והמיניסטרים, ואת כל עובדי הממשלה לפרטיהם, עד העובד הזוטר ביותר... והיה אם מושהו שכח שם אחד, או התבלבל בידיעת תפקידו המדויק במהלך המבחן, היה ענשו על כך חמור ביותר! לכן סיפר האיש, היינו משננים כל העת את שמונת השרים וחברי הקבינט ואת תפקידיהם במשרדי הממלכה.

כשעליתי ארצה, והשתחררתי מעולה של רוסיה, ניסיתי להתחיל בלימוד התורה, אבל לצערי לא הבנתי כלום... אבל דבר אחד ענין אותי מאוד, מי הם חברי הקבינט "שלנו"? מי הם אותם חכמים ושרים שהעמידו דת על תילה? ומתוך שהורגלתי בצבא לשנן תמיד את שמונת חברי הקבינט הייתי נמשך מעצמי לשנן גם את שמונת חברי הקבינט שונגורא הקדושה [להבדיל אלף אלפי הבדלות!] לכן בכל פעם שמוזכר שם של תנא או של אמורא בגמרא, אני כומש נתפס ברעד ובחרדה, בידועי שזה האיש הוא מחברי הקבינט מקבלי ההחלטות 'שלנו', ואני נתקף ביראת הכבוד כלפי זה האמורא, כמו שהורגלתי. חדרה בנפשי יראת כבוד מיוחדת להזכרת שמונתיהם של "חברי הקבינט" - התנאים והאמוראים הקדושים

כשזכו מושתתפי השיעור לחגוג את מסיבת 'סיום הש"ס', מוצא מגיש השיעור הנעלה הזדמנות טובה לספר את סיפורו של האיש. הוא הוסיף ואמר שהיה כומל להחליף את כל הש"ס שהוא למד ולימוד שיעור, עם הש"ס של אותו יהודי, מוחמת גודל הנחת רוח שנעשה בזה למעלה!

(מתוך הספר 'טיב המעשיות')

סגנון מסירת שיחות המוסר של המשגיח רבי מאיר חדש זצוק"ל, היה רצוף שתיקות וחזרות על הדברים שיצאו מפיו קודם לכן. עקב כך התקשו תלמידיו ומקורביו הנאמנים להיות מרוכזים כדבעי בשיחותיו. ברוח שיטת החינוך הסלבודקאית המעודדת ומדרבנת את החניכים להוציא לאור עולם את אשר על ליבם ולהביע את כל שאלותיהם בלא מורא, ביקשו אפוא התלמידים לדעת מפי רבי מאיר מדוע הוא נוהג לדבר אט אט, ולא בשטף ובנימה המושכת את הלב.

"כך ראיתי 'מעשה רב' אצל מורי ורבי הסבא מסלבודקא זצ"ל", השיב המשגיח רבי מאיר והוסיף ואמר כי להערכתו ולהבנתו, השתיקה שבין קטע לקטע נועדה להניח לשומעים פרק זמן בו יאזינו ויתבוננו בדברים הדק היטב, כדרך שאמרו הז"ל על מבנה וצורת מסירת התורה: "וכי מה היו הפסקות משמשות? ליתן רווח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין עניין לעניין. והרי דברים קל וחומר, ומה אם מי שהוא שומע מפי הקדוש ברוך הוא ומדבר ברוח הקודש צריך להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין, על אחת כמה וכמה הדיוט מן הדיוט", (ספרא ויקרא א).

ההסבר לא הניח את דעת התלמידים ששאלו: "והלוא בפועל אין מי שמתבונן כיום בעת הפסקות הללו?!" אולם המשגיח רבי מאיר עמד על שלו והשיב נחרצות: "איננו יכולים לשנות שום מילה, כל כוחנו הוא רק ממה שקיבלנו מהסבא ואין אנו יכולים לשנות!" אולם עם כל זאת, העיד רבי שלמה הופמן, כי מורו ורבו המשגיח, שלא היה מרפה בינו לבין עצמו מביקורת עצמית דקה מן הדקה בשאיפה להתעלות ולהתייעל, ובשלהי ימיו החיש את קצב דיבורו.

כאשר הגאון רבי יצחק אייזיק שר עלה ארצה, הוא התקבל בכבוד רב ובזרועות פתוחות והתבקש לשאת דברים בהיכל הישיבה כראוי לחתנו של הסבא מסלבודקא. רבי אייזיק ניאות לבקשה וכאשר פצה את פיו מפיק המרגליות ונשא דברים בלשון יפה ומרתקת, העלה הדבר השתוממות ופליאה בלב התלמידים, אשר תהו מדוע הוא משנה מהמנהג המקובל בישיבה עוד מימי חמוי הסבא מסלבודקא, כעדות ידידו הדגול המשגיח רבי מאיר חדש. לפיכך ניצל רבי שלמה הופמן, את אחת

ההזדמנויות ופנה לרבו רבי אייזיק ושאלתו בפיו, מדוע הוא מדבר בשטף ואיננו מפסיק ליתן רווח להתבונן כמקובל אצלנו מאורחותיו של הסבא מסלבודקא.

תשובתו של רבי אייזיק היתה מעניינת, מפתיעה ומסקרנת כאחד. "גם אני עצמי שאלתי בזמנו את הסבא מסלבודקא, מדוע הוא מדבר באופן זה, מורי חמי השיב לי כי הנהגה זו היא הינה אחת משני הדברים שהשתרשו אצלו שלא מדעתו, וככל שניסה לעקור אותם, הם קבעו שבייתה בהרגליו, בבחינת 'מלומדה'".

הסבא הוסיף וביאר כי הנהגה זו ניטעה בקרבו בצעירותו, בעת שהתמנה לעמוד בראשות 'כולל קובנה', בכלל זה, שבעקבותיו התפתחה לימים ישיבת סלבודקא, למדו תלמידי חכמים מובהקים שהתעתדו להיוודע כגדולי עולם, כרבי איצ'לה פונביז'ר, 'בעל המרחשת' ועוד. הסבא שהיה אז צעיר לימים נהג למסור בפניהם שיחות, ומחמת 'אימתא דציבורא' היה מדבר בכובד לשון ומרבה בהפסקות, והדבר לא הרפה ממנו גם לכשעברו שנים רבות מאז עודו מתקשה בדיבור רציף בציבור.

אל תבואני רגל גאוה

לשמע מילותיו של רבי אייזיק, אשר ציין כי שני דברים השתרשו אצל הסבא מסלבודקא כ'מלומדה' שלא מדעתו, התעוררה סקרנות התלמידים שאזרו עוז ושאלו מהו הדבר השני בו הורגל הסבא שאל מרצונו.

"כמוכם אף אני ביקשתי לדעת מהו הדבר השני", נענה רבי אייזיק בשמץ משובה, "ואכן הסבא ברוב טובו הואיל לשתף אותי בחולשותיו וגילה לי כי כאשר הוא מזהה 'ברק כישרון' בתלמיד, הוא נעשה משוחד ומסנוור..."

ועם כל זאת, העיד המשגיח רבי מאיר חדש, כי כאשר הסבא מסלבודקא 'גדול המחנכים' הבחין בבחור בעל כישרון, אשר זחה עליו דעתו, כשהוא צולל לדמיונות ומדמה עצמי כאילו הוא יחיד במינו ומיוחד מכל סובביו היה

מפתיעו הסבא בשוחחו עמו בלימוד בעומק רב מתפיסתו.

הנער שהיה מאבד את ידיו ורגליו בסוגיא הנידונה, היה חוזר תיכף ומיד לתלם המציאות ושב למקום הראוי לו. אם זאת, במידה והסבא מסלבודקא הבחין כי הדבר עלול לגרום לבחור לחולשה או לרפיון רוחני, הוא היה מזדרז לפייסו ולנהוג בו כבוד במידה הראויה.

"בהזדמנויות אלו היינו עומדים על העובדה כי הש"ס והשולחן ערוך נהירים לרבו על בוריים ולשונם", היה סח המשגיח רבי מאיר.

מעניין לעניין באותו ענין יש להוסיף כי רבי אייזיק עצמו לא נהג להחשיב 'עילויים' יתר על המידה. את חסרונו של העילוי המפוזר בתהלוכותיו, מרושל בהופעתו וחסר הנהגות אנושיות מוסכמות, הוא היה מדגים באמצעות המשל הבא.

מעשה בגמד שחש שלא בנוח לנוכח חסרונו הבולט בין שאר בני האדם הגבוהים ממנו בקומה, והנה בוקר אחד התעורר הננס מלא הפתעה. רגלו האחת התארכה עד לאורך הרגל והמקובל.

בלב מרחף מאושר, הזדקף האיש כדי לנצל עד תום את המתנה הנפלאה שנפלה בחלקו. אולם ברגע בו וניסה לעמוד על רגליו, הוא השתח ונפל על פניו ארצה. וזאת מפני שרגלו האחת התארכה ואילו הרגל השניה נותרה כשהיתה, ועל כן האיזון היה ממנו והלאה...

"מה אירע לגמד זה שקודם לכן היה שלם בגופו ובאיזונו?" שאל ראש הישיבה והשיב נחרצות, "הוא הפך לבעל מום!"

"כמוהו בדיוק העילוי שאורחותיו אינן כאדם מן היישוב!" חתם רבי אייזיק את דבריו.

(מתוך הספר 'בנין נפש האדם')

הוא מסמך את הילד כמטרה, וחותר במרץ רב ללבו של הילד, עד שהוא מצליח להעמיד אותו כתלמיד מן המניין.

"הסברתי לו שיש לו כנראה בעיה עם שחירת הזחן בבוקר, בגלל זה הוא מאחר ואחרי שהוא מתרגל לאחר אז הוא מאחר עוד יותר עד שהוא נעדר לחלוטין מהחיידר"

"באחד המקומות בהם לימדתי, היה ילד שבמשך השנים נזח בשולי הכיתה. הוא היה ילד חכם לא היה הסר לו כלום, אבל ההורים לא הצליחו להשתלט עליו והוא היה עושה מה שהוא רוצה בבית וגם בכיתה. כל שנה הוא היה מגיע בימים הראשונים,

לאחר מכן מתחיל לאחר מאוד, בהמשך מגיע יום כן ויום לא, ובחודשים האחרונים של שנת הלימודים הוא היה נעדר למשך שבועות ארוכים. זה היה חוזר על עצמו כל שנה.

"כשהילד הזה הגיע אלי, אמא שלו דיברה איתי עוד קודם וביקשה שאני אשקיע בו ואקדם אותו. אמרתי שאני מחכה לו בכיליון עיניים ואני חושב שילד יש פוטנציאל, אבל ההורים חייבים להבין שהילד חייב לשתף פעולה ואם לא, אין לו מה לחפש בתלמוד התורה שלנו.

"הגיע הילד, וכדרכו שלא בקודש התחיל לאחר אחרי כמה ימים. הבנתי שהילד פשוט מרגיש שהוא חריג, הוא לא כמו כולם, עובדה שהוא נעדר כל כך הרבה מהלימודים ולא מעירים לו כל כך, ההורים שלו לא יודעים לחנך, כנראה שהוא נועד להיות כך, הוא לא אשם..."

"בתחילה ניסיתי בדרכים המקובלות. נתתי לו להיות אחראי על רישום החיסורים והאיחורים וכמובן שכדי לבדוק מי מאחר הוא צריך לבוא בזמן. זה עזר לכמה ימים אבל לא יותר מזה.

"לקחתי את הילד לשיחה ואמרתי לו, תלמידי החביב, אני בדקתי מה הבעיה שלך ולמה אתה מתנהג ככה, והגעתי לתובנות בעניין. אני יודע למה זה קורה לך, אתה רוצה לשמוע?

"כמובן שהוא מאוד רצה לדעת, כי באמת הוא רצה להבין מה לא בסדר אצלו ולמה הוא מתנהג אחרת מכל הילדים.

"הסברתי לו שיש לו כנראה בעיה עם שמירת הזמן בבוקר, בגלל זה הוא מאחר ואחרי שהוא מתרגל לאחר אז הוא מאחר עוד יותר עד שהוא נעדר לחלוטין מהחיידר.

"ראיתי שהדברים התקבלו אצלו. עכשיו הוא כבר לא "ילד בעייתי", אלא "ילד עם בעיה". כל ההסתכלות שלו על עצמו השתנתה באותו רגע.

מזה כשבע עשרה שנה מכהן הרה"ג ר' עמרם בינעט כמהחנך תשב"ר, וגם כיום הוא עובד כמהחנך בתלמוד התורה 'תורת הכית' בבית שמש.

הרב בינעט מלמד את כותה ו', לאחר שבאמצע כותה ה' מתחילים הילדים את לימודי הגמרא. המשמעות היא שהוא בעצם מעמיד את היסודות העיקריים של לימוד הגמרא בקרב הילדים, יסודות שילוו אותו בסייעתא דשמיא כל ימי חייהם.

בנוסף הוא מכהן גם כמגיד שיעור ב'דף היומי' בבית המדרש של כ"ק מרן אדמו"ר מלעלוב שליט"א ובבית מדרשו של כ"ק מרן אדמו"ר מוויזשניץ בית שמש שליט"א. בשני השיעורים משתתפים עשרות לומדים, שמגיעים מדי יום בתמידות, כדי לשמוע את השיעורים המיוחדים של הרב בינעט.

"האמת שהעובדה שאני עובד כמלמד בחיידר, מסייעת לי להיות מגיד שיעור טוב יותר בלימוד 'הדף היומי'. כי עקרונות מסירת השיעור הם די דומים, כמובן שרמת הלימוד שונה, הקצב שונה לחלוטין, כאן מדובר בילדים וכאן באנשים מבוגרים שחלקם תלמידי חכמים לא קטנים בכלל, אבל העקרון של הסברה נכונה ויסודית הוא אותו עיקרון.

"בלימוד הגמרא אנחנו קופצים מנושא לנושא, בלי שום הודעה מוקדמת. הגמרא אומרת הלכה ולאחר מכן מקשה עליה ממסכת שונה לחלוטין, התירוץ מגיע ממקום שלישי ולאחריו סתירה ממקום רביעי.

"כמלמד לילדים למדתי עם השנים שאי אפשר 'לעגל פינות'. אם אתה רוצה שהילדים יבינו אותך, אתה חייב לדעת את כל הסוגיות המשניות בצורה טובה. אי אפשר רק לצטט משם כמה מילים ולקוות שהילדים יבינו את השאלה.

"כמו כן, צריך לתת הקדמה לכל נושא חדש. להסביר מה אנחנו עומדים ללמוד, זה מייצר בהירות וחוסך הרבה קשיים במהלך הלימוד עצמו.

"העובדה שבחיידר אני מלמד משניות מסדר קדשים, מסכתות זבחים ומנחות, עוזרת לי רבות גם בכל ענייני הקדשים שמופיעים בגמרא, וכיום במסכת יומא יש הרבה מאוד קדשים. גם במסכת פסחים הגמרא עסקה לא מעט בנושא של הקרבת הקרבנות וההתנהלות בבית המקדש, וכמובן גם במסכת שקלים".

הרב בינעט מצטיין במיוחד בכך שהוא יודע לתפוס את הילדים שנמצאים בשולי הכיתה, לרומם אותם ולהעמיד אותם על הרגליים. כשהוא רואה ילד חלש, כך מספרים חבריו לצוות החינוכי בחיידר,

"עדיין היינו צריכים לפתור את הבעיה, ואני הודעתי לו שאני מרשה לו לאחר פעם אחת בשבוע, אבל חוץ מהפעם האחת הזאת הוא חייב לבוא בכל הימים בזמן, ובתמורה אני אתן לו עשרה שקלים בכל שבוע. אם הוא יאחר יומיים, התשלום ירד לחמישה שקלים."

"זה חייב לעבוד", הסברתי לו, "כי זה עוזר לך לפתור את הבעיה, ומדרבן אותך בחלק שגורם לכל הבעיות האחרות."

"אבל אם זה לא יעבוד, אז אנחנו נצטרך להיפרד כידידים ולשלוח אותך לחיידר של ילדים בעייתיים. אתה לא יכול ללמוד בחיידר שלנו כילד בעייתי. אם יש לך בעיה, ננסה לפתור אותה, אבל אם אתה בעייתי אז תלך לחיידר מתאים..."

"כך בעצם יצרתי גם מקל וגם גזר, אבל לא לפני שהפכתי את הבעיה למשהו צדדי וחיצוני, לא חלק מהאישיות של הילד."

"מאותו יום, חל שינוי של ממש בהתנהגותו של הילד, ואט אט הוא הפך בהדרגה להיות ילד רגיל מן המניין, התקבל לשיבה בלי שום בעיה ובהמשך עלה לשיבה גדולה, אחת הטובות ביותר."

"אני לא אומר שלא הייתי צריך עוד לעבוד איתו, אבל בעצם הראיתי לו שאני מאמין בו, שהוא לא ילד בעייתי אלא ילד עם בעיה מסוימת שאפשר לפתור אותה על ידי דרבון נקודתי. זה חולל פלאים בסייעתא דשמיא."

הבצעים? למה לא?!

"באופן כללי נושא המבצעים הוא נושא קצת שנוי במחלוקת", אומר הרב בינעט. "יש מלמדים ואנשי חינוך שיטענו שצריך לחנך את הילד ללמוד תורה, לציית למלמד ולהורים כי כך צריך לעשות, ולשמור על הזמנים כי הוא חייב וכי הוא רוצה לגדול בנאדם נורמלי ולא פרפר מעופף שאינו מחובר לשעון בכלל."

"אני מחזיק בדיעה הפוכה. מבצעים, וכמה שיותר. מה רע במבצע? אתם מכירים מישהו שהולך לעבוד בבוקר בלי שיבטיחו לו משכורת? אפילו בעבודה של דברי קודש, למשל מלמד. אני

רוצה לראות את אותם מלמדים ממשיכים לבוא לעבודה אחרי שהמנהל מודיע להם שממחר הוא מפסיק לשלם משכורת לעולם ועד.

"כולנו עובדים עם מבצעים, עם שכר, עונש, תגמול ושאפה להשיג הישגים גשמיים. זה חלק טבעי באישיות של האדם, וגם הרמב"ם מזכיר בהקדמה לפירוש המשניות שצריך לתגמל ילדים וכן אפשר למצוא בהמון מקומות בש"ס ובפוסקים את העניין הזה. כמוכן שצריך לעשות את זה בחכמה, במידה ובמשורה, אבל מבצעים באופן כללי זה דבר חיובי וראוי. אני באופן אישי זכיתי לקדם הרבה מאוד תלמידים על ידי מבצעים, וכל מחנך שעושה מבצעים ויודע איך לעשות את זה בצורה נכונה, יודע כמה שזה כלי יעיל ואפקטיבי מאין כמוהו."

"ויש מעלה נוספת במבצע, חוץ מעצם הדירבון שהוא מדרבן את הילדים. כשאתה עושה לילד מבצע אתה גם מראה לו שאכפת לך ממנו. אתה לא סתם זורק לו פקודות ומצפה שיציית בלי להתווכח. לא! אתה חושב עליו, אתה קונה לו צעצועים, עושה לו מבצעים, מחלק ממתקים, אתה חושב עליו, אכפת לך ממנו. כשהילד מגיע להרגשה הזאת, כל ההתייחסות שלו אליך שונה בתכלית, הוא מוכן לקבל כי הוא יודע שאתה דואג לו, ולא סתם משתמש בו כדי להתפרנס חלילה."

"אבל לעשות מבצעים זה לא הכלי היחיד שמאפשר לנו לקדם תלמידים, צריך לזה הרבה מחשבה והשקעה, כל תלמיד יש לו דרך משלו ואנחנו צריכים לחנך כל נער על פי דרכו."

"אני אציין כאן מקרה אחד שאירע עם תלמיד שהיה לי באחד מתלמודי התורה בהם עבדתי. הוא היה תלמיד מאוד חכם ומאוד מוכשר, אבל היתה לו בעיה שהוא היה 'וילדע חייה'. בעברית קוראים לזה 'פרא אדם', ואני לא אומר את זה באופן של שלילה וביקורת, ההיפך, למרות שהיתה לו נפש סוערת והוא היה ממש תזזיתי וכזה אחד שעושה כמה וכמה דברים בו זמנית, למרות זאת היה מתאמץ להתרכז ובסייעתא דשמיא גם הצליח בלימודים."

"הבעיה היתה שגם אם הוא הצליח, המלמדים לא הצליחו ללמד כיתה כשילד כזה יושב להם מול העיניים וכמו וממש "ידו בכל", הוא כותב פתקים ושולח לחברים, הוא משמיע קולות של חתולים או בעלי חיים אחרים, מושך לזה בשרוול של החולצה ועושה את עצמו כאילו הוא שקוע במשהו אחר, בועט להוא ברגל של הכסא. בקיצור, מה שנקרא 'היפר אקטיבי' אמיתי."

"הבעיה היתה שגם אם הוא הצליח, המלמדים לא הצליחו ללמד כיתה כשילד כזה יושב להם מול העיניים וכמו וממש "ידו בכל", הוא כותב פתקים ושולח לחברים, הוא משמיע קולות של חתולים או בעלי חיים אחרים, מושך לזה בשרוול של החולצה ועושה את עצמו כאילו הוא שקוע במשהו אחר, בועט להוא ברגל של הכסא. בקיצור, מה שנקרא 'היפר אקטיבי' אמיתי."

"חשבת רבות מה לעשות איתו, והחלטתי לעשות איתו הסכם: אני נותן לו שולחן לבד, הוא יושב בקצה הכיתה, ובשולחן שלו שיעשה מה שהוא רוצה. שיקרא שיצייר, שיקשקש, שיעשה לעצמו פרצופים, אבל כל זה חייב להיות בשקט, בלי להפריע לאחרים, ויש לי גם תנאי: הוא חייב להוציא ציונים טובים במבחנים ולדעת מה לומדים."

"הוא התיישב לו שם בשמחה, ועד מהרה התחלתי לחשוש שאולי טעיתי. הילד צבע את השולחן בצבעים עליזים, שם עליו מפה אדומה, הוא היה גוזר ניירות ועושה לעצמו פרצופים והצגות. אבל הבלגתי, הוא עמד בהסכם וגם אני עמדתי בצד שלי בהסכם. הילד ידע את כל החומר הנלמד, לא הפריע לאחרים והתעסק רק עם עצמו."

"ואז, יום אחד נכנס לכיתה המפקח, באותו רגע הוא כמעט ביקש לפטר אותי. "מה זה שמה?", הוא שאל אותי בזעזוע, "איזה מן דבר זה? אתה שם ילד לבד בסוף הכיתה ונותן לו לעשות כל מה שהוא רוצה? תראה את המפה האדומה שהוא שם על השולחן. ככה מתנהגים בכיתה? ואתה עוד קורא לעצמך מחנך? איך לך מינימום של משמעת בכיתה אם ילדים יכולים לחגוג לך ככה מול העיניים ואתה לא מסוגל למנוע זאת מהם...".

"יצאתי עם המפקח החוצה ואמרתי לו: יסביר לי כבודו, איפה הבעיה במה שעשיתי? מה לא בסדר?"

"הוא הסתכל עלי בתדהמה מוחלטת: "אני צריך להסביר לך מה זה מינימום של משמעת? אני צריך להסביר לך למה ילד לא יכול לשבת ככה ולצבוע את השולחן שלו באמצע השיעור?"

"הראיתי לו את גיליון הציונים של הילד, ואת זה של שאר ילדי הכתה. הסברתי לו שהמשמעת דווקא התחזקה מאז שמצאתי פתרון לאתגר הזה, ודווקא במקרה הספציפי הזה, ההקפדה על

המשמעת דורשת ממני שלא ללחוץ מדי חזק במקום שהוא מעבר ליכולת של הילד, ומאידך לדרוש ממנו את המקסימום במקומות שבהם הוא כן יכול."

"אבל הדבר הכי חשוב בכל הקשור לחינוך, זה להאמין בכל ילד ולכבד כל ילד. אני יכול לספר על תלמיד שהיה לי, שבמשך שנים הוא נחשב ל"למך" של החיידר. הילד הלא יוצלח, שתמיד היה בצד והיה בוכה מכל שטות. הוא נחשב לילד קטנוני ולא חכם במיוחד, ורבים היו מזלזלים בו."

"כשהילד הגיע ללמוד אצלי, שמעתי מישהו מדבר עליו בזלזול, שלא בנוכחותו. קמתי ומחיתי נמרצות. דפקתי על השולחן ואמרתי שאני לא מוכן לשמוע שמדברים ככה על התלמיד שלי. הוא ילד טהור ויקר, ואני לא אקבל שום זלזול."

"גם כשדיברתי עם הילד, הייתי מדבר איתו בכבוד, כמו אל שווה בין שווים, דרשתי ממנו גם שיכבד את עצמו, שלא יזלזל בעצמו, שיאמין ביכולות שלו, שיתנהג בהתאם לגילו כי הוא שווה לא פחות מכל ילד אחר, ואכן השינוי בגישה הזאת חולל מהפך של ממש ובילד התקדם בצורה שאי אפשר לתאר."

"לסיום יש לי מסר למלמדים ולמגידי השיעורים, לכל מי שעוסק בחינוך: תמיד עלינו לצאת מתוך נקודת הנחה שהמחנכים שהיו לפנינו לא מיצו את האפשרויות עם כל אחד מהתלמידים. לא משנה כמה הם היו מוצלחים ומוכשרים, כמה הם היו מסורים לתלמידים, תמיד אפשר להתקדם עוד קצת עם כל תלמיד, תמיד אפשר לקדם אותו שלב אחד קדימה, ולא פעם מגלים שיש תלמידים שפשוט נשארו בצד במשך שנים, רק כי המלמדים הקודמים לא הצליחו למצוא מסילות ללבם. אם ננסה, אולי נצליח לעשות זאת עכשיו, וטוב מאוחר מלעולם לא."

"לסיום יש לי מסר למלמדים ולמגידי השיעורים, לכל מי שעוסק בחינוך: תמיד עלינו לצאת מתוך נקודת הנחה שהמחנכים שהיו לפנינו לא מיצו את האפשרויות עם כל אחד מהתלמידים. לא משנה כמה הם היו מוצלחים ומוכשרים, כמה הם היו מסורים לתלמידים, תמיד אפשר להתקדם עוד קצת עם כל תלמיד, תמיד אפשר לקדם אותו שלב אחד קדימה, ולא פעם מגלים שיש תלמידים שפשוט נשארו בצד במשך שנים, רק כי המלמדים הקודמים לא הצליחו למצוא מסילות ללבם. אם ננסה, אולי נצליח לעשות זאת עכשיו, וטוב מאוחר מלעולם לא."

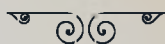
יומא טבא לרבנן הזפיע הספר תפוחי זהב

פנימיות התורה בחושן משפט
והיכודם לדרך הפשט

ומעמידם כיתד שלא תמוט
נערך וסודר ע"י הגאון רבי קלמן יודמן שליט"א
מתלמידי החכמים דירושלים עיה"ק

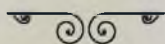
מתוך הסכמות הרבנים הגאונים:

דאב"ד העדה החרדית רבי משה שטרנבוך שליט"א
"ומקשר הדברים עפ"י סוד בין הלכה וקבלה ומעמידם כיתד
שלא תמוט, והמשכיל יבין גדל התועלת בזה, ואשרינו מה טוב
חלקינו שכל אחד יכול לרבן מעלת דיני התורה וקדושתם"

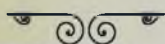
רבי שמואל קמנצקי שליט"א

"ניכרים הדברים שיצאו מתוך יגיעה רבה ובחכמה גדולה.
שיורד והיכר חלקי התורה ביהרד הסוד והפשט, ידועים דברי
הגר"א ז"ל שכולן עולין בקנה אחד ואין להפריד בין הדביקים"

רבי נתנאל סאפרין מקאמארנא שליט"א

"שאסף ביאורים ע"ד הנסתר מגדולי המקובלים, ויפה עושה
בעתו, ורבינו הקדוש א"א המגיד מקאמנץ וצוק"ל כי על ידי
סוד התורה יודע לחבר תורה שבעל פה בתורה שבכתב,
לאפשרא בין איסוד והיתר"

רבי זבולון שוורצמן שליט"א

"ובו מראה את השורשים הפנימיים והעליונים של דרכי
המשפט בדיני ממונות והדברים משמחי לב וכמציין מן
החרכים רואים את התפוחי זהב המחופים במשכיות כסף והיא
"ויפה והדרה של תורה"

ספר חובה באלול

ספר עיון והדרכה ייחודי לחושבי-שמו
חיבור ערכני ומותאם לבני דורנו, המבוסס על דברי רבותינו ללא סייג

"לבות החבמים"

שיחות ומאמרים על חודש אלול

מאת הגה"צ רבי צבי פלונצ'ק שליט"א

משגיח רוחני בישיבת אור אלחנן

ספר המקנה מבט עשיר של 'חכמה' בעבודת הלכות

מדרך ונותן בהירות במכלול נושאים:

- כיצד להתייחס ל'זמן' היקר "אלול".
- השקפה נכונה על חובת התשובה. ואיך לקיימה.
- מהן השגיאות הנפוצות בעבודת הימים הללו ואיך נימנע מהן.
- מבט נכון על הסליחות ותפילות הימים הנוראים.
- יראה משתקת מול יראה המניעה שינוי.
- התייחסות לעצמנו בתקופות גאות ושפל.
- התמודדות של השכל עם חשקי הגוף.
- איך משיגים התעוררות בת-קיימא.

אין מי שלא ימצא בין דפי הספר את 'עצמו'.
את שאיפותיו, את לבטיו ואת ההתמודדויות שלו.

מתוך הסכמת מרן שר התורה שליט"א:
המחבר שליט"א מבאר איך אפשר מדברים קטנים
להתעלות ולגדול בתורה.

מתוך הסכמת הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א:
...ויש בו זכות גדולה לחנך הלכות בדרך עליה.

אם עד היום זה לא היה חסר לך אל תשלים על זה

אם עד היום לא היה לך
את האפשרות להתעמק
בדברי רבינו בבאר מים חיים
ולהבין מה הם הדברים
הנוגעים למעשה
מהיום יש לך את
האפשרות...

שי מיוחד למצטרפים
למבחני "לדעת":
מחיר 10 ₪ בלבד

חפץ חיים
שמירת הלשון
שפת תמים
אהבת ישראל

קטן וקטנה לא נעשית
בקבלת הלב בלבד
כי אם שיהיה לו עת קבוע
בכל יום, אם מעט ואם הרבה,
ללמוד ההלכות והמסור
הסינים לפני חלק הדברי

הדגשה מיוחדת
של פסקי ההלכות
שבבאר מים חיים

לראשונה בהיסטוריה

כ"כ ניתן להשיג גם
את הספרים המיוחדים:

משיב שלום

20 ₪ בלבד

כל התשובות לכל השאלות

מאות שאלות מורכבות, בנושאים
שנתקלים בהם מידי יום, עם תשובות
מפורטות מאת הגאון הגדול רבי
מנחם מנדל פוקס שליט"א
רב ארגון "משמרת השלום".

שי מיוחד למצטרפים
למבחני "לדעת":
מחיר 10 ₪ בלבד

אהבת חסד

20 ₪ בלבד

הבליחה 2

20 ₪ בלבד

הספר שיסחוף אותך
לעולמות נעלים

סיפורים מפעימים
בנושאי בין אדם לחברו.
הספר שיעזור לך לבלום

ניתן להשיג ב

"לדעת"
לומדים וחוזרים כדי לזכור ולדעת
073-7289669

ספרים מובחרים לילדים :

10 ₪

מבצע
למקבלים על
עצמם ללמוד
עם הילדים:
5 ₪

מושגי יסוד בשמירת הלשון לגיל הרך

מלווים בציורי צבע מרהיבים של יוני גרשטיין.
'צעד ראשון' בחינוך הילדים
לשמירת הלשון.

20 ₪

בעקבות האוצר הגנוז

הרפתקאותיהם של 'ילדי רחוב חפץ חיים'
פרקי עלילה סוחפים ועוצרי נשימה, המשלבים בין שורותיהם
את הלכות שמירת הלשון, מלווים בציורי צבע מרהיבים של מ. קשש.
סיפורים שילדים אוהבים לקרוא.

10 ₪

מבצע
למקבלים על
עצמם ללמוד
עם הילדים:
5 ₪

גם אני נוצר לשוני

הלכות שמירת הלשון לילדים
תקציר ההלכות בלשון קלה ומושכת,
מלווה בציורי צבע מרהיבים של ר. ביפוס.
חוויה של לימוד 'שמירת הלשון'.

גם אני נוצר לשוני

סיפורי מתח מרתקים,
שזורים במסרים של שמירת הלשון ומידות טובות,
מלווים בציורי צבע מרהיבים של מ. וינרב.
סיפורים שהילדים אינם יכולים לשכוח.

20 ₪

על גלגלים

סיפורי הוויות מרתקות עם הנהג יהושע, בדרך לתלמוד התורה
סיפורים לקוראים הצעירים, שזורים במסרים של שמירת הלשון
ומידות טובות, מלווים בציורי צבע נהדרים של מ. וינרב.
בסוף הספר – דפי הפעלה מעניינים להורים.

10 ₪

אני ולשוני

חוויה של לימוד הלכות שמירת הלשון
ע"י סידרת ציורי קומיקס
מעולמם של הילדים.

מבצע
למקבלים על
עצמם ללמוד
עם הילדים:
5 ₪

20 ₪

מעקב צמוד

מרגל מסתורי שמסתובב בשכונה, מטמון שמנסים לחשוף,
עובד פיליפיני שעומד במרכז עלילה מסעירה.
שלושה סיפורי מתח מעולמם של הילדים,
שזורים במסרים של שמירת הלשון ומידות טובות, מלווים בציורים.

20 ₪

ילדים בגבול

הרפתקאות מסעירות ומרגשות, מותחות ומצחיקות,
בסדרת סיפורים מן החיים המרתקת אליה את הילדים
ומותירה בליבם המון לקחים ומסרים.
מלווה בציורי צבע נהדרים

זֶשֶׁר וְתַרְבִּית

בס"ד

לאור החיזוק בקרב ציבור שוחרי ההלכה
בעניין זהירות באיסורי ריבית ובדיקת כשרות קרנות הפנסיה
יתקיים בעז"ה השיעור השני - בליווי מצגת מרתקת בנושא

'היתר עיסקא' וקרנות פנסיה

מפי הגאון הרב **פנחס וינד שליט"א**
מחבר ספר 'ברית פנחס'

השיעור יעסוק בנושאים דלהלן:
היתר עיסקא / חששות איסור בקרנות פיננסיות /
נסילת משכנתא עבור אחר / ריבית בכרטיסי אשראי / הלוואת מוצרים /
קנסות על איחור בהחזר הלוואה / דיני הלוואה לחבר / לשכן / לבנק / לחברה בע"מ

בבית הכנסת "פינסק קרלין"
רחוב חסידי קרלין 1 ירושלים
יום חמישי פרשת פנחס - כ"א תמוז תשפ"א
[השיעור הבא יתקיים ביום חמישי פרשת מטות מסעי - כ"ח תמוז תשפ"א]

תחילת הכינוס: בשעה 2:00

סיום הכינוס: בשעה 3:15

**בסוף השיעור תתקיים הגרלה בין המשתתפים
על שלושה ספרים 'ברית פנחס'**

**ניתן להשיג במקום טופס מיוחד
לבדיקת כשרות קרנות הפנסיה שלכם ע"י 'חוסכים כשר'
(לצורך הבדיקה רצוי להצטייד עם צילום תעודת זהות)**

**בברכת התורה
מכון הילכתא**

השיעור לעילוי נשמח
הרה"צ ר' שלמה בן הר"ר אברהם צבי פעלדמאן זצ"ל
מנהל ומייסד ת"ת 'תפארת יונה' בארה"ב
גלב"ע כ' תמוז תשנ"ה ת.ג.צ.ב.ה.
לתרומות והנצחות 02-5350535

הבר מצוה מתקרבת?

זו ההזדמנות האחרונה לצרף אותו לתכנית המשפחתית!*

לאור הצורך והרצון לסייע לציבור האברכים ומשפחות ברוכות - לקראת חתונות ילדיהם, גמ"ח 'אושר בכבוד' הבנוי על חסד ועזרה הדדית מציע את התכנית המשפחתית המאפשרת לכם לתכנן בקלות ובהתאמה אישית את גובה ההפקדות הרצוי לכם ואת סכום ההלוואה שתרצו לקבל עבור כל ילד, עד **300,000 ₪**

שקיפות מלאה
ונגישות נוחה
למידע האישי

תוכניות
יחידניות לילדים
עד גיל 16

מסלולים
מותאמים
לכל כיס

מודל פיננסי
שנבדק ואושר ע"י
בכירי הכלכלנים

***ההצטרפות לתכנית המשפחתית עד גיל בר/בת מצוה בלבד *חשוב לדעת! ככל שגיל ההצטרפות צעיר יותר, התנאים אטרקטיביים יותר!**

תוכנית השבוע

התכנית de sen' אולדמן, קרית ספר

- מס' ילדים מתחת גיל 13: 5
- הלוואה לכל ילד: 120,000 ₪
- הפקדה חודשית בתכנית משפחתית: 769 ₪

למידע מפורט צרו קשר עכשיו <<<

073-3679295

רישום ואזור אישי Osher-b.org

פיקוח הלכתי: גלאט הון

ועד ההלכה שע"י דיין בתי הדין של הגר"י קרליץ והגר"ש ואזנר זצ"ל
 חברי הועד: רבי יעקב לנדו ורבי נעם פל שליט"א

פיקוח פיננסי
וליווי משפטי:

HERZOG
HERZOG & HERZOG
הרצוג פוקס ואמון ע"ד

Wise
Consulting Group
חברת וויז, סודל כלכלי

סוגרים שידוך?

זכרו להתחייב רק* עם 'זכרון דברים לשטר תנאים המהודר' של גמ"ח אושר בכבוד,

שנערך ע"י גלאט הון בהתייעצות ובהכוונת גדולי הפוסקים, ועי"ז תנצלו מאיסורי ריבית ולכלל הדעות תוכלו לקיים את התחייבותכם מכספי מעשה.

*ולכה"פ לציין בהתחייבות שהיא כפופה אליו.

לקבלת השטר ללא עלות פנו ל:

073-3679295
או למייל info@osher-b.org

ספר יוצא לאור בצוף

תמיד ידעת שתוציא ספר אבל לא ידעת איך עושים את זה !?

בצוף הוצאת ספרים, הוצאת הספרים המובילה בציבור התורני תקבל שירות אישי ומקצועי מכל שלב שבו החומר לספר נמצא ועד לתוצאה המוגמרת המושלמת

- יח"צ
- פרוסום
- הפצה
- הדפסה
- גרפיקה
- עימוד
- עריכה לשונית
- עריכה תורנית
- הקלדה